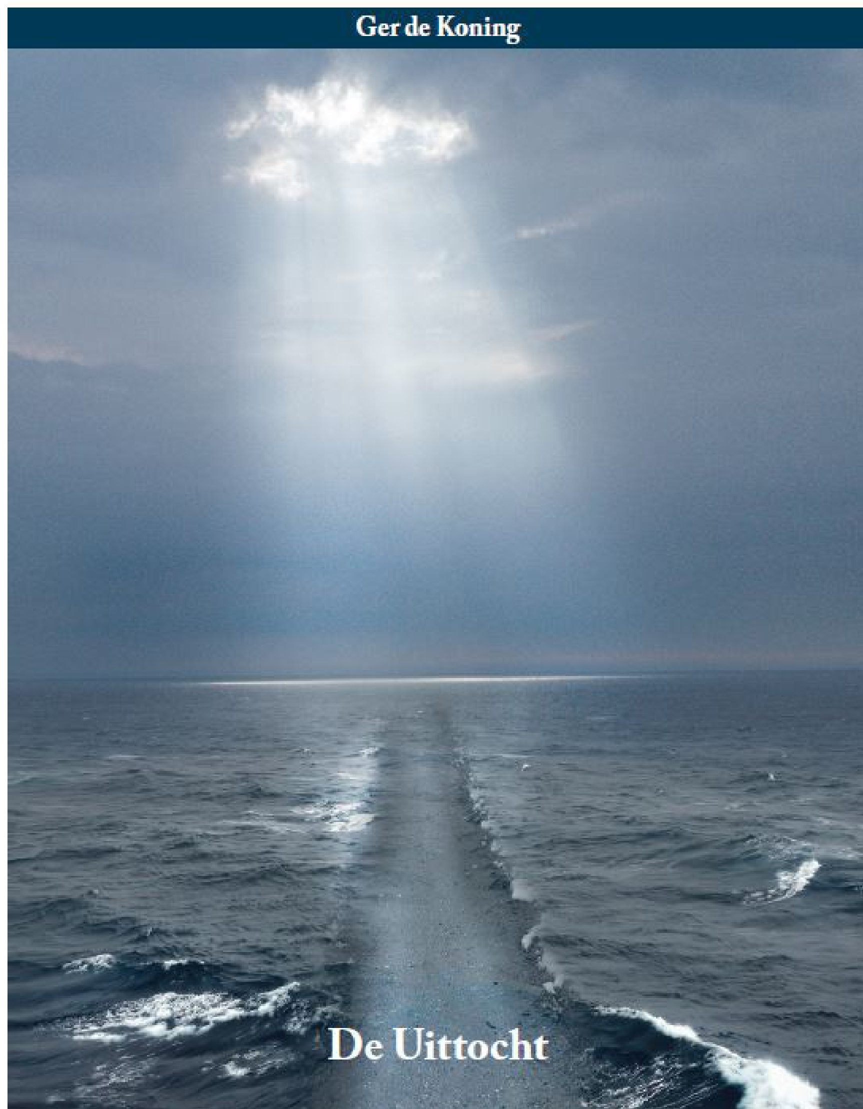
Exodus
Toegelicht & toegepast 02

Ger de Koning

De Uittocht

Exodus

Toegelicht & toegepast

EXODUS
Toegelicht & toegepast

De Uittocht

Ger de Koning

Webwinkel: www.uitgeverijdaniel.nl
Bestellingen: info@uitgeverijdaniel.nl

© 2022 3e druk Uitgeverij Daniël, Zwolle, NL, ISBN/EAN 978-90-79718-60-3 (hardcover)
© 2019 2e druk Uitgeverij Daniël, Zwolle, NL, ISBN/EAN 978-90-79718-60-3 (hardcover)
© 2011 Uitgeverij Johannes Multimedia, ISBN/EAN 978-90-5798-363-4 (paperback)

Omslagontwerp: Theis-Jan Goudswaard
Lay-out: Jan Noordhoek

Niets uit deze uitgave mag – anders dan voor eigen gebruik – worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van 'Uitgeverij Daniël' of de auteur.

Het gebruik van de Herziene Statenvertaling is in dit commentaar toegestaan onder voorwaarde van de volgende duidelijke copyrightvermelding: De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © Stichting HSV 2010.
© Stichting HSV en Uitgeverij Jongbloed – Heerenveen. Alle rechten voorbehouden.

De bijbelteksten in deze uitgave uit Nieuwe Testament zijn ontleend aan de TELOS-vertaling. Voor gebruik van teksten uit de TELOS-vertaling is toestemming onder voorwaarde van de volgende duidelijke copyrightvermelding:
© Grace Publishing House – Rhenen. Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Tekstgebruik

Afkorting bijbelboeken

Oude Testament

Thora

Gn	Genesis
Ex	Exodus
Lv	Leviticus
Nm	Numeri
Dt	Deuteronomium

Historische boeken

Jz	Jozua
Ri	Richteren
Ru	Ruth
1Sm	1 Samuel
2Sm	2 Samuel
1Kn	1 Koningen
2Kn	2 Koningen
1Kr	1 Kronieken
2Kr	2 Kronieken
Ea	Ezra
Ne	Nehemia
Es	Esther

Poëtische boeken

Jb	Job
Ps	Psalmen
Sp	Spreuken
Pr	Prediker
Hl	Hooglied

Profetische boeken

Js	Jesaja
Jr	Jeremia
Kl	Klaagliederen
Ez	Ezechiël
Dn	Daniël
Hs	Hosea
Jl	Joël
Am	Amos
Ob	Obadja
Jn	Jona
Mi	Micha
Na	Nahum
Hk	Habakuk
Zf	Zefanja
Hg	Haggaï
Zc	Zacharia
Ml	Maleachi

Nieuwe Testament

Mt	Mattheüs
Mk	Markus
Lk	Lukas
Jh	Johannes
Hd	Handelingen
Rm	Romeinen
1Ko	1 Korinthiërs
2Ko	2 Korinthiërs
Gl	Galaten
Ef	Efeziërs
Fp	Filippenzen
Ko	Kolossenzen
1Th	1 Thessalonicenzen
2Th	2 Thessalonicenzen
1Tm	1 Timotheüs
2Tm	2 Timotheüs
Tt	Titus
Fm	Filémon
Hb	Hebreeën
Jk	Jakobus
1Pt	1 Petrus
2Pt	2 Petrus
1Jh	1 Johannes
2Jh	2 Johannes
3Jh	3 Johannes
Jd	Judas
Op	Openbaring

Vertalingen

Alle tekstaanhalingen uit het Oude Testament komen uit de Herziene Statenvertaling (HSV).
De tekstaanhalingen uit het Nieuwe Testament komen uit de Herziene Voorhoeve-uitgave, ook wel TELOS-vertaling genoemd.

Verwijzingen

De tekst van *Exodus* staat in dit commentaar. In een aantal gevallen worden tekstverwijzingen voluit geciteerd. Alle andere tekstverwijzingen kan de lezer zelf in de Bijbel opzoeken.

Haakjes

Oude Testament

In de bijbelgedeelten van het *Oude Testament* worden twee soorten haakjes gebruikt:

Ronde haakjes ( )

Deze dienen uitsluitend om het lezen en begrijpen van de tekst te vergemakkelijken; zij geven aan dat een bepaald gedeelte een soort tussenzin vormt die de eigenlijke loop van het verhaal of het betoog enigszins onderbreekt. De woorden tussen ronde haakjes behoren tot de grondtekst.

Vierkante haakjes [ ]

Deze haakjes staan om woorden die in de gedrukte uitgave van de Herziene Statenvertaling *cursief* staan. Omdat in dit boek de hele bijbeltekst cursief wordt weergegeven, wordt van deze haakjes gebruikgemaakt om woorden te markeren die cursief in de gedrukte uitgave staan. Deze haakjes geven aan dat de ingesloten woorden niet in de grondtekst voorkomen, maar in het Nederlands zijn ingevoegd om de tekst begrijpelijk te maken.

Nieuwe Testament

In de bijbelgedeelten van het Nieuwe Testament, die uit de TELOS-vertaling worden genomen, worden drie soorten haakjes gebruikt. Over het gebruik hiervan wordt in het ‘Voorwoord’ van de TELOS-vertaling het volgende gezegd:

‘In de vertaling zijn drie soorten haakjes gebruikt:

Ronde haakjes ( )

Deze dienen uitsluitend om het lezen en begrijpen van de tekst te vergemakkelijken; zij geven aan dat een bepaald gedeelte een soort tussenzin vormt die de eigenlijke loop van het verhaal of het betoog enigszins onderbreekt.

Vierkante haakjes [ ]

Deze geven aan dat de ingesloten woorden niet in de grondtekst voorkomen, maar in het Nederlands moeten worden ingevoegd om de tekst begrijpelijk te maken; deze woorden moeten dus altijd gelezen worden. Met name het (bepaalde) lidwoord ontbreekt nogal eens in het Grieks, waar dat in het Nederlands wel noodzakelijk is; aangezien verschillende uitleggers van mening zijn dat het al of niet voorkomen van het lidwoord vaak van grote betekenis is, is ernaar gestreefd dit overal in de vertaling tussen haakjes te plaatsen waar het in de grondtekst ontbreekt.

Scherpe haakjes < >

Deze geven aan dat de ingesloten woorden in sommige handschriften wel en in andere niet voorkomen.´

Vooraf

Deze toelichting op *Exodus* is bedoeld als hulp bij persoonlijke studie van dit bijbelboek. Ieder die er gebruik van maakt, wordt aangeraden dat te doen op dezelfde wijze als de Joden in Beréa naar de uitleg van het Woord luisterden: *"Zij ontvingen het Woord met alle bereidwilligheid, terwijl zij dagelijks de Schriften onderzochten of deze dingen zo waren" (Hd 17:11)*.

Het is mijn verlangen en gebed dat het lezen van deze toelichting de liefde voor Gods Woord groter maakt. Het gevolg zal zijn: meer trouw en toewijding in het navolgen van de Heer Jezus. Dat zal zijn tot verheerlijking van de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, *"aan Wie de heerlijkheid en de kracht is tot in alle eeuwigheid! Amen" (1Pt 4:11b)*.

Ger de Koning
Middelburg, herzien mei 2022

Het boek Exodus

Inleiding

Exodus betekent 'uittocht'. Dat is tegelijk het hoofdonderwerp van het boek: de uittocht van Israël uit Egypte.

In *Genesis* hebben we een rijkdom aan verschillende onderwerpen. Die onderwerpen worden daar vaak slechts aangestipt om in de volgende bijbelboeken nader te worden uitgewerkt. De verlossing is daarvan een voorbeeld. Alleen in *Genesis 49* wordt de verlossing – in de HSV vertaald met 'zaligheid' – genoemd *(Gn 49:18)*, terwijl dat onderwerp in het boek *Exodus* breed wordt uitgemeten. *Exodus* heeft in feite slechts twee onderwerpen:

Op Uw zaligheid wacht ik, HEERE (Gn 49:18)

1. De verlossing van het volk Israël uit de slavernij *(Exodus 1-24)*;
2. De woning van God, de tabernakel, te midden van Zijn volk *(Exodus 25-40)*.

Een ander verschil met *Genesis* is dat *Genesis* ons algemene geschiedenissen geeft, die hoofdzakelijk verbonden zijn met gedetailleerde levensbeschrijvingen van diverse personen. *Exodus* is helemaal gewijd aan de geschiedenis van het volk Israël. De enige levensbeschrijving die we erin vinden is die van Mozes.

Er zijn nog enkele belangwekkende gebeurtenissen in dit boek. We zien dat de wet wordt gegeven *(Exodus 20)* als de grondslag van Gods relatie met Zijn volk. Tevens zien we dat het priesterschap *(Exodus 28-29)* wordt gegeven op grond van de genade van God voor Zijn volk. Door het priesterschap is het mogelijk om de relatie tussen het volk en God te handhaven als het volk faalt in de heiligheid die passend is voor Gods wonen bij Zijn volk.

God heeft niet bij Adam of Abraham gewoond. Hij kan alleen wonen bij een verlost volk. Daarom is het noodzakelijk dat Israël verlost wordt. In het lied van de verlossing dat Mozes en de Israëlieten na de verlossing uit Egypte en van de Egyptenaren zingen *(Ex 15:13,17)*, komt dat tot uiting.

In de verlossing van Israël uit Egypte laat God een beeld zien van de werkelijke verlossing die we vinden in de Heer Jezus. Mozes, die gebruikt wordt om het volk te verlossen, is een type of beeld van de Heer Jezus. Stéfanus laat dat duidelijk zien in zijn rede tot de Raad of Sanhedrin, het hoogste Joodse gerechtshof, die in *Handelingen 7* opgetekend is.

Alles wat in *Exodus* met het volk gebeurt, is hun overkomen tot voorbeelden voor ons *(1Ko 10:6,11)*. Door alles wat Israël is overkomen, wil God ons, christenen, duidelijk maken wat verlossing is. Verlossing wil zeggen dat God een volk losmaakt van elke vorm van slavernij en het brengt naar een plaats waar Hij het helemaal voor Zichzelf kan hebben.

..., en deze dingen gebeurden tot voorbeelden voor ons, opdat wij geen begeerte in [het] kwade zouden hebben, zoals zij er begeerte in hadden. (1Ko 10:6)

<Al> deze dingen nu zijn hun overkomen als voorbeelden en zijn beschreven tot waarschuwing voor ons, op wie de einden van de eeuwen zijn gekomen. (1Ko 10:11)

Voordat we weten wat verlossing is, moeten we weten wat verdrukking is, wat slavernij is. Je verlangt alleen naar verlossing als je ergens van verlost moet worden. Daarom zijn de eerste hoofdstukken van *Exodus* zo belangrijk.

Exodus is het boek van *"een rokende oven en een brandende fakkel" (Gn 15:17)*. De oven spreekt van de verdrukking en de fakkel spreekt van de hoop. God brengt verdrukking over het volk, opdat ze leren roepen tot Hem. Als God een mens wil verlossen, moet hij eerst het besef krijgen van zijn verdrukking en de slavernij van de zonde. In de tijd dat de Israëlieten het goed hebben in Egypte, hebben ze geen behoefte aan verlossing. Wie geniet van de zonde en alles wat de wereld te bieden heeft, verlangt niet naar verlossing.

Exodus 1

Inleiding

Het karakter van Egypte is in *Exodus* anders dan in *Genesis*. In *Genesis* is Egypte het beeld van de wereld die door God gezegend wordt door middel van de regering van Jozef, het beeld van de Heer Jezus. In *Exodus* is Egypte het beeld van de Godvijandige wereld die wordt geregeerd door een koning die Jozef niet heeft gekend en die het volk onderdrukt *(Ex 1:8-11)*. De koning van Egypte, de farao, is in dit boek een beeld van de satan.

De zonen van Israël in Egypte | *verzen 1-7*

> *1 Dit nu zijn de namen van de zonen van Israël, die met Jakob naar Egypte waren gekomen. Ieder kwam er met zijn gezin: 2 Ruben, Simeon, Levi en Juda; 3 Issaschar, Zebulon en Benjamin; 4 Dan, Naftali, Gad en Aser. 5 Alle zielen die van Jakob afstamden, waren zeventig zielen; Jozef was echter [al] in Egypte. 6 Toen Jozef gestorven was, en [ook] al zijn broers, en heel die generatie, 7 werden de Israëlieten vruchtbaar en breidden zij zich overvloedig uit. Ze werden talrijk en uitermate machtig, zodat het land vol van hen werd.*

De verdrukking begint niet direct na aankomst van de *"zonen van Israël"* in Egypte. Opmerkelijk is dat er staat dat zij *"met Jakob"* in Egypte kwamen. De uitdrukking *"zonen van Israël"* kenmerkt hun *positie*, zoals God hen ziet: 'zonen van de vorst Gods' (Israël betekent 'vorst Gods'). De uitdrukking *"met Jakob"* ziet op hun *praktijk*, op de tucht die God over hen moet uitoefenen.

Ze komen met in totaal zeventig personen. Onder de genade van God zijn ze vruchtbaar en groeien uit tot een machtig volk dat bij de uittocht alleen al ongeveer zeshonderdduizend mannen telt *(Ex 12:37; 38:26)*. Als we daarbij de vrouwen en kinderen optellen, zal de totale omvang van het volk ongeveer drie miljoen mensen zijn geweest.

Een nieuwe koning | *vers 8*

> *8 Toen trad er in Egypte een nieuwe koning aan, die Jozef niet gekend had.*

Er gaat een nieuwe koning over Egypte regeren. Zijn kenmerk is dat hij geen enkele binding met of zelfs maar een herinnering aan Jozef heeft *(Hd 7:18)*.

..., groeide het volk en vermeerderde zich in Egypte, totdat een andere koning over Egypte opstond, die Jozef niet had gekend. (Hd 7:18)

Hij, aan wie heel Egypte het leven te danken heeft en die zoveel goeds voor dat volk heeft gedaan, is totaal vergeten. Zo is het met de wereld waarvan de satan de god is – hij wordt genoemd *"de god van deze eeuw" (2Ko 4:4)* – en waarvan hij tevens de overste is – de Heer Jezus noemt hem *"de overste van deze wereld" (Jh 12:31)*. *"De Heiland van de wereld" (Jh 4:42)* heeft hier geen plaats, men denkt niet aan Hem. Integendeel, de satan houdt de mensen van de wereld in slavernij.

De Israëlieten onderdrukt | *verzen 9-14*

> *9 Hij zei tegen zijn volk: Zie, het volk van de Israëlieten is talrijker en machtiger dan wij. 10 Kom, laten wij er verstandig tegen optreden, anders zal het talrijk worden en, mocht het zijn dat er een oorlog uitbreekt, dan zal het zich ook bij onze vijanden aansluiten, tegen ons strijden en uit het land wegtrekken. 11 En zij stelden daarom opzichters van herendiensten over [het volk] aan om het door zijn dwangarbeid te onderdrukken. Het bouwde voor de farao voorraadsteden: Pitom en Raämses. 12 Hoe meer zij het echter onderdrukten, hoe talrijker het werd en hoe meer het zich uitbreidde, zodat zij in angst verkeerden vanwege de Israëlieten. 13 De Egyptenaren lieten de Israëlieten met harde [hand voor zich] werken. 14 Zij maakten het leven bitter voor hen door [hen] zwaar werk [te laten verrichten] met leem en bakstenen, en door allerlei werk op het veld: al hun werk, waarmee zij hen moesten dienen, met harde [hand].*

Voor de koning van Egypte gaat er van dit snelgroeiende volk een bedreiging uit. Hij roept zijn volk op om tegen de Israëlieten *"verstandig"* op te treden. Dit is de verbeelding van de wereld, die meent wijs te zijn in het bepalen van een strategie om dreigend gevaar in de kiem te smoren. De farao denkt dat hij door onderdrukking zijn greep op hen kan behouden. Hij begint met het onderdrukken van de volwassenen en maakt hen tot slaven. Later vergrijpt hij zich aan de kinderen. Egypte begint de *"rokende oven"* van het visioen van Abraham te worden *(Gn 15:12-21; vgl. Dt 4:20)*. Maar God be-

..., maar ú heeft de HEERE genomen en uit de ijzeroven, uit Egypte geleid, om voor Hem tot een erfvolk te zijn, zoals het op deze dag is. (Dt 4:20)

gint aan het vervullen van Zijn belofte die Hij in hetzelfde visioen van Abraham heeft gedaan.

De mens die in slavernij aan de satan onderworpen is, helpt mee aan het bouwen van het rijk van de satan, of hij zich dat nu bewust is of niet. Hij wordt steeds verder meegesleurd, steeds dieper in zijn rijk. Als iemand aan geld hangt, is elke euro die hij meer te pakken krijgt een extra schakel aan de keten om zijn hals. De liefde tot het geld neemt toe met de toename van het geld.

Iemand die zich aan de zonde wil ontworstelen, komt steeds meer in de greep van de zonde. Dat is de ervaring van de persoon in *Romeinen 7*, die steeds wanhopiger wordt. Tot hij het uitroept: *"Ik ellendig mens" (Rm 7:24)*. Dan is de redding nabij. In wat Israël in Egypte is overkomen, zien we daarvan een beeld.

Het 'verstandig' handelen van de farao heeft niet het door hem gewenste effect. Integendeel, want hoe harder de onderdrukking wordt, hoe meer het volk zich uitbreidt. God werkt aan Zijn plan en bedient Zich daarbij van de kwade opzet van de farao. Niet de farao heeft de macht, maar God. Dat God de macht heeft, is nog niet zichtbaar, want de Egyptenaren maken de Israëlieten *"het leven bitter door [hen] zwaar werk [te laten verrichten]"*. Maar het geloof ziet daaroverheen naar God en dat Hij uiteindelijk verheerlijkt zal worden.

De vroedvrouwen | *verzen 15-22*

> *15 Bovendien zei de koning van Egypte tegen de vroedvrouwen van de Hebreeuwse vrouwen, van wie de naam van de een Sifra was en de naam van de ander Pua, 16 hij zei: Als u de Hebreeuwse vrouwen bij het bevallen helpt en u let op de stenen [baarstoel]*, dan moet u, als het een zoon is, hem doden, maar*

* Voetnoot *vers 16*: *"Stenen [baarstoel]"* is letterlijk 'twee stenen', zoals de 'schijf' van de pottenbakker in *Jeremia 18 (Jr 18:3)*, die uit twee stenen bestaat en waar het woord 'schijf' hetzelfde woord is als het woord dat hier vertaald is met 'twee stenen'. Vermoedelijk wijst het gebruik van de stenen baarstoel op de wijze van bevalling waarbij de vrouw op twee stenen zat. Het kan ook gaan om de gewoonte dat de vrouw bij de bevalling in gehurkte positie op twee stenen steunde.

> *als het een dochter is, mag zij blijven leven. 17 De vroedvrouwen vreesden echter God en deden niet wat de koning van Egypte tot hen gesproken had, maar lieten de jongetjes in leven. 18 Toen riep de koning van Egypte de vroedvrouwen [bij zich] en zei tegen hen: Waarom hebt u dit gedaan, dat u de jongetjes in leven laat? 19 De vroedvrouwen zeiden tegen de farao: Omdat de Hebreeuwse vrouwen niet zijn zoals de Egyptische vrouwen, want zij zijn sterk. Zij hebben al gebaard, voordat er een vroedvrouw bij hen is aangekomen. 20 Daarom deed God aan de vroedvrouwen goed, en het volk werd talrijk en zeer machtig. 21 En het gebeurde, omdat de vroedvrouwen God vreesden, dat Hij aan hen nakomelingen schonk. 22 Toen gebood de farao heel zijn volk: Al de zonen die geboren worden, moet u in de Nijl werpen, maar al de dochters mag u in leven laten.*

Als de farao ziet dat zijn 'verstandige' strategie faalt, keert hij zich tegen de pasgeboren jongetjes. Zijn wreedheid en meedogenloosheid worden nu goed zichtbaar. Wat is weerlozer, maar ook aandoenlijker dan een pasgeboren baby? Wie zich daaraan vergrijpt, is harteloos. We zien dit vandaag in het onbeschaamd aborteren van door God gegeven leven.

De farao eist van de vroedvrouwen dat zij de jongetjes vlak na hun geboorte doden. Maar God bedient Zich van deze vrouwen die Hem vrezen: zij laten de jongetjes in leven. De vroedvrouwen omzeilen met list het gebod van de farao. Zij zijn *God meer gehoorzaam dan mensen (Hd 5:29)* en God zegent hun gedrag. Wat zij voor Zijn volk doen, ziet Hij als aan Hem gedaan.

Er is wel over gespeculeerd of de vrouwen wel een 'noodleugen' hebben mogen gebruiken. Zo´n speculatie is nergens voor nodig. Er staat duidelijk dat God de vroedvrouwen goed doet. Een dergelijk geval zien we ook bij Rachab die de verspieders verbergt en liegt tegen hen die de verspieders gevangen willen nemen. Maar God beoordeelt het als een daad van geloof: *"Door [het] geloof kwam Rachab de hoer niet om met de ongelovigen, daar zij de verspieders met vrede had opgenomen" (Hb 11:31; Jk 2:25)*. Het is in het algemeen gemakkelijk om te oordelen over bepaalde daden van gelovigen in omstandigheden die wij niet kennen. Daarom moeten we in dat soort situaties voorzichtig zijn met het uitspreken van een veroordeling. Het kan dan zijn dat we ons tegen God keren.

Het bevel van de farao om alle jongetjes om te brengen, doet denken aan de kindermoord in Bethlehem door Herodes *(Mt 2:16)*. In het handelen van Herodes en van de farao zien we het handelen van de satan, de draak: *"En de draak stond voor de vrouw die zou baren, om zodra zij haar Kind zou baren, [Het] te verslinden"* (Op 12:4b).

Toen werd Herodes, daar hij zag dat hij door de wijzen was misleid, zeer toornig; en hij zond knechten en doodde alle jongens die in Bethlehem en in het hele gebied daarvan waren, van twee jaar en daaronder, overeenkomstig de tijd die hij bij de wijzen nauwkeurig onderzocht had. (Mt 2:16)

Als de farao niet door middel van de vroedvrouwen het door hem gewenste doel bereikt, roept hij zijn hele volk op om te helpen bij het ombrengen van pasgeboren jongetjes. Dat moet gebeuren door hen in de Nijl te werpen. De Nijl symboliseert de natuurlijke, aardse zegeningen. Wat er aan zegen in Egypte is, heeft het aan de Nijl te danken.

Als we dit geestelijk toepassen, zien we hier een ijzersterke truc van de satan om het geestelijk leven van hen die pas tot geloof zijn gekomen en daardoor tot het volk van God, de gemeente, zijn gaan behoren te laten verstikken in de aardse zegeningen.

Exodus 2

Inleiding

Als inleiding op *Exodus 2* is het goed eerst *Handelingen 7:17-29* en *Hebreeën 11:23-27* te lezen:

Handelingen 7:17-29

17 Naarmate nu de tijd van de belofte naderde die God aan Abraham had beloofd, groeide het volk en vermeerderde zich in Egypte, 18 totdat een andere koning <over Egypte> opstond, die Jozef niet had gekend. 19 Deze ging listig met ons geslacht te werk en behandelde onze vaderen slecht, zodat zij hun jonge kinderen te vondeling moesten leggen, opdat zij niet in leven bleven. 20 In deze tijd werd Mozes geboren en hij was buitengewoon mooi; hij werd drie maanden opgevoed in het huis van zijn vader. 21 Toen hij nu te vondeling was gelegd, nam de dochter van Farao hem op en voedde hem op als haar eigen zoon. 22 En Mozes werd onderwezen in alle wijsheid van [de] Egyptenaren en was machtig in zijn woorden en werken. 23 Toen hij nu [de] leeftijd van veertig jaar had bereikt, kwam het in zijn hart op zijn broeders, de zonen van Israël, te bezoeken. 24 En toen hij iemand onrecht zag lijden, beschermde hij hem en nam wraak voor hem die werd afgebeuld door de Egyptenaar neer te slaan. 25 Hij nu meende dat zijn broeders zouden beseffen dat God hun door zijn hand behoudenis zou geven; maar zij beseften het niet. 26 En de volgende dag vertoonde hij zich aan hen terwijl zij twistten, en hij trachtte hen tot vrede te verzoenen en zei: Mannen, u bent broeders; waarom doet u elkaar onrecht aan? 27 Hij echter die zijn naaste onrecht aandeed, stootte hem van zich en zei: Wie heeft u tot overste en rechter over ons aangesteld? 28 Wilt u mij soms doden net zoals u gisteren de Egyptenaar hebt gedood? 29 Mozes nu vluchtte op dat woord en werd een bijwoner in [het] land Midian, waar hij twee zonen verwekte.

Hebreeën 11:23-27

23 Door [het] geloof werd Mozes, toen hij geboren was, drie maanden lang door zijn ouders verborgen, omdat zij zagen dat het kind mooi was; en zij vreesden het gebod van de koning niet. 24 Door [het] geloof weigerde Mozes, toen hij groot geworden was, een zoon van Farao's dochter genoemd te worden,

25 omdat hij er de voorkeur aan gaf met het volk van God slecht behandeld te worden, boven een tijdelijke genieting van [de] zonde, 26 en de smaad van Christus groter rijkdom achtte dan de schatten van Egypte, want hij zag op de beloning. 27 Door [het] geloof verliet hij Egypte, zonder de toorn van de koning te vrezen; want hij bleef standvastig, als zag hij de Onzichtbare.

Geboorte van Mozes | *verzen 1-2*

> *1 Een man uit het geslacht van Levi ging en nam een dochter van Levi [tot vrouw]. 2 De vrouw werd zwanger en baarde een zoon. Toen zij hem zag, dat hij mooi was, verborg zij hem drie maanden.*

Terwijl het volk zucht onder de harde slavendienst, gaat God aan het werk voor hun bevrijding. Zonder dat het volk zich dit bewust is, wordt de verlosser geboren. Mozes wordt geboren in het gezin van Amram en Jochebed *(Ex 6:19)*, die beiden uit de familie van Levi zijn. Dit houdt een belangrijke les in voor ieder die naar een huwelijkspartner verlangt: het kan alleen tot een huwelijk worden dat tot eer van God is, als beide huwelijkspartners kinderen van God zijn, dat wil zeggen dat ze allebei leden van de familie van God zijn.

Het is een daad van geloof om in een tijd, waarin ieder jongetje een kind des doods is, een kind te verwekken. Maar dit echtpaar vreest het gebod van de koning niet *(Hb 11:23)*. Als Mozes geboren is, ziet Jochebed met het oog van het geloof dat dit een bijzonder kind is, dat God met dit kind iets van plan is *(Hd 7:20)*. Zo mogen wij ook onze kinderen zien, die wij van God krijgen.

Mozes te vondeling gelegd | *verzen 3-6*

> *3 Maar toen zij hem niet langer kon verbergen, nam zij voor hem een mandje van biezen en bestreek het met asfalt en pek. Zij legde het kind daarin en zette het tussen het riet aan de oever van de Nijl. 4 En zijn zuster ging op een afstand staan om te weten te komen wat er met hem gedaan zou worden. 5 Toen daalde de dochter van de farao af om zich te wassen in de Nijl. Terwijl haar dienaressen langs de kant van de rivier liepen, zag zij het mandje midden in het riet. Zij stuurde haar slavin om het te halen. 6 Toen zij het opendeed, zag zij hem, het kind. En zie, het jongetje huilde. Zij kreeg medelijden met hem en zei: Dit is een van de Hebreeuwse kinderen.*

Wat mooi is voor God, kan niet verborgen blijven. Jochebed brengt Mozes juist naar die plaats waar de koning van Egypte dit kind wilde hebben, de plaats van de dood! Maar hoe doet ze dat? Het ontbreekt het geloof nooit aan middelen. Ze legt hem in een mandje van biezen, of kistje, dat ze waterdicht maakt door het te bestrijken met asfalt en pek.

Het mandje, of kistje, doet denken aan de ark van Noach. Het woord voor 'mand' of 'kist' en voor 'ark' is in het Hebreeuws hetzelfde woord. Zowel het mandje als de ark bewaart wie erin is voor de gevaren van het water. In het woord voor pek, dat ook voor het dichtmaken van de ark wordt gebruikt *(Gn 6:14)*, zit de gedachte aan verzoening. Met haar handeling erkent Jochebed als het ware het oordeel van de dood dat op haar kind rust. Maar in het mandje heeft ze een voorziening getroffen, waardoor het oordeel haar kind niet treft. Als Jochebed Mozes in het mandje legt, legt ze een heel volk in dat mandje en redt ze een heel volk.

Maak voor uzelf een ark van goferhout. In vakken [ingedeeld] moet u deze ark maken en hem van binnen en van buiten met pek bestrijken. (Gn 6:14)

Als wij onze kinderen aan de wereld moeten toevertrouwen, hen moeten loslaten, mogen wij voor hen bidden, dat is aan God toevertrouwen. God heeft de Heer Jezus gegeven om in Hem geborgen te zijn. Zeker moet het kind tot persoonlijk geloof in de Heer Jezus komen, maar als ouders mogen wij daarvoor bidden.

Precies volgens Gods planning is de dochter van de farao bij de rivier. Hij gebruikt de tranen van de baby om medelijden bij de dochter van de farao op te wekken.

Mozes komt aan het hof | *verzen 7-10*

> *7 Toen zei zijn zuster tegen de dochter van de farao: Zal ik voor u een voedster uit de Hebreeuwse vrouwen gaan roepen, die dat kindje voor u de borst kan geven? 8 De dochter van de farao zei tegen haar: Ga [maar]. Toen ging het meisje de moeder van het kindje roepen. 9 En de dochter van de farao zei tegen haar: Neem dit kindje mee en geef het voor mij de borst. Ikzelf zal [u] uw loon geven. De vrouw nam het jongetje mee en gaf het de borst. 10 En toen het jongetje groot geworden was, bracht zij hem bij de dochter van de farao, en hij werd haar tot zoon. Zij gaf hem de naam Mozes. Want, zei ze, ik heb hem uit het water getrokken.*

Mirjam, de zus van Mozes, speelt een onmisbare rol. Het is trouwens opvallend hoeveel vrouwen rond de geboorte van Mozes een rol spelen. Eerst de vroedvrouwen. Dan de moeder van Mozes die alles klaarmaakt om Mozes in de Nijl te leggen. Vervolgens Mirjam die de wacht gaat houden bij haar broertje en hem weer bij zijn moeder brengt. Ten slotte de dochter van de farao die Mozes vindt als zij met haar dienaressen naar de Nijl is gegaan. Zij laat hem door haar slavin uit het water halen.

Mirjam ondersteunt het voornemen van haar ouders en kan door God gebruikt worden voor het vervullen van Zijn plan met Mozes. Door haar inzet krijgt Mozes zijn eerste jaren van opvoeding van zijn Godvrezende ouders. Deze opvoeding mist haar doel niet: later weigert Mozes een zoon van farao's dochter genoemd te worden *(Hb 11:24)*.

Mozes wordt door de dochter van de farao als zoon aangenomen. Zij wil hem opvoeden als haar eigen zoon *(Hd 7:21)*. Op dezelfde manier laat de wereld een recht gelden op onze kinderen en wil ze vormen naar haar eigen model. Maar God zorgt ervoor dat Mozes door zijn eigen ouders wordt gevormd voordat de dochter van de farao haar invloed kan laten gelden. Het bepaalt ons erbij hoe belangrijk de eerste jaren van de opvoeding voor een kind zijn.

Heeft God niet de wijsheid van de wereld tot dwaasheid gemaakt? (1Ko 1:20b)

God spot op deze manier met alle macht van de farao. Hij maakt de wijsheid van de wereld tot dwaasheid *(1Ko 1:20b)*. Hij gebruikt het misdadige bevel van de farao om Mozes aan zijn hof te brengen. Dat is Gods wijsheid. Gods plan met Zijn volk wordt niet alleen ondanks de farao vervuld, maar zelfs met medewerking van de farao, zonder dat hij het wil of weet.

Mozes zoekt zijn broeders op | *verzen 11-14*

> *11 In die dagen, toen Mozes groot geworden was en naar zijn broeders vertrok en hun dwangarbeid aanzag, gebeurde het dat hij een Egyptische man zag, die een Hebreeuwse man sloeg, [een] van zijn broeders. 12 Hij keek om zich heen, en toen hij zag dat er niemand was, sloeg hij de Egyptenaar dood en verborg hij hem in het zand. 13 En hij vertrok de volgende dag, en zie, twee Hebreeuwse mannen waren aan het vechten. Hij zei tegen de schuldige: Waarom slaat u uw*

> *naaste? 14 Maar die zei: Wie heeft u tot leider en rechter over ons aangesteld? Zegt u [dit] om mij te doden, zoals u die Egyptenaar gedood hebt? Toen werd Mozes bevreesd, en zei: Deze zaak is beslist bekend geworden.*

Alle pracht en praal van het hof van de farao kunnen niet voorkomen dat het hart van Mozes bij zijn broeders in de verdrukking is. Op zekere dag zoekt hij hen op. Zijn liefde voor zijn volk brandt in alle hevigheid. Hij komt niet om te vertellen wat ze allemaal verkeerd hebben gedaan, maar om hun *"dwangarbeid"* te zien. Hij doet dat niet om erover te oordelen of slechts uit medelijden, maar om erin te delen.

Zo is de Heer Jezus ook niet op aarde gekomen om te oordelen, *"maar opdat de wereld door Hem behouden zou worden" (Jh 3:17)*. Omdat mensen *"aan bloed en vlees deelhebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deelgenomen, opdat Hij door de dood teniet zou doen hem die de macht over de dood had, dat is de duivel, en allen zou verlossen die uit vrees voor [de] dood hun hele leven door aan slavernij onderworpen waren" (Hb 2:14-15)*.

Als Mozes ziet hoe een van zijn broeders wordt afgebeuld, kan hij zich niet bedwingen. Hij neemt wraak voor zijn broeder die mishandeld wordt *(Hd 7:24)*. In de beschrijving hier blijkt dat het vlees in Mozes werkzaam is. Bij een eerlijke zaak hoeft iemand niet *"om zich heen"* te kijken om te zien of iemand hem ziet. Dit is geen voorbeeld van een eenvoudig oog. De Heer Jezus heeft nooit zo gehandeld.

Wat Mozes heeft gedaan, is niet verborgen gebleven. Dat blijkt als hij weer naar zijn broeders gaat en nu ziet dat twee van hen ruzie hebben. Als hij de schuldige aanspreekt, werpt deze hem zijn handelwijze met de Egyptenaar voor de voeten. Op dat woord vlucht Mozes naar Midian *(Hd 7:29)*. De reactie van zijn broeder is een bittere teleurstelling voor Mozes. Hij heeft gemeend dat zijn broeders wel zouden beseffen dat God hen door zijn hand zou verlossen, *"maar zij beseften het niet" (Hd 7:25)*.

Het vergaat Mozes op dezelfde manier als het eerder Jozef is vergaan, wanneer Jozef onderzoek doet naar de welstand van zijn broeders: Jozef is ook verworpen door de zijnen. Zowel Jozef als Mozes is in dit opzicht een type van Christus, Die evenmin door de Zijnen is aangenomen *(Jh 1:11)*. Christus is door Zijn volksgenoten gehaat, verworpen, verloochend

Hij kwam tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. (Jh 1:11)

en ten slotte gedood. Het is profetisch dan ook de smaad van Christus die Mozes op zich neemt, wanneer hij omziet naar zijn broeders en in hun lot wil delen *(Hb 11:26)*.

De verwerping van Mozes komt duidelijk tot uitdrukking in de woorden van de Israëliet die zijn naaste onrecht aandoet: *"Wie heeft u tot leider en rechter over ons aangesteld?" (vers 14)*. Dit protest wordt twee keer geciteerd door Stéfanus *(Hd 7:27,35)*, wat de ernst ervan accentueert. De zonde van deze ene man die Mozes verwerpt, wordt door Stéfanus beschouwd als een zonde die door het hele volk is begaan: *"Deze Mozes, die zij verloochend hadden door te zeggen: Wie heeft u tot overste en rechter aangesteld?" (Hd 7:35)*. Dit is een indrukwekkende illustratie van de verwerping van Christus, de Leidsman ten leven, door het Joodse volk *(Hd 3:14-15; 4:10-12)*.

Mozes vlucht naar Midian | *verzen 15-22*

> *15 Toen nu de farao van deze zaak hoorde, wilde hij Mozes doden, maar Mozes vluchtte voor de farao en vestigde zich in het land Midian, en zat bij een put. 16 De priester van Midian had zeven dochters. Zij kwamen om [water] te putten en vulden de drinkbakken om het kleinvee van hun vader te drinken te geven. 17 Toen kwamen de herders en joegen hen weg, maar Mozes stond op, verloste hen en gaf hun kudde te drinken. 18 Toen zij bij hun vader Rehuel kwamen, zei hij: Waarom zijn jullie vandaag zo snel teruggekomen? 19 Zij zeiden: Een Egyptische man heeft ons gered uit de hand van de herders. Hij heeft ook overvloedig [water] voor ons geput en de kudde te drinken gegeven. 20 Hij zei tegen zijn dochters: Waar is hij? Waarom hebben jullie die man [daar] achtergelaten? Roep hem om de maaltijd te [komen] gebruiken. 21 Mozes stemde erin toe bij de man te [blijven] wonen. En hij gaf zijn dochter Zippora aan Mozes. 22 Zij baarde een zoon, en hij noemde hem Gersom, want, zei hij, ik ben een vreemdeling geworden in een vreemd land.*

Wat in *Exodus* als een vlucht wordt voorgesteld, wordt in *Hebreeën 11* als een daad van geloof voorgesteld *(Hb 11:27)*. We kunnen een parallel trekken met de Heer Jezus. De Heer Jezus is enerzijds verworpen door Zijn volk; anderzijds is Hij weggegaan, terug naar de hemel, om daar op de tijd te wachten dat Zijn volk Hem wél zal aannemen als hun Verlosser. Hetzelfde geldt voor de tijd dat Mozes in Midian is en een heidense vrouw als bruid krijgt. Dat is te vergelijken met de Heer Jezus Die in deze tijd, terwijl Zijn

volk Israël Hem heeft verworpen, de gemeente als bruid krijgt. In de naam die Mozes zijn zoon geeft, blijkt dat hij ook in het vreemde land zijn volk niet is vergeten.

De voorzienigheid van God heeft Mozes aan het hof gebracht, het geloof brengt hem eruit. Mozes zou hebben kunnen redeneren dat God hem zijn positie aan het hof heeft gegeven om die ten gunste van Zijn volk te gebruiken. Maar dan zou het volk zijn verlichting of zelfs bevrijding te danken hebben aan de farao. Dat is niet Gods manier om Zijn volk te bevrijden.

Gods bedoeling met de tijd die Mozes aan het hof van de farao heeft doorgebracht, met alles wat hij daar heeft geleerd en alle rijkdom die hij daar heeft bezeten, is dat Mozes het allemaal weer zou prijsgeven. Wat Mozes prijsgeeft, is meer dan wat enig ander lid van het volk ooit zal prijsgeven. God gebruikt vaak als leiders mannen die meer hebben prijsgegeven dan iemand anders. Zij moeten meer hebben geleden dan anderen. Zo heeft Mozes er bewust voor gekozen *"met het volk van God slecht behandeld te worden" (Hb 11:25)*. Hij heeft zich niet laten verblinden door de schone schijn van wat hem aan het hof heeft omgeven. Hij heeft oog voor dingen die alleen door het geloof worden gezien.

Als hij in Midian is aangekomen, is zijn eerste daad weer een daad van verlossing. Dit keer verlost hij zeven herderinnen van herders die zich bepaalde rechten aanmatigen. Mozes gaat de school van God in om het herdersvak te leren. Alle lessen die hij krijgt, zal hij straks nodig hebben om Gods volk als een kudde te leiden *(Ps 77:21)*. De Heer Jezus is *"de goede Herder" (Jh 10:11)*, *"de grote Herder" (Hb 13:20)* en *"de overste Herder" (1Pt 5:4)*. Van Hem kunnen wij leren hoe we herder moeten zijn te midden van Zijn volk.

U leidde Uw volk als een kudde
door de hand van Mozes en Aäron.
(Ps 77:21)

Tijdens de veertig jaar die hij aan het hof van de farao is geweest, is hij *"onderwezen in al de wijsheid van [de] Egyptenaren"* en is hij een man geworden *"machtig in zijn woorden en werken" (Hd 7:22)*. In de volgende veertig jaar *(Hd 7:30)* zal God hem maken tot iemand van wie Hij kan zeggen dat hij een man is met als kenmerk *"zeer zachtmoedig, meer dan alle mensen die op de aardbodem waren" (Nm 12:3)*.

En toen veertig jaren waren vervuld, verscheen hem in de woestijn van de berg Sinaï een Engel in een vlam van een braamstruik. (Hd 7:30)

Voordat er een werk *door* Mozes kan worden gedaan, moet er eerst een werk *in* Mozes worden gedaan. Ook bij andere dienaren heeft God een tijd van voorbereiding. Zo is Jozef eerst dertien jaar slaaf in Egypte *(Gn 37:2; 41:46)* en verblijft Paulus eerst drie jaar in de woestijn van Arabië *(Gl 1:15-18)*.

God gedenkt Zijn volk | *verzen 23-25*

> *23 Het gebeurde vele dagen daarna, toen de koning van Egypte gestorven was, dat de Israëlieten zuchtten en het uitschreeuwden vanwege de slavenarbeid. En hun hulpgeroep vanwege de slavenarbeid steeg omhoog tot God. 24 Toen hoorde God hun gekerm, en God dacht aan Zijn verbond met Abraham, met Izak en met Jakob. 25 En God zag naar de Israëlieten om en ontfermde Zich over hen.*

Deze verzen vormen de inleiding op de dienst van Mozes. Terwijl Mozes door God wordt voorbereid op zijn taak, denkt God aan Zijn volk. Dat wil niet zeggen dat God Zijn volk is vergeten en er nu weer aan denkt. Als God gedenkt, wil dat zeggen dat Hij vindt dat de tijd van handelen is aangebroken. Er staat niet dat het volk tot God roept. Toch wordt dit later zo door Mozes gezegd *(Nm 20:14-16)*.

En Mozes stuurde uit Kades boden naar de koning van Edom, met de boodschap: Dit zegt uw broeder Israël: U weet zelf van al de moeite die ons getroffen heeft, dat onze vaderen naar Egypte vertrokken zijn, en dat wij vele dagen in Egypte gewoond hebben, en dat de Egyptenaren ons en onze vaderen kwaad gedaan hebben. Toen riepen wij tot de HEERE. Hij hoorde onze stem, en Hij zond een Engel, en Hij leidde ons uit Egypte. En zie, wij zijn in Kades, een stad aan het uiterste van uw grens. (Nm 20:14-16)

Tegenover de vier woorden die de hevigheid van het lijden van de Israëlieten aangeven: ‘zuchten’, ‘uitschreeuwen’, ‘hulpgeroep’ en ‘gekerm’ in de *verzen 23-24a*, vinden we in de *verzen 24b-25* vier woorden die Gods reactie aangeven: ‘horen’, ‘denken’, ‘zien’ en ‘ontfermen’. God neemt het lijden van Zijn volk waar en is daarbij betrokken. Hij trekt Zich het lijden van Zijn volk aan en gaat aan het werk om daarin verandering aan te brengen. De grondslag daarvoor heeft Hij in Zijn verbond met de aartsvaders.

Exodus 3

Inleiding

Mozes wordt door de HEERE geroepen als hij tachtig jaar oud is. Dat is aan het einde van zijn natuurlijke leven. In *Psalm 90* zegt hij dat zelf: *"De dagen van onze jaren: daarin zijn zeventig jaren, of, als wij zeer sterk zijn, tachtig jaren" (Ps 90:1a,10)*. Voordat de Heer iemand kan gebruiken, moet een mens leren afzien van zijn natuurlijke capaciteiten. Dat heeft Mozes geleerd. Het is echter niet voldoende om niet te vertrouwen op eigen bekwaamheden. Nu moet hij leren vertrouwen op Gods kracht.

De HEERE verschijnt aan Mozes | *verzen 1-6*

> *1 En Mozes hoedde het kleinvee van zijn schoonvader Jethro, de priester van Midian. Hij dreef het kleinvee tot voorbij de woestijn, en hij kwam bij de berg van God, de Horeb. 2 En de Engel van de HEERE verscheen hem in een vuurvlam uit het midden van een doornstruik. Hij keek toe, en zie, de doornstruik brandde in het vuur, maar de doornstruik werd niet verteerd. 3 Mozes zei: Laat ik nu naar dat indrukwekkende verschijnsel gaan kijken, waarom de doornstruik niet verbrandt. 4 Toen de HEERE zag dat hij ging kijken, riep God tot hem uit het midden van de doornstruik en zei: Mozes, Mozes! Hij zei: Zie, [hier] ben ik! 5 En Hij zei: Kom hier niet dichterbij. Doe de schoenen van uw voeten, want de plaats waarop u staat, is heilige grond. 6 Hij zei verder: Ik ben de God van uw vader, de God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob. En Mozes bedekte zijn gezicht, want hij was bevreesd God aan te kijken.*

Mozes heeft veertig jaar lang het herdersvak geleerd. Nu is hij met zijn kudde *"tot voorbij de woestijn"*. Hij heeft als het ware de woestijnervaringen achter zich. Veel Godsmannen zijn herder geweest. De herder geeft het best aan wat naar Gods hart de manier is waarop Hij Zijn volk wil besturen. David is een herder: *"Hij verkoos Zijn dienaar David en haalde hem bij de schaapskooien vandaan. Van achter de zogende [schapen] deed Hij hem komen om te weiden Jakob, Zijn volk, en Israël, Zijn eigendom. Hij heeft hen geweid met een oprecht hart en hen geleid met zeer bekwame hand" (Ps 78:70-72)*. Van

de Heer Jezus staat geschreven dat Hij een Leidsman is Die Gods volk zal *"hoeden"*, dat wil zeggen als een Herder voor hen zal zijn *(Mt 2:6)*.

'En u, Bethlehem, land van Juda, bent zeker niet [de] geringste onder de vorsten van Juda; want uit u zal een Leidsman voortkomen, Die Mijn volk Israël zal hoeden'. (Mt 2:6)

Terwijl Mozes de schapen hoedt, komt hij bij de berg van God, de Horeb. Horeb is een andere naam voor Sinaï, de berg waar later de wet wordt gegeven *(vgl. Ex 19:11; Dt 4:10a)*. Daarom wordt de berg *"de berg van God"* genoemd. Daar verschijnt de Engel van de HEERE aan hem. Uit *vers 4* blijkt dat de Engel God Zelf is.

De Engel van de HEERE is de verschijningsvorm van de Heer Jezus in het Oude Testament. Overal waar God aan de mens verschijnt, doet Hij dat door de Heer Jezus. Het is voor het eerst na vele jaren dat de HEERE weer aan iemand verschijnt. Verschijningen zijn nooit aan de orde van de dag geweest. God verschijnt alleen bij speciale gelegenheden.

God verschijnt ook op verschillende manieren. Aan Mozes verschijnt Hij in een brandende doornstruik. Aan Hagar is Hij verschenen bij een put *(Gn 16:7,13-14)*. Bij Jakob heeft Hij een ladder gekozen *(Gn 28:12-13)*.

De HEERE verschijnt aan Mozes en roept hem als hij bezig is met zijn dagelijks werk. Dat zien we bijvoorbeeld ook bij de broers Petrus en Andréas en bij de broers Jakobus en Johannes. Als de Heer Jezus hen roept om Hem te volgen, zijn Petrus en Andréas bezig met het uitwerpen van de netten om vissen te vangen; Jakobus en Johannes zijn bezig met het herstellen van de netten *(Mt 4:18-22)*. Zo werkt de Heer ook nu nog. Hij roept mensen die trouw zijn in hun dagelijks werk.

Het valt Mozes op dat de doornstruik wel brandt, maar niet verteert. De doornstruik stelt de mens van nature voor, de zondige mens. Ook zien we er het hele volk Israël in dat in de vuuroven Egypte is. Tevens zien we dat God in het vuur is. Daarom verteert de doornstruik niet. God gebruikt het vuur van de beproeving om Zijn volk, en ons, te louteren. Wat niet met Hem in overeenstemming is, wordt door het vuur verteerd. Daardoor gaan we steeds meer beantwoorden aan Zijn doel met ons: dat we op de Heer Jezus gaan lijken. Hij is met ons in de beproeving *(Js 63:9; Dn 3:25)*.

In al hun benauwdheid
was Hij benauwd;
de Engel van Zijn aangezicht heeft hen verlost.
(Js 63:9a)

De HEERE ziet dat Mozes de doornstruik nadert om het indrukwekkende verschijnsel te bezien. Hij ziet wat onze aandacht heeft. Het verheugt Hem als we belangstelling tonen voor Zijn openbaring. Tegelijk handhaaft Hij Zijn heiligheid. Waar God is, is heiligheid. Mozes moet zijn schoenen uitdoen *(vgl. Jz 5:15).*

Toen zei de Bevelhebber van het leger van de HEERE tegen Jozua: Doe uw schoenen van uw voeten, want de plaats waarop u staat, is heilig. En Jozua deed dat. (Jz 5:15)

Als Mozes de gepaste eerbied in acht heeft genomen, maakt God Zich bekend als de God van de aartsvaders met wie Hij een verbond heeft gesloten: met Abraham *(Gn 15:13-14,18)*, met Izak *(Gn 26:3)* en met Jakob *(Gn 46:3-4)*. Dat is de grond waarop Hij gaat handelen. Hij is en blijft hun God, ook al zijn ze gestorven, want voor Hem blijven zij leven, wat in de opstanding bewezen zal worden: *"Dat nu de doden worden opgewekt heeft ook Mozes aangeduid bij de braamstruik, als hij [de] Heer noemt 'de God van Abraham en de God van Izaäk en de God van Jakob', Hij nu is niet een God van doden maar van levenden; want voor Hem leven zij allen" (Lk 20:37-38)*.

Mozes moet naar de farao | *verzen 7-10*

> *7 De HEERE zei: Ik heb duidelijk de onderdrukking van Mijn volk, dat in Egypte is, gezien en heb hun geschreeuw [om hulp] vanwege hun slavendrijvers gehoord. Voorzeker, Ik ken hun leed. 8 Daarom ben Ik neergekomen om het [volk] te redden uit de hand van de Egyptenaren, en het te leiden uit dit land naar een goed en ruim land, een land dat overvloeit van melk en honing, naar het gebied van de Kanaänieten, de Hethieten, de Amorieten, de Ferezieten, de Hevieten en de Jebusieten. 9 Nu dan, zie, het geschreeuw [om hulp] van de Israëlieten is tot Mij gekomen. En Ik heb ook de onderdrukking gezien waarmee de Egyptenaren hen onderdrukken. 10 Nu dan, ga [op weg]. Ik zal u naar de farao zenden, en u zult Mijn volk, de Israëlieten, uit Egypte leiden.*

God zegt tegen Mozes dat Hij heeft gezien wat Zijn volk wordt aangedaan en dat Hij heeft gehoord hoe ze daarover jammeren. Hij is bekend met hun smarten. Dat brengt Hem tot handelen. Hij is neergekomen om hen te verlossen en naar een land te brengen dat Hij voor hen heeft uitgezocht. Mozes is de man die Hij wil gebruiken om Zijn voornemen uit te voeren, dat wil zeggen het eerste deel ervan, dat is het volk uit Egypte leiden. God weet dat Mozes het beloofde land niet zal binnengaan.

Dat het een land is dat overvloeit van melk betekent dat het uitermate geschikt is voor veeteelt. Het sappige weideland zal ervoor zorgen dat de geiten, schapen en koeien veel melk geven. Het overvloeien van honing is nog een bewijs van de rijkdommen van de bodemgesteldheid van het land. De uitdrukking *"overvloeit van melk en honing"* komt hier voor de eerste keer voor en komt hierna nog vele keren voor *(Ex 3:8,17; Lv 20:24; Nm 13:27; 14:8; 16:13-14; Dt 6:3; 11:9; 26:9,15; 27:3; 31:20; Jz 5:6; Jr 11:5; 32:22; Ez 20:6,15)*.

In het neerkomen van God en het zenden van Mozes zien we een beeld van wat God heeft gedaan door Zijn Zoon. De Heer Jezus is naar de aarde neergedaald om mensen die onder het juk van de zonde zuchten te verlossen. Net als bij Israël heeft Hij niet vanuit de hemel gesproken, maar is Hij uit de hemel op aarde gekomen. Hij heeft dat gedaan om allen die in Hem geloven in het hemelse land te brengen, dat wil zeggen hun *"alle geestelijke zegening in de hemelse [gewesten]"* te geven *(Ef 1:3)*.

Eerste bezwaar en Gods antwoord | *verzen 11-12*

> *11 Mozes zei echter tegen God: Wie ben ik, dat ik naar de farao zou gaan en de Israëlieten uit Egypte zou leiden? 12 En Hij zei: Voorzeker, Ik zal met u zijn, en dit zal voor u het teken zijn dat Ík u gezonden heb: Als u het volk uit Egypte geleid hebt, zult u God dienen op deze berg.*

Mozes komt met zijn bezwaren. Hij ziet zichzelf als

1. onbekwaam,
2. onwetend,
3. ongeloofwaardig en
4. niet spreekvaardig, waarna hij ten slotte zegt dat hij
5. niet wil.

Mozes zit vol met bezwaren. Uit zijn eerste bezwaar blijkt dat hij zichzelf totaal niet op zijn taak berekend vindt. Toen hij nog in Egypte was, zou hij het wel even doen. Daar vormt zijn zelfverzekerde 'ik' de verhindering voor Gods werk. Nu vormt zijn nederige 'ik' de verhindering. Als God roept, komt het er niet op aan wie wij zijn, maar gaat het er om Wie Hij is. Hij zegt: *"Ik zal met u zijn."*

Dit antwoord geeft de HEERE ook aan Gideon als hij eenzelfde bezwaar als Mozes inbrengt tegen de opdracht die hij van Hem krijgt: *"Maar hij zei tegen Hem: Och, mijn heer! Waarmee zal ik Israël verlossen? Zie, mijn geslacht is het armste in Manasse en ik ben de jongste in mijn familie. Maar de HEERE zei tegen hem: Omdat Ik met u zal zijn, zult u Midian verslaan alsof [het maar] één man [was]" (Ri 6:15-16; vgl. Jr 1:8)*.

Mozes krijgt er ook een teken bij en dat is dat hij en het volk God op Zijn berg zullen dienen. Daarmee geeft God ook het eigenlijke doel van de verlossing van Zijn volk: dat zij Hem zullen dienen. Dienen wil hier zeggen als slaaf dienen. Tot nu toe heeft het volk de Egyptenaren als slaven gediend; na hun verlossing zullen ze God dienen en Hem als Zijn volk vereren *(vgl. 1Th 1:9)*.

...; want zelf vertellen zij van ons welke ingang wij bij u hadden, en hoe u zich van de afgoden tot God hebt bekeerd om [de] levende en waarachtige God te dienen ... (1Th 1:9)

Zo snel als Mozes de eerste keer heeft gehandeld en de Egyptenaar heeft doodgeslagen, zo traag is hij nu om aan Gods roeping gehoor te geven. De man die de vooruitstrevendheid van de menselijke natuur heeft getoond, toont nu een terughoudendheid die ook uit de menselijke natuur voortkomt. Allebei kunnen ze geen plaats hebben in het werk van God.

Tweede bezwaar en Gods antwoord | *verzen 13-22*

> *13 En Mozes zei tegen God: Zie, wanneer ik bij de Israëlieten kom en tegen hen zeg: De God van uw vaderen heeft mij naar u toe gezonden, en zij mij zeggen: Wat is Zijn naam? Wat moet ik [dan] tegen hen zeggen? 14 En God zei tegen Mozes: IK BEN DIE IK BEN. Ook zei Hij: Dit moet u tegen de Israëlieten zeggen: IK BEN heeft mij naar u toe gezonden. 15 Toen zei God verder tegen Mozes: Dit moet u tegen de Israëlieten zeggen: De HEERE, de God van uw vaderen, de God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob, heeft mij naar u toe gezonden. Dit is voor eeuwig Mijn Naam, dit is Mijn [Naam ter] gedachtenis, van generatie op generatie. 16 Ga, verzamel de oudsten van Israël en zeg tegen hen: De HEERE, de God van uw vaderen, is aan mij verschenen, de God van Abraham, Izak en Jakob. [Hij] zei: Ik heb zeker naar u omgezien en [naar] wat u in Egypte wordt aangedaan. 17 Daarom heb Ik gezegd: Ik zal u uit de onderdrukking van Egypte leiden naar het land van de Kanaänieten, de Hethieten, de Amorieten, de Ferezieten, de Hevieten en de Jebusieten, naar het land dat overvloeit van melk en honing. 18 Dan zullen zij naar uw stem luis-*

> *teren, en u zult gaan, u en de oudsten van Israël, naar de koning van Egypte, en u moet tegen hem zeggen: De HEERE, de God van de Hebreeën, is naar ons toe gekomen. Nu dan, laat ons toch drie dagreizen ver de woestijn in trekken, opdat wij de HEERE, onze God, offers brengen. 19 Maar Ík weet dat de koning van Egypte u niet zal laten gaan, ook niet door een sterke hand. 20 Daarom zal Ik Mijn hand uitstrekken en Egypte treffen met al Mijn wonderen die Ik te midden daarvan doen zal. Daarna zal hij u laten gaan. 21 En Ik zal dit volk genade geven in de ogen van de Egyptenaren. En het zal gebeuren dat u, als u weggaat, niet met lege [handen] gaat. 22 [Elke] vrouw moet aan haar buurvrouw en aan haar huisgenote zilveren en gouden voorwerpen vragen, en kleren, die u uw zonen en dochters te dragen moet geven. Zo zult u Egypte beroven.*

Mozes komt met een tweede bezwaar. Hij is niet overtuigd. Wie zendt hem eigenlijk? Hij meent niet genoeg van God te weten om over Hem te kunnen vertellen als er naar Hem wordt gevraagd. In Zijn goedheid en genade gaat God ook op dit bezwaar van Mozes in. En nog uitvoerig ook. Zo is Hij. Hij komt aan al onze bezwaren tegemoet zolang ze voortkomen uit onze zwakheid en niet uit onze onwil. Zo spreekt Hij met een bezwaar makende Ananias die Hij naar Paulus stuurt *(Hd 9:10-17)* en met een bezwaar makende Petrus die Hij naar Cornelius stuurt *(Hd 10:9-16)*.

Eerst wijst God op de onveranderlijkheid van Zijn Persoon: *"IK BEN DIE IK BEN."* Hij is de eeuwig Zichzelf Zijnde, de volkomen Onafhankelijke. Hij vindt alles in Zichzelf en alles en iedereen is van Hem afhankelijk. De Heer Jezus noemt Zichzelf ook zo. Hij zegt: *"Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: vóór Abraham werd, ben Ik" (Jh 8:58)*. Dit betekent dat Hij vóór Abrahams bestaan er altijd is geweest als de IK BEN. Hij is de Eeuwige, altijd trouw aan Zichzelf.

Dan gaat God *"verder" (vers 15)* met Zijn antwoord door erop te wijzen dat Hij Zich in verbinding met de mens heeft gesteld: Hij is *"de HEERE, de God van uw vaderen, de God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob"*. Dit houdt tevens in dat Hij Zijn beloften die Hij aan hen heeft gedaan, zal vervullen. De aartsvaders zijn gestorven, maar daarmee zijn de beloften van God niet vervallen. Om Mozes gerust te stellen vertelt God hem vervolgens hoe alles zal verlopen. Hij is Degene *"Die vanaf het begin verkondigt wat het einde zal zijn, van oudsher [de dingen] die nog niet plaatsgevonden hebben" (Js 46:10a)*.

Mozes en de oudsten moeten tegen de koning van Egypte zeggen dat *"de HEERE, de God van de Hebreeën"* naar hen toe gekomen is *(vers 18)*. In de naam *"God van de Hebreeën"*, die Mozes later ook voor de farao noemt *(Ex 5:3; 7:16; 9:1,13; 10:3)*, laat de HEERE zien dat Zijn volk een volk van pelgrims is. Van Hem hebben ze de opdracht gekregen dat ze *"drie dagreizen ver de woestijn intrekken"* moeten, opdat zij de HEERE, hun God, *"offers brengen"*. In *vers 12* hebben we het doel van de verlossing gelezen: God dienen. In *vers 18* zien we een bijzonder aspect van het dienen van God: offers brengen aan Hem.

Ze kunnen God niet offeren in Egypte. Om offers te brengen aan God is de weg van *"drie dagreizen ver de woestijn in"* nodig. Aan het getal drie is de gedachte aan de dood en de opstanding van de Heer Jezus verbonden: van de kruisdood tot de opstanding zijn drie dagen *(Mt 16:21; 17:22-23; 20:18-19)*. De weg van drie dagreizen spreekt daarvan. Door het geloof in de dood en opstanding van de Heer Jezus wordt een mens immers bevrijd uit de macht van de wereld, de zonde en de dood en kan hij God gaan dienen en offeren.

De farao geeft door zijn weigering aan God de gelegenheid Zijn macht te tonen. Het is uiteindelijk een strijd tussen God en de farao met Gods volk als inzet.

Bij het uittrekken uit Egypte moeten de Israëlieten het achterstallige loon van vele jaren slavenarbeid opeisen. Op deze wijze vereffent God de schuld die Egypte bij Zijn volk heeft. De betaling zal plaatsvinden in natura, in de vorm van voorwerpen van waardevolle metalen en kleding. Het zijn dingen die in Egypte door de Egyptenaren tot oneer van God worden gebruikt. Door Gods volk kunnen die voorwerpen echter tot Gods eer worden gebruikt. Zo worden de metalen voorwerpen later gebruikt voor de bouw van de tabernakel.

Exodus 4

Derde bezwaar | *vers 1*

> *1 Toen antwoordde Mozes en zei: Maar zie, zij zullen mij niet geloven en niet naar mijn stem willen luisteren, want zij zullen zeggen: De HEERE is niet aan u verschenen.*

Mozes heeft een derde bezwaar. Hij voorziet het probleem dat het volk hem niet zal geloven. Dat is op zich een begrijpelijk bezwaar, want de HEERE is al de tijd dat het volk in Egypte is, dat is nu ongeveer vierhonderd jaar lang, niet aan hen verschenen. Mozes moet leren dat zijn zending niet afhangt van hoe hij ontvangen zal worden. Zending is nooit afhankelijk van de ontvangst, maar van de Zender.

Het teken van de staf | *verzen 2-5*

> *2 De HEERE zei tegen hem: Wat hebt u [daar] in uw hand? Hij zei: Een staf. 3 Hij zei: Werp hem op de grond. En hij wierp hem op de grond en hij werd een slang. En Mozes vluchtte ervoor. 4 Maar de HEERE zei tegen Mozes: Strek uw hand uit, en grijp hem bij zijn staart, – toen stak hij zijn hand uit en greep hem vast, en hij werd [weer] een staf in zijn hand – 5 opdat zij geloven, dat de HEERE aan u verschenen is, de God van hun vaderen, de God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob.*

In Zijn goedheid komt de HEERE tegemoet aan Mozes' bezwaar. Hij geeft hem twee tekenen. Voor het eerste teken wijst de HEERE hem op wat hij in zijn hand heeft. Voor de Heer is van belang wat we hebben, niet wat we niet hebben. Daarop moeten wij ook worden gewezen. Met wat we hebben, mogen we Hem dienen.

De staf is hier een beeld van macht, gezag. Het stelt hier de macht voor die eenmaal aan Adam is gegeven. Adam heeft die macht uit handen gegeven aan de satan. Dat zien we in het beeld dat de staf een slang wordt. De satan spreekt er in die zin over tot de Heer Jezus tijdens de verzoeking in de woestijn en de Heer spreekt hem daarin niet tegen *(Lk 4:5-8)*.

De macht komt terug in de hand van de mens, dat wil zeggen in de hand van de Mens Christus Jezus. Christus heeft door Zijn werk op het kruis de satan van zijn macht beroofd *(Ko 2:15)*. Hij zegt dan ook dat Hem *"is gegeven alle macht in hemel en op <de> aarde"* *(Mt 28:18)*. Het daadwerkelijk opeisen van die macht komt op Gods tijd *(Ps 2:8)*.

En Hij heeft de overheden en de machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en door het kruis over hen getriomfeerd. (Ko 2:15)

Eis van Mij en Ik zal [U] de heidenvolken [als] Uw eigendom geven, de einden der aarde [als] Uw bezit. (Ps 2:8)

In het geloof dat de situatie God niet uit de hand is gelopen, maar dat alles onder Zijn bestuur staat, mogen ook wij onze dienst verrichten. Daarom moeten we niet vluchten – wat Mozes wel deed –, maar de duivel weerstaan. Onze kleine middelen kan God gebruiken om daarmee Zijn werk te doen *(vgl. Jh 6:9-13; 2Kn 4:2-7)*.

Het teken van de melaatse hand | *verzen 6-8*

> *6 De HEERE zei verder tegen hem: Steek toch uw hand in uw boezem. En hij stak zijn hand in zijn boezem en haalde hem [weer] tevoorschijn, en zie, zijn hand was melaats, [wit] als sneeuw. 7 Hij zei: Steek uw hand opnieuw in uw boezem. En hij stak zijn hand opnieuw in zijn boezem, en toen hij hem [weer] uit zijn boezem trok, zie, hij was weer als zijn [overige] vlees. 8 En het zal gebeuren, als zij u niet geloven en niet naar de boodschap van het eerste teken willen luisteren, dat zij dan [toch wel] de boodschap van het laatste teken zullen geloven.*

Israël moet de les leren dat, hoewel de duivel nu zijn macht uitoefent, God de uiteindelijke macht in handen heeft. Door de verdrukking ervaren ze de macht van de vijand. Dan is er is nog een les te leren. Er is niet alleen uiterlijke slavernij, er is ook de inwonende macht van de zonde. Van binnen deugt het niet. Dat maakt het tweede teken, dat van de melaatse hand, duidelijk. Melaatsheid in het hart stelt verborgen zonde voor; melaatsheid aan de hand stelt de naar buiten zichtbare zonde voor.

Vanbinnen, uit het hart van de mens, komen de zonden voort en dat is aan de daden van de mens, waarvan zijn handen spreken, te zien: *"Want van binnen uit het hart van de mensen gaan naar buiten de kwade overleggingen, hoererijen, diefstallen, moorden, overspel, hebzucht, boosheden, bedrog, losbandigheid, een boos oog, lastering, hoogmoed, onverstand; al deze boze dingen*

komen van binnen uit voort en verontreinigen de mens" *(Mk 7:21-23)*. Als het hart onrein is, zijn de werken van de mens dat ook. Alleen door geloof wordt het hart gereinigd *(Hd 15:9)*. En als het hart gereinigd is, kunnen ook de werken goede werken zijn.

...; en Hij heeft geen enkel onderscheid gemaakt tussen ons en hen, daar Hij door het geloof hun harten heeft gereinigd. (Hd 15:9)

Verandering van gedrag en daden kan nooit aan de buitenkant beginnen. Een gereinigde hand is geschikt om ermee te dienen.

Water in bloed veranderen | *vers 9*

> *9 En mocht het zijn dat zij zelfs deze twee tekenen niet willen geloven en niet naar uw stem willen luisteren, dan moet u water uit de Nijl nemen en dat uitgieten op het droge. Dan zal het water dat u uit de Nijl zult nemen, veranderen, ja, in bloed veranderen op het droge.*

Indien er niet naar de beide tekenen geluisterd wordt, moet het oordeel komen *(Jb 33:14-16)*. Dat wordt weergegeven door de verandering van het water van de Nijl in bloed. De Nijl is voor de Egyptenaren de bron van het leven. De Nijl stelt de natuurlijke zegeningen voor die de wereld zonder geloof in God – waarvan Egypte een beeld is – door de goedheid van God geniet. Als een mens doof en blind blijft voor de boodschap van de eerste twee tekenen, zullen de zegeningen die God hem te genieten geeft, en waarvoor hij God niet dankt, veranderen in een vloek. Velen zijn al geestelijk omgekomen door een overmatig gebruik van dingen die in Gods schepping te vinden zijn.

Vierde bezwaar en Gods antwoord | *verzen 10-12*

> *10 Toen zei Mozes tegen de HEERE: Och Heere, ik ben geen man van [veel] woorden. [Dat ben ik] sinds jaar en dag [al] niet, zelfs niet vanaf het ogenblik dat U tot Uw dienaar gesproken hebt, want ik spreek onduidelijk en moeizaam.*
> *11 Maar de HEERE zei tegen hem: Wie heeft de mens een mond gegeven? Of wie maakt iemand stom, doof, ziende of blind? Ben Ik het niet, de HEERE?*
> *12 Nu dan, ga, Ik zal Zelf met uw mond zijn, en u leren wat u spreken moet.*

Mozes' vierde bezwaar is zijn gebrek aan welsprekendheid *(vgl. Jr 1:4-7)*. Alsof het effect van Gods boodschap afhangt van de welsprekendheid van de mens. Paulus heeft geleerd dat het niet zit in uitnemendheid van woor-

den of wijsheid *(1Ko 2:1,4; 2Ko 10:10)*. Daar kan het vlees wel van onder de indruk komen, maar het draagt niet bij aan Gods werk.

Wij moeten leren wat Paulus heeft geleerd, dat Gods kracht in zwakheid wordt volbracht: *"En Hij zei tot mij: Mijn genade is u genoeg; want de kracht wordt in zwakheid volbracht. Heel graag zal ik dus veeleer roemen in mijn zwakheden, opdat de kracht van Christus op mij woont. Daarom heb ik een welgevallen in zwakheden, in smaadheden, in noden, in vervolgingen en benauwdheden voor Christus; want wanneer ik zwak ben, dan ben ik sterk" (2Ko 12:9-10)*.

Van Mozes' macht in werk en woord is niets over. Er is geen vertrouwen meer in zichzelf en dat is goed. Toch is er nog niet het volle vertrouwen op God. Hij moet nog leren dat God ook geeft wat nodig is om Zijn opdracht te vervullen als Hij iemand tot een bepaalde taak roept.

In de christenheid is men gevoelig voor mooie koorzang, meeslepende muziek, indrukwekkende toespraken, maar daardoor komt een mens niet tot bekering. Dat gebeurt alleen door het Woord van God en de werking van de Heilige Geest.

Daarbij komt dat het een miskenning is van wat de Heer geeft of niet geeft. Hij maakt alles zo, dat het Zijn doel dient. Daarmee moeten wij leren tevreden te zijn. En dat niet alleen. We moeten leren dat dit het meest effectief is voor Zijn werk. Dan krijgt Hij de eer en niet het instrument. Het moet *"zijn als uit sterkte die God verleent" (1Pt 4:11)*.

Mozes' weigering en Gods antwoord | *verzen 13-17*

> *13 Maar hij zei: Och Heere, zend toch [iemand anders], door [wiens] hand U [deze boodschap ook maar] wilt zenden. 14 Toen ontbrandde de toorn van de HEERE tegen Mozes en Hij zei: Aäron, de leviet, is toch uw broer? Ik weet dat híj uitstekend spreken kan. Bovendien, zie, hij trekt u tegemoet. Zodra hij u ziet, zal hij zich van harte verblijden. 15 Dan moet u tot hem spreken en hem de woorden in zijn mond leggen. Ikzelf zal met uw mond en zijn mond zijn en u leren wat u doen moet. 16 En híj zal voor u tot het volk spreken. Dan zal het [zó] zijn: Híj zal voor u tot een mond zijn en ú zult voor hem tot een god zijn. 17 Neem daarom deze staf in uw hand, waarmee u die tekenen doen moet.*

Het vijfde bezwaar van Mozes kan geen bezwaar meer worden genoemd. Het is een weigering. Weigering is geen nederigheid. Dit is geen zwakheid

meer, het is onwil om te gehoorzamen. Het toegeven aan zwakheid eindigt in ongeloof.

Gods antwoord is ernaar. God wordt boos. Hij ontslaat Mozes niet van de opdracht die Hij hem gegeven heeft. Wel ontneemt God hem als het ware de eer van zijn zending door hem er in zijn broer Aäron een metgezel bij te geven. Dat is in dit geval geen versterking, maar een verzwakking. Dat blijkt wel uit het verloop van de geschiedenis.

Mozes spreekt de HEERE weer aan als *"Heere"*, *Adonai*, dat is de soevereine Heer, de Gebieder *(vers 13; vers 10)*, maar Mozes doet niet wat Hij zegt. Dat hoort niet bij elkaar *(vgl. Hd 10:14; Lk 6:46)*.

Petrus echter zei: In geen geval, Heer, want nooit heb ik iets onheiligs of onreins gegeten. (Hd 10:14)

En waarom noemt u Mij Heer, Heer, en doet niet wat Ik zeg? (Lk 6:46)

Terug naar Egypte | *verzen 18-23*

> *18 Toen ging Mozes weg en keerde terug naar zijn schoonvader Jether. En hij zei tegen hem: Laat mij toch gaan om terug te keren naar mijn broeders, die in Egypte zijn, om te zien of zij nog leven. En Jethro zei tegen Mozes: Ga in vrede. 19 Ook zei de HEERE tegen Mozes in Midian: Ga, keer terug naar Egypte, want al de mannen die u naar het leven stonden, zijn gestorven. 20 Toen nam Mozes zijn vrouw en zijn zonen, liet hen op een ezel rijden en keerde terug naar het land Egypte. En Mozes nam de staf van God in zijn hand. 21 De HEERE zei tegen Mozes: Nu u naar Egypte gaat terugkeren, zie [erop] toe dat u al de wonderen, waartoe Ik u in staat gesteld heb, vóór de farao doet. Ikzelf echter zal zijn hart verharden, zodat hij het volk niet zal laten wegtrekken. 22 Dan moet u tegen de farao zeggen: Zo zegt de HEERE: Mijn zoon, Mijn eerstgeborene, is Israël. 23 Daarom zeg Ik tegen u: Laat Mijn zoon gaan, zodat hij Mij kan dienen. Maar u hebt geweigerd hem te laten gaan, zie, Ik zal uw zoon, uw eerstgeborene, doden.*

Hoewel Mozes door God is geroepen, neemt hij wel de gewone beleefdheid in acht voordat hij naar Egypte terugkeert. Hij vraagt zijn schoonvader toestemming om weg te mogen gaan. Die toestemming krijgt hij. Bij Jakob hebben we een ander gedrag gezien *(Gn 31:20)*. Mozes krijgt een extra bemoediging van de HEERE *(vers 19; vgl. Mt 2:19-21)*. Dan vertrekt hij met vrouw en kinderen en met *"de staf Gods in zijn hand"*. Het is niet meer de staf van Mozes, maar de staf die God gaat gebruiken.

Nog eens wijst de HEERE Mozes erop wat hij moet doen en zeggen. Mozes moet zijn woorden inleiden met *"zo zegt de HEERE"*. Deze uitdrukking, die later zo vaak door de profeten zal worden herhaald, zal voor de eerste keer uit de mond van Mozes klinken. De namen die God hier aan Zijn volk geeft, zijn prachtig: *"Mijn zoon, Mijn eerstgeborene" (vgl. Hs 11:1)*. Dit is bovenal van toepassing op de Heer Jezus *(Mt 2:15)*. God wil dat Zijn zoon Hem zal dienen *(Ml 3:17)* en daarom moet de farao hem laten gaan.

Toen Israël een jongen was, had Ik hem lief, en uit Egypte heb Ik Mijn zoon geroepen. (Hs 11:1)

En hij was daar tot de dood van Herodes; opdat vervuld werd wat door [de] Heer gesproken is door middel van de profeet, die zei: 'Uit Egypte heb Ik Mijn Zoon geroepen'. (Mt 2:15)

De HEERE vertelt Mozes dat de farao niet zal luisteren omdat Hij het hart van de farao zal verharden. Dat betekent niet dat de farao geen andere keus zou hebben. De HEERE handelt niet onrechtvaardig en de farao is volkomen verantwoordelijk voor zijn gedrag en daden. Dezelfde zon die het ijs doet smelten, maakt de klei hard. Het hangt ervan af om welk soort materiaal het gaat.

God verhardt een hart pas nadat de persoon zelf zijn hart heeft verhard. Dat leert de geschiedenis van de farao. Eerst verhardt de farao zelf zijn hart *(Ex 7:13,14,22; 8:15,19,32; 9:7,34; 13:15)*. Als gevolg daarvan verhardt de HEERE het hart van de farao *(Ex 9:12; 10:1,20,27; 11:10; 14:4,8,17)*. Hij bevestigt daarmee de hardnekkige en eigenwillige opstelling van de farao in diens weigering om aan Zijn bevel gevolg te geven Zijn volk te laten gaan. Daarom wijst de HEERE aan het eind van *vers 23* al op het definitieve oordeel van de laatste plaag.

De HEERE wil Mozes doden | *verzen 24-26*

> *24 En het gebeurde onderweg, in de herberg, dat de HEERE hem tegenkwam en hem wilde doden. 25 Toen nam Zippora een vuurstenen [mes] en besneed de voorhuid van haar zoon. Zij wierp die voor [Mozes'] voeten en zei: Werkelijk, je bent voor mij een bloedbruidegom. 26 Toen liet Hij hem met rust. Vanwege de besnijdenissen zei zij toen: Bloedbruidegom.*

Nadat de HEERE over Zijn volk als Zijn eerstgeboren zoon heeft gesproken, spreekt Hij Mozes aan op diens verhouding tot zijn zoon, waarschijnlijk

zijn eerstgeboren zoon, Gersom. Het is zo ernstig, dat Hij Mozes wil doden. Dit laat zien dat God bij hen die Hij wil gebruiken niets door de vingers kan zien wat verkeerd is, ook al is Mozes op het punt gekomen dat hij de opdracht van de HEERE wil gaan uitvoeren. De HEERE kan alleen hen gebruiken die ook in hun gezin Zijn inzettingen in acht nemen.

De reden dat de HEERE Mozes wil doden, is dat een van zijn kinderen niet is besneden. Over hem is – in beeld – niet Gods oordeel over het vlees voltrokken. Mogelijk is het Mozes ontgaan. Mogelijk dat de van oorsprong heidense Zippora er niets voor heeft gevoeld. Ze doet het nu omdat ze het moet doen, maar wel met het verwijt naar Mozes dat hij voor haar een *"bloedbruidegom"* is. Wat ze daarmee bedoelt, is niet helemaal duidelijk. Wellicht ziet het erop dat zij, hoewel tegen haar zin, de bloedige handeling van de besnijdenis heeft verricht om haar man te redden. Ze krijgt hem dan als het ware als haar bruidegom terug door dit bloedige ritueel uit te voeren.

Hier is de les dat het voor iedere leider in Gods volk van groot belang is dat hij zijn gezin onder Gods gezag bestuurt *(1Tm 3:1,4-5)*. Zijn gezin is zijn eerste verantwoordelijkheid. De HEERE wil Mozes, als hoofd van het gezin, doden en niet Zippora.

Het woord is betrouwbaar: als iemand streeft naar [het] opzienerschap, begeert hij een goed werk.
..., iemand die zijn eigen huis goed bestuurt, zijn kinderen in onderdanigheid houdt met alle eerbaarheid, – maar als iemand zijn eigen huis niet weet te besturen, hoe zal hij zorg dragen voor de gemeente van God? – (1Tm 3:1,4-5)

Mozes ontmoet Aäron | *verzen 27-28*

> *27 De HEERE zei tegen Aäron: Ga Mozes tegemoet in de woestijn. En hij ging en ontmoette hem bij de berg van God en kuste hem. 28 Mozes vertelde Aäron al de woorden van de HEERE, Die hem gezonden had, en al de tekenen die Hij hem opgedragen had.*

Het weerzien met Aäron is hartelijk. Dit tweetal zal de komende tijd van grote betekenis zijn voor Gods volk. Mozes is een beeld van de Heer Jezus als Koning over Zijn volk; Aäron is een beeld van de Heer Jezus als Priester voor Zijn volk.

De plaats van ontmoeting is *"de berg van God"*. Het onderwerp van hun gesprek zijn de woorden van God en Zijn wonderbare daden. Dit is een

mooie illustratie van hoe onze ontmoetingen met medegelovigen kunnen verlopen.

De tekenen voor het volk | *verzen 29-31*

> *29 Toen ging Mozes [op weg], met Aäron, en zij verzamelden alle oudsten van de Israëlieten. 30 Aäron sprak al de woorden die de HEERE tot Mozes gesproken had en deed de tekenen voor de ogen van het volk. 31 Het volk nu geloofde. Toen zij hoorden dat de HEERE naar de Israëlieten omgezien had en hun onderdrukking had gezien, knielden zij en bogen zij zich neer.*

Zoals de HEERE heeft gezegd, doen Mozes en Aäron de tekenen voor het volk. En anders dan waar Mozes bang voor is *(vers 1)*, gelooft het volk op grond van de tekenen die het heeft gezien. Zij buigen zich zelfs in aanbidding voor de HEERE neer.

Exodus 5

Eerste ontmoeting met de farao | *verzen 1-3*

> *1 Daarna kwamen Mozes en Aäron en zeiden tegen de farao: Zo zegt de HEERE, de God van Israël: Laat Mijn volk gaan om voor Mij een feest te vieren in de woestijn. 2 Maar de farao zei: Wie is de HEERE, naar Wiens stem ik zou moeten luisteren om Israël te laten gaan? Ik ken de HEERE niet en ik zal Israël ook niet laten gaan. 3 Toen zeiden zij: De God van de Hebreeën is naar ons toe gekomen. Laat ons toch drie dagreizen ver de woestijn in gaan, zodat wij de HEERE, onze God, offers kunnen brengen; anders zal Hij ons treffen met de pest of met het zwaard.*

In hun eerste ontmoeting met de farao spreken Mozes en Aäron tot hem in de Naam van *"de HEERE, de God van Israël"*. Deze naam voor God wordt hier voor de eerste keer in de Schrift genoemd in verbinding met Zijn volk. In die Naam spreken zij en brengen zonder omhaal van woorden de eis van God naar voren. Het is geen verzoek, maar een bevel om het volk te laten gaan. Ze staan als Gods ambassadeurs voor de farao. Het is *"Mijn volk"*, zegt de HEERE. De farao heeft er geen recht op. Hij zal zeven keer te horen krijgen *"laat Mijn volk gaan"*. Hij krijgt als reden te horen dat het volk een feest ter ere van God moet vieren in de woestijn. In Egypte kan dat niet.

De farao antwoordt hooghartig: *"Wie is de HEERE?"* Dit duidt zijn karakter ten volle aan. Er is bij hem geen enkel respect voor God. Verachtelijk spreekt hij over de onzin naar de HEERE te luisteren. Voor hem bestaat de HEERE niet. Dit is de hoogmoed ten top. Het vlees onderwerpt zich niet aan God *(Rm 8:7)*. Het bepaalt ook zijn reactie dat hij het volk niet zal laten gaan.

...; omdat wat het vlees bedenkt, vijandschap is tegen God, want het onderwerpt zich niet aan de wet van God, want het kan dat ook niet. (Rm 8:7)

Mozes en Aäron noemen daarop God *"de God van de Hebreeën"*. Hebreeër betekent 'iemand van de overzijde', dat wil zeggen van een ander land dan Egypte. God heeft bepaald dat Zijn volk Hem zal offeren. Elke tegenstand is dwaasheid, zowel van de farao als van het volk zelf. Als ze niet luisteren, zullen ze Gods straf ervaren.

Om voor de HEERE het feest te vieren moeten ze drie dagreizen de woestijn in. Het getal drie spreekt van de dood en opstanding van de Heer Jezus. Dat vormt de scheiding met de wereld. Een feest wordt gekenmerkt door vreugde. Blijdschap hoort bij het zijn in Gods tegenwoordigheid. Een hart dat vrij is om Gods tegenwoordigheid te genieten, staat op de grondslag van het offer. Het offer wendt het oordeel af en stelt het hart in staat zonder vrees in Gods nabijheid te zijn.

Mozes en Aäron spreken er niet over dat ze na het feest in de woestijn zullen doortrekken naar het beloofde land. Dat is geen misleiding. Wie eenmaal uit Egypte bevrijd is, zal er nooit meer naar terugkeren. De woestijn is niet het doel van de verlossing. Dat is een gebied waar we doorheen trekken. Het doel van de verlossing is ons te brengen in het genot van de gemeenschap met de Vader en de Zoon. Die kan wel in de woestijn worden genoten. Daartoe heeft God er de tabernakel als Zijn woning.

Verzwaring van de dwangarbeid | *verzen 4-14*

> *4 Toen zei de koning van Egypte tegen hen: Waarom, Mozes en Aäron, houdt u het volk van zijn werk af? Ga naar uw dwangarbeid! 5 Verder zei de farao: Zie, de bevolking van het land is nu al [zo] talrijk, zou u hen [dan] willen laten rusten van hun dwangarbeid? 6 Daarom gaf de farao op diezelfde dag het bevel aan de slavendrijvers onder het volk en de voormannen ervan: 7 U mag voortaan geen stro meer aan het volk verstrekken om de bakstenen te maken, zoals voorheen. Laten zij zelf [maar] stro gaan verzamelen. 8 En het aantal bakstenen dat zij voorheen maakten, moet u hun [nu ook weer] opleggen. U mag daarvan niets afdoen, want zij zijn lui. Daarom roepen zij: Laat ons gaan! Laat ons offers brengen aan onze God! 9 Het werk moet [zo] zwaar op die mannen drukken dat zij dat blijven doen en geen aandacht schenken aan leugenachtige woorden. 10 Toen vertrokken de slavendrijvers van het volk en de voormannen ervan en zeiden tegen het volk: Dit zegt de farao: Ik geef u geen stro [meer]. 11 Ga zelf [en] haal voor uzelf stro, waar u het [ook maar] kunt vinden. Van uw werk gaat echter niets af. 12 Toen verspreidde het volk zich over heel het land Egypte om stoppels te verzamelen in plaats van stro. 13 En de slavendrijvers bleven aandringen: Lever het volle werk, de per dag opgelegde [hoeveelheid], evenals toen er stro was. 14 De voormannen van de Israëlieten, die de opzichters van de farao over hen aangesteld hadden, werden geslagen.*

> *Men zei: Waarom hebt u niet, zoals voorheen, met het maken van bakstenen het u voorgeschreven aantal klaargekregen, zowel gisteren als vandaag?*

De farao wijst Mozes en Aäron de deur met de beschuldiging dat zij zich aan de dwangarbeid onttrekken en ook het volk ermee willen laten ophouden. Zijn reactie is dat hij het volk nog harder laat werken. Hij geeft daartoe zelfs *"op diezelfde dag" (vers 6)* nog het bevel. Wat de Israëlieten eerst nog krijgen, stro, wordt hun nu onthouden. Ze moeten er zelf voor gaan zorgen. De farao vraagt het onmogelijke.

Op dezelfde wijze gaat de satan te werk. Hij neemt steeds meer. Als hij iets geeft, is dat om het later weer terug te nemen en nog veel meer te nemen. Elk spoortje van liefdadigheid ontbreekt. Hij komt alleen *"om te stelen en te slachten en te verderven" (Jh 10:10a)*. Hij is *"een mensenmoordenaar van [het] begin af" (Jh 8:44a)*. Hij vindt het grootste plezier in de ellende van zijn slaven.

De farao noemt wat Mozes en Aäron zeggen *"leugenachtige woorden"*. Ook daarin zien we hoe de satan te werk gaat. Hij verdraait altijd de waarheid van God, hij keert het om. Hij *"staat niet in de waarheid, omdat geen waarheid in hem is. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij uit het zijne, omdat hij een leugenaar is en de vader ervan" (Jh 8:44b)*.

De vraag om verlichting afgewezen | *verzen 15-19*

> *15 Toen kwamen de voormannen van de Israëlieten en riepen tegen de farao: Waarom behandelt u uw dienaren zo? 16 Stro wordt uw dienaren niet gegeven, en [toch] zeggen zij tegen ons: Maak bakstenen! En zie, uw dienaren worden geslagen, maar uw volk staat schuldig. 17 Maar hij zei: Lui bent u, lui! Daarom zegt u: Laat ons gaan! Laat ons offers brengen aan de HEERE! 18 Nu dan, ga aan het werk! Stro wordt u niet gegeven, toch moet u [hetzelfde] aantal bakstenen leveren. 19 Toen zagen de voormannen van de Israëlieten dat het er slecht met hen voorstond, omdat men zei: U mag niets afdoen van uw bakstenen, [van] de per dag opgelegde [hoeveelheid].*

In hun nood roepen de Israëlieten tot de farao, maar dat is niet het juiste adres. Ze moeten bij de HEERE zijn. Daaraan denken ze nog niet. Ze noemen zich tegenover de farao onderdanig meerdere keren *"uw dienaren"*. Maar alle pogingen van het volk om verlichting van de slavernij te krijgen,

beantwoordt hij met meedogenloze hardheid. Hij maakt hun de zwaarste verwijten. Hij toont zijn ware aard.

Het volk begint te begrijpen hoe hopeloos hun situatie is. Een mens moet eerst tot het dieptepunt van zijn ellende komen, wil hij de verlossing aangrijpen. Een zondaar wordt niet gediend als hij bij de eerste zucht om uitredding door God wordt verlost. God wil ons leren wat echte verlossing is, wat Zijn grote macht is en hoe groot de verlossing is. Als de farao hen direct had laten gaan, hadden ze hem moeten bedanken. Waar was dan de eer van God geweest?

Het is met het volk als met de man in *Romeinen 7*. Daar wordt de ervaring beschreven van een man van wie de ziel ontwaakt is door het evangelie. Dan ontdekt hij de kracht van de zonde in zich en de onmogelijkheid om de in hem wonende zonde te overwinnen. Het evangelie, dat eerst een blijde boodschap heeft geleken (en het ook is!), lijkt een kwelling voor hem te worden.

Als hij tot de erkenning komt dat zijn strijd tegen de zonde in hem een hopeloze strijd is, roept hij het uit: *"Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen" (Rm 7:24)*? Dan is hij waar hij moet zijn, want direct daarna komt de dank: *"God zij echter dank door Jezus Christus onze Heer" (Rm 7:25)*. Hij is zover, dat hij het evangelie in zijn volheid gelooft. Nu is hij vrij. *Romeinen 8* beschrijft de toestand waarin hij is terechtgekomen.

Het volk moet eerst ontdekken dat het geen kracht heeft om de eigen bevrijding te bewerken. Hetzelfde geldt voor de zondaar, die moet leren dat hij in het vlees is en onder de heerschappij van de satan. God laat het toe om het geloof van Zijn volk op de proef te stellen en hen te laten wennen aan Zijn manier van handelen. Hij laat het ook toe om een luisterrijke openbaring van Zijn macht te geven op het gebied waar de satan zijn regering heeft gevestigd.

De slavernij van Israël in Egypte is een passend type van onze slavernij van de zonde *(Rm 6:17; Tt 3:3)*. Door de zonde overheerst te worden is dodelijk vermoeiend. Hoe we ook smeken om verlichting, die komt niet,

Maar God zij dank dat u slaven van de zonde was, maar van harte gehoorzaam bent geworden aan [de] inhoud van [de] leer waarin u onderwezen bent. (Rm 6:17)

Want ook wij waren vroeger onverstandig, ongehoorzaam, dwalend, aan allerlei begeerten en genietingen verslaafd, in boosheid en afgunst levend, verfoeilijk [en] elkaar hatend. (Tt 3:3)

eerder verzwaring. In het evangelie komt de verlichting, de bevrijding. Die heeft de Heer Jezus gebracht. Van Hem staat geschreven: *"[De] Geest van [de] Heer is op Mij, doordat Hij Mij heeft gezalfd om aan armen het evangelie te verkondigen; Hij heeft Mij gezonden om aan gevangenen loslating te prediken en aan blinden [het] gezicht, om verbrokenen heen te zenden in vrijlating, om te prediken [het] aangename jaar van [de] Heer"* (Lk 4:18-19).

Mozes en Aäron krijgen de schuld | *verzen 20-21*

> *20 Toen zij bij de farao weggingen, troffen zij Mozes en Aäron aan, die hen op stonden te wachten. 21 En zij zeiden tegen hen: Moge de HEERE op u toezien en moge Hij oordelen. U hebt ons in een kwade reuk gebracht bij de farao en bij zijn dienaren, door hun een zwaard in handen te geven om ons te doden.*

Mozes en Aäron krijgen verwijten naar hun hoofd. Dienaren van de Heer moeten er rekening mee houden dat zij verkeerd worden begrepen, beschuldigd, ja zelfs met verwijten worden overladen. Mozes en Aäron schijnen zich zwijgend te hebben afgewend om het enig juiste in deze situatie te doen: zich tot God wenden.

Mozes klaagt bij de HEERE | *verzen 22-24*

> *22 Toen keerde Mozes terug tot de HEERE en zei: Heere, waarom hebt U dit volk kwaad gedaan? Waarom hebt U mij dan gezonden? 23 Ja, vanaf het ogenblik dat ik naar de farao ben gegaan om in Uw Naam te spreken, heeft hij dit volk kwaad gedaan en U hebt Uw volk helemaal niet gered. 24 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Nu zult u zien wat Ik de farao zal aandoen. Voorzeker, door een sterke hand zal hij hen laten gaan, ja, door een sterke hand zal hij hen uit zijn land verdrijven.*

Het volk moppert op de farao, maar ook op Mozes en Aäron. Als Mozes de zaak voor de HEERE brengt, spreekt hij zijn moeite met het verloop van zijn zending uit. Er klinkt ongeloof in zijn stem. Er is geen enkel resultaat bereikt. Integendeel, het is allemaal nog erger geworden. Mozes' oog is niet meer gericht op de HEERE, maar op het volk. Hij meent dat het volk zijn dienst zal waarderen, maar dat valt tegen. De dienaar moet echter niet zien op zijn werkterrein, maar op zijn Zender.

De Heer Jezus raakt ook niet ontmoedigd als de steden waar Zijn meeste krachten zijn gebeurd, zich niet bekeren. Hij prijst Zijn Vader *(Mt 11:20,25)*. Hij ziet niet op het succes of de tegenstand, maar op de Vader. Wij mogen Hem volgen en ons oog op Hem gericht houden.

Toen begon Hij de steden waarin Zijn meeste krachten waren gebeurd, te verwijten dat zij zich niet hadden bekeerd: ... (Mt 11:20)

In die tijd antwoordde Jezus en zei: Ik prijs U, Vader, Heer van de hemel en van de aarde, dat U deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen en ze aan kleine kinderen hebt geopenbaard. (Mt 11:20,25)

De HEERE maakt Mozes geen verwijt. Hij wijst Mozes op wat Hij zal gaan doen. In het volgende hoofdstuk gaat Hij nog meer bemoedigingen geven.

Exodus 6

God belooft Zijn volk te verlossen | *verzen 1-8*

> *1 Toen sprak God tot Mozes en zei tegen hem: Ik ben de HEERE. 2 Ik ben aan Abraham, Izak en Jakob verschenen als God de Almachtige, maar met Mijn Naam HEERE ben Ik hun niet bekend geweest. 3 Ook heb Ik Mijn verbond met hen gesloten om hun het land Kanaän te geven, het land van hun vreemdelingschap, waarin zij als vreemdeling verbleven. 4 Bovendien heb Ik Zelf het gekerm gehoord van de Israëlieten, die de Egyptenaren [voor zich] laten werken, en Ik heb aan Mijn verbond gedacht. 5 Zeg daarom tegen de Israëlieten: Ik ben de HEERE. Ik zal u uitleiden van onder de dwangarbeid van de Egyptenaren. Ik zal u redden uit hun slavernij en u verlossen door een uitgestrekte arm en door zware strafgerichten. 6 Ik zal u tot Mijn volk aannemen en Ik zal u tot een God zijn. Dan zult u weten dat Ik de HEERE, uw God, ben, Die u uitleidt vanonder de dwangarbeid van de Egyptenaren. 7 Ik zal u brengen in het land waarvoor Ik Mijn hand opgeheven heb, dat Ik het aan Abraham, Izak en Jakob geven zou. Ik zal het u in erfelijk bezit geven, Ik, de HEERE. 8 Zo sprak Mozes tot de Israëlieten, maar zij luisterden niet naar Mozes, door hun moedeloosheid en de harde slavenarbeid.*

Mozes is ontmoedigd. Hij heeft gezien wie de farao is, hij heeft gezien wie het volk is. In plaats van hem verwijten te maken laat God Mozes zien Wie *Hij* is. Hij stelt Zich als het ware voor Mozes en zegt: *"Ik ben de HEERE."* Op grond van die Naam, *Jahweh*, is Hij met de Zijnen. Die Naam houdt in dat Hij altijd betrouwbaar en waarachtig is. Tevens is Hij, de HEERE, *"God de Almachtige"*.

Hij geeft Mozes een nieuwe indruk van Zichzelf en van Zijn goedheid en zegt tegen hem dat Hij Zich aan Zijn volk zal bekendmaken als de HEERE. De naam 'HEERE' is geen nieuwe naam. Het is Zijn Naam in verbinding met de mens. We zien dat in *Genesis 2*, waar deze naam voor het eerst voorkomt als het gaat om Zijn verbinding met Adam. Het is wel een nieuwe naam voor de relatie met een volk, *Zijn* volk. God ontvouwt deze nieuwe naam aan Mozes in verbinding met het plan dat Hij aan Mozes laat zien over de verlossing van Israël.

In de naam 'HEERE' komt de trouw van God ten aanzien van Zijn beloften tot uitdrukking. De aartsvaders waren vreemdelingen in het land van de belofte. Aan hen had God Zijn beloften gegeven. Nu zal Hij die beloften gaan vervullen. Het volk zal dit land in bezit mogen gaan nemen. In zeven stappen gaat God, *"Ik zal"*, dit plan uitvoeren *(verzen 5-7)*. Het onderstreept dat Hij een God is Die Zijn beloften waarmaakt. Hij zegt:

"Ik zal"

1. *"u uitleiden"*,
2. *"u redden"*,
3. *"u verlossen"*,
4. *"u tot Mijn volk aannemen"*,
5. *"u tot een God zijn"*,
6. *"u brengen in het land"*,
7. *"het u in erfelijk bezit geven"*.

Deze zeven stappen staan ingeklemd tussen Wie Hij is als de HEERE. Hij staat aan het begin *(vers 5)*, zo begint Hij te spreken, en Hij staat aan het eind *(vers 7)*. In *vers 7* zet Hij met de uitspraak *"Ik, de HEERE"* als het ware Zijn handtekening onder wat Hij zojuist heeft gezegd.

Deze zeven stappen geven in het kort de geschiedenis van Israël weer van de bevrijding uit Egypte tot de aankomst in het beloofde land. Om Zijn volk uit Egypte te voeren en daardoor Zijn plan te vervullen gebruikt God Zijn *"uitgestrekte arm"* *(vers 5)*. Dat betekent dat Hij Zijn macht daarvoor zal inzetten. Dat Hij Zijn volk vervolgens in het land zal invoeren, bevestigt Hij door te spreken over Zijn *"hand"* die Hij heeft *"opgeheven"* *(vers 7)*. Dit is het gebaar van het zweren van een eed.

Nadat Mozes zo bemoedigd is, gaat hij weer naar de Israëlieten en deelt hun de woorden van God mee. Het volk staat echter niet open voor wat Mozes namens de HEERE doorgeeft. Ze zijn ongeduldig [*"moedeloosheid"* is letterlijk: tekort aan geest ofwel ongeduldig] en ongelukkig. Ongeduld is een kwaad dat in de loop van Israëls geschiedenis herhaaldelijk de kop op steekt. Ook in het leven van de christen richt dit kwaad veel schade aan.

Mozes moet weer naar de farao | *verzen 9-12*

> *9 Verder sprak de HEERE tot Mozes: 10 Ga [en] spreek tot de farao, de koning van Egypte, dat hij de Israëlieten uit zijn land moet laten gaan. 11 Maar Mozes sprak voor het aangezicht van de HEERE: Zie, de Israëlieten hebben niet naar mij geluisterd; hoe zou de farao dan [wel] naar mij luisteren? Bovendien ben ik niet welbespraakt. 12 De HEERE sprak echter tot Mozes en Aäron en gebood hun naar de Israëlieten en naar de farao, de koning van Egypte, [te gaan,] om de Israëlieten uit het land Egypte te leiden.*

God komt niet onder de indruk van de reactie van het volk. Mozes wel. Hij is opnieuw ontmoedigd. Weer komt hij met het argument dat hij niet goed kan praten *(vers 11; Ex 4:10)*. Letterlijk staat er ‘onbesneden lippen’ *(vgl. Jr 6:10; 9:26)*. De besnijdenis is het teken van het verbond, het uiterlijke kenmerk dat iemand moet hebben om lid te zijn van Gods aardse volk *(Gn 17:9-14)*. Mozes voelt zich als iemand die iets mankeert, als een onvolwaardig lid van Gods volk, waardoor hij zichzelf onbekwaam vindt en niet in staat om met kracht te spreken. Hij voelt zich krachteloos.

De HEERE reageert er niet op, maar geeft hem bevel om naar de Israëlieten en naar de farao te gaan. Dit bevel geldt ook voor Aäron, die door Hem aan Mozes is toegevoegd voor het uitvoeren van de opdracht juist met het oog op zijn argument dat hij niet goed kan spreken *(Ex 4:14)*. Hij geeft het doel van de opdracht erbij: om de Israëlieten uit Egypte te leiden.

Enkele geslachtsregisters | *verzen 13-24*

> *13 Dit zijn hun familiehoofden: De zonen van Ruben, de eerstgeborene van Israël, zijn Hanoch en Pallu, Hezron en Charmi. Dit zijn de geslachten van Ruben. 14 De zonen van Simeon: Jemuel, Jamin, Ohad, Jachin, Zohar en Saul, de zoon van een Kanaänitische vrouw. Dit zijn de geslachten van Simeon. 15 Dit zijn de namen van de zonen van Levi, met hun afstammelingen: Gerson, Kahath en Merari. De levensjaren van Levi waren honderdzevenendertig jaar. 16 De zonen van Gerson: Libni en Simeï, [ingedeeld] naar hun geslachten. 17 De zonen van Kahath: Amram, Jizhar, Hebron en Uzziël. De levensjaren van Kahath waren honderddrieëndertig jaar. 18 De zonen van Merari: Maheli en Musi. Dit zijn de geslachten van Levi, met hun afstammelingen. 19 Amram nam Jochebed, zijn tante, voor zichzelf tot vrouw, en zij baarde hem Aäron en*

> *Mozes. De levensjaren van Amram waren honderdzevenendertig jaar. 20 De zonen van Jizhar: Korach, Nefeg en Zichri. 21 De zonen van Uzziël: Misaël, Elzafan en Sithri. 22 Aäron nam Eliseba, dochter van Amminadab [en] zuster van Nahesson, voor zichzelf tot vrouw. Zij baarde hem Nadab en Abihu, Eleazar en Ithamar. 23 De zonen van Korach waren: Assir, Elkana en Abiasaf. Dit zijn de geslachten van de Korachieten. 24 Eleazar, de zoon van Aäron, nam een van de dochters van Putiël voor zichzelf tot vrouw, en zij baarde hem Pinehas. Dit zijn de familiehoofden van de Levieten, naar hun geslachten.*

Zo midden in het verhaal lijken de geslachtsregisters van Ruben, Simeon en Levi een verdwaalde plaats te hebben. Dat is natuurlijk niet zo. We kunnen erin zien dat God, al worden de Zijnen nog zo verdrukt, hen allen persoonlijk en ook hun afkomst kent. Hij vergeet er geen.

Alleen de oudste drie zonen van Israël worden genoemd. Van Ruben worden vier kinderen genoemd. Van Simeon worden er zes genoemd. Verder wordt er aan hen voorbijgegaan. Alle aandacht valt op de nakomelingen van de derde zoon, Levi. Om hem en zijn nageslacht en vooral Mozes en Aäron gaat het. Daarom stopt het geslachtsregister met Levi en zijn zonen om verder alle aandacht te richten op Mozes en Aäron.

Verschillende namen zullen we later nog eens tegenkomen, zoals Gerson, Kahath en Merari. Het belangrijkste is echter dat uit Levi de bevrijder, Mozes, voortkomt, terwijl uit deze stam ook de hogepriester en alle priesters voortkomen. Mozes en Aäron zullen namens de HEERE optreden tegenover de farao.

Mozes en Aäron | *verzen 25-26*

> *25 Deze Aäron en Mozes zijn het tegen wie de HEERE zei: Leid de Israëlieten uit het land Egypte, [ingedeeld] naar hun legereenheden. 26 Zij zijn het die tot de farao, de koning van Egypte, spraken om de Israëlieten uit Egypte te leiden. Deze Mozes en Aäron zijn het.*

Voordat God nu Zijn plannen tot verlossing uitvoert, worden Mozes en Aäron als Zijn uitvoerders bevestigd. Samen zijn ze een beeld van de Heer Jezus. Mozes is de middelaar tussen God en mensen; hij vertegenwoordigt God bij de mensen. Aäron is de hogepriester die de mensen bij God vertegenwoordigt. Beide personen – uiteindelijk gaat het om de Heer Jezus

(Hb 3:1-2) – vertegenwoordigen het hele volk voor God. Daarom kan het geslachtsregister na het noemen van Mozes en Aäron eindigen. Door te zeggen *"deze Mozes en Aäron zijn het"* valt alle nadruk op hen samen.

Daarom, heilige broeders, deelgenoten van [de] hemelse roeping, beschouwt de Apostel en Hogepriester van onze belijdenis, Jezus, Die trouw is aan Hem Die Hem heeft aangesteld, zoals ook Mozes was in <heel> zijn huis. (Hb 3:1-2)

Herhaling opdracht en verweer | *verzen 27-29*

> *27 Het gebeurde op de dag dat de HEERE tot Mozes sprak in het land Egypte,*
> *28 dat de HEERE tot Mozes sprak: Ik ben de HEERE. Spreek tot de farao,*
> *de koning van Egypte, alles wat Ik tot u spreek. 29 Toen zei Mozes voor het*
> *aangezicht van de HEERE: Zie, ik ben niet welbespraakt. Hoe zal de farao dan*
> *naar mij luisteren?*

Na de onderbreking voor de geslachtsregisters neemt de schrijver in *vers 27* de draad van het gesprek tussen de HEERE en Mozes weer op. Als de HEERE duidelijk heeft gemaakt wie bij Hem horen en wie namens Hem tot de farao zullen gaan, volgen een herhaling van de opdracht om weer naar de farao te gaan *(vers 28; vers 10)* en een herhaling van de tegenwerping van Mozes *(vers 29; vers 11)*.

Voordat de HEERE de opdracht nog eens geeft, zegt Hij voor de derde keer in dit hoofdstuk: *"Ik ben de HEERE" (verzen 1,5,28)*. Dit is de Naam op grond waarvan Hij nu gaat handelen. De strijd tussen de HEERE en de farao kan beginnen. De tegenwerping van Mozes dat hij niet welbespraakt is, wordt door de HEERE in het volgende hoofdstuk beantwoord.

Exodus 7

Israël uitgeleid, Egypte geoordeeld | *verzen 1-7*

> *1 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Zie, Ik heb u voor de farao [tot] een god gemaakt en uw broer Aäron zal uw profeet zijn. 2 Ú moet alles wat Ik u gebieden zal [tegen Aäron] zeggen, en Aäron, uw broer, moet tot de farao spreken, dat hij de Israëlieten uit zijn land moet laten gaan. 3 Maar Ík zal het hart van de farao verharden en Mijn tekenen en Mijn wonderen in het land Egypte talrijk maken. 4 De farao zal niet naar u luisteren, maar Ik zal Mijn hand op Egypte leggen en Mijn legers, Mijn volk, de Israëlieten, uit het land Egypte wegleiden onder zware strafgerichten. 5 Dan zullen de Egyptenaren weten dat Ik de HEERE ben, als Ik Mijn hand over Egypte uitstrek en de Israëlieten uit hun midden wegleid. 6 Toen deden Mozes en Aäron zoals de HEERE hun geboden had. Dat deden zij. 7 Mozes was tachtig jaar oud en Aäron drieëntachtig jaar oud, toen zij tot de farao spraken.*

De HEERE stuurt Mozes en Aäron met Zijn volmacht naar de farao. Dat de HEERE Mozes tot *"een god"* voor de farao maakt, betekent dat Mozes, de vertegenwoordiger van God, als rechter tegenover de farao moet optreden. Rechters worden ook wel 'goden' genoemd *(Ps 82:6; Jh 10:34)*.

Ík heb wel gezegd: U bent goden,
u bent allen zonen van de Allerhoogste; ...
(Ps 82:6)

De HEERE deelt Mozes mee wat Hij van plan is te gaan doen. Mozes moet het op zijn beurt tegen Aäron zeggen, want Aäron is zijn *"profeet"*, dat wil zeggen dat hij de spreekbuis van Mozes is. God licht Zijn dienaren in om hen te bemoedigen, hun geloof te versterken en hen voor te bereiden op hun taak. Daartoe is voor ons, christenen, het boek Openbaring gegeven. Het is gegeven *"om Zijn slaven te tonen wat spoedig moet gebeuren" (Op 1:1)*.

De HEERE spreekt tot bemoediging van Mozes over *"Mijn tekenen en Mijn wonderen"* die Hij in het land Egypte talrijk zal maken *(vers 3)*. Wat voor Egypte *"zware strafgerichten" (vers 4)* zijn, zijn voor Gods volk tekenen en wonderen die erop duiden dat hun verlossing nabij. Zo is het ook voor de christen die ziet hoe de plagen van het boek *Openbaring* in onze dagen al

een zekere voorvervulling krijgen. Daaraan kunnen we zien dat de komst van de Heer nabij is.

God had Israël ook zonder de plagen kunnen laten vertrekken. Hij had de farao zonder meer kunnen laten omkomen. Hij wil echter door middel van een duidelijk getuigenis van Zijn heerlijkheid en majesteit laten zien Wie het is Die Zijn volk roept.

Een prachtige beschrijving daarvan vinden we in *Psalm 105:26-36:*

Hij zond Mozes, Zijn dienaar,
en Aäron, die Hij verkozen had.
Zij verrichtten onder hen de tekenen die Hij bevolen had,
en wonderen in het land van Cham.
Hij zond duisternis en maakte het duister
– zij waren Zijn woord niet ongehoorzaam –
Hij veranderde hun water in bloed
en doodde hun vissen.
Hun land wemelde van kikkers,
[tot] in de kamers van hun koningen.
Hij sprak, en er kwamen steekvliegen
[en] muggen in hun hele gebied.
Hij maakte hun regen tot hagel,
[bracht] vlammend vuur in hun land.
Hij trof hun wijnstok en hun vijgenboom,
Hij brak de bomen in hun gebied in stukken.
Hij sprak, en er kwamen veldsprinkhanen,
treksprinkhanen, niet te tellen,
die al het gewas in hun land opaten,
ja, zij aten de vrucht van hun akker op.
Hij trof alle eerstgeborenen in hun land,
de eerste [vruchten] van al hun mannelijke kracht.

Een wonderteken voor de farao | *verzen 8-13*

> *8 En de HEERE zei tegen Mozes en Aäron: 9 Als de farao tot u spreekt: Doe voor uzelf een wonderteken, dan moet u tegen Aäron zeggen: Neem je staf en werp [die] neer voor de farao; [en de staf] zal tot een slang worden. 10 Toen kwamen Mozes en Aäron bij de farao en deden precies zoals de HEERE gebo-*

> *den had. Aäron wierp zijn staf neer voor de farao en voor zijn dienaren en hij werd tot een slang. 11 Maar de farao op zijn beurt riep de wijzen en de tovenaars, en ook zij, de Egyptische magiërs, deden met hun bezweringen hetzelfde. 12 Want ieder wierp zijn staf neer en zij werden tot slangen, maar de staf van Aäron verslond hun staven. 13 Het hart van de farao verhardde zich echter, zodat hij niet naar hen luisterde, zoals de HEERE gesproken had.*

Voordat de plagen losbarsten, wordt in het wonderteken dat de farao vraagt als het ware een laatste kans aan hem gegeven aan de eis van God tegemoet te komen. Maar hij luistert niet. Integendeel, hij wil de kracht van het wonderteken tenietdoen door het zijn tovenaars na te laten doen. Iets imiteren wat van God komt, is altijd een succesnummer van de satan geweest. Tallozen zijn daardoor al misleid en worden er nog dagelijks door misleid.

De verandering van de staf in een slang is een inleiding op de plagen. Dit keer is het de staf van Aäron en gebeurt dit teken voor de farao. Eerst is het de staf van Mozes en hij heeft hem voor het volk gebruikt *(Ex 4:1-5)*. Omdat nu de staf van Aäron wordt gebruikt, heeft het teken een iets andere betekenis. De staf van Aäron zal gaan bloeien *(Nm 17:8)*. Daardoor is aan de staf de kracht van leven uit de dood, de kracht van de opstanding verbonden.

De volgende dag gebeurde het, toen Mozes in de tent van de getuigenis kwam, dat, zie, de staf van Aäron voor het huis van Levi in bloei stond. Hij bracht bloesem voort en bloeiende bloemen, en droeg amandelen. (Nm 17:8)

Aäron is een beeld van de Heer Jezus als de opgestane Heer. Aäron komt bij de farao als degene in wiens hand de staf is. Hij heeft als het ware de staf gekregen die in de hand van Mozes is teruggekeerd en oefent daarmee nu zijn gezag uit. We zien bij de Heer Jezus dat Hij na Zijn opstanding zegt dat Hem *"is gegeven alle macht in hemel en op <de> aarde" (Mt 28:18)*.

Dat zien wij nu nog niet in werkelijkheid, maar wel in het geloof *(Hb 2:8-9)*. Als we naar de wereld kijken, lijkt het alsof de duivel de macht in handen heeft. Dat is echter schijn. De macht is in handen van de Heer Jezus en Hij geeft die aan wie Hij wil *(Rm 13:1; Sp 21:1; Dn 2:21a)*. Hij staat boven alle machten en uiteindelijk verslindt Hij alle machten. Deze inleiding op de plagen toont ons dan

...; alles hebt U onder zijn voeten onderworpen'. Want door <Hem> alles te onderwerpen heeft Hij niets overgelaten dat Hem niet onderworpen zou zijn. Maar nu zien wij nog niet alles aan Hem onderworpen; maar wij zien Jezus, Die een weinig minder dan [de] engelen gemaakt was vanwege het lijden van de dood met heerlijkheid en eer gekroond, opdat Hij door [de] genade van God voor alles [de] dood smaakte.... (Hb 2:8)

ook tegelijk de afloop van de plagen: God is Overwinnaar, Hij doet elke tegenstand teniet.

Paulus noemt de namen van de tovenaars van de farao. Hij wijst op deze tovenaars, omdat in bepaalde naambelijdende christenen dezelfde verdorven karaktertrekken openbaar worden als bij deze tovenaars: *"Zoals nu Jannes en Jambres zich tegen Mozes hebben verzet, zo verzetten ook dezen zich tegen de waarheid, mensen, bedorven van denken en verwerpelijk wat het geloof betreft" (2Tm 3:8)*. Het gaat om mensen die het christelijke geloof verderven, van wie Paulus tegen Timotheüs zegt: *"Ogenschijnlijk bezitten zij Godsvrucht, maar de kracht daarvan verloochenen zij" (2Tm 3:5)*.

De plagen komen over Egypte, dat de wereld voorstelt. Door het noemen van de tovenaars in *2 Timotheüs 3* zien we dat de plagen ook betrekking hebben op de christenheid. Dat komt omdat de christenheid zich volledig met de wereld verenigt. Hierdoor deelt de christenheid in het oordeel dat God over de wereld laat komen. Daarom komt tot de ware christen de oproep: *"Laat ieder die de Naam van [de] Heer noemt, zich onttrekken aan ongerechtigheid" (2Tm 2:19b; vgl. Op 18:4)*.

En ik hoorde een andere stem uit de hemel zeggen: Gaat uit van haar, Mijn volk, opdat u met haar zonden geen gemeenschap hebt en opdat u van haar plagen niet ontvangt; ... (Op 18:4)

Wij leven *"in [de] laatste dagen" (2Tm 3:1)*. Het zijn de dagen waarin de tovenaars van de farao met hun toverkunsten proberen de kracht van Gods Woord weg te nemen. Er is hier nog geen onderscheid tussen Israël en Egypte *(Ex 8:22)*, tussen de wereld en Gods volk. Daarom hebben wij er ook mee te maken.

Aankondiging van de eerste plaag | *verzen 14-18*

> *14 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Het hart van de farao is onvermurwbaar. Hij weigert het volk te laten gaan. 15 Ga in de ochtend naar de farao, zie, hij zal naar het water toe gaan. Ga dan aan de oever van de Nijl staan om hem te ontmoeten, en de staf die veranderd is geweest in een slang, moet u in uw hand nemen. 16 U moet dan tegen hem zeggen: De HEERE, de God van de Hebreeën, heeft mij tot u gezonden om te zeggen: Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen in de woestijn. Zie, u hebt echter tot nu toe niet [willen] luisteren. 17 Zo zegt de HEERE: Hieraan zult u weten dat Ik de HEERE ben. Zie, ik zal met deze staf die in mijn hand is, op het water slaan dat in de Nijl is,*

> *en het zal in bloed veranderd worden. 18 En de vissen die in de Nijl zijn, zullen sterven, zodat de Nijl zal stinken. De Egyptenaren zullen moeite doen om het water uit de Nijl te kunnen drinken.*

Voordat we naar de afzonderlijke plagen gaan kijken, eerst een algemene inleiding op de plagen. De eerste negen plagen zijn te verdelen in drie groepen van drie plagen. De tiende plaag staat op zichzelf. Bij de eerste, vierde en zevende plaag moet Mozes vroeg in de morgen naar de farao gaan *(Ex 7:15; 8:20; 9:13)*. Dat ziet iedere keer op een nieuw begin. De derde, zesde en negende plaag komen elk zonder voorafgaande waarschuwing.

De plagen 1-3 komen alle drie vanaf de aarde en gebeuren door de staf van Aäron. Het volk Israël wordt samen met de Egyptenaren door deze plagen getroffen. In deze eerste drie plagen spelen de Egyptische tovenaars of magiërs een rol. Zij proberen de plagen van God te imiteren. Zoals gezegd, hebben vooral deze plagen vanwege het noemen van deze tovenaars in *2 Timotheüs 3* een speciale boodschap voor ons, die leven in de laatste dagen van de christenheid.

De plagen 4-6 gebeuren zonder melding te maken van de staf van Mozes of de staf van Aäron. Ook wordt hun oorsprong – vanuit de hemel of vanaf de aarde – niet vermeld. Er staat eenvoudig dat de HEERE het doet *(Ex 8:24; 9:6)*. Bij de zesde plaag is wel Mozes de uitvoerder. Hij strooit as uit de oven in de lucht. Israël blijft van deze plagen verschoond *(Ex 8:22)*. De Egyptische tovenaars of magiërs kunnen deze plagen niet imiteren.

De plagen 7-9 treffen Israël ook niet. Ze komen direct uit de hemel over Egypte en worden door de staf van Mozes tot uitvoering gebracht.

De plagen die we hier vinden, vinden we bijna allemaal terug in *Openbaring*. We vinden daarin *"het uur van de verzoeking, dat over het hele aardrijk zal komen" (Op 3:10)*, niet alleen over Israël *(Jr 30:7)*. In *Openbaring 16* staat dat het de plagen van God zijn en wel speciaal ook over de christenheid *(Op 16:9)*. In de zeven schalen in *Openbaring 16* komen veel van de plagen voor die over Egypte zijn gekomen.

...; en de mensen werden verbrand door grote hitte en lasterden de Naam van God, Die de macht over deze plagen had, en zij bekeerden zich niet om Hem heerlijkheid te geven. (Op 16:9)

We volgen nu de verslagen van de plagen. Mozes krijgt de opdracht om in de morgen naar de farao te gaan met de boodschap Gods volk te laten

gaan om Hem te dienen in de woestijn *(verzen 15-16)*. God eist het recht op Zijn volk nu op. Hij wil dat het Hem dient en niet de farao. De farao wil het andersom: hij wil dat het volk hem dient en niet God.

De HEERE laat Mozes de eerste plaag aankondigen vanwege het onvermurwbare hart van de farao. Daarom moet Mozes de staf van Aäron nemen, de staf die in een slang veranderd is geweest, en daarmee op het water van de Nijl slaan. Het water van de Nijl zal dan in bloed veranderen en ondrinkbaar worden *(vgl. Op 16:3-4)*.

En de tweede goot zijn schaal uit op de zee, en zij werd bloed als van een dode, en elke levende ziel, [alles] wat in de zee is stierf.
En de derde goot zijn schaal uit op de rivieren en de waterbronnen, en het werd bloed. (Op 16:3-4)

De Nijl is de afgod van de Egyptenaren. Zij ontlenen er al hun welvaart aan. De vis van de Nijl dient tot voedsel *(Nm 11:5a)*. Door de plaag zal de vis sterven waardoor hun bron van welvaart zal veranderen in een stinkende rivier. Als God buiten de zegen wordt gehouden die we genieten, kan het zomaar gebeuren dat de zegen verandert in een vloek en dat het leven (water) verandert in de dood (bloed). Het is Gods bedoeling dat de mens hierdoor erkent dat Hij spreekt, evenals de farao door dit oordeel van de HEERE zal weten dat Hij de HEERE is.

Wij denken terug aan de vis die wij in Egypte voor niets aten, ... (Nm 11:5a)

De eerste plaag: water wordt bloed | *verzen 19-25*

> *19 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Zeg tegen Aäron: Neem je staf en strek je hand uit over de wateren van Egypte. [Strek hem uit] over hun stromen, over hun rivieren, over hun [water]poelen en over hun hele watervoorraad, zodat zij bloed worden. Er zal bloed zijn in heel het land Egypte, zelfs in de houten en stenen [vaten]. 20 Mozes en Aäron deden precies zoals de HEERE geboden had. Hij hief de staf op en sloeg voor de ogen van de farao en zijn dienaren het water dat in de Nijl was. En al het water dat in de Nijl was, werd in bloed veranderd. 21 De vissen die in de Nijl waren, stierven en de Nijl stonk, zodat de Egyptenaren het water uit de Nijl niet konden drinken. Er was bloed in heel het land Egypte. 22 Maar de Egyptische magiërs deden met hun bezweringen hetzelfde, zodat het hart van de farao zich verhardde. Hij luisterde niet naar hen, zoals de HEERE gesproken had. 23 En de farao keerde zich om, ging naar zijn huis en nam ook dit niet ter harte. 24 Maar alle Egyptenaren groeven in de omgeving van de Nijl naar drinkwater, want van het water van de Nijl konden*

> *zij niet drinken. 25 Zo gingen zeven dagen voorbij, nadat de HEERE de Nijl geslagen had.*

Precies zoals God gezegd heeft, doen Mozes en Aäron. Aäron strekt zijn staf uit, niet alleen over de Nijl, maar ook over de wateren van Egypte. De Nijl wordt onder de wateren apart genoemd als doelwit van de plagen. De Nijl wordt door de Egyptenaren aanbeden onder een grote verscheidenheid aan namen. Hij vertegenwoordigt al het goede. God verderft deze grote macht waar de Egyptenaren op steunen. Hij treft hen in wat hun genot en welvaart geeft. De vis sterft, de Nijl gaat stinken en wat water is, is niet meer te drinken.

Water spreekt van wat verkwikt en leven geeft. Bloed dat vergoten is, spreekt van de dood. In Gods Woord staat de Nijl voor aardse zegeningen die worden genoten zonder daar God op enige wijze voor te danken. Het op die manier genieten van allerlei zegeningen kan alleen de dood tot gevolg hebben, want alles wat los van God staat, is dood en bewerkt de dood.

Het leven op aarde kan *"een tijdelijke genieting van [de] zonde"* geven *(Hb 11:25)*, maar het einde ervan is de dood. De stank ervan vervult de lucht. In de samenleving vandaag nemen we er steeds meer de voorboden van waar. De mens zwelgt in welvaart en komt erin om. De verdorvenheid van zijn denken neemt steeds grovere vormen aan. Wat de mens uitdenkt, gaat steeds meer stinken.

De magiërs kunnen wel nadoen wat Mozes heeft gedaan, maar ze kunnen de kwaal niet wegnemen. Ze maken de plaag alleen maar erger. Het is te zien in de politiek en de samenleving waar altijd weer excuses gezocht worden voor de dwaasheden die de mens begaat. De oplossingen die worden aangedragen maken de kwaal alleen erger. Zo is bijvoorbeeld zwangerschap een zegen van God, maar zo is het niet in het verdorven denken van de mens die onafhankelijk wil zijn van God. De mens wil kunnen ingrijpen, zowel in het 'maken' van leven door bijvoorbeeld reageerbuisbevruchting als in het wegdoen van wat niet gewenst is door abortus. Het resultaat is stank.

De plaag duurt *"zeven dagen"*, wat ziet op een volheid van tijd die door God is bepaald. Van een reactie van de farao lezen we niets.

Exodus 8

Aankondiging van de tweede plaag | *verzen 1-4*

> *1 Daarna zei de HEERE tegen Mozes: Ga naar de farao toe en zeg tegen hem: Zo zegt de HEERE: Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen. 2 En indien u weigert [het] te laten gaan, zie, dan zal Ik heel uw gebied met kikkers treffen, 3 zodat de Nijl krioelen zal van kikkers. Ze zullen [eruit] omhoog klimmen en in uw huis komen, in uw slaapkamer, ja, op uw bed, ook in de huizen van uw dienaren en bij uw volk, ja, in uw ovens en in uw baktroggen. 4 Tegen u, tegen uw volk en tegen al uw dienaren zullen de kikkers omhoog klimmen.*

Mozes krijgt opnieuw de opdracht naar de farao toe te gaan om hem in de Naam van de HEERE op te dragen Zijn volk te laten gaan, opdat het Hem zal dienen. Als de farao weigert, moet de tweede plaag worden aangekondigd. Uit de Nijl zullen ontelbare kikkers komen die het land zullen overspoelen.

Kikkers worden door de Egyptenaren als heilig beschouwd en met eerbied behandeld. Ze mogen daarom niet worden gedood. Deze afgoden nemen onder de oordelende hand van God de vorm van een plaag aan.

De tweede plaag: kikkers | *verzen 5-7*

> *5 Verder zei de HEERE tegen Mozes: Zeg tegen Aäron: Strek je hand met je staf uit over de stromen, over de rivieren en over de [water]poelen, en laat [er] kikkers [uit] omhoog klimmen over het land Egypte. 6 Toen strekte Aäron zijn hand uit over de wateren van Egypte, en er klommen kikkers uit en zij bedekten het land Egypte. 7 Maar de magiërs deden met hun bezweringen hetzelfde. Ook zij lieten kikkers over het land Egypte omhoog klimmen.*

De farao geeft geen krimp en de plaag komt. De kikkers komen uit de Nijl, het beeld van de natuurlijke zegeningen. Wat God als een zegen heeft bedoeld, wordt een plaag. De kikkers zijn een beeld van onreine geesten, met name van seksuele onreinheid: *"En ik zag uit de mond van de draak en uit de mond van het beest en uit de mond van de valse profeet drie onreine geesten [komen] als kikkers; want het zijn geesten van demonen die tekenen doen [en] die*

uitgaan naar de koningen van het hele aardrijk, om hen te verzamelen tot de oorlog van de grote dag van God de Almachtige. Zie, Ik kom als een dief. Gelukkig hij die waakt en zijn kleren bewaart, opdat hij niet naakt wandelt en men zijn schaamte niet ziet" (Op 16:13-15).

De liefde tussen man en vrouw in het huwelijk is een natuurlijke zegen die God aan de mens heeft gegeven. Die zegen is tot een vloek geworden. Denk bijvoorbeeld aan de homoseksuele relaties, de buitenhuwelijkse of voorhuwelijkse seksuele relaties, pornografie in tijdschriften en via televisie en internet, seksshops en seksclubs.

Deze plaag komt de huizen van de Egyptenaren binnen en ook die van de Israëlieten. Er is nog geen scheiding, want die brengt God vanaf de vierde plaag aan. Deze plaag overwoekert de wereld en dringt ook de huizen van de christenen binnen. Soms ongevraagd via reclamefolders door de brievenbus, maar helaas ook wel omdat men de huizen daarvoor openstelt. De onreinheid komt in de slaapkamers, in de bedden. De waarschuwing in *Hebreeën 13* is in dit verband belangrijk en veelzeggend *(Hb 13:4)*.

Laat het huwelijk bij allen in ere zijn en het huwelijksleven onbezoedeld, want hoereerders en overspelers zal God oordelen. (Hb 13:4)

De kikkers komen in de baktroggen, wat erop duidt dat het met het voedsel wordt vermengd. Dit is het soort voedsel dat het via de massamedia het publiek wordt voorgezet. Het tot zich nemen van dit verontreinigde voedsel kan niet uitblijven. Homohuwelijken en de inzegening ervan in de kerk zijn praktijk geworden. Wie zelf niet praktiserend is, praat het goed. Liefde is toch van God?

Deze onreinheid is het gevolg van het niet erkennen van God. Daarom geeft Hij een plaag als deze. De toepassing voor onze dagen is duidelijk (*Rm 1:24-28* en let op het redengevende *"daarom"*). De mens die God buitenspel zet, roept deze plaag over zichzelf af. De mens die God niet erkent, onteert zichzelf. De lusten die hij zoekt te bevredigen, ontspruiten aan zijn verlaten van God. Terugkeer naar Hem is het enige dat helpt om de plaag te verdrijven.

De magiërs doen met hun bezweringen hetzelfde en laten ook kikkers over het land Egypte omhoogklimmen. Ze kunnen de plaag niet wegnemen, ze kunnen die alleen erger maken. In de toepassing zien we dit bij zogenaam-

de christelijke leiders die de filosofen napraten. Wat de Bijbel onreinheid noemt, noemen zij een ‘natuurlijke, gezonde ontwikkeling’. De kracht van het Woord van God wordt weggenomen en de plaag wordt alleen maar erger.

De farao vraagt voorbede | *verzen 8-11*

> *8 Toen liet de farao Mozes en Aäron roepen en zei: Bid vurig tot de HEERE dat Hij de kikkers van mij en mijn volk wegneemt; dan zal ik het volk laten gaan, zodat zij offers aan de HEERE kunnen brengen. 9 Maar Mozes zei tegen de farao: Houd tegenover mij de eer aan uzelf! Wanneer zal ik voor u, uw dienaren en uw volk vurig bidden om deze kikkers bij u vandaan [te halen] en uit uw huizen uit te roeien, zodat ze alleen in de Nijl overblijven? 10 Hij zei: Morgen. Toen zei [Mozes]: Overeenkomstig uw woorden [zal het gebeuren], opdat u weet dat er niemand is zoals de HEERE, onze God. 11 Dan zullen de kikkers bij u vandaan [gaan], uit uw huizen, bij uw dienaren en uw volk weggaan. Ze zullen alleen in de Nijl overblijven.*

Op deze plaag reageert de farao wel. Hij roept Mozes en Aäron en vraagt om gebed dat de kikkers zullen verdwijnen. Hij beweert dat hij dan het volk zal laten gaan. Het is een indrukwekkend bewijs van genade dat Mozes tegen de farao zegt dat hij mag bepalen wanneer hij zal bidden. De farao bepaalt dat moment op morgen. Mogelijk meent hij dat door even uitstel te krijgen de kikkers alsnog vanzelf zullen verdwijnen.

Heel wat mensen die in nood zijn, willen toch niet direct toegeven dat het Gods hand is die zwaar op hen drukt. Ze stellen een beslissing nog even uit, in de hoop dat de druk ‘morgen’ wat lichter zal zijn.

God verhoort het gebed van Mozes | *verzen 12-15*

> *12 Toen gingen Mozes en Aäron bij de farao weg. En Mozes riep tot de HEERE vanwege de kikkers, waarmee Hij de farao getroffen had. 13 En de HEERE deed overeenkomstig het woord van Mozes. De kikkers stierven [weg] uit de huizen, uit de binnenplaatsen en van de velden. 14 Zij verzamelden ze bij hopen, en het land stonk [ervan]. 15 Toen nu de farao zag dat er verlichting was gekomen, maakte hij zijn hart onvermurwbaar, zodat hij niet naar hen luisterde, zoals de HEERE gesproken had.*

Mozes roept tot de HEERE en de HEERE doet naar het woord van Mozes. Omdat de farao zelf het tijdstip van het wegdoen van de kikkers heeft bepaald, en het ook op dat tijdstip gebeurt, moet hem duidelijk zijn dat hij met de HEERE te maken heeft. Daarom is het hem ten volle aan te rekenen dat hij weer zijn hart verhardt als de plaag is weggenomen.

Zo is de mens van nature. Wie zich verzet tegen het duidelijke spreken van God, is bij het volgende spreken van God nog moeilijker te overtuigen. God heeft gesproken in oordeel, maar ook in genade op het gebed van Mozes. Er is echter niets waardoor het hart van de farao wordt vermurwd.

Deze dingen zijn voor de wakkere christen tekenen waaraan hij ziet dat God Zijn oordelen over de wereld brengt. De komst van de Heer is nabij.

De derde plaag: muggen | *verzen 16-19*

> *16 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Zeg tegen Aäron: Strek je staf uit en sla het stof van de aarde, zodat het tot muggen wordt in heel het land Egypte. 17 En zo deden zij. Aäron strekte zijn hand met zijn staf uit en sloeg het stof van de aarde, en de muggen kwamen op de mensen en op de dieren. Al het stof van de aarde werd tot muggen, in heel het land Egypte. 18 De magiërs deden met hun bezweringen hetzelfde om muggen voort te brengen, maar zij konden [het] niet. De muggen zaten op de mensen en op de dieren. 19 Toen zeiden de magiërs tegen de farao: Dit is de vinger van God! Maar het hart van de farao verhardde zich, zodat hij niet naar hen luisterde, zoals de HEERE gesproken had.*

De derde plaag komt, dit keer zonder enige nadere aankondiging, doordat Aäron zijn staf uitstrekt en op het stof van de aarde slaat. De plaag treft alle mensen en dieren. De magiërs proberen ook deze plaag na te bootsen, maar dat lukt niet. Bij het tevoorschijn brengen van leven uit dode stof houdt de macht van de satan op. De magiërs moeten erkennen dat dit het werk van God is.

De uitdrukking *"de vinger van God"* komt ook voor in *Lukas 11 (Lk 11:20)*. Uit de parallel-tekst in *Mattheüs 12 (Mt 12:28)* blijkt dat met *"de vinger van God"* de Heilige Geest wordt bedoeld. Van de wet staat dat deze is *"beschreven met [of door] de vinger van God" (Ex*

Als Ik echter door [de] vinger van God de demonen uitdrijf, dan is het koninkrijk van God tot u gekomen. (Lk 11:20)

Als Ik echter door [de] Geest van God de demonen uitdrijf, dan is het koninkrijk van God tot u gekomen. (Mt 12:28)

31:18; Dt 9:10). Daar ziet *"de vinger van God"* op het gezag van Zijn Woord. In *Psalm 8* wordt Gods scheppingsmacht beschreven als *"het werk van Uw vingers" (Ps 8:4)*.

Alleen God de Heilige Geest is in staat nieuw leven in het hart van een dode zondaar, een mens gemaakt uit het stof van de aardbodem, te bewerken. God zal ook de *"sterfelijke lichamen"* van de gelovigen *"levend maken door Zijn Geest"* Die in hen woont *(Rm 8:11)*. Dat gebeurt bij de terugkeer van de Heer Jezus om de gelovigen tot Zich te nemen. Hij zal dat doen door het veranderen van de levende gelovigen en door de opstanding van de ontslapen gelovigen: *"Zie, ik zeg u een verborgenheid. Wij zullen niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden, in een ondeelbaar [ogenblik], in een oogwenk, bij de laatste bazuin; want de bazuin zal klinken, en de doden zullen onvergankelijk worden opgewekt en wij zullen veranderd worden" (1Ko 15:51-52)*.

U legt mij in het stof van de dood. (Ps 22:16c)

De muggen komen uit het stof. In *Psalm 22* wordt stof met de dood verbonden *(Ps 22:16c)*. Nadat de mens heeft gezondigd, spreekt God het oordeel van de dood uit: *"Want stof bent u en u zult tot stof terugkeren" (Gn 3:19b)*. Het stof wordt tot muggen, dat zijn diertjes die het bloed, het leven, uit de mens wegzuigen. Onze gecompliceerde maatschappij is vol muggen. Talloze mensen zijn angstig, verward, zenuwziek, achterdochtig. De psychiatrische inrichtingen raken steeds voller. Geestelijke spanningen nemen hand over hand toe. Velen worden tot zelfmoord gedreven. Het leven heeft voor hen geen zin meer, het biedt geen uitzicht meer. De muggen doen hun vernietigend werk.

Hier is ook nog geen onderscheid tussen Egypte en Israël. Heel wat gelovigen worden meegesleurd in de maalstroom van het leven. Het leven wordt voor hen een gejaagd bestaan met zenuwslopende, bovenmatige inspanningen en kwellingen. De rust en kalmte zijn eruit verdwenen. De muggen doen ook hier hun vernietigend werk.

Er is een manier om de muggen geen kans te geven zich aan ons bloed te goed te doen. Daarop wijst de Heer Jezus als Hij zegt: *"Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem" (Jh 6:56)*. Zij die dagelijks hun rust en kalmte vinden in de dood van de Heer Jezus, die er de tijd voor nemen zich met Hem en Zijn werk op het kruis bezig te houden, blijven buiten het

bereik van de muggen. Dit vraagt ook een bepaalde vorm van inspanning: je moet er tijd voor vrijmaken op je agenda en je er daadwerkelijk toe zetten om bij Hem te zijn Die heeft gezegd: *"Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast bent, en Ik zal u rust geven" (Mt 11:28)*.

Aankondiging van de vierde plaag | *verzen 20-21*

> *20 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Sta morgen vroeg op en ga voor de farao staan. Zie, wanneer hij naar het water toe gaat, moet u tegen hem zeggen: Zo zegt de HEERE: Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen. 21 Want als u Mijn volk niet laat gaan, zie, dan zal Ik steekvliegen op u, uw dienaren, uw volk en uw huizen afzenden, zodat de huizen van de Egyptenaren, en zelfs de grond waarop zij [staan], vol steekvliegen zullen zijn.*

Mozes krijgt de opdracht vroeg in de morgen naar de farao te gaan. Deze zal naar zijn gewoonte bij het water te vinden zijn. Mozes moet voor de farao gaan staan, hij moet hem blokkeren op zijn goddeloze weg, zonder enige angst voor deze machtige man. Weer moet hij hem namens de HEERE het bevel geven Zijn volk te laten gaan om Hem te dienen. Doet de farao dit niet, dan zal dat een nieuwe plaag tot gevolg hebben.

Dat de HEERE Mozes vroeg in de morgen naar de Nijl zendt om daar voor de farao te gaan staan, betekent dat niet alleen Mozes vroeg opstaat, maar ook de farao. De farao doet dat ongetwijfeld om bij de Nijl een afgodische eredienst te houden. Mensen van de wereld zijn soms ook gedisciplineerd als het gaat om het verrichten van allerlei rituelen waaraan zij hun geluk verbinden. Ze leveren soms inspanningen waaraan gelovigen, zij die zeggen de Heer te kennen, een voorbeeld kunnen nemen.

Telkens weer vindt de farao Mozes en Aäron op zijn weg. Hij zal hen zeker hebben beschouwd als mensen die Egypte in het ongeluk storten. Zo kijkt later Achab naar Elia *(1Kn 18:17)*. Achab en de farao vergeten allebei dat zijzelf het volk waar zij verantwoordelijkheid over dragen in het verderf meeslepen.

En het gebeurde, toen Achab Elia zag, dat Achab tegen hem zei: Bent u diegene die Israël in het ongeluk stort? (1Kn 18:17)

Scheiding tussen Egypte en Gods volk | *verzen 22-23*

> *22 Maar op die dag zal Ik de landstreek Gosen, waar Mijn volk woont, afzonderen, zodat daar geen steekvliegen zullen zijn, opdat u zult weten dat Ik, de*

> *HEERE, in het midden van het land [aanwezig] ben. 23 Ik zal Mijn volk [ervan] vrijwaren en uw volk niet. Morgen zal dit teken gebeuren.*

Bij deze plaag is sprake van een bijzonderheid die bij de vorige plagen ontbreekt. Vanaf deze plaag zondert God namelijk Zijn volk af van Egypte *(vers 22)*. De afzondering is een verlossing of bevrijding. God noemt deze afzondering een *"teken" (vers 23)*. Als de satan ergens een hekel aan heeft, is het dat Gods volk zich houdt aan de afzondering die God heeft aangebracht voor Zijn volk ten opzichte van de wereld.

De vierde plaag: steekvliegen | *vers 24*

> *24 En zo deed de HEERE: er kwam een zwerm steekvliegen in het huis van de farao, in de huizen van zijn dienaren en in heel het land Egypte. Het land werd door de steekvliegen te gronde gericht.*

De steekvliegen, mogelijk een mengsel van allerlei ongedierte, dragen allerlei ziekten over. Hierdoor wordt het leven van de mensen verontreinigd en verdorven. Als toepassing voor onze tijd kunnen we denken aan bijvoorbeeld allerlei irritaties, jaloezie, pesterijen, elkaar op alle mogelijke manieren dwarszitten. Dit soort dingen bederft de sfeer tussen mensen en maakt dat het leven er ondraaglijk door kan worden, zoals harde muziek bij de buren, wangedrag in het verkeer, uitdagend gedrag in de winkel en zoveel andere dingen die je het bloed onder de nagels vandaan kunnen halen.

Gelovigen zullen er geen last van hebben als ze zich werkelijk als Gods volk, als kinderen van God, gedragen. Helaas, hoe vaak doen we mee aan kwaadspreken over anderen, zeggen we dingen achter iemands rug?

De farao ziet dat deze plaag de samenleving van zijn volk danig bemoeilijkt. Het is ermee als met zinloos geweld. 'Het mag niet meer voorkomen!' roept iedereen, en men organiseert protestmarsen om aan te geven dat deze 'plaag' moet stoppen. Maar niemand steekt de hand in eigen boezem, waar het eigenlijke kwaad huist.

Mozes verwerpt het compromis | *verzen 25-27*

> *25 Toen riep de farao Mozes en Aäron, en zei: Ga heen, breng offers aan uw God in dit land. 26 Maar Mozes zei: Het is niet juist om dat te doen, want wij*

> *zouden aan de HEERE, onze God, een offer kunnen brengen [dat] een gruwel voor de Egyptenaren is. Zie, als wij voor de ogen van de Egyptenaren een offer zouden brengen [dat] een gruwel [voor hen] is, zouden zij ons dan niet stenigen? 27 Laat ons drie dagreizen ver de woestijn ingaan, zodat wij aan de HEERE, onze God, offers kunnen brengen, zoals Hij tegen ons zeggen zal.*

Voor de eerste keer doet de farao een aanbod om het volk te laten gaan om God te dienen. Hij verbindt daaraan wel een voorwaarde. Die voorwaarde houdt in dat het volk God dient in zijn land, Egypte. Hij wil de afstand tussen hem en het volk van God zo klein mogelijk houden. Hij zegt als het ware: 'Dien mij en God.'

Als een gelovige ernst maakt met de afzondering van de wereld, komt de satan met zijn voorstellen, zoals de farao hier doet. Daarover wil hij praten. Vier keer stelt hij een compromis voor *(verzen 25,28; Ex 10:7-9,24)*. Over elke centimeter ruimte zal hij discussiëren. Maar God en Mozes en ieder die bij God hoort door het geloof in de Heer Jezus, neemt met niets anders genoegen dan met duidelijke afzondering van de wereld.

Dit compromis is voor Mozes onacceptabel. Zo is het voor wie werkelijk een kind van God is, onmogelijk om met de wereld verbonden te blijven. Door de doop wil hij er vrij van komen. Pas dan is iemand echt vrij om God te dienen. Hij is dan, in beeld, door de Rode Zee heengegaan en in de woestijn gekomen.

Het antwoord van Mozes spreekt van de dood en de opstanding van de Heer Jezus: het volk moet drie dagreizen de woestijn ingaan. De dienst die het volk voor zijn God wil houden, is voor de wereld een gruwel. Als de Egyptenaren zouden zien dat de Israëlieten een stier of een koe slachten, dieren die door hen als heilig worden gezien, zouden ze de Israëlieten stenigen. Elk offer aan God dat een gelovige brengt, maar wat de ongelovige voor zichzelf claimt omdat hij het voor zichzelf waardevol vindt, wekt de woede van die mens op.

Tweede compromisvoorstel | *vers 28*

> *28 Toen zei de farao: Ík zal u laten gaan, zodat u aan de HEERE, uw God, in de woestijn offers kunt brengen. Alleen, ga beslist niet te ver weg! Bid vurig voor mij!*

De farao komt dan met een tweede listig aanbod. Ze mogen dan wel de woestijn ingaan, maar niet te ver. Ze moeten onder zijn invloedsfeer blijven. Daarom mogen ze niet de drie dagreizen de woestijn in. In beeld wil dat zeggen: niet een dienst aan God in verbinding met en gebaseerd op de dood en de opstanding van de Heer Jezus.

Zolang een gelovige niet leeft in overeenstemming met het oordeel op het kruis over zijn zonden en in de kracht van de opstanding van de Heer Jezus, zal de satan hem zijn gang laten gaan. Wij zullen ons als gelovigen moeten afvragen: Is de wereld werkelijk voor mij gekruisigd en ik voor de wereld? Voor Paulus is dat wel zo *(Gl 6:14).*

Maar ik wil volstrekt niet roemen dan alleen in het kruis van onze Heer Jezus Christus, door Wie voor mij [de] wereld gekruisigd is en ik voor [de] wereld. (Gl 6:14)

Na zijn aanbod vraagt de farao voor de tweede keer of Mozes voor hem wil bidden.

Mozes bidt weer voor de farao | *verzen 29-32*

> *29 En Mozes zei: Zie, ik ga naar buiten, bij u vandaan, en zal vurig tot de HEERE bidden dat de steekvliegen morgen van de farao, zijn dienaren en zijn volk geweken zullen zijn. Laat de farao alleen niet met bedriegen doorgaan door dit volk niet te laten gaan om de HEERE offers te brengen. 30 Toen ging Mozes bij de farao weg, en hij bad vurig tot de HEERE. 31 En de HEERE deed overeenkomstig het woord van Mozes, en de steekvliegen weken van de farao, van zijn dienaren en van zijn volk. Niet één bleef er over. 32 Maar de farao maakte ook deze keer zijn hart onvermurwbaar: hij liet het volk niet gaan.*

Mozes reageert niet op het voorstel van de farao, hij gaat er niet op in. Wij moeten ook zonder enig compromis en zonder enige invloed van de wereld God dienen. De reis van drie dagen in de woestijn moet worden gemaakt.

Wel is Mozes weer bereid voor de farao te bidden. Hij zit hiermee op de lijn van de grote lankmoedigheid van God. Nogmaals doet hij een beroep op het geweten van de farao. Steeds meer blijkt hoe onvermurwbaar diens hart is. Als er werkelijk geen restant van de plaag meer over is, waaruit blijkt hoe effectief het gebed van Mozes is en hoe volkomen de verhoring ervan door de HEERE, waagt de farao het toch nog om het volk niet te laten gaan.

Exodus 9

Mozes moet weer naar de farao toe | *vers 1*

> *1 Daarna zei de HEERE tegen Mozes: Ga naar de farao toe en spreek tot hem: Zo zegt de HEERE, de God van de Hebreeën: Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen.*

Voordat de vijfde plaag komt, krijgt Mozes de opdracht weer naar de farao toe te gaan. Namens de HEERE, de God van de Hebreeën *(vgl. Ex 7:16)*, moet hij de farao oproepen Gods volk te laten gaan. De benaming *"God van de Hebreeën"* legt er de nadruk op dat Gods volk een volk 'van de overzijde' is, wat de betekenis van de naam 'Hebreeër' is. Een Hebreeër is een pelgrim op aarde, want hij hoort ergens anders thuis.

Aankondiging van de vijfde plaag | *verzen 2-3*

> *2 Want als u hun weigert te laten gaan en u hen nog [langer] vasthoudt, 3 zie, [dan] zal de hand van de HEERE tegen uw vee zijn dat in het veld is, tegen de paarden, tegen de ezels, tegen de kamelen, tegen de runderen en tegen het kleinvee, met een zeer zware pest.*

Weigering zal veepest door de hand van de HEERE tot gevolg hebben. Door deze plaag worden de Egyptenaren getroffen in hun bezit. De Israëlieten gebruiken het vee in dienst van de HEERE. Met name de runderen en het kleinvee worden gebruikt om daarvan aan Hem offers te brengen. De Egyptenaren gebruiken dit alles voor zichzelf.

De mens van de wereld gebruikt niet alleen de zegeningen in de natuur, zoals de zon en de regen ten eigen nutte – ze danken God er niet voor –, maar ze zullen ook niets van wat ze bezitten aan God offeren, want ze gebruiken alles voor zichzelf. Het is de mens van de wereld een gruwel om te zien dat de gelovige alles in dienst van God stelt *(Ex 8:26)*.

De HEERE maakt onderscheid | *vers 4*

> *4 En de HEERE zal onderscheid maken tussen het vee van Israël en het vee van Egypte, zodat er niets zal sterven van alles wat van de Israëlieten is.*

Het onderscheid tussen Gods volk en Egypte wordt weer gemaakt, zoals we dat eerder hebben gezien *(Ex 8:22)*. Kinderen van God gaan, als het goed is, heel anders om met hun bezit, dan de kinderen van de duivel. Zij mogen alles gebruiken en doen tot eer van God *(1Ko 10:31)*. Het onderscheid dat God maakt, moet door Zijn kinderen in praktijk worden gebracht. Als dat niet zo is, zullen ze iets van de gruwel van de Egyptenaren in hun harten voelen. Ze zullen dan bepaalde zaken onttrekken aan Gods recht erop.

Hetzij dan dat u eet, hetzij dat u drinkt, hetzij dat u iets [anders] doet, doet het alles tot heerlijkheid van God. (1Ko 10:31)

De vijfde plaag: veepest | *verzen 5-7*

> *5 De HEERE bepaalde een vastgestelde tijd en zei: Morgen zal de HEERE deze zaak in het land doen. 6 En de HEERE deed deze zaak de volgende dag. Al het vee van de Egyptenaren stierf, maar van het vee van de Israëlieten stierf niet één [beest]. 7 De farao stuurde er [dienaren] heen, en zie, van het vee van Israël was zelfs niet één [beest] gestorven. Maar het hart van de farao bleef onvermurwbaar en hij liet het volk niet gaan.*

Er is weer sprake van een vastgestelde tijd waarop Gods handelen merkbaar zal worden. Een plotselinge uitbraak van veepest zal het bewijs zijn dat de HEERE aan het werk is. Het zoeken van een natuurlijke verklaring voor de veepest is dwaasheid. Toch gebeurt dit vandaag op alle fronten als het bezit van een mens wordt aangetast en zijn waarde verliest. Rijkdom krijgt zomaar vleugels en verdwijnt als sneeuw voor de zon. Men zal zich echter niet tot God richten Die spreekt door de zware verliezen die men lijdt.

Van het vee van de Israëlieten sterft niet één dier. De mens die op God vertrouwt, is niet afhankelijk van zijn bank en verzekeringen, van de schommelingen in de economie, maar van God. De farao laat zich door dienaren op de hoogte brengen van het onderscheid tussen zijn volk en Gods volk, maar laat zich niet overtuigen. Zijn boze hart is onverbeterlijk hardnekkig. Hij *wil* de HEERE niet erkennen.

De zesde plaag: zweren | *verzen 8-11*

> *8 Toen zei de HEERE tegen Mozes en tegen Aäron: Neem voor uzelf uw handen vol as uit de oven, en laat Mozes die voor de ogen van de farao hemelwaarts [uit]strooien. 9 Dan zal het over heel het land Egypte worden tot stof en bij*

> *de mensen en de dieren in heel Egypte zweren veroorzaken, die [als] puisten openbreken. 10 En zij namen as uit de oven, gingen voor de farao staan, en Mozes strooide die hemelwaarts [uit]. Toen ontstonden er bij de mensen en de dieren zweren, die [als] puisten openbraken, 11 zodat de magiërs vanwege de zweren niet voor Mozes konden staan, want er waren zweren bij de magiërs en bij al de Egyptenaren.*

Evenals de derde plaag komt ook de zesde plaag zonder enige aankondiging. Mozes en Aäron stellen zich weer voor de farao op. Zij moeten naar Gods bevel hun handen vol as uit de oven nemen. Mozes moet die as *"voor de ogen van de farao"* in de richting van de hemel uitstrooien. Hierdoor brengen zij de as als het ware in verbinding met God, Die het op mensen en dieren zal laten neerdalen en het tot zweren zal laten worden.

Op mens en dier in het hele land Egypte, maar niet in Gosen, breken zweren als puisten uit. Voor de Egyptenaren, die bijzondere zorg aan het uiterlijk besteden, is dit een afschuwelijke vernedering. De reinheid en zuiverheid van het lichaam is een deel van hun godsdienst.

Deze plaag bewijst opnieuw de waardeloosheid van hun godsdienst en de hulpeloosheid van hun afgoden. Innerlijke verontreinigingen, infecties, breken naar buiten uit in de vorm van zweren. Het is een beeld van de zondige natuur van de mens die zich in vreselijke daden een weg naar buiten baant *(vgl. Mt 15:19).*

Want uit het hart komen voort boze overleggingen, moorden, overspel, hoererijen, diefstallen, valse getuigenissen, lasteringen. (Mt 15:19)

De zweren bij mensen en dieren ontstaan door in de lucht gegooide as uit de oven. As spreekt van de dood als het resultaat van verbranding in een vuuroven. Egypte is voor Israël tot dat ogenblik een vuuroven van verdrukking. De plaag die over Egypte komt, vindt zijn oorsprong in hun mishandeling van Gods volk.

As, het gevolg van verterend vuur, is een beeld van Gods verterende oordeel *(Hb 12:29).* Dit oordeel breekt zich nu al baan en is een voorloper van het definitieve oordeel dat zal plaatsvinden als de boeken voor de grote, witte troon geopend worden *(Op 20:11-15).* Dan zal volmaakt openbaar worden aan welke zonden alle ongelovigen zich hebben schuldig gemaakt. Overtuigd van hun schuld zullen zij door de rechtvaardige

Immers onze God is een verterend vuur. (Hb 12:29)

Rechter, de Mens Christus Jezus, verwezen worden naar de hel. Alle plagen die zij hebben veroorzaakt, zullen tot in eeuwigheid hun deel zijn.

In het land Gosen, waar Israël woont, breken geen zweren uit. De lichamen blijven gaaf. Dat betekent niet dat bij een gelovige de zonde niet kan uitbreken, maar hij zal zijn zonde in zelfoordeel belijden voor God. Als hij dat niet doet, zal die plaag hem ontsieren. Die ontsiering kan letterlijk lichamelijk zijn, maar ook door zijn afschuwelijke gedrag. De HEERE waarschuwt Zijn volk dat Hij hen, als zij Hem ontrouw worden, zal slaan *"met zweren van Egypte" (Dt 28:27)*.

Deze plaag lijkt ook te verwijzen naar de oorsprong van de drie volgende plagen. De as wordt hemelwaarts gegooid. De volgende plagen, de hagel en de sprinkhanen, dalen vanuit de hemel neer en de zon aan de hemel wordt verduisterd.

Ook bij de magiërs, Jannes en Jambres, breken de zweren uit. Het is een bevestiging van het woord van Paulus, die deze magiërs bij name noemt en van hen zegt: *"Hun onzinnigheid zal aan allen geheel duidelijk worden, zoals ook bij die [beiden] het geval was" (2Tm 3:8-9)*. Het verdorven innerlijk van de naamchristelijke dwaalleraren zal aan allen blijken in hun verderfelijke en stinkende praktijken.

De medewerkers van de farao zijn net zo verhard als de farao zelf. Zij worden met hem gestraft, zoals later ook de tovenaar Elymas door Paulus bestraft wordt omdat hij niet ophoudt *"de rechte wegen van <de> Heer te verdraaien" (Hd 13:10)*. Hij probeert een stadhouder die ernaar verlangt het Woord van God te horen, van het geloof afkerig te maken. Paulus slaat hem met blindheid, zodat hij als een dwaas ronddoolt. *"En hij ging rond en zocht [mensen] die hem bij de hand konden leiden" (Hd 13:11)*.

De HEERE verhardt het hart van de farao | *vers 12*

> *12 Maar de HEERE verhardde het hart van de farao, zodat hij naar hen niet luisterde, zoals de HEERE tot Mozes gesproken had.*

Vele malen heeft de farao zijn hart niet laten vermurwen, dit keer is het niet meer mogelijk. Het oordeel van de verharding is ingetreden. Hij heeft de rechtvaardige Rechter tot het uiterste getart; nu is zijn oordeel bezegeld. God laat niet met Zich spotten.

Dit is een ernstig voorbeeld voor een mens die al vaak het evangelie heeft gehoord, maar weigert zich te bekeren. De verharding door God gebeurt pas, nadat de mens het getuigenis van God radicaal heeft verworpen en er geen enkele reden meer is om aan te nemen dat hij alsnog tot inkeer zal komen. Wij kunnen trouwens het tijdstip van het oordeel van de verharding niet vaststellen. Onze opdracht is aan iedereen het evangelie te prediken.

God heeft de goddeloze heidenen verhard, nadat zij Gods getuigenis in de schepping hebben verworpen *(Rm 1:24,26,28)*. God zal de Christusloze christenheid verharden, omdat zij de liefde tot de waarheid niet hebben aangenomen om behouden te worden *(2Th 2:11-12)*.

En daarom zendt God hun een werking van [de] dwaling om de leugen te geloven, opdat allen geoordeeld worden die de waarheid niet hebben geloofd, maar een welgevallen hebben gehad in de ongerechtigheid. (2Th 2:11-12)

Aankondiging van de zevende plaag | *verzen 13-18*

> *13 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Sta morgen vroeg op, ga voor de farao staan en zeg tegen hem: Zo zegt de HEERE, de God van de Hebreeën: Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij kunnen dienen. 14 Want deze keer zal Ik al Mijn plagen op uzelf, op uw dienaren en op uw volk afzenden, zodat u weet dat er op heel de aarde niemand is zoals Ik. 15 Nu had Ik immers Mijn hand kunnen uitstrekken om u en uw volk met de pest te treffen, zodat u van de aarde uitgeroeid zou zijn. 16 Maar [juist] hierom heb Ik u laten bestaan, om Mijn kracht [aan] u te tonen, zodat Mijn Naam bekendgemaakt zal worden op heel de aarde. 17 Verzet u zich nog [steeds] tegen Mijn volk door het niet te laten gaan? 18 Zie, Ik zal morgen omstreeks deze tijd heel zware hagel doen neerkomen, zoals er in Egypte niet is geweest van de dag af dat het gegrondvest is tot nu toe.*

De zevende plaag wordt aangekondigd als de eerste van de laatste serie van drie plagen. De oordelen nemen in zwaarte en hevigheid toe. Drie keer moet Mozes zijn staf uitstrekken en daarmee oordelen rechtstreeks van de hemel laten komen *(vers 22; Ex 10:12,21)*.

Mozes moet weer vroeg in de morgen naar de farao toe gaan om hem op te roepen Gods volk te laten gaan. Als de farao niet luistert, zal God, zo zegt Hij, *"al Mijn plagen op uzelf ... afzenden"*. Dat zal Hij doen door een heel zware hagel te laten neerkomen. God spaart de hagel op voor de dag van de toorn *(Jb 38:22-23)*. In

Bent u gekomen bij de schatkamers van de sneeuw?
Hebt u de schatkamers van de hagel gezien,
die Ik achterhoud voor een tijd van benauwdheid,
voor een dag van strijd en oorlog? (Jb 38:22-23)

plaats van een verkwikkende, milde, zegen brengende regen van de hemel, zoals het land Kanaän die kent *(Dt 11:10-12)*, vallen er keiharde, allesvernietigende hagelstenen. Eenzelfde plaag zal de wereld treffen in de eindtijd *(Op 16:21)*.

En een grote hagel, [elke steen] ongeveer een talent zwaar, viel uit de hemel op de mensen, en de mensen lasterden God vanwege de plaag van de hagel, want de plaag daarvan is zeer groot. (Op 16:21)

God zou de farao vanwege zijn hardnekkige tegenstand al hebben kunnen wegvagen. Dat doet Hij niet. Hij laat de farao dienen als middel waardoor Zijn kracht zichtbaar wordt en Zijn Naam op de hele aarde verkondigd wordt.

Paulus verwijst naar wat de HEERE hier van de farao zegt om de soevereiniteit van God vast te stellen: *"Want de Schrift zegt tot Farao: 'Juist hiertoe heb Ik u doen opstaan, opdat Ik in u Mijn macht betoon en opdat Mijn Naam verkondigd wordt op de hele aarde'" (Rm 9:17)*. Hij zegt daar zelfs dat God de farao met dat doel heeft *"doen opstaan"*. Wil dat zeggen dat God hem met dat doel geboren heeft laten worden? Nee. 'Doen opstaan' wil zeggen dat God de geschiedenis van het leven van de farao zo heeft bestuurd, dat de farao laat zien wat er in zijn hart is voor God. Het is duidelijk de geschiedenis van opstandigheid tegen Hem. Ook blijkt dat er geen enkele neiging is om te luisteren naar de waarschuwingen die Hij zendt in de verschillende plagen die het land treffen.

Hoe aan de plaag is te ontkomen | *verzen 19-21*

> *19 Nu dan, stuur [uw dienaren] en breng uw vee en alles wat u op het veld hebt, in veiligheid. Al de mensen en de dieren die zich op het veld bevinden en niet in huis zijn bijeengedreven, zullen sterven als de hagel op hen vallen zal. 20 Wie van de dienaren van de farao het woord van de HEERE vreesde, liet zijn slaven en zijn vee de huizen in vluchten, 21 maar wie het woord van de HEERE niet ter harte nam, liet zijn slaven en zijn vee op het veld.*

In Zijn genade geeft God, ter wille van de hevigheid van de plaag, een aanwijzing hoe men aan de komende ramp kan ontkomen. De ontkoming wordt ervaren door ieder die *"het woord van de HEERE vreesde"*. Voor de eerste keer lezen we over een vrees voor de HEERE bij de Egyptenaren. De vrees of eerbied voor wat de Heer heeft gezegd, de erkenning van Zijn rechten, is het middel waardoor mensen gered kunnen worden. Dit zien

we ook in de verkondiging van het eeuwig evangelie met het oog op de oordelen: *"En ik zag een andere engel vliegen in [het] midden van de hemel, die [het] eeuwig evangelie had, om het te verkondigen aan hen die op de aarde wonen en aan elke natie en geslacht en taal en volk, en hij zei met luider stem: Vreest God en geeft Hem heerlijkheid, want het uur van Zijn oordeel is gekomen; en aanbidt Hem Die de hemel en de aarde en [de] zee en [de] waterbronnen heeft gemaakt" (Op 14:6-7)*.

De zevende plaag: hagel | *verzen 22-26*

> *22 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Strek uw hand uit naar de hemel en er zal in heel het land Egypte hagel vallen: op de mensen en de dieren en op al het veldgewas in het land Egypte. 23 Toen strekte Mozes zijn staf naar de hemel, en de HEERE gaf donder en hagel. Vuur schoot naar de aarde, en de HEERE liet hagel neerkomen op het land Egypte. 24 Er viel hagel en er flitste vuur te midden van de hagel, een zeer zware [bui]. Iets dergelijks was er in heel het land Egypte nooit gebeurd, sinds het een volk was geworden. 25 De hagel sloeg in heel het land Egypte alles neer wat op het veld was, van mens tot dier. De hagel sloeg al het veldgewas neer en versplinterde alle bomen van het veld. 26 Alleen in de landstreek Gosen, waar de Israëlieten woonden, viel er geen hagel.*

De oordelen treffen in alle heftigheid het hele land Egypte. God laat uit *"de schatkamer van de hagel"* de hagel neerkomen die Hij daarin heeft bewaard *"voor een dag van strijd en oorlog" (Jb 38:22-23)*, de dag die voor Egypte is aangebroken. Alleen in Gosen hagelt het niet.

De wereld zal geteisterd worden door vele oordelen, waaronder die van een grote hagel *(Op 16:21)*. De gelovige blijft echter bewaard *"voor het uur van de verzoeking, dat over het hele aardrijk zal komen, om te verzoeken hen die op de aarde wonen" (Op 3:10)*. Die bewaring gebeurt door de Heer Jezus, Die de gemeente opneemt voordat de oordelen over de wereld losbarsten.

De farao vraagt weer om voorbede | *verzen 27-30*

> *27 Toen stuurde de farao [boden] en hij liet Mozes en Aäron roepen, en zei tegen hen: Ik heb deze keer gezondigd. De HEERE is de Rechtvaardige. Ik daarentegen en mijn volk zijn de schuldigen. 28 Bid vurig tot de HEERE dat er geen donder van God of hagel meer zal zijn, want het is genoeg. Dan zal ik u*

> *laten gaan. U hoeft niet langer te blijven. 29 Toen zei Mozes tegen hem: Zodra ik de stad uitgegaan ben, zal ik mijn handen uitspreiden naar de HEERE. De donder zal ophouden en het zal niet meer hagelen, zodat u weet dat de aarde van de HEERE is! 30 Maar wat u en uw dienaren betreft, ik weet dat u nóg niet voor het aangezicht van de HEERE God vrezen zult.*

De farao laat Mozes en Aäron roepen. Voor het eerst erkent hij dat hij heeft gezondigd. Maar het is een belijdenis die alleen voortkomt uit de gevolgen van zijn daden. Van enig zelfoordeel is geen sprake. Het staat gelijk aan de woorden *"ik heb gezondigd"* van Saul *(1Sm 15:24)* en van Judas *(Mt 27:4)*. Dit soort berouw heeft voor God geen waarde. Het is niet het berouw van een verbroken en verbrijzeld hart. Daarom komt de farao in de Rode Zee om en plegen Saul en Judas zelfmoord.

Bij David en de verloren zoon horen we dezelfde woorden *(2Sm 12:13; Lk 15:18)*, maar het verschil met de farao, Saul en Judas is enorm. Bij David en de verloren zoon is sprake van een droefheid naar God die voert tot een onberouwelijke bekering met als gevolg behoudenis *(2Ko 7:10)*. Een dergelijke droefheid ontbreekt bij de farao, en ook bij Saul en Judas, totaal.

Want de droefheid in overeenstemming met God bewerkt een onberouwelijke bekering tot behoudenis; maar de droefheid van de wereld bewerkt [de] dood. (2Ko 7:10)

Ondanks dat Mozes weet dat de farao het volk niet zal laten gaan en er geen echte vrees voor de HEERE bij hem is, zegt hij toch toe voor hem te bidden. Het is een voorbeeld voor ons om toch te bidden voor hen voor wie we weinig of geen hoop koesteren dat ze zich aan de Heer zullen onderwerpen. Mozes zegt ook hoe hij zal bidden: door zijn handen uit te spreiden naar de HEERE, dat is met de begeerte om het gevraagde te ontvangen.

Het doel van zijn gebed voor de farao is dat de farao, al bekeert hij zich niet, toch zal weten dat de aarde van de HEERE is. In die overtuiging, dat Hij de soevereine Heer is, hoe anderen Hem ook tarten, moeten wij ook bidden, want allen die Hem tarten zullen dat moeten weten. Eens zullen ze het ook moeten erkennen *(Fp 2:10-11)*.

..., opdat in de Naam van Jezus elke knie zich buigt van hen die in de hemel en die op de aarde en die onder de aarde zijn, en elke tong belijdt dat Jezus Christus Heer is, tot heerlijkheid van God [de] Vader. (Fp 2:10-11)

Vlas, gerst, tarwe, spelt | *verzen 31-32*

> *31 Het vlas en de gerst waren platgeslagen, want de gerst stond [al] in de aar en het vlas in de knop. 32 Maar de tarwe en de spelt waren niet platgeslagen, want die zijn later.*

Ook in de natuur is het onderscheid aanwezig tussen omkomen door het oordeel en ervoor gespaard blijven. Wat al uit de aarde omhoog is gekomen, komt om; wat nog in de grond verborgen is, blijft gespaard om later op te komen. Als er geluisterd wordt naar Gods stem in de plagen, zal dat voedsel betekenen voor hen die zich bekeren. Als ze echter onboetvaardig blijven, zal het opgekomen voedsel bij de volgende plaag door de sprinkhanen worden afgevreten.

Mozes bidt tot de HEERE | *verzen 33-35*

> *33 Mozes ging bij de farao weg, de stad uit en spreidde zijn handen uit naar de HEERE. De donder en de hagel hielden op en de regen stroomde niet [meer] naar de aarde. 34 Toen de farao zag dat de regen, de hagel en de donder opgehouden waren, ging hij door met zondigen en maakte hij zijn hart onvermurwbaar, hij en zijn dienaren. 35 Zo werd het hart van de farao verhard en liet hij de Israëlieten niet gaan, zoals de HEERE door de dienst van Mozes gesproken had.*

Mozes bidt en de plaag houdt op. Evenals Elia gebruikt ook Mozes de macht van het gebed om de hemel te openen en te sluiten *(Jk 5:17-18; vgl. Op 11:6)*. Dan blijkt voor de zoveelste keer de hardnekkigheid van de farao. Hij gaat door met zondigen. Hij handelt geheel naar zijn boze natuur. Zijn verharde hart blijkt uit het in slavernij houden van de Israëlieten, ondanks alle spreken van God.

Dezen hebben de macht de hemel te sluiten, zodat er geen regen valt in de dagen van hun profeteren; en zij hebben macht over de wateren om die in bloed te veranderen en om de aarde te slaan met allerlei plagen, zo dikwijls zij willen. (Op 11:6)

De houding van de farao is voor God geen verrassing. Hij heeft het van tevoren gezegd. Toch trekt God op voorspraak van Mozes Zijn oordelende hand van de farao af. God is nooit ongeduldig, zelfs niet in geval van openlijke opstand. Hij wacht geduldig Zijn tijd af.

Exodus 10

De HEERE heeft de harten verhard | *verzen 1-2*

> *1 Daarna zei de HEERE tegen Mozes: Ga naar de farao toe, want Ík heb zijn hart en het hart van zijn dienaren onvermurwbaar gemaakt, zodat Ik deze tekenen van Mij in zijn midden kan verrichten, 2 en zodat u ten aanhoren van uw kinderen en uw kleinkinderen kunt vertellen wat Ik in Egypte heb aangericht, en [wat] Mijn tekenen [waren] die Ik onder hen verricht heb. Dan zult u weten dat Ik de HEERE ben.*

De achtste plaag is een bijzonder teken voor de Israëlieten. Aan de hand hiervan moeten zij de komende geslachten vertellen wat God aan Egypte heeft gedaan. Hierdoor zullen de Israëlieten weten *"dat Ik de HEERE ben"*.

Het is opmerkelijk dat de profeet Joël een sprinkhanenplaag beschrijft en dat ook hij vermeldt dat deze gebeurtenis aan de komende geslachten moet worden doorverteld: *"Vertel erover aan uw kinderen en [laten] uw kinderen [erover] aan hun kinderen [vertellen] en hun kinderen [weer] aan de volgende generatie" (Jl 1:2-4)*. Tevens wordt in de profetie van Joël duidelijk hoezeer deze plaag een profetische betekenis heeft. In *Joël 2* blijkt de sprinkhanenplaag een verwijzing te zijn naar het leger van de Assyriërs. Zij zullen het afvallige Israël overrompelen en verwoesten, zoals een menigte sprinkhanen een land afvreet en verwoest. Het is een plaag door God beschikt, net als in Egypte.

En uit de rook kwamen sprinkhanen voort op de aarde en hun werd macht gegeven zoals de schorpioenen van de aarde macht hebben. (Op 9:3)

In *Openbaring 9* worden sprinkhanen verbonden met demonische machten *(Op 9:3)*. Deze machten manifesteren zich steeds sterker in de wereld. Een voorbeeld is het ongekende succes van 'Harry Potter' in boek- en filmvorm. Hierdoor en door soortgelijke acties van hedendaagse 'sprinkhanen' wordt het laatste restje waarheid van God uit de harten geroofd en worden deze woest en leeg gemaakt. Zo worden harten van mensen een broedplaats voor allerlei vormen van occultisme waar geen spoortje 'groen' als vrucht van Gods werk meer te zien is.

Het bekendmaken aan onze kinderen van de plagen die de wereld zullen treffen, zal hen waarschuwen dat ze zich van de wereld afgezonderd houden. We moeten deze geschiedenissen niet alleen als feitenkennis aan onze kinderen doorgeven, maar hen erop wijzen dat God aan het werk is *(vgl. Ps 78:3-4)*. Hij bestuurt alles om Zijn einddoel te bereiken.

...,
die wij gehoord hebben en weten
en onze vaders ons verteld hebben.
Wij zullen ze niet verbergen voor hun kinderen,
[maar] aan de volgende generatie
de loffelijke daden van de HEERE vertellen,
Zijn kracht en Zijn wonderen, die Hij gedaan heeft.
(Ps 78:3-4)

Aankondiging van de achtste plaag | *verzen 3-6*

> *3 Toen kwamen Mozes en Aäron bij de farao en zeiden tegen hem: Zo zegt de HEERE, de God van de Hebreeën: Hoelang weigert u zich voor Mijn aangezicht te vernederen? Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij dienen kunnen. 4 Want als u weigert Mijn volk te laten gaan, zie, dan zal Ik morgen sprinkhanen op uw grondgebied brengen. 5 Zij zullen het oppervlak van het land bedekken, zodat men geen land [meer] kan zien. Zij zullen het overschot van wat aan de hagel ontkomen is, wat er voor u overgebleven is, opvreten, ja, [zij zullen] al de bomen die voor u op het veld opkomen, kaalvreten. 6 En uw huizen, de huizen van al uw dienaren en de huizen van alle Egyptenaren, zullen er vol mee worden, zoals uw vaders en uw voorvaders [het] niet gezien hebben vanaf de dag dat zij op de aardbodem waren tot op deze dag. Toen keerde hij zich om en ging bij de farao weg.*

Voor de zevende keer klinkt de oproep: *"Laat Mijn volk gaan, zodat zij Mij dienen kunnen" (Ex 5:1; 7:16; 8:1,20; 9:1,13; 10:3)*. Bij weigering zullen er sprinkhanen komen, in een ongekende hoeveelheid. Eén enkele sprinkhaan is onbetekenend, hij stelt niets voor, maakt geen enkele indruk, is zomaar dood te trappen. Tien van de twaalf Israëlitische verspieders voelden zich in hun ongeloof zo tegenover de reuzen in Kanaän *(Nm 13:33)*. Maar in groten getale zijn ze overweldigend en verwoestend *(vgl. Ri 6:5; 7:12)*.

Wij hebben er ook reuzen gezien, nakomelingen van Enak, [afkomstig] van de reuzen. Wij waren in onze [eigen] ogen als sprinkhanen, en zo waren wij ook in hun ogen. (Nm 13:33)

Nadat Mozes zijn boodschap heeft gebracht, draait hij zich resoluut om en gaat bij de farao weg. Hij wacht niet op antwoord.

Nieuw compromis van de farao | *verzen 7-11*

> *7 De dienaren van de farao zeiden tegen hem: Hoelang zal deze [man] voor ons tot een valstrik zijn? Laat de mannen gaan, zodat zij de HEERE, hun God, kunnen dienen! Beseft u nog niet dat Egypte verloren is? 8 Toen werden Mozes en Aäron weer bij de farao gebracht en hij zei tegen hen: Ga! Dien de HEERE, uw God! Wie precies zullen er gaan? 9 En Mozes zei: Wij zullen met onze jongeren en ouderen gaan. Met onze zonen en dochters, met ons kleinvee en onze runderen zullen wij gaan, want wij hebben een feest voor de HEERE. 10 Toen zei hij tegen hen: De HEERE moge net zo met u zijn als ik u en uw kleine kinderen laat gaan! Kijk uit, want er staat u onheil te wachten! 11 Zo niet! Laat toch de mannen gaan, zodat zij de HEERE kunnen dienen, want dat is waar u om verzocht hebt! En men dreef hen weg van voor de farao.*

Het lijkt alsof de farao ertoe moet worden overgehaald om deze plaag af te wenden, zo verhard is zijn hart. Hij luistert naar zijn dienaren en laat Mozes en Aäron halen. De farao wil hen laten gaan, tenminste zo lijkt het. Hij verbindt echter een onacceptabele voorwaarde aan het vertrek van de Israëlieten. Ook deze voorwaarde toont aan hoe sluw hij is.

De farao wacht niet op antwoord op zijn aanbod. Hij laat Mozes en Aäron wegjagen. Hij weet wel dat zijn voorstel zonder vorm van protest door hen wordt verworpen. Uit dit wegjagen blijkt dat er bij hem geen greintje oprechtheid aanwezig is. Het aangekondigde oordeel wordt dan ook terecht uitgevoerd.

Deze list van de farao, zijn derde, heeft te maken met de relatie tussen ouders en kinderen. Hij wil de mannen laten gaan, maar de kinderen als een soort gijzelaars in Egypte houden. Als de ouders het feest hebben gevierd in de woestijn, zullen ze vanwege hun kinderen wel terugkeren naar Egypte. Zijn voorstel komt er tevens op neer dat hij een wig drijft tussen ouders en kinderen.

Dat doet de satan nu ook. Hij wil wel toestaan dat de ouders zich met de dingen van de Heer en het Woord bezighouden en naar samenkomsten gaan waar Gods Woord wordt gepredikt. Maar de kinderen moeten daar niet aan meedoen. God wil echter dat de gelovigen *met* hun kinderen Hem dienen in de woestijn. Als het de satan lukt de kinderen vast te houden,

is de kans groot dat ook de ouders terugkeren naar de wereld en naar het zoeken van wereldse dingen.

Als de satan de jeugd in zijn greep krijgt, gaat het getuigenis aangaande God verloren. Als echter het dienen van God en de samenkomsten, waar die ook gehouden worden, werkelijk een feest zijn, zoals Mozes hier zegt, dan zullen we onze kinderen er graag mee naar toe nemen en zullen zij er ook graag zijn.

De achtste plaag: sprinkhanen | *verzen 12-15*

> *12 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Strek uw hand uit over het land Egypte omwille van de sprinkhanen, zodat zij over het land Egypte opkomen en al het gewas van het land opvreten, al wat de hagel heeft overgelaten. 13 Toen strekte Mozes zijn staf uit over het land Egypte, en de HEERE bracht die hele dag en die hele nacht een oostenwind in het land. [En] het gebeurde, toen het morgen geworden was, dat de oostenwind de sprinkhanen meevoerde. 14 De sprinkhanen kwamen op over heel het land Egypte en streken neer op heel het gebied van de Egyptenaren, een zeer grote [zwerm]. Nooit eerder is er zo'n [zwerm] sprinkhanen geweest, en hierna zal er nooit [weer] zo een zijn, 15 want zij bedekten de oppervlakte van heel het land, zodat het land [erdoor] verduisterd werd. Zij vraten al het gewas van het land op en al de vruchten van de bomen die de hagel had overgelaten. Er bleef niets groens aan de bomen en aan het gewas van het veld in heel het land Egypte.*

De HEERE geeft Mozes opdracht zijn hand over Egypte uit te strekken. Daarop strekt Mozes zijn staf uit. Niet zijn hand, maar de staf van God die in zijn hand is, doet de plaag komen. Door een oostenwind wordt een niet geëvenaarde hoeveelheid sprinkhanen over Egypte gebracht. Het is het leger van de HEERE *(Jl 2:11)*. Alles wat nog niet door eerdere oordelen is vernietigd, wordt nu afgevreten. In heel Egypte blijft geen groen meer over.

De farao vraagt weer om voorbede | *verzen 16-20*

> *16 Toen haastte de farao zich om Mozes en Aäron te roepen, en hij zei: Ik heb gezondigd tegen de HEERE, uw God, en tegen u. 17 Nu dan, vergeef [mij] toch nog deze [ene] keer mijn zonde en bid vurig tot de HEERE, uw God, dat Hij alleen deze dodelijke [plaag nog] van mij wegneemt. 18 Toen ging hij bij de farao weg en bad vurig tot de HEERE. 19 En de HEERE keerde [de wind*

> *en liet] een zeer sterke westenwind [opsteken]. Die tilde de sprinkhanen op en wierp ze in de Schelfzee. Er bleef niet één sprinkhaan over op heel het grondgebied van Egypte. 20 Maar de HEERE verhardde het hart van de farao, zodat hij de Israëlieten niet liet gaan.*

Dit keer heeft de farao haast om Mozes en Aäron te ontbieden. Weer komt de belijdenis over zijn lippen: *"Ik heb gezondigd."* Hij vraagt zelfs om vergeving. Hij ziet dat de dood zijn land is binnengekomen. Maar de tijd om zich te kunnen bekeren, is voorbij. Zijn onverbeterlijkheid is al gebleken. Hij heeft zijn tijd voorbij laten gaan *(Jr 46:17)*. Hij heeft de tijd waarin naar hem werd omgezien, niet erkend *(Lk 19:44b)*.

Daar riepen zij: De farao,
de koning van Egypte, is een grootspreker:
hij heeft het juiste moment voorbij laten gaan!
(Jr 46:17)

...; en zij zullen in u geen steen op [de andere] steen laten, aangezien u de tijd waarin naar u werd omgezien, niet hebt erkend. (Lk 19:44b)

God is volmaakt rechtvaardig in het oordeel van de verharding. Toch neemt Hij op grond van het gebed van Mozes de plaag weg. Alle sprinkhanen komen om in de Schelfzee, waar later de farao en zijn ruiters ook in zullen omkomen. Er blijft geen sprinkhaan over. Wat een getuigenis van Zijn macht!

De negende plaag: duisternis | *verzen 21-23*

> *21 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Strek uw hand uit naar de hemel, zodat er duisternis komen zal over het land Egypte, en de duisternis te tasten is. 22 Toen Mozes zijn hand uitstrekte naar de hemel, kwam er een dikke duisternis in heel het land Egypte, drie dagen [lang]. 23 Zij zagen elkaar niet, en drie dagen [lang] stond niemand op van zijn plaats. Voor alle Israëlieten echter was het licht in hun woongebieden.*

Evenals de derde en de zesde plaag komt ook de negende plaag, de duisternis, zonder aankondiging. Evenals andere plagen is ook deze plaag een openbaring van Gods macht tegenover de afgoden van Egypte. Hier wordt de voornaamste god, de zon (Ra), de bron van licht, warmte en leven, volledig door Gods macht overmeesterd en in donkerheid gehuld. De duisternis is zo groot, dat het onmogelijk is iemand anders te zien; het is zelfs niet mogelijk zich te verplaatsen. In volslagen duisternis ontbreekt elke oriëntatie.

Ook deze plaag komt voor in de eindoordelen over de wereld *(Op 16:10)*. Het is de plaag die de goddeloze treft *(Jb 18:5-6)* en waaraan, als hij in zijn goddeloosheid sterft, nooit een einde zal komen. Hij zal eindeloos *"in de buitenste duisternis"* zijn *(Mt 8:12; 2Pt 2:17; vgl. Op 20:10)*.

> *En de vijfde goot zijn schaal uit op de troon van het beest, en zijn koninkrijk werd verduisterd; en zij kauwden hun tongen van pijn ... (Op 16:10)*

> *Ja, het licht van de goddelozen wordt uitgedoofd,*
> *en de vlam van zijn vuur zal niet [meer] schijnen.*
> *Het licht wordt in zijn tent verduisterd,*
> *en zijn lamp boven hem wordt uitgedoofd.*
> *(Jb 18:5-6)*

We hebben in deze plaag een beeld van de mens zonder God, want die is verduisterd in het verstand *(Ef 4:18)*. Ook zijn *"onverstandig hart is verduisterd geworden" (Rm 1:21)*. Een mens zonder God gaat al tastend zijn weg. Hij weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Nu kan hij nog door God in zijn hart beschenen worden *"tot [de] lichtglans van de kennis van de heerlijkheid van God in [het] aangezicht van <Jezus> Christus" (2Ko 4:6)*. Als de gemeente is opgenomen, zal de mens helemaal aan de satan en zijn demonen, de machten van de duisternis, zijn overgeleverd.

Op één plaats is er vandaag licht en dat is bij het volk van God. Dat was ook zo in Egypte: *"Voor alle Israëlieten echter was het licht in hun woongebieden" (vers 23b)*. Geestelijk gezien was Christus als het Paaslam dat licht. Tijdens de drie dagen duisternis hadden de Israëlieten een lam in huis *(Ex 12:3)*. Dat herinnert aan *Openbaring 21* waar van het nieuwe Jeruzalem staat: *"Haar lamp is het Lam" (Op 21:23)*. Hoe goed is het als in de huizen van Gods kinderen Christus, het ware Paaslam *(1Ko 5:7b)*, centraal staat.

De Heer Jezus is *"het licht van de wereld" (Jh 8:12a)*. Zo kwam Hij in de wereld. Waar normaal de duisternis verdwijnt als er licht komt, is door de komst van het Licht van de wereld bewezen hoe groot de duisternis is, want het licht is door de duisternis verworpen! Voor de enkeling geldt dat wie in Hem gelooft, niet in de duisternis blijft *(Jh 12:46)*. Voor kinderen van God geldt ook dat zij kinderen van het licht zijn en daarom ertoe worden opgeroepen *"als kinderen van het licht"* te wandelen *(Ef 5:8)*.

Het laatste compromis verworpen | *verzen 24-29*

> *24 Toen riep de farao Mozes, en zei: Ga [en] dien de HEERE. Alleen uw kleinvee en uw runderen moeten achterblijven. Uw kleine kinderen mogen wel met u meegaan. 25 Maar Mozes zei: U moet ons zelf ook slachtoffers en brandoffers*

> *ter beschikking stellen, die wij aan de HEERE, onze God, zullen brengen, 26 en ons vee zal ook met ons meegaan. Geen hoef zal achterblijven, want van [het vee] moeten wij nemen om de HEERE, onze God, te dienen. Wij immers, wij weten niet waarmee wij de HEERE, onze God, zullen dienen, totdat wij daar komen. 27 Maar de HEERE verhardde het hart van de farao, en hij wilde hen niet laten gaan. 28 En de farao zei tegen [Mozes]: Ga bij mij weg! Wees op uw hoede, dat u mij niet nog eens onder ogen komt, want op de dag dat u mij onder ogen komt, zult u sterven! 29 Mozes nu zei: U hebt juist gesproken. Ik zal u niet meer onder ogen komen.*

De farao laat Mozes weer komen. Hij heeft nog een voorstel. Ze mogen allemaal gaan, alleen moeten ze hun kleinvee en hun runderen achterlaten. Mozes laat zich ook ditmaal niet misleiden. Hoe zouden ze God offers kunnen brengen als ze hun vee niet zouden meenemen? Hij is niet tot het geringste compromis bereid: er zal zelfs geen hoef van het vee in Egypte achterblijven.

Christus heeft ons verlost en heeft daardoor recht op alles wat wij zijn en bezitten. Dit totale bezit moet zijn tot Zijn lof en Hem ten dienste staan. Hij moet er vrij over kunnen beschikken. We mogen er niets van in de wereld laten. Dit kan alleen als we door de dood en de opstanding van Christus werkelijk in een nieuwe wereld terecht zijn gekomen waar we ons bewust zijn wat de dienst aan Hem allemaal inhoudt.

Als het niet anders kan, wil de satan ons wel laten gaan om God te dienen. Maar wat is een dienst aan God waard als er in ons leven geen geestelijke offers van lof en dank gevonden worden en ook ons bezit niet aan Hem wordt geofferd *(Hb 13:15-16)*? Heel wat christenen menen dat de hoogste dienst aan God naastenliefde of prediking van het evangelie is. Als er echter geen geestelijke offers van lof en dank worden gebracht, is de satan in zijn list geslaagd.

Laten wij <dan> door Hem voortdurend een lofoffer brengen aan God, dat is [de] vrucht van [de] lippen die Zijn Naam belijden. En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet, want in zulke offers heeft God een welbehagen. (Hb 13:15-16)

We lezen niet dat de Vader zoekt naar allerlei vormen van christelijke activiteit, hoewel Hij dat waardeert en zal belonen. We lezen wel dat Hij aanbidders zoekt die Hem in geest en waarheid aanbidden *(Jh 4:23-24)*.

Maar er komt een uur, en het is er, dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid; immers, de Vader zoekt zulke [personen] die Hem aanbidden. God is een geest, en wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid. (Jh 4:23-24)

Zijn hart verlangt er bovenal naar dat ons hart uitgaat naar Hemzelf en Zijn gave in Christus.

De farao is aan het einde van al zijn listen. Hij barst in woede los tegen Mozes. Hij wil Mozes nooit meer zien. 'Dat zal gebeuren', zegt Mozes in alle rust. Als de farao later Mozes en Aäron toch nog een keer ontbiedt *(Ex 12:31)*, is dat in een volledig andere situatie en verhouding.

Exodus 11

Er komt nog één plaag | *verzen 1-3*

> *1 De HEERE had tegen Mozes gezegd: Nog één plaag zal Ik over de farao en Egypte brengen [en] daarna zal hij u vanhier laten gaan. Als hij [u] allemaal laat gaan, zal hij u vanhier haastig verdrijven. 2 Spreek toch ten aanhoren van het volk [en zeg] dat iedere man van zijn naaste en iedere vrouw van haar naaste zilveren en gouden voorwerpen moet vragen. 3 En de HEERE gaf het volk genade in de ogen van de Egyptenaren. Ook stond de man Mozes in het land Egypte hoog in aanzien in de ogen van de dienaren van de farao en in de ogen van het volk.*

In een soort tussenzin lezen we in deze verzen wat God tegen Mozes heeft gezegd, voordat hij de laatste keer naar de farao gaat. In de laatste plaag zal God Zelf neerdalen om te oordelen. Dit betekent het definitieve oordeel. Het gevolg zal zijn, dat de farao het volk in zijn geheel en haastig uit het land zal verdrijven.

Voordat ze vertrekken, moeten de Israëlieten allerlei zilveren en gouden voorwerpen van de Egyptenaren vragen. Die zullen ze nodig hebben voor hun dienst aan de HEERE. De HEERE zal bewerken dat ze die voorwerpen ook krijgen. Het is het niet uitbetaalde loon van alle jaren van zwoegen dat zij en hun voorouders als slaven in Egypte hebben gedaan.

Voor Mozes is groot ontzag ontstaan. De Egyptenaren zien hem als de bewerker van de plagen, iemand die ze met respect moeten behandelen. Mozes is hier een beeld van de Heer Jezus Die ook door de oordelen die Hij zal uitoefenen eerbied zal afdwingen.

De dood van de eerstgeborenen aangekondigd | *verzen 4-8*

> *4 En Mozes zei: Zo zegt de HEERE: Omstreeks middernacht zal Ik uittrekken door het midden van Egypte 5 en alle eerstgeborenen in het land Egypte zullen sterven, van de eerstgeborene van de farao af, die op zijn troon zitten zou, tot de eerstgeborene van de slavin die achter de handmolen zit, en alle eerstgeborenen van het vee. 6 Er zal een luid geschreeuw zijn in heel het land Egypte, zoals er [nog] nooit geweest is en zoals er [ook] nooit meer zijn zal. 7 Maar*

> *bij alle Israëlieten zal [nog] geen hond zijn tong roeren tegen mens of dier. Zo zult u weten dat de HEERE onderscheid maakt tussen de Egyptenaren en de Israëlieten. 8 Dan zullen al deze dienaren van u naar mij toe komen, zich voor mij buigen [en] zeggen: Vertrek, u en al het volk dat in uw voetspoor [gaat], en daarna zal ik vertrekken. Toen ging hij bij de farao weg, in brandende toorn.*

Mozes richt zijn laatste woorden tot de farao. Anders dan bij alle voorgaande plagen die God door Mozes en Aäron over Egypte heeft gebracht, zal God Zelf en alleen de laatste plaag uitvoeren. Daarvoor zal Hij door het midden van Egypte trekken en de eerstgeborenen oordelen. God zal in deze eerstgeborenen het hele land Egypte slaan *(Ps 78:51; 136:10)*.

Hij trof al het eerstgeborene in Egypte,
de eerste [vruchten] van de mannelijke kracht
in de tenten van Cham. (Ps 78:51)

De eerstgeborene staat symbool voor kracht. De oudste zoon is de diepste trots van de oosterling. Naar de oosterse gewoonte hangt het voortbestaan van de naam, van de familie, van de oudste zoon af. Hij vertegenwoordigt de kracht van het hele geslacht. Alle hoop van de natuurlijke mens richt zich op de eerstgeborene. Daarom slaat God al hun hoop de bodem in door hun eerstgeborenen te slaan.

Zo breekt God de kracht van ieder natuurlijk mens, hetzij doordat hij zich verootmoedigt en zich verbroken en verbrijzeld tot God bekeert, hetzij door het eeuwig oordeel over hem te brengen.

Een luid gejammer zal in die nacht het hele land Egypte vervullen. Het is de vreselijke voorvervulling van het gehuil van allen die tot in eeuwigheid in de buitenste duisternis zullen verblijven. Daar zullen allen zijn die op aarde de voorkeur hebben gegeven aan de duisternis boven het licht. Zij *"hebben de duisternis meer liefgehad dan het licht, want hun werken waren boos" (Jh 3:19)*. Hun wens om niets te doen te hebben met God Die licht is *(1Jh 1:5)*, is dan voor eeuwig vervuld.

En dit is de boodschap die wij van Hem gehoord hebben en u verkondigen, dat God licht is en dat in Hem in het geheel geen duisternis is. (1Jh 1:5)

In tegenstelling tot Egypte is er bij de Israëlieten geen enkele onrust. Voor de laatste keer wordt het onderscheid tussen de Egyptenaren en de Israëlieten vermeld. De Egyptenaren zullen in dit onderscheid een aanleiding zien het volk te verzoeken weg te gaan. Daartoe zullen ze naar Mozes toe komen en zich voor hem neerbuigen.

Na deze laatste woorden tot de farao draait Mozes zich in brandende toorn om en vertrekt van de farao. Dit keer heeft de farao niet de kans Mozes weg te jagen, maar gaat Mozes zelf weg. Van enige schroom en bangheid voor de farao is niets meer over bij Mozes. Hij is in gemeenschap met God en daardoor vervuld met een heilige verontwaardiging over de zonden van de farao *(vgl. Mk 3:5a)*.

Het hart van de farao verhard | *verzen 9-10*

> *9 De HEERE nu had tegen Mozes gezegd: De farao zal naar u niet luisteren, zodat Mijn wonderen in het land Egypte [nog] talrijker worden. 10 Mozes en Aäron hebben al deze wonderen gedaan voor de farao, maar de HEERE verhardde het hart van de farao, zodat hij de Israëlieten niet uit zijn land liet gaan.*

De HEERE deelt Mozes mee waarom de farao niet naar hem zal luisteren, ondanks alle wonderen die hij en Aäron voor de farao hebben gedaan. God wil een overvloed aan wonderen geven als een getuigenis van Zijn macht. Wat de farao betreft, is alles tevergeefs. Als de mens zijn hardnekkige onwil toont, kan God die onwil gebruiken tot betoon van Zijn macht als een waarschuwend getuigenis voor ieder die maar wil zien.

Exodus 12

Inleiding

Dat Israël vanaf de vierde plaag geen plaag heeft ontvangen, is genade. Bij de laatste plaag, het oordeel over de eerstgeborenen, is er echter geen onderscheid tussen Egypte en Israël. De eerstgeborenen van Israël vallen evenzeer onder het oordeel als die van Egypte. Voordat we weten wat verlossing is, moeten we eerst weten wat oordeel is.

De instelling van het Pascha gaat van God uit. Het Pascha is Gods vertrekpunt om het volk

1. door de Rode Zee te voeren,
2. door de woestijn te leiden, om het ten slotte
3. in het land te brengen.

Een nieuw begin | *verzen 1-2*

> *1 De HEERE zei tegen Mozes en tegen Aäron in het land Egypte: 2 Deze maand zal voor u het begin van de maanden zijn. Hij zal voor u de eerste zijn van de maanden van het jaar.*

De HEERE spreekt als Rechter. Dat is Hij zowel voor Egypte als voor Zijn volk. Voor Zijn volk is Hij ook de Redder. Hij spreekt over het Pascha, terwijl het volk nog in Egypte is. Het Pascha is het enige feest dat Israël in Egypte heeft gevierd.

Het is het begin van een nieuwe tijdrekening. Het is het begin van de betrekkingen van God met Zijn volk op de grondslag van de verlossing. Nu kan het volk God gaan dienen. Dit is de eerste maand van de godsdienstige kalender van Israël, de maand Abib *(Ex 13:4)*. Abib betekent 'verse, jonge aren', bijvoorbeeld van de gerst. In het burgerlijk jaar is het op dat moment de zevende maand. Door deze nieuwe kalender krijgen de Israëlieten een nieuwe identiteit als het geliefde volk van de ware God.

Een lam | *verzen 3-5*

> *3 Spreek tot heel de gemeenschap van Israël: Op de tiende [dag] van deze maand moet ieder voor zich een lam per familie nemen, een lam per gezin. 4 Maar als het gezin te klein is voor een lam, dan moet hij er [samen] met de buurman, die het dichtst bij zijn gezin [woont, één] nemen, overeenkomstig het aantal personen. U moet bij het lam rekening houden met wat ieder eten kan. 5 U moet een lam zonder enig gebrek hebben, een mannetje van een jaar oud. U moet [het] van de schapen of van de geiten nemen.*

Mozes moet tot *"heel de gemeenschap van Israël"* spreken, een uitdrukking die hier voor het eerst voorkomt. Het ziet op de eenheid van Gods volk. Op de tiende dag, het begin van de drie dagen durende duisternis, moet elk gezin een lam in huis nemen. Gods verlossing van Zijn volk als geheel wordt gekend en gezien in de gezinnen.

De wereld ziet niet wat de gemeente doet als zij samenkomt, maar ze ziet wel wat er in de gezinnen van de gelovigen gebeurt. Het lam moet de centrale plaats in het gezin hebben. Drie dagen lang kan het hele gezin naar het lam kijken. De betekenis van het gezin komt in dit hoofdstuk op bijzondere wijze naar voren.

Want ook ons pascha, Christus, is geslacht. (1Ko 5:7b)

Het lam moet er drie dagen blijven. Op de veertiende dag moet het worden geslacht. De Heer Jezus, het ware Pascha *(1Ko 5:7b)*, kunnen we ook bekijken gedurende de drie jaar van Zijn omwandeling op aarde. Dat zien we als we de evangeliën lezen. Dan mogen we er altijd aan denken dat Hij op weg is naar het kruis om daar geslacht te worden. Aan Zijn dood mogen we in het bijzonder op zondag denken als we het avondmaal vieren.

Als een gezin te klein is, mag het samen met de buren een lam nemen. Het lam is de maatstaf. Wij moeten ons richten naar het Lam, niet omgekeerd. Er wordt door elk gezin in verschillende mate van de Heer Jezus genoten. Als er veel genoten is, kan men daarvan anderen laten meedelen.

Het lam mag genomen worden van de schapen of van de geiten. Het schaap wordt meestal gebruikt als brandoffer, de geit als zondoffer. Het moet wel een volkomen gaaf lam zijn, *"een lam zonder enig gebrek"*. De Heer Jezus is het ware brandoffer en het ware zondoffer. Hij is het *"vlekkeloze*

en onbesmette lam" (1Pt 1:19). Hij is Degene *"Die geen zonde heeft gedaan" (1Pt 2:22)*, *"Die geen zonde gekend heeft" (2Ko 5:21)* en van Wie geldt: *"In Hem is geen zonde" (1Jh 3:5)*. Dat kan allemaal alleen van Hem worden gezegd. Daarom kan Johannes de doper op Hem wijzen en zeggen: *"Zie, het Lam van God, Dat de zonde van de wereld wegneemt" (Jh 1:29)*.

Het moet een mannelijk, eenjarig lam zijn. Dat ziet op de mannelijke kracht waarmee de Heer Jezus het werk op het kruis heeft volbracht. Tevens zien we in de woorden *"van een jaar oud"* een aanduiding van de tederheid, de lieflijkheid ervan. Zo was de Heer Jezus ook. Zullen de kinderen in een gezin niet zo naar het lam hebben gekeken?

De handelwijze | *verzen 6-11*

> *6 U moet het in bewaring houden tot de veertiende dag van deze maand, en heel de verzamelde gemeenschap van Israël zal het slachten tegen het vallen van de avond. 7 En zij zullen van het bloed nemen en het aan de beide deurposten strijken en aan de bovendorpel, aan de huizen waarin zij het eten zullen. 8 Zij moeten het vlees dezelfde nacht [nog] eten; op vuur gebraden, met ongezuurde [broden, en] met bittere kruiden moeten zij het eten. 9 U mag daarvan niets rauw eten, en zeker niet in water gekookt, maar [alleen] op vuur gebraden, [met] zijn kop, met zijn poten en zijn ingewanden. 10 U mag daarvan ook niets overlaten tot de morgen. Wat er de [volgende] morgen van over is, moet u met vuur verbranden. 11 En zo moet u het eten: uw middel omgord, uw schoenen aan uw voeten en uw staf in uw hand. U moet het met haast eten, het is Pascha voor de HEERE.*

Nadat het lam drie volle dagen het middelpunt van het gezin is geweest, moet het op de veertiende dag worden geslacht *(vers 6)*. Dat wil zeggen dat er bloed moet vloeien. Dit geeft in beeld aan dat er *"zonder bloedstorting geen vergeving"* is *(Hb 9:22)*. Het laat ook zien dat het leven van de Heer Jezus geen redding brengt, maar dat alleen door Zijn dood verzoening mogelijk is *(Rm 5:10)*. Hoewel het Pascha in de afzonderlijke huizen wordt geslacht, gebeurt het door alle gezinnen op hetzelfde moment, waardoor er kan worden gezegd dat *"heel de verzamelde gemeenschap"* het slacht.

Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, veel meer zullen wij, nu wij verzoend zijn, behouden worden door Zijn leven. (Rm 5:10)

Dan wordt er voor de eerste keer in de Bijbel over de betekenis van het bloed gesproken *(vers 7)*. In Genesis lezen we over offers, maar niet over bloed. Dit bloed moet worden gestreken aan de beide zijposten van de deur en aan de bovendorpel. Niet op de drempel, want dat zou een verachting van het bloed kunnen bewerken, er kon op getrapt worden.

Hoe belangrijk is het toch om het hele gezin achter het bloed te stellen. Is het voor de ouders echt belangrijker dat hun kinderen schuilen achter het bloed van het Lam, dan dat zij een goede positie in de wereld bekleden? Soms is er een verschuiving waar te nemen. Als een gezin zich niet meer voedt met het Lam, zal langzaam maar zeker de duisternis in het gezin terugkeren.

Het paaslam moet niet alleen naar worden gekeken en worden geslacht, het moet ook worden gegeten *(vers 8)*. Het eten van het op het vuur gebraden lam betekent dat wij door het geloof Christus tot ons eigendom maken. Het wil zeggen dat wij ons geestelijk voeden met de Heer Jezus als Degene Die in het oordeel is geweest *(Jh 6:53-55)*. De ongezuurde broden spreken van Zijn zondeloze leven.

De bittere kruiden herinneren ons eraan dat het onze zonden zijn die Hem in het oordeel hebben gebracht, waarmee lijden en verdriet verbonden zijn *(vgl. Kl 3:15)*. Dit moet ons voedsel zijn in de nacht waarin de wereld zich bevindt en waarin wij leven.

Hij heeft mij met bitterheden verzadigd,
Hij heeft mij met alsem doordrenkt.
(Kl 3:15)

Het lam is het lijden niet bespaard gebleven *(vers 9)*. Wij moeten niet menen dat de Heer Jezus niet aan de volle hitte van het oordeel is blootgesteld geweest. God heeft het oordeel niet verzacht omdat Hij Zijn Zoon is.

De kop, de poten en de ingewanden van het lam zijn een beeld van de verschillende aspecten van de Heer Jezus in het lijden. De kop spreekt van de gedachten van de Heer Jezus tijdens dit oordeel; de poten tonen de kracht en volharding waarmee Hij dit oordeel heeft gedragen; de ingewanden doen ons denken aan de gevoelens die Hij heeft gehad tijdens het oordeel. In *Psalmen* lezen we daar veel over.

Van het lam mag niets bewaard blijven tot de andere dag *(vers 10)*. Op dezelfde dag dat het geslacht wordt, moet het gegeten worden. Het eten moet altijd gebeuren in verbinding met Zijn dood, met het oordeel over de

zonden. Het ziet op de nauwe verbinding tussen het offer en de maaltijd als gevolg van het offer. Als wij denken aan onze verlossing, ons als het ware daarmee voeden, mag dat nooit los staan van het werk dat de Heer Jezus daarvoor heeft verricht op Golgotha.

Wij zullen Zijn werk nooit ten volle in ons kunnen opnemen. Er blijft genoeg over dat wij niet begrijpen. God wil dat we Hem dat zeggen, dat als het ware Hem aanbieden als een vuuroffer.

Bij het Pascha hoort de houding van klaar zijn voor direct vertrek uit Egypte *(vers 11)*. Het omgorden van het middel, of de lendenen, betekent dat de lange kleding wordt opgetrokken en wordt vastgemaakt aan het middel. Zo komen de benen vrij om snel te kunnen lopen. Het omgorden van het middel wijst erop dat er geen zaken meer moeten worden geregeld en men op het juiste moment direct in beweging kan komen.

Zo herinnert het avondmaal ons telkens aan de komst van de Heer *(1Ko 11:26)*. Staat ons leven in het teken van het avondmaal? Staan we dan ook klaar om de plaats te verlaten waarover het oordeel komt? Wie het avondmaal viert, behoort klaar te zijn voor onmiddellijk vertrek uit de wereld als de Heer komt om ons te halen. Hij heeft beloofd, tot driemaal toe: *"Ik kom spoedig!" (Op 22:7a,12a,20a)*. Is ons antwoord: *"Amen, kom, Heer Jezus!" (Op 22:20b)*?

Want zo dikwijls u dit brood eet en de drinkbeker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat Hij komt. (1Ko 11:26)

Het is het Pascha voor de HEERE. Het gaat bij de verlossing niet in de eerste plaats om de gevolgen voor het volk, hoe heerlijk die ook zijn, maar om Hem Die deze verlossing heeft bewerkt en hoe Hij dat heeft gedaan. Hetzelfde zien we bij het avondmaal. Het is het avondmaal van de *Heer (1Ko 11:20)*. Telkens als we het vieren, verkondigen we de dood van de *Heer*. Het gaat om *Hem*. Hij heeft gevraagd, zowel van het brood, waarvan Hij zegt dat het Zijn lichaam, als van de wijn, waarvan Hij zegt dat die het nieuwe verbond in Zijn bloed is: *"Doet dit tot Mijn gedachtenis" (1Ko 11:24-25)*.

De reden voor het Pascha | *verzen 12-14*

> *12 Want Ik zal in deze nacht door het land Egypte trekken en alle eerstgeborenen in het land Egypte treffen, van de mensen tot het vee. En Ik zal aan al de goden van de Egyptenaren strafgerichten voltrekken, Ik, de HEERE. 13 En*

> *het bloed zal u tot een teken zijn aan de huizen waarin u verblijft. Als Ik het bloed zie, zal Ik u voorbijgaan en er zal geen plaag onder u zijn die verderf [teweegbrengt], als Ik het land Egypte zal treffen. 14 Deze dag moet voor u een gedenk[dag] worden. U moet hem vieren als een feest voor de HEERE. U moet hem vieren als een eeuwige verordening, [al] uw generaties door.*

God gaat persoonlijk Egypte oordelen. Zijn oppermajesteit over mens en dier en alle goden van Egypte wordt zichtbaar. Verzet is dwaas en nutteloos. *"Ik, de HEERE"* zegt het, wie zal dan weerstaan?

Er is slechts één mogelijkheid om aan het oordeel te ontkomen: het bloed. Nog eens wordt de volle aandacht op het bloed gevestigd. Dat betreft niet zozeer de aandacht van de mens, maar veel meer de aandacht van God: *"Als Ik het bloed zie."* In de wereld en helaas ook in delen van de christenheid mag men geringschattend over het bloed doen, verachtelijk zelfs, maar het is het enige middel om Gods oordeel aan je voorbij te laten gaan.

Bloed aan de deurposten wil zeggen: het oordeel is hier al geweest. Waar het bloed van Christus de zonden van een mens bedekt, gaat God met Zijn oordeel aan die mens voorbij. Dat is ook verbonden aan het woord Pascha, want dat betekent 'voorbijgaan'.

Het is trouwens maar goed dat niet onze waardering van het bloed van Christus beslissend is voor onze redding, maar de waardering die God ervoor heeft. Het bloed van Christus is voor God van zo'n rijke betekenis, dat Hij dat bepaald heeft als het middel voor de verlossing van Zijn kinderen *(Ef 1:7; Rm 5:9)*.

..., in Wie wij de verlossing hebben door Zijn bloed, de vergeving van de overtredingen, naar de rijkdom van Zijn genade, ... (Ef 1:7)

Het Pascha wordt door de HEERE ingesteld en wordt gehouden als een feest voor Hem. Het is Zijn vreugde om samen met Zijn volk voortdurend, *"als een eeuwige verordening"*, te denken aan wat Zijn Zoon als het ware Paaslam aan het kruis tot stand heeft gebracht. Tot in eeuwigheid zullen we het Lam zien *"staan als geslacht" (Op 5:6a)* en zowel Hem prijzen en aanbidden voor Zijn werk als God Die Hem heeft gegeven: *"En elk schepsel dat in de hemel en op de aarde en onder de aarde en op de zee is, en alles wat daarin is, hoorde ik zeggen: Hem Die op de troon zit, en het Lam, zij de lof en de eer en de heerlijkheid en de macht tot in alle eeuwigheid. En de vier levende wezens zeiden: Amen. En de oudsten vielen neer en aanbaden" (Op 5:13-14)*.

Het Feest van de ongezuurde broden | *verzen 15-20*

> *15 Zeven dagen moet u ongezuurde [broden] eten. Meteen op de eerste dag moet u het zuurdeeg uit uw huizen wegdoen, want ieder die iets gezuurds eet, van de eerste tot de zevende dag, die persoon moet uit Israël worden uitgeroeid. 16 Op de eerste dag moet er een heilige samenkomst zijn, [en] ook moet u een heilige samenkomst hebben op de zevende dag. Geen enkel werk mag op die [dag] gedaan worden. Alleen dat wat door iedere persoon gegeten wordt, mag door u klaargemaakt worden. 17 Neem dan [het feest van] de ongezuurde [broden] in acht, want op deze zelfde dag zal Ik uw legers uit het land Egypte geleid hebben. Daarom moet u deze dag in acht nemen als een eeuwige verordening, [al] uw generaties door. 18 In de eerste [maand] moet u ongezuurde [broden] eten vanaf de avond van de veertiende dag van de maand tot de avond van de eenentwintigste dag van de maand. 19 Zeven dagen [lang] mag in uw huizen geen zuurdeeg gevonden worden, want ieder die iets gezuurds zal eten, die persoon moet uit de gemeenschap van Israël uitgeroeid worden, of hij [nu] een vreemdeling is of een ingezetene van het land. 20 U mag niets eten wat gezuurd is. In al uw woongebieden moet u ongezuurde [broden] eten.*

Want ook ons Pascha, Christus, is geslacht. Laten wij daarom feestvieren, niet met oud zuurdeeg, ook niet met zuurdeeg van slechtheid en boosheid, maar met ongezuurde [broden] van oprechtheid en waarheid. (1Ko 5:7b-8)

Direct aansluitend op het Pascha komt de opdracht om het Feest van de ongezuurde broden te vieren *(vgl. 1Ko 5:7b-8)*. De onmiddellijke samenhang tussen de beide feesten komt in *Lukas 22* sterk tot uiting: *"Het Feest van de ongezuurde broden nu, Pascha geheten" (Lk 22:1)*. Hier zien we hoe de beide feesten met elkaar worden vereenzelvigd.

De betekenis is begrijpelijk. Als wij geloven dat Christus, ons Pascha, geslacht is, dan kan het niet anders of ons leven wordt een feest waarin de zonde – waarvan het zuurdeeg een beeld is – geen plaats meer heeft. God verwacht niet anders van ons. Hij mag ook niet anders van ons verwachten als wij ons realiseren dat in de dood van Christus al onze zonden geoordeeld zijn.

Het is belangrijk ons huis en ons leven steeds te bezien in het licht van de dood van Christus. Elke zonde (zuurdeeg) die weer is binnengeslopen, wordt dan zichtbaar. We kunnen die belijden en zo het zuurdeeg opruimen. Als het zuurdeeg niet wordt verwijderd, maar wordt gegeten, moet

degene die het eet, worden weggedaan uit Israël, dat wil zeggen gedood. Voor de gemeente geldt de opdracht met betrekking tot iemand die zonde in zijn leven toelaat en weigert die te oordelen: *"Doet de boze uit uw midden weg"* (1Ko 5:13b).

Het Feest van de ongezuurde broden duurt zeven dagen, van de vijftiende tot en met de eenentwintigste van de maand. Het getal zeven ziet op een volheid, een afgesloten periode. We zien dat bijvoorbeeld aan een week, die zeven dagen heeft. Als er zeven dagen voorbij zijn, begint er een nieuwe week. Symbolisch ziet het getal zeven op ons hele leven. Dit feest willen we graag onderhouden omdat het voortvloeit uit onze bevrijding uit de slavernij van de zonde. Het is Gods bedoeling dat ons leven een feest is *"met ongezuurde broden van oprechtheid en waarheid"*, zonder ruimte voor *"oud zuurdeeg"* of *"zuurdeeg van slechtheid en boosheid"* (1Ko 5:8).

Aan dit feest, dat ook weer te maken heeft met wat er in de huizen moet gebeuren, worden twee heilige samenkomsten verbonden. Er moet een samenkomst zijn op de eerste dag van het feest en een samenkomst op de zevende dag van het feest. Wat in de huizen gebeurt, wordt door het geheel begonnen en door het geheel afgesloten. God wil dat Zijn kinderen in hun gezinnen geheel voor Hem zijn en Hij wil dat zij allen samen als volk voor Hem zijn.

Opdracht het paaslam te slachten | *verzen 21-23*

> *21 Toen riep Mozes al de oudsten van Israël [bijeen] en zei tegen hen: Kies uit, en neem voor uzelf kleinvee voor uw gezinnen, en slacht het paaslam. 22 Neem dan een bosje hysop en doop [het] in het bloed dat in een schaal is, en strijk van het bloed dat in de schaal is, op de bovendorpel en op de beide deurposten. Maar wat u betreft, niemand mag de deur van zijn huis uitgaan, tot de [volgende] morgen. 23 Want de HEERE zal [het land] doortrekken om Egypte te treffen, maar als Hij het bloed zal zien op de bovendorpel en op de beide deurposten, dan zal de HEERE de deur voorbijgaan en de verderver niet toestaan om uw huizen binnen te komen om [u] te treffen.*

Mozes geeft opdracht het paaslam te slachten. Het bloed ervan moet worden opgevangen in een schaal en met hysop aan de deurposten en bovendorpel worden aangebracht. Hysop spreekt van de geringheid, de

onbeduidendheid van de mens *(1Kn 4:33a)*. De waarde van het bloed bepaalt degene die het aanbrengt bij de nietigheid van de zondaar. Het bloed maakt God groot en de mens klein.

Hij sprak ook over de bomen, van de ceder, die op de Libanon groeit, tot de hysop, die uit de muur komt. (1Kn 4:33a)

De HEERE gaat door Egypte om het te slaan. Het slaan van de eerstgeborene betekent het slaan van het hele land Egypte. Totdat de Israëlieten vertrekken, maken zij deel uit van Egypte. Zij vallen ook onder het oordeel. De HEERE zal de verderver niet toestaan een huis binnen te gaan met een deur waaraan het bloed gestreken is.

Het Pascha als gedachtenis | *verzen 24-28*

> *24 Houd dit als verordening voor u en uw kinderen, tot in eeuwigheid. 25 En het zal gebeuren, als u in het land komt dat de HEERE u geven zal, zoals Hij gesproken heeft, dan moet u deze dienst in acht nemen. 26 En het zal gebeuren, als uw kinderen tegen u zullen zeggen: Wat betekent deze dienst voor u? 27 dat u moet zeggen: Dit is een Pascha-offer voor de HEERE, Die in Egypte de huizen van de Israëlieten voorbijging, toen Hij de Egyptenaren trof en onze huizen bevrijdde. Toen knielde het volk en boog zich neer. 28 De Israëlieten gingen weg en deden zoals de HEERE Mozes en Aäron geboden had, zo deden zij.*

Zoals het Pascha in Egypte wordt gevierd, zal het later nooit meer gevierd kunnen worden. Wel moet de gedachtenis aan die eenmalige gebeurtenis in de toekomst altijd levend gehouden worden. Daarom komen de leden van de nieuwtestamentische gemeente elke eerste dag van de week bij elkaar om het avondmaal te vieren.

De kinderen zullen naar de betekenis van de viering van het Pascha vragen. In het antwoord dat de ouders geven, klinkt dankbaarheid en bewondering door. Ze kunnen ervan getuigen dat de HEERE aan de huizen van de Israëlieten voorbij is gegaan, Hij heeft hun huizen gespaard.

Onze kinderen zien dat wij het avondmaal vieren. Zij vragen ons naar de betekenis ervan. Hoe beantwoorden wij hun vragen? Onze antwoorden kunnen leerstellig correct zijn. Toch zal de betekenis niet overkomen als uit onze antwoorden geen bewondering voor Gods genade doorklinkt, als we niet met diepe dankbaarheid getuigen van wat de Heer Jezus voor ons heeft willen doen op het kruis.

De dood van de eerstgeborenen | *verzen 29-30*

> *29 En het gebeurde te middernacht dat de HEERE alle eerstgeborenen in het land Egypte trof, vanaf de eerstgeborene van de farao, die op zijn troon zou zitten, tot aan de eerstgeborene van de gevangene, die zich in de gevangenis bevond, en alle eerstgeborenen van het vee. 30 Toen stond de farao 's nachts op, hij en al zijn dienaren en alle Egyptenaren. En er was een luid geschreeuw in Egypte, want er was geen huis waarin geen dode was.*

Het uur van het oordeel is gekomen. Het kan lang duren, God is geduldig, maar dan is er geen uitstel meer. Er is in heel Egypte geen huis waarin geen dode te betreuren is. Het is de definitieve slag. Gods oordeel is zonder aanzien des persoons. Het treft iedereen van de hoogste tot de laagste in de maatschappij *(Jb 34:19-20)*.

Hij trekt geen partij voor de vorsten,
en trekt de rijke niet voor boven de arme,
want zij zijn allemaal het werk van Zijn handen.
In een ogenblik sterven zij, zelfs midden in de nacht;
een volk wordt heen en weer geschud en komt om;
de machtige wordt weggenomen, [maar] niet door een [mensen]hand.
(Jb 34:19-20)

De Israëlieten krijgen de vrijheid | *verzen 31-36*

> *31 En hij riep Mozes en Aäron in de nacht, en zei: Sta op, ga weg uit het midden van mijn volk, zowel u als de Israëlieten, en ga weg, dien de HEERE, zoals u gesproken hebt. 32 Neem zowel uw kleinvee als uw runderen mee, zoals u gesproken hebt, en ga heen. Maar zegen ook mij! 33 De Egyptenaren drongen sterk aan bij het volk, om het snel uit het land te laten gaan, want zij zeiden: Wij gaan [anders] allemaal sterven! 34 Toen pakte het volk zijn deeg op [nog] vóór het gezuurd was. Hun baktroggen waren in hun kleren op hun schouders gebonden. 35 De Israëlieten hadden gedaan overeenkomstig het woord van Mozes en hadden van de Egyptenaren zilveren voorwerpen, gouden voorwerpen en kleren gevraagd. 36 Bovendien had de HEERE het volk genade gegeven in de ogen van de Egyptenaren, zodat zij hun het gevraagde gaven. Zo beroofden zij de Egyptenaren.*

De farao onderneemt niets meer om de Israëlieten nog vast te houden. Integendeel, hij en zijn onderdanen willen hen zo vlug mogelijk kwijt. Van enige bekering is geen sprake. Hij heeft nu meer nadeel van hen dan voor-

deel. In zijn vraag om een zegen erkent hij in Mozes en Aäron zijn meerderen. Mozes en Aäron reageren niet op die vraag, terwijl ze eerder wel tegemoetkwamen aan zijn verzoek om voor hem te bidden. De farao is een afgedane zaak.

Het tijdstip van de bevrijding is aangebroken. Het volk handelt snel. Ze nemen het deeg ongezuurd mee. In gehoorzaamheid aan het woord van Mozes vragen zij van de Egyptenaren allerlei spullen. De HEERE bewerkt dat ze die krijgen *(vgl. Sp 13:22b; Jb 27:16-17)*. Gehoorzaamheid aan het Woord brengt altijd zegen.

...,
maar het vermogen van de zondaar is weggelegd voor de rechtvaardige. (Sp 13:22b)

Als hij zilver ophoopt als stof,
en kleding vervaardigt als leem,
zal hij die vervaardigen, maar de rechtvaardige zal die aantrekken,
en de onschuldige zal het zilver verdelen. (Jb 27:16-17)

De uittocht begint | *verzen 37-42*

> *37 Zo trokken de Israëlieten van Rameses naar Sukkoth, ongeveer zeshonderdduizend [man] te voet, mannen alleen, [vrouwen en] kleine kinderen niet meegerekend. 38 Ook trok een grote [groep van] mensen van allerlei herkomst met hen mee, en kleinvee en runderen, zeer veel vee. 39 Zij bakten ongezuurde koeken van het deeg dat zij uit Egypte meegebracht hadden, want het was niet gezuurd, omdat zij uit Egypte waren verdreven en niet hadden kunnen wachten, en ook geen proviand voor zich hadden klaargemaakt. 40 De verblijfs[duur] van de Israëlieten, [de tijd] die zij in Egypte gewoond hadden, was vierhonderddertig jaar. 41 En het gebeurde na verloop van vierhonderddertig jaar, op deze zelfde dag gebeurde het: alle legers van de HEERE zijn uit het land Egypte vertrokken. 42 Een nacht van waken was dit voor de HEERE om hen uit het land Egypte te leiden. [Daarom] is dit een nacht ter ere van de HEERE: een waken voor alle Israëlieten, [al] hun generaties door.*

Het volk vertrekt van Rameses (of: Raämses), de plaats die hun slavernij kenmerkte *(Ex 1:11)* en gaat op reis naar de eerste halteplaats: Sukkoth *(Nm 33:5)*. Sukkoth betekent 'hutten' en geeft, net als een tent, aan dat het volk een pelgrimsvolk is.

Met het volk trekt ook *"een grote groep van mensen van allerlei herkomst"* op. Zij behoren niet tot Gods volk, maar zien er wel voordeel in zich bij Gods

volk te voegen. Zij worden niet geleid door geloof, maar door berekening. Dit *"samenraapsel"* zal later een bron van ellende worden *(Nm 11:4)*. Altijd als er een werk van God gebeurt, zal de vijand proberen in dat werk te infiltreren. Door onoplettendheid van de plaatselijke gemeente slaagt de vijand erin elementen in de dienst in te voeren die afbreuk doen aan het ware kenmerk van de gemeente.

Het samenraapsel [van vreemdelingen] dat in hun midden verkeerde, werd met gulzigheid bevangen; daarom jammerden ook de Israëlieten opnieuw en zeiden: Wie zal ons vlees te eten geven? (Nm 11:4)

Het eerste voedsel dat zij nuttigen nadat zij uit Egypte zijn gegaan, bestaat uit ongezuurde koeken. Dat is een goed begin van de reis. Ze gaan zo overhaast weg, dat het zuurdeeg geen kans heeft gekregen zijn werk te doen.

Mensen die radicaal uit de wereld bekeerd worden, doen vaak zonder daar verder over na te denken, direct diverse zaken uit hun leven weg, zoals muziek, films en boeken met een zondige inhoud. Dit directe handelen is belangrijk. De pasbekeerde Efeziërs handelen ook zo. Pas nadat ze hun verkeerde spullen hebben verbrand, berekenen ze de waarde *(Hd 19:19)*. Als ze eerst zouden hebben gerekend, zouden ze het misschien jammer hebben gevonden en hun toverboeken hebben gehouden.

Ook velen van hen die toverkunsten hadden bedreven, brachten hun boeken bijeen en verbrandden ze in bijzijn van allen; en zij berekenden de waarde daarvan en kwamen op vijftigduizend zilverstukken. (Hd 19:19)

De HEERE doet Zijn woord, dat Hij eens tot Abraham heeft gesproken, in vervulling gaan. Gods molens malen langzaam, maar zeker. Na vierhonderddertig jaar (1876–1446 v.Chr.) verblijf in Egypte is de nacht aangebroken waarin het volk vertrekt. Het is een nacht die tot eer voor de HEERE strekt. Het paasfeest moet gevierd worden ter herinnering aan die nacht.

Zeven keer komt in dit hoofdstuk het woord *"nacht"* voor. Het doet denken aan de drie uren van duisternis waarin de Heer Jezus tot zonde is gemaakt en de zonden heeft gedragen van allen die in Hem geloven. Het is ook *"in de nacht waarin Hij overgeleverd werd" (1Ko 11:23)* dat de Heer het avondmaal instelt.

Wie het Pascha mogen eten | *verzen 43-49*

> *43 En de HEERE zei tegen Mozes en Aäron: Dit is de verordening voor het Pascha: geen enkele vreemdeling mag ervan eten. 44 Maar elke slaaf die u van*

> *iemand met geld gekocht hebt, mag ervan eten, zodra u hem besneden hebt. 45 Geen vreemdeling en dagloner mag ervan eten. 46 In één huis moet het gegeten worden. U mag van het vlees niets uit het huis naar buiten brengen, en u mag er geen been van breken. 47 Heel de gemeenschap van Israël moet dit doen. 48 Als er nu een vreemdeling bij u verblijft en [als die] voor de HEERE het Pascha wil houden, laat dan al wie mannelijk is bij hem, besneden worden. Dan mag hij naar voren komen om het [Pascha] te houden, en zal hij zijn als een ingezetene van het land. Niemand echter die onbesneden is, mag ervan eten. 49 Eén wet is er voor de ingezetene en voor de vreemdeling die te midden van u verblijft.*

Het toezicht op wie van het Pascha mogen eten is een verantwoordelijkheid van het hele volk. Niemand mag het eten die niet achter het bloed heeft geschuild. Het Pascha is alleen voor de leden van Gods volk. Een lid van het volk is of wordt iemand die besneden is.

De besnijdenis stelt het oordeel over het vlees voor dat Christus aan het kruis onderging *(Ko 2:11)*. Praktisch betekent het dat alles van de oude mens in de dood moet worden gebracht, waardoor wat van het zondige vlees is, geen kans krijgt zich te uiten. Wie niet besneden is, mag er niet van eten. Wie zonde in zijn leven laat bestaan, mag niet aan het avondmaal deelnemen.

In Hem bent u ook besneden met een besnijdenis, niet met handen verricht, in het uittrekken van het lichaam van het vlees, in de besnijdenis van Christus, ... (Ko 2:11)

Het Pascha wordt gegeten in één huis. Dat kunnen we toepassen op de gemeente als een geheel en als een huis. De gemeente is het huis van God *(1Tm 3:15)*. Het avondmaal is ook een eenheidsmaaltijd *(1Ko 10:17)*. In de viering ervan wordt de eenheid van de gemeente tot uitdrukking gebracht.

Want wij, de velen, zijn één brood, één lichaam; want wij allen nemen deel aan het ene brood. (1Ko 10:17)

Al met al wordt duidelijk dat aan deze maaltijd alleen zij kunnen deelnemen die door bekering en geloof deel uitmaken van de gemeente van God en de zonde in hun leven oordelen. Het toezicht daarop is een verantwoordelijkheid van de hele plaatselijke gemeente.

In *vers 46* zien we een extra bewijs dat het paaslam naar de Heer Jezus verwijst. De woorden *"u mag er geen been van breken"*, worden in *Johannes*

19 aangehaald in verbinding met Christus aan het kruis *(Jh 19:32-33,36)*. In Hem is dit voorschrift vervuld.

De Israëlieten uitgeleid | *verzen 50-51*

> *50 Alle Israëlieten deden zoals de HEERE Mozes en Aäron geboden had, zo deden zij. 51 En het gebeurde op deze zelfde dag dat de HEERE de Israëlieten uit het land Egypte leidde, [ingedeeld] naar hun legereenheden.*

In de frisheid van hun vrijheid doen alle Israëlieten wat de HEERE hun door Mozes en Aäron heeft gezegd. Geen wanklank wordt gehoord.

Het Pascha wordt gevierd door *gezinnen*, maar uit Egypte wordt opgetrokken *"naar hun legereenheden"*. Dat wijst erop dat een strijdtoneel wordt binnengetrokken.

Exodus 13

Opdracht heiliging eerstgeborenen | *verzen 1-2*

> *1 Toen sprak de HEERE tot Mozes: 2 Heilig voor Mij alle eerstgeborenen: alles wat de baarmoeder opent onder de Israëlieten, van de mensen en van het vee, dat behoort Mij toe.*

De HEERE geeft Mozes de opdracht om alle eerstgeborenen te heiligen. Heiligen wil zeggen apart zetten voor een bepaald doel, en dat is hier om voor Hem te zijn. Eerder heeft God een dag, de sabbatdag, geheiligd en die apart gezet van de andere dagen *(Gn 2:3)*. Nu heiligt Hij personen, de eerstgeborenen. Andere personen, die later geheiligd worden, zijn de priesters en Levieten en het hele volk. Ook heiligt Hij later nog een plaats, de tabernakel, en nog weer later de tempel, en voorwerpen voor de dienst in die twee woonplaatsen. Wat Hij heiligt, is van en voor Hem. Door iets te heiligen oefent Hij Zijn recht erop uit.

In het Nieuwe Testament lezen we dat de gelovigen geheiligd zijn *(Hb 10:10)*. Daarom worden ze *"heiligen"* genoemd *(1Ko 1:2a; Rm 1:7)*. Dat ziet op de positie van de gelovige. Er is ook sprake van heiliging als een doorgaand proces *(Hb 12:10; 1Th 5:23)*. De gelovige behoort Hem toe en behoort Hem te verheerlijken *(1Ko 6:20)*. Als Hij ons heeft gekocht, heeft Hij ook recht op alles wat we bezitten. Wat de gelovigen als 'eerstgeborenen' zijn, zijn ze door hun verbinding met de Heer Jezus, Die *"[de] Eerstgeborene"* is *"onder vele broeders" (Rm 8:29)*.

Door die wil zijn wij geheiligd door middel van de offerande van het lichaam van Jezus Christus, eens voor altijd. (Hb 10:10)

..., aan [de] geheiligden in Christus Jezus, geroepen heiligen, ... (1Ko 1:2a)

Want u bent voor een prijs gekocht; verheerlijkt dan God in uw lichaam! (1Ko 6:20)

Het Feest van de ongezuurde broden | *verzen 3-10*

> *3 Daarna zei Mozes tegen het volk: Gedenk deze dag, waarop u uit Egypte, uit het slavenhuis, vertrokken bent, want de HEERE heeft u met sterke hand vanhier uitgeleid. Daarom mag wat gezuurd is, niet gegeten worden. 4 Vandaag vertrekt u, in de maand Abib. 5 Het zal gebeuren, als de HEERE u gebracht heeft in het land van de Kanaänieten, Hethieten, Amorieten, Hevieten en Je-*

> *busieten, dat Hij uw vaderen gezworen heeft u te geven, een land overvloeiend van melk en honing, dat u [dan] in deze maand dit dienstwerk zult verrichten: 6 Zeven dagen moet u ongezuurde [broden] eten, en op de zevende dag zal er een feest zijn voor de HEERE. 7 Zeven dagen [lang] moeten er ongezuurde [broden] gegeten worden. Wat gezuurd is, mag bij u niet gezien worden, ja, geen zuurdeeg mag er in heel uw gebied bij u gezien worden. 8 En op die dag moet u uw zoon vertellen: [Dit gebeurt] om wat de HEERE voor mij gedaan heeft, toen ik uit Egypte vertrok. 9 En het moet voor u als een teken op uw hand zijn, en als een herinnering tussen uw ogen, opdat de wet van de HEERE op uw lippen is, want de HEERE heeft u met sterke hand uit Egypte geleid. 10 Daarom moet u deze verordening in acht nemen op de daarvoor vastgestelde tijd, van jaar tot jaar.*

Voordat Mozes verder gaat met de heiliging van de eerstgeborenen, spreekt hij nog eens nadrukkelijk over het Feest van de ongezuurde broden. Dat beklemtoont hoezeer heiliging en ongezuurde broden bij elkaar horen. Bij echte afzondering van de wereld en toewijding aan God is geen plaats voor zuurdeeg. Los van de wereld zijn en leven voor God is een feest. Zonde (zuurdeeg) bederft dat feest.

Het volk wordt nog eens op dit feest gewezen naar aanleiding van de verlossing die de HEERE bewerkt heeft. Altijd weer verwijst God naar die verlossing als Hij het heeft over de verhouding met Zijn volk. Hij heeft het volk bevrijd, niet opdat het voor zichzelf zal leven, maar voor Hem Die het heeft verlost.

Dit feest, dat in *vers 6* voor het eerst *"een feest voor de HEERE"* wordt genoemd, moet niet alleen in de woestijn worden gevierd, maar ook in het land. Als wij denken aan de verlossing uit de wereld en de macht van de zonde, maakt dat ons leven in de woestijn, die deze wereld voor de gelovige is, tot een feest. Aan zo'n feest neemt God deel. Hij verheugt Zich erin als de Zijnen dit feest vieren. Het maakt ook ons verblijf in het land, voor ons de hemelse gewesten, tot een feest. Daar mogen we de zegeningen genieten die ons in Christus geschonken zijn *(Ef 1:3)*. Genieten kan ook alleen als de zonde in ons leven geen rol speelt.

Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegening in de hemelse [gewesten] in Christus, ... (Ef 1:3)

Het zuurdeeg mag niet gegeten worden. Het mag zelfs nergens in het land aanwezig zijn. Is niet een belangrijke oorzaak dat er zo weinig werkelijk genoten wordt van de hemelse, geestelijke, eeuwige zegeningen, dat er zoveel zonde (zuurdeeg) op het gebied van het volk van God is binnengekomen?

Het vieren van dit feest vraagt om het afleggen van verantwoording aan onze kinderen *(vers 8)*. Het is hetzelfde als bij het Pascha, waar de vraag van de kinderen komt *(Ex 12:26)*. De uitleg is geen theologische verhandeling over wat er in Egypte is gebeurd, maar is een persoonlijk getuigenis van het gezinshoofd. Hij vertelt wat de HEERE voor en met hem persoonlijk gedaan heeft bij zijn verlossing.

Kunnen wij onze kinderen uitleggen waarom we leven zoals we doen? Doen we dat naar aanleiding van de verlossing die de Heer Jezus voor ons heeft bewerkt? Dit feest behoort voortdurend richting te geven aan wat we doen – *"handen"* – en waar we naar kijken, wat ons blikveld, onze visie is – *"tussen uw ogen"*. Het beste gebruik dat we van onze ogen kunnen maken, is het lezen van het Woord van God. Het gevolg is dat wat we zeggen, onze belijdenis, in overeenstemming met Gods wil is.

Heiliging van de eerstgeborenen | *verzen 11-16*

> *11 Het zal gebeuren, als de HEERE u in het land van de Kanaänieten gebracht heeft, zoals Hij u en uw vaderen gezworen heeft, en Hij het u gegeven heeft, 12 dat u alles wat de baarmoeder opent, aan de HEERE zult afstaan. Ook alles wat [de baarmoeder] opent van de dracht van het vee dat u toebehoort: de mannetjes zullen voor de HEERE zijn. 13 Maar alles wat [de baarmoeder] van een ezelin opent, moet u vrijkopen met een lam. Als u het niet vrijkoopt, moet u het de nek breken. Maar wat de mensen betreft, moet u alle eerstgeborenen onder uw zonen vrijkopen. 14 Het zal gebeuren, als uw zoon u morgen vraagt: Wat is dit? dat u tegen hem zult zeggen: De HEERE heeft ons met sterke hand uit Egypte, uit het slavenhuis, geleid. 15 Want toen de farao zich verhardde [en weigerde] ons te laten gaan, gebeurde het dat de HEERE alle eerstgeborenen in het land Egypte doodde, van de eerstgeborene van de mens tot de eerstgeborene van het vee toe. Daarom offer ik aan de HEERE de mannetjes van alles wat de baarmoeder opent, maar alle eerstgeborenen van mijn zonen koop ik vrij. 16*

> *Dit zal tot een teken zijn op uw hand en tot een band tussen uw ogen, want de HEERE heeft ons met sterke hand uit Egypte geleid.*

De heiliging van de eerstgeborenen *(vers 2)* betekent dat de eerstgeborene moet worden afgestaan of gewijd aan de HEERE. In de tijd waarin wij leven, is iedere gelovige een eerstgeborene *(Hb 12:23a)*. Als God redt van het oordeel, doet Hij dat voor Zichzelf. God bevrijdt een zondaar van de slavernij van de zonde en maakt hem tot Zijn slaaf. Mozes spreekt over het afstaan aan de HEERE als iets dat pas gebeurt als het volk in het land Kanaän is aangekomen. In geestelijk opzicht betekent dit dat werkelijke toewijding aan de Heer naar Gods gedachten plaatsvindt in verbinding met het kennen van de zegeningen in Christus in de hemelse gewesten.

...; en tot [de] gemeente van [de] eerstgeborenen, die in [de] hemelen staan opgeschreven, ... (Hb 12:23a)

Een bijzonderheid betreft de eerstgeborene van een ezelin. Die moet worden vrijgekocht door een lam. Gebeurt dat niet dan moet het ezelsveulen de nek worden gebroken. Deze bijzonderheid wordt verbonden aan de eerstgeborene van een mens. De eerstgeboren zoon moet ook worden vrijgekocht door een lam. Dit verwijst terug naar de verlossing uit Egypte, waar de eerstgeborene ook is verlost door een lam. Wie niet achter het bloed van het lam schuilde, is door de hand van de verderfengel omgekomen *(Ex 12:23)*.

De eerstgeborene van een mens wordt hier vergeleken met de eerstgeborene van een ezel. De ezel is een onrein dier. De mens van nature is voor God ook onrein. De ezel is het beeld van de mens onder het juk van de zonde *(vgl. Gn 16:12)*. God laat Zijn recht er wel op gelden. In het vrijkopen ligt de redding. Een mens kan alleen gaan behoren tot de gemeente van de eerstgeborenen als hij verlost wordt door het Lam *(1Pt 1:18-19)*. Het Lam is gestorven in de plaats van ieder die gelooft.

En hij zal zijn
een wilde ezel [van een] mens;
zijn hand zal tegen allen zijn,
en de hand van allen tegen hem;
en hij zal wonen tegenover al zijn broeders.
(Gn 16:12)

..., daar u weet dat u niet door vergankelijke dingen zilver of goud, verlost bent van uw onvruchtbare, door de vaderen overgeleverde wandel, maar door kostbaar bloed, als van een vlekkeloos en onbesmet lam [het bloed] van Christus. (1Pt 1:18-19)

De vergelijking met een ezel is niet vleiend, maar wel veelzeggend. Wie de nek niet wil buigen, van zo iemand zal de nek gebroken moeten worden. Wie erkent verlossing nodig te hebben, mag een beroep doen op het

plaatsvervangend offer van het Lam. Dit mogen we onze kinderen duidelijk maken als ze ernaar vragen. Het voorbeeld van de farao wordt er waarschuwend aan toegevoegd *(vers 15)*.

Een eerstgeborene te zijn en een vrijgekochte door het Lam moeten onze daden en ons denken bepalen. Het slot van het gedeelte over de eerstgeborenen is hetzelfde als het slot van het gedeelte over de ongezuurde broden *(vgl. vers 16; vers 9)*. Dit bevestigt de nauwe samenhang tussen beide zaken. Het maakt duidelijk dat bij de status van eerstgeborene de praktijk van een ongezuurd leven hoort.

De weg naar de Schelfzee | *verzen 17-18*

> *17 Toen de farao het volk had laten gaan, is het gebeurd dat God hen niet leidde [langs] de weg door het land van de Filistijnen, hoewel dat korter was. Want God zei: Anders zal het het volk berouwen bij het zien van oorlog en wil het naar Egypte terugkeren. 18 Daarom leidde God het volk om, [langs] de weg door de woestijn naar de Schelfzee. In slagorde trokken de Israëlieten uit het land Egypte.*

God neemt voor het volk na zijn uittocht uit Egypte niet de kortste weg. Via die kortere weg zou het volk in een strijd worden gewikkeld, waardoor het zou gaan terugverlangen naar Egypte. En dat is niet de bedoeling. God kent het hart van het volk. Vandaar dat Hij het volk op de weg naar de Schelfzee of Rode Zee brengt.

Daar zal Hij hun nog een belangrijke les leren. Ze zullen leren dat God de macht van de vijand volledig heeft gebroken. In Egypte hebben ze geleerd dat God *tegen* hen is, maar dat ze tegen Zijn toorn beschermd worden door het bloed van het lam. Bij de Rode Zee leren ze dat God *voor* hen is en tegen hun vijanden.

Jozefs gebeente | *vers 19*

> *19 En Mozes nam de beenderen van Jozef met zich mee, want die had de zonen van Israël plechtig een eed laten zweren, en gezegd: God zal zeker naar jullie omzien, en dan moeten jullie mijn beenderen hiervandaan met jullie meevoeren.*

Op het moment dat God spreekt over de weg die Hij wil dat Zijn volk gaat, wordt de aandacht gericht op Jozefs gebeente. De opdracht van Jozef

aangaande zijn gebeente is niet vergeten *(Gn 50:25; Hb 11:22; Jz 24:32)*. Jozef is de redder van de wereld. Hij is gestorven. Als de gestorvene wordt hij meegevoerd in het midden van het volk. De gedachtenis aan de redder blijft op die manier levend.

En Jozef liet de zonen van Israël zweren: God zal zeker naar jullie omzien en dan moeten jullie mijn beenderen vanhier meenemen. (Gn 50:25)

Door [het] geloof maakte Jozef bij zijn levenseinde melding van de uittocht van de zonen van Israël en gaf bevel aangaande zijn gebeente. (Hb 11:22)

De toepassing voor ons vinden we in *2 Korinthiërs 4*: *"Altijd het sterven van Jezus in het lichaam omdragend, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam openbaar wordt" (2Ko 4:10)* De voortdurende gedachtenis aan de dood van de Heer Jezus zal maken dat we in onze wandel de zonde geen kans geven – daarvoor stierf Hij immers – en dat het leven van Jezus in ons lichaam openbaar wordt.

Wolkkolom en vuurkolom | *verzen 20-22*

> *20 Zo braken zij op uit Sukkoth en sloegen hun kamp op in Etham, aan de rand van de woestijn. 21 De HEERE ging vóór hen uit, overdag in een wolkkolom om hen de weg te wijzen, en 's nachts in een vuurkolom om hun licht te geven, zodat zij dag en nacht verder konden trekken. 22 Hij nam de wolkkolom overdag en de vuurkolom in de nacht niet weg voor de aanblik van het volk.*

Het volk wordt niet op goed geluk de woestijn in gestuurd. God voert hen niet via de gemakkelijkste weg, maar Hij voorziet hen wel van Zijn leiding. Door onder de wolk te komen wordt het volk *"tot Mozes gedoopt" (1Ko 10:2)*, wat wil zeggen dat het volk zich bij Mozes voegt door wie de HEERE hen leidt. Overdag gaat de HEERE voor hen uit in een wolkkolom en in de nacht in een vuurkolom en bewijst daarmee Zijn barmhartigheid voor hen *(Ne 9:19)*.

De wolkkolom week overdag niet van boven hen om hen te leiden op de weg, [en ook] de vuurkolom 's nachts [niet] om voor hen de weg te verlichten waarop zij zouden gaan. (Ne 9:19)

De wolkkolom is een bescherming tegen de hitte overdag. De nacht vormt vanwege het licht van de vuurkolom geen verhindering om te reizen. Vandaag leidt God Zijn volk door de Heilige Geest Die Hij ook niet wegneemt. De Heer Jezus zegt van Hem dat *"Die met u zal zijn tot in eeuwigheid: de Geest van de waarheid" (Jh 14:16b-17a)*.

Exodus 14

Het volk moet het kamp bij de zee opslaan | *verzen 1-2*

> *1 Toen sprak de HEERE tot Mozes: 2 Spreek tot de Israëlieten [en zeg] dat zij terugkeren en hun kamp opslaan voor Pi-Hachiroth, tussen Migdol en de zee, voor Baäl-Zefon. Daartegenover moet u uw kamp opslaan, bij de zee.*

De opdracht van de HEERE om hun kamp bij de zee te op te slaan lijkt een dwaze opdracht. Zo komt het volk klem te zitten. Ze hebben de zee voor zich en de farao achter zich. Maar wat voor het verstand een dwaasheid lijkt, is voor het geloof de juiste weg *(Hb 11:29)*.

Door [het] geloof gingen zij door de Rode Zee als door een droog land, waardoor de Egyptenaren, toen zij het probeerden, verzwolgen werden. (Hb 11:29)

Reactie van de farao voorzegd | *verzen 3-4*

> *3 De farao zal dan van de Israëlieten zeggen: Zij zijn in het land verdwaald. De woestijn heeft hen ingesloten. 4 En Ik zal het hart van de farao verharden, zodat hij hen achtervolgt. Dan zal Ik ten koste van de farao en ten koste van heel zijn leger geëerd worden, zodat de Egyptenaren zullen weten dat Ik de HEERE ben. En zo deden zij.*

God geeft de toelichting voor Zijn opdracht. Hij weet wat de farao zal denken. Vervolgens zal Hij de farao laten reageren zoals Hij wil. De farao zal tegen wil en dank een instrument worden waardoor Hij Zichzelf zal verheerlijken.

De farao zet de achtervolging in | *verzen 5-9*

> *5 Toen de koning van Egypte verteld werd dat het volk gevlucht was, keerde het hart van de farao en zijn dienaren zich tegen het volk, en zij zeiden: Hoe hebben we dit kunnen doen, dat wij Israël uit onze dienst hebben laten gaan? 6 Hij spande zijn strijdwagen in en nam zijn volk met zich mee. 7 Hij nam ook zeshonderd van de beste strijdwagens mee, ja, alle strijdwagens van Egypte, met op elk daarvan officieren. 8 Want de HEERE verhardde het hart van de farao, de koning van Egypte, zodat hij de Israëlieten achtervolgde. Maar de*

Israëlieten waren door een opgeheven hand geleid. 9 De Egyptenaren, [met] al de paarden [en] strijdwagens van de farao, en zijn ruiters, en zijn leger achtervolgden hen en haalden hen in waar zij hun kamp hadden opgeslagen, bij de zee, bij Pi-Hachiroth, voor Baäl-Zefon.

De farao krijgt het bericht dat het volk vertrokken is. Hij heeft er zelf toestemming voor gegeven, maar blijkbaar als in een roes, een waas, zonder werkelijk besef van de inhoud van zijn woorden. Hij heeft gedwongen gehandeld door de omstandigheden, zonder innerlijke overtuiging van Gods almacht. Hij heeft ook nooit de bedoeling gehad hen werkelijk te laten gaan. Als hij het bericht hoort, is het alsof hij wakker wordt. Hij vraagt zich verbaasd af hoe ze hebben kunnen toelaten Israël *"uit onze dienst"* te laten vertrekken.

Zoals de HEERE heeft voorzegd, gebeurt het ook. De farao komt terug op zijn toezegging *(vgl. Jr 34:10-11)*. Blind voor de macht van God zet hij de achtervolging in. Verblind door eigenbelang zet de farao zijn leger tegen Gods volk in, iets wat hij niet eerder heeft gedaan. Hij zet zijn beste troepen in. Enerzijds is het de eigen wil van de farao, anderzijds kan hij niet anders omdat God zijn hart heeft verhard. Dit laatste is het gevolg van zijn hardnekkige eigen wil, zijn niet willen buigen voor God.

De woede van de farao is groot en zijn snelheid om het volk te achterhalen ook. Hij maakt alleen gebruik van strijdwagens, niet van voetvolk, want dat gaat te langzaam. Op de plaats waar het volk naar Gods wil zijn kamp heeft opgeslagen, haalt de farao het in. Hij lijkt in zijn opzet geslaagd. Het lot van het volk lijkt bezegeld. Zo is ook de satan niet van plan iemand zonder slag of stoot uit zijn macht vrij te laten. Hij zal tot het uiterste proberen zijn slachtoffers in zijn macht te houden of ze er weer in te krijgen.

De angst van het volk | *verzen 10-12*

10 Toen de farao dichtbij gekomen was, sloegen de Israëlieten hun ogen op, en zie, de Egyptenaren trokken achter hen aan. Toen werden de Israëlieten zeer bevreesd en riepen tot de HEERE, 11 en zij zeiden tegen Mozes: Waren er in Egypte geen graven, dat u ons hebt meegenomen om in de woestijn te sterven? Hoe hebt u dit met ons kunnen doen door ons uit Egypte te leiden? 12 Was dit niet wat wij in Egypte [al] tegen u zeiden: Laat ons met rust, laten wij de

> *Egyptenaren [maar] dienen? Want het is beter voor ons de Egyptenaren te dienen dan in de woestijn te sterven.*

De farao heeft buiten God gerekend en iemand die buiten God rekent, rekent altijd verkeerd. Niet alleen de farao is het voorwerp van Gods handelingen. God heeft met de achtervolging door de farao ook onderwijs voor Zijn volk op het oog.

Het volk reageert in panische angst. Ze zien geen uitweg. Die is er voor het oog ook niet, niet om hen heen en ook niet in henzelf. Voor het geloof is die uitweg er wel, namelijk naar boven *(2Ko 4:8b)*. Ze roepen tot de HEERE, maar niet in waarachtig geloof. Ze maken Mozes verwijten. In hun angst komen ze tot uitspraken die niet getuigen van geloof, maar van ongeloof.

...; geen uitweg ziende, maar niet geheel zonder uitweg; ... (2Ko 4:8b)

Vergeten zijn al de wonderen en tekenen die de HEERE in Egypte heeft gedaan. Ze zien alleen de omstandigheden. Aan wat de HEERE al voor hen heeft gedaan, denken ze niet meer. Zodra de vrijheid moeilijkheden oplevert, verlangen ze weer terug naar de slavernij. Maar God weet hun nood te gebruiken om hun nieuw onderwijs te geven op de weg van het geloof.

De taal die zij in hun angst gebruiken, is de taal van iemand die wel heeft geschuild achter het bloed van het Lam, maar die nog geen rust in zijn geweten heeft ten aanzien van de macht van de vijand. Iemand kan een gelovige zijn, maar nog voortdurend worstelen met de macht van de zonde. Daardoor wordt zo'n gelovige ongelukkig en ellendig. Dat kan zulke sterke vormen aannemen, dat hij terugverlangt naar een leven in de wereld. Daar heeft hij die ellende immers niet gekend.

In *Romeinen 7* vinden we de nieuwtestamentische tegenhanger van de situatie waarin het volk zich hier bevindt. Daar horen we iemand spreken die wel is wedergeboren, maar nog niet de volle verlossing kent. Dat die persoon is wedergeboren, blijkt uit het feit dat hij zich verlustigt *"in de wet van God naar de innerlijke mens" (Rm 7:22)*. Zoiets kan nooit van een ongelovige worden gezegd. Diezelfde persoon doet de ervaring op dat hij, hoewel wedergeboren, zich steeds ellendiger gaat voelen omdat hij zo faalt in het doen van het goede. In plaats daarvan doet hij steeds het kwade. Ten slotte

roept hij het in wanhoop uit: *"Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam van de dood?" (Rm 7:24)*.

Mozes spreekt het volk moed in | *verzen 13-14*

> *13 Maar Mozes zei tegen het volk: Wees niet bevreesd, houd stand, zie het heil van de HEERE dat Hij vandaag [nog] voor u zal bewerken! Want de Egyptenaren die u vandaag ziet, zult u tot in eeuwigheid niet meer terugzien. 14 De HEERE zal voor u strijden, en ú moet stil zijn.*

In kalmte en met overtuiging geeft Mozes het passende antwoord op de klacht van het volk. Hoewel hij niet weet hoe de zaak zal verlopen, zegt hij tegen hen dat ze erop kunnen vertrouwen dat ze het heil of de behoudenis van de HEERE zullen zien. Ze hoeven zelf niets te doen. De HEERE zal voor hen strijden. Zij zullen de resultaten zien van Zijn werk. Dat zal hen van hun angst bevrijden en maken dat zij in vreugde verder kunnen trekken.

De persoon uit *Romeinen 7* kan na de uitroep *"ik ellendig mens" (Rm 7:24)*, zeggen *"God zij echter dank door Jezus Christus onze Heer" (Rm 7:25)*. Na vele keren *"ik"* – we horen dit woord wel ongeveer veertig keer in *Romeinen 7* –, is hij nu zover dat hij niet meer op zichzelf ziet, maar op wat God door Jezus Christus heeft gedaan. Dat is ware bevrijding of vrijmaking. Christus is niet alleen gestorven voor de zonden, de daden, Hij is ook gestorven voor de zonde als macht. Zijn bloed reinigt van de zonden, Zijn dood maakt vrij van de macht van de zonde. In beeld gaat het volk die les bij de Rode Zee leren.

Wat de HEERE gaat doen | *verzen 15-18*

> *15 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Wat roept u tot Mij? Spreek tot de Israëlieten [en zeg] dat zij opbreken. 16 En u, hef uw staf op, strek uw hand uit over de zee en splijt hem doormidden, zodat de Israëlieten door het midden van de zee op het droge kunnen gaan. 17 En Ik, zie, [Ik] zal het hart van de Egyptenaren verharden, zodat zij achter hen aan gaan. Ik zal geëerd worden ten koste van de farao en ten koste van heel zijn leger, ten koste van zijn strijdwagens en ten koste van zijn ruiters. 18 Dan zullen de Egyptenaren weten dat Ik de HEERE ben, als Ik geëerd zal worden ten koste van de farao, ten koste van zijn strijdwagens en ten koste van zijn ruiters.*

De HEERE vraagt aan Mozes waarom hij tot Hem roept. Dat is toch niet nodig? Het volk hoeft toch niet bang te zijn voor de vijand? Hij heeft hen immers uitgevoerd. Zal Hij hen dan niet verder leiden? Toch komt Hij in Zijn genade aan het geroep van Zijn volk tegemoet en zegt wat ze moeten doen. Zij moeten in geloof verder trekken alsof er geen zee bestaat. De HEERE stuurt Mozes, als een beeld van de Heer Jezus, voor hen uit. Mozes moet de weg banen met zijn kracht waarvan zijn staf een symbool is.

De Heer Jezus is voor ons in de dood gegaan. Hij heeft het oordeel gedragen voor ons. Daardoor kunnen wij, in Hem geborgen, door de dood heengaan. Wij zijn met Hem gestorven en daardoor is voor ons de dood van zijn kracht beroofd. Daardoor zijn wij voor de zonde gestorven, zodat de zonde geen zeggenschap meer over ons heeft *(Rm 6:5-12)*.

De zonde is in de wereld gekomen door de ongehoorzaamheid van de mens. De macht van de zonde is verbroken door de gehoorzaamheid van de ene Mens, Jezus Christus. In de drie uren van duisternis aan het kruis is Hij tot zonde gemaakt. In dit dieptepunt van het lijden is ook Zijn verheerlijking van God het grootst. God is verheerlijkt ten aanzien van de zonde door er op deze wijze mee te handelen. God heeft de zonde niet gewild. Nu de zonde gekomen is, gebruikt Hij de zonde om aan Zijn verheerlijking mee te werken.

De HEERE beschermt Zijn volk | *verzen 19-20*

> *19 Toen verliet de Engel van God, Die vóór het leger van Israël uit ging, Zijn plaats en ging achter hen aan. Ook de wolkkolom verliet [de plaats] vóór hen en ging achter hen staan. 20 Hij kwam tussen het leger van Egypte en het leger van Israël. De wolk was duisternis en tegelijk verlichtte hij de nacht. De een kon niet in de nabijheid van de ander komen, heel de nacht.*

De Engel van God neemt een andere plaats in. Hij neemt steeds die plaats in ten opzichte van Zijn volk die op dat moment nodig is. Van Leidsman verandert Hij in Wachter. Hij Die hun voorhoede is, is ook hun achterhoede: *"Uw gerechtigheid zal voor u uit gaan [en] de heerlijkheid van de HEERE zal uw achterhoede zijn" (Js 58:8b)*. Terwijl God de vijanden van Zijn volk gaat oordelen, beschermt Hij Zijn volk met Zijn heerlijkheid. Wat voor Zijn volk dient tot bescherming, betekent het oordeel voor Zijn vijanden.

Deze twee kanten zijn er ook aan het evangelie: *"Want wij zijn voor God een welriekende reuk van Christus in hen die behouden worden en in hen die verloren gaan; voor de laatsten wel een reuk uit [de] dood tot [de] dood, maar voor de eersten een reuk uit [het] leven tot [het] leven" (2Ko 2:15-16a)*.

Het pad door de zee | *verzen 21-22*

> *21 Toen strekte Mozes zijn hand uit over de zee, en de HEERE liet de zee die hele nacht wegvloeien door een krachtige oostenwind. Hij maakte de zee droog, en het water werd doormidden gespleten. 22 Zo gingen de Israëlieten midden in de zee op het droge. Het water was voor hen aan hun rechter- en linkerhand een muur.*

Door Zijn kracht heeft Hij de zee opgezweept,
en door Zijn inzicht heeft Hij Rahab neergeslagen.
(Jb 26:12)

Door Gods kracht komt er een pad door de zee *(Jb 26:12)* en *"door [het] geloof gingen zij door de Rode Zee als door een droog land" (Hb 11:29a; Ps 66:6)*. We zien Gods almachtige kracht in de natuur. Hij splijt de wateren. Hij doet dat door middel van *"een krachtige oostenwind"*. De elementen van de natuur staan onder Zijn gezag en gehoorzamen Hem in wat Hij hun gebiedt.

In de eindtijd, als het volk in de grote verdrukking eenzelfde beproeving van het geloof zal ondergaan, zullen ze ook eenzelfde verlossing beleven: *"Maar nu, zo zegt de HEERE, uw Schepper, Jakob, uw Formeerder, Israël: Wees niet bevreesd, want Ik heb u verlost, Ik heb u bij uw naam geroepen, u bent van Mij. Wanneer u zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, door rivieren, zij zullen u niet overspoelen. Wanneer u door het vuur zult gaan, zult u niet verbranden, geen vlam zal u aansteken. Want Ik ben de HEERE, uw God, de Heilige van Israël, uw Heiland" (Js 43:1-3a)*.

Het leger van de farao komt om | *verzen 23-28*

> *23 De Egyptenaren achtervolgden hen en kwamen hen achterna, [met] al de paarden van de farao, zijn strijdwagens en zijn ruiters, tot in het midden van de zee. 24 Maar het gebeurde bij het aanbreken van de dag, dat de HEERE in de vuur- en wolkkolom neerzag op het leger van de Egyptenaren, en Hij bracht het leger van de Egyptenaren in verwarring. 25 Hij liet de wielen van hun wagens wegzakken en liet ze met moeite vooruitkomen. Toen zeiden de Egyptenaren: Laten wij voor Israël vluchten, want de HEERE strijdt voor hen tegen*

> *de Egyptenaren. 26 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Strek uw hand uit over de zee, zodat het water terugkeert over de Egyptenaren, over hun strijdwagens en over hun ruiters. 27 Mozes strekte zijn hand uit over de zee, en tegen het aanbreken van de morgen vloeide de zee terug naar zijn oorspronkelijke plaats, terwijl de Egyptenaren het water tegemoetvluchtten. Zo stortte de HEERE de Egyptenaren midden in de zee. 28 Want toen het water terugvloeide, bedolf het de strijdwagens en de ruiters van het hele leger van de farao, die hen in de zee achternagekomen waren. Niet een van hen bleef er over.*

De verlossing is niet alleen een scheiding tussen het volk en de vijand, maar ook het volkomen oordeel over de hele legermacht van de farao. De HEERE ziet neer op het hele tafereel *(vers 24)*. Niets ontgaat Hem, Hij heeft de regie. Hij laat de farao optrekken tot het midden van de zee. Dan brengt Hij het leger van de Egyptenaren in verwarring en laat de wielen van de wagens wegzakken. Er kunnen natuurlijke verklaringen worden gezocht, maar hier zien we dat de HEERE het bewerkt. Dat geeft aanleiding Hem en Zijn wonderen te gedenken, zoals Asaf dat doet *(Ps 77:12,17,20-21)*.

Ik zal de daden van de HEERE gedenken,
ja, ik zal denken aan Uw wonderen van oudsher.
(Ps 77:12)

De wateren zagen U, o God,
de wateren zagen U, zij beefden,
ook de diepe wateren sidderden. (Ps 77:17)

Uw weg was door de zee,
Uw pad door grote wateren,
en Uw voetstappen werden niet bekend.
U leidde Uw volk als een kudde
door de hand van Mozes en Aäron. (Ps 77:20-21)

Eerst lijkt het nog alsof de farao dezelfde weg kan gaan als het volk. Hij trekt ook de Rode Zee in. Het heeft de schijn alsof God met de farao is en tegen Zijn volk. Maar wat redding voor Israël betekent, betekent het oordeel voor de farao: *"Door [het] geloof gingen zij door de Rode Zee als door een droog land, waardoor de Egyptenaren, toen zíj het probeerden, verzwolgen werden" (Hb 11:29)*. En dat oordeel is volkomen, zoals ook de redding volkomen is. Er blijft niet één vijand over. Niet één lid van het volk komt om.

Zo is het ook met het werk van de Heer Jezus op het kruis. Daar lijkt het ook alsof God tegen Hem is en meewerkt met Zijn vijanden. De opstanding maakt echter duidelijk aan welke kant God staat. Dat is alleen door het geloof te begrijpen en te aanvaarden. In het oordeel dat de Heer Jezus op het kruis heeft gedragen, is de overwinning op de satan besloten. Zijn opstanding is het bewijs dat de overwinning over de zonde, de satan, de

dood en de wereld volkomen is. In Zijn overwinning is die van Zijn volk besloten.

Israël gelooft in de HEERE en in Mozes | *verzen 29-31*

> *29 Maar de Israëlieten gingen op het droge, midden door de zee. Het water was voor hen een muur aan hun rechter- en linkerhand. 30 Zo verloste de HEERE Israël op die dag uit de hand van de Egyptenaren. En Israël zag de Egyptenaren dood aan de oever van de zee [liggen]. 31 Toen zag Israël de machtige hand die de HEERE tegen de Egyptenaren gekeerd had, en het volk vreesde de HEERE en geloofde in de HEERE en in Mozes, Zijn dienaar.*

Het volk bereikt het droge. De man die in *Romeinen 7* als het ware wegzakt in het moeras, krijgt vaste grond onder de voeten, wat hij in het geloof tot uitdrukking brengt door in te stemmen met de waarheid: *"Zo is er dan nu geen veroordeling voor hen die in Christus Jezus zijn" (Rm 8:1)*. Dat is ook wat de gelovige tot uitdrukking brengt als hij zich laat dopen. In het gaan door de Rode Zee zien we een beeld van de doop. Zoals de Israëlieten zich door het gaan door de zee bij Mozes voegen *(1Ko 10:1-2)*, zo voegt de gelovige zich door de doop bij een gestorven Christus *(Rm 6:3-4a)*.

Want ik wil niet, broeders, dat u onbekend is, dat onze vaderen allen onder de wolk waren, allen door de zee zijn heengegaan, allen tot Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee, ... (1Ko 10:1-2)

Of weet u niet, dat wij allen die tot Christus Jezus gedoopt zijn, tot Zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door de doop tot de dood, ... (Rm 6:3-4a)

Israël ziet de dode lichamen *(vgl. Js 66:24)*. Ze zien het bewijs van de volkomen bevrijding van de macht van de vijand. Zijn heerschappij is tenietgedaan. Ze zijn onder de indruk geweest van de macht van de vijand, ze zijn er doodsbang voor geweest; nu zijn ze onder de indruk van de macht van God. Israël erkent de machtige daad van de HEERE.

Zij zijn vervuld met eerbied voor Hem en voor Mozes, Zijn dienaar. Als we de vrijmaking van de macht van de zonde hebben begrepen, zal dat ons vervullen met ontzag en bewondering voor God en voor Zijn Zoon door Wie God dit tot stand heeft gebracht. Het gevolg is dat we Hem gaan lofzingen en eren, zoals we dat in het volgende hoofdstuk zien.

Exodus 15

De aanleiding voor het lied | *vers 1*

> 1 *Toen zongen Mozes en de Israëlieten dit lied voor de HEERE. Zij zeiden:*
> *Ik zal zingen voor de HEERE,*
> *want Hij is hoogverheven!*
> *Het paard en zijn ruiter*
> *heeft Hij in de zee geworpen.*

Voor de eerste keer in de Bijbel is er sprake van een lied. Dit wordt gezongen door een volk dat uit Egypte is verlost en veilig aan de andere kant van de Rode Zee is gekomen, terwijl de macht van de vijand is verbroken. Dit lied wordt in de eindtijd ook gezongen. Dan klinkt het uit de mond van de overwinnaars van het beest: *"En ik zag als een glazen zee met vuur gemengd, en hen die de overwinning behaald hadden over het beest en over zijn beeld en over het getal van zijn naam, op de glazen zee staan met harpen van God. En zij zingen het lied van Mozes, de slaaf van God, en het lied van het Lam en zeggen: Groot en wonderbaar zijn Uw werken, Heer, God de Almachtige; rechtvaardig en waarachtig zijn Uw wegen, Koning van de naties!" (Op 15:2-3)*. Dat is de laatste keer dat er in de Bijbel over een lied wordt gesproken.

In het leven van de gelovige is de eerste aanleiding om tot eer van God en de Heer Jezus te zingen het bewustzijn dat hij een kind van God is dat verlost is van zijn zonden en bevrijd is van de macht van de zonde. Hij zal dit lied tot in eeuwigheid zingen als het lied van het Lam. Door het Lam zijn de Israëlieten verlost van hun vijand; door het Lam zijn alle gelovigen in alle tijden verlost van hun zonden.

Wie de HEERE is | **verzen 2-3**

> 2 *De HEERE is mijn kracht en lied,*
> *Hij is mij tot heil geweest.*
> *Dit is mijn God, Hem verheerlijk ik;*
> *de God van mijn vader, Hem roem ik.*
> 3 *De HEERE is een Strijder,*
> *HEERE is Zijn Naam.*

Het volk zingt niet over zichzelf, maar over de HEERE. Hij heeft het gedaan, Hij heeft het werk dat tot de verlossing heeft gevoerd, volbracht. Hier is het wel de persoonlijke uiting van dankbaarheid voor de verkregen behoudenis. Toch gaat het om Hem. De nadruk ligt op Wie de HEERE is.

Daarbij komt ook het verlangen om voor Hem een woning te maken. De verloste woont niet als enige bij God, maar met al de verlosten; het hele volk mag bij Hem wonen *(vers 13)*. Niet alleen de levenden, maar ook de vaders die al ontslapen zijn, zullen delen in de resultaten van het bevrijdende handelen van God. Wonen bij God is de wens van iedere ziel die God vreest *(Ps 27:4)*.

Eén ding heb ik van de HEERE verlangd,
dát zal ik zoeken:
dat ik wonen mag in het huis van de HEERE,
al de dagen van mijn leven,
om de lieflijkheid van de HEERE te aanschouwen
en te onderzoeken in Zijn tempel. (Ps 27:4)

De Naam van God komt in Zijn daden tot uiting. Het eerste wat een verloste van God leert kennen, zijn de daden die Hij heeft verricht voor zijn verlossing. Daarom bezingt de verloste die daden.

De HEERE rekent met de vijanden af | *verzen 4-12*

4 *De wagens van de farao en zijn leger*
heeft Hij in de zee geworpen.
De besten van zijn officieren
zijn verdronken in de Schelfzee.
5 *De watervloeden hebben hen bedolven,*
zij zijn als een steen in de diepten gezonken.
6 *Uw rechterhand, HEERE,*
was heerlijk in macht;
Uw rechterhand, HEERE,
verpletterde de vijand.
7 *In Uw grote majesteit wierp U terneer wie tegen U opstonden.*
U zond Uw brandende [toorn],
die hen als stoppels verteerde.
8 *Door de adem van Uw neus*
is het water opgehoopt,
de stromen stonden als een dam,
de watervloeden zijn gestold in het hart van de zee.
9 *De vijand zei:*

> *Ik achtervolg [hen], haal [hen] in,*
> *deel de buit.*
> *Mijn verlangen wordt aan hen vervuld,*
> *ik trek mijn zwaard,*
> *mijn hand roeit hen uit.*
> 10 *Maar U hebt met Uw adem geblazen,*
> *de zee heeft hen bedolven.*
> *Zij zonken als lood*
> *in machtige watermassa's.*
> 11 *Wie is als U*
> *onder de goden, HEERE?*
> *Wie is als U,*
> *verheerlijkt in heiligheid,*
> *ontzagwekkend in lofzangen,*
> *[U] Die wonderen doet?*
> 12 *U strekte Uw rechterhand uit,*
> *en de aarde verzwolg hen.*

De verloste beschrijft in zijn lied nauwkeurig hoe de HEERE met de vijanden heeft afgerekend. Hij bezingt hoe de HEERE de vijand in de zee heeft geworpen, hen heeft verdronken en hen daardoor volkomen heeft verdelgd. Hij verheerlijkt de rechterhand *(verzen 6,12)* van de HEERE. De rechterhand ziet op macht. Hij is onder de indruk van de grote majesteit en de brandende toorn van de HEERE. De vijand is voor de HEERE net zo waardeloos als stoppels die aan het vuur worden prijsgegeven.

Het blazen van de HEERE heeft de wateren tot een dam gemaakt, zodat Zijn volk droogvoets naar de overkant heeft kunnen gaan. Diezelfde adem heeft nog eens geblazen op het moment de vijand in hoogmoed diezelfde weg is ingegaan en de wateren hebben hem overdekt. Het verdoen van de vijand kost Hem bij wijze van spreken niet meer dan het uitblazen van de adem *(vgl. 2Th 2:8)*.

En dan zal de wetteloze geopenbaard worden, die de Heer <Jezus> zal verteren door de adem van Zijn mond en tenietdoen door de verschijning van Zijn komst; ... (2Th 2:8)

De gelovige mag vandaag iets dergelijks in zijn lofprijzing naar voren brengen. De Schrift spreekt over de macht van de vijand, maar die door

de overweldigende macht van de Heer Jezus teniet is gedaan *(Hb 2:14)*. De overwinning die Hij op de vijand heeft behaald door Zijn dood aan het kruis, geeft tot in eeuwigheid aanleiding Hem te bezingen. Iedere verloste zal ernaar verlangen door het bestuderen van de Schrift steeds meer te zien Wie Hij is Die zijn bevrijding heeft bewerkt en wat Hij daarvoor heeft gedaan. Elk nieuw aspect dat hij ontdekt, is een reden Hem daarvoor lof te zingen.

Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deelgenomen, opdat Hij door de dood te niet zou doen hem die de macht over de dood had, dat is de duivel, ... (Hb 2:14)

De uitroep *"wie is als U?" (vers 11)*, is begrijpelijk. Egypte heeft veel goden. Achter de afgoden gaan demonen schuil. Wat hebben zij kunnen doen tegen Hem? Ze zijn nergens te bekennen geweest. God heeft Zichzelf verheerlijkt in macht en Hij heeft Zichzelf verheerlijkt in heiligheid. Met Zijn macht heeft Hij Zijn vijanden weggevaagd en in Zijn heiligheid heeft Hij de weg gebaand om een volk te hebben dat bij Hem kan wonen en waarbij Hij kan wonen.

Het directe gevolg voor Zijn volk | *vers 13*

> 13 *U leidde in Uw goedertierenheid*
> *dit volk, dat U verlost hebt.*
> *U leidde [hen] zachtjes door Uw kracht*
> *naar Uw heilige woning.*

God heeft het volk door Zijn goedertierenheid verlost en hen geleid door Zijn kracht. Het vers staat in de voltooide tijd, alsof God het volk zowel heeft verlost als heeft gebracht naar Zijn heilige woning. In dit vers beluisteren we de geloofstaal van een verlost volk *(vgl. Rm 8:30)*. Als direct gevolg van de verlossing heeft het volk een geweldig perspectief voor de toekomst. In het geloof ziet het zichzelf al aangekomen op de plaats die God ervoor heeft bedacht.

En hen die Hij tevoren heeft bestemd, die heeft Hij ook geroepen; en die Hij heeft geroepen, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij heeft gerechtvaardigd, die heeft Hij ook verheerlijkt. (Rm 8:30)

God verlost Zijn volk niet om het aan zijn lot over te laten. Hij bevrijdt Zijn volk om het daarna te brengen naar Zijn woonplaats, de tabernakel in de woestijn. Daarover gaat het tweede deel van dit boek. De verlossing en

bevrijding van de zondaar zijn geen doel op zichzelf. Het zijn de noodzakelijke middelen om tot de woonplaats van God te worden. De gemeente is nu de woonplaats van God in de Geest *(Ef 2:22; 1Tm 3:15)*.

..., in [de] Heer; in Wie ook u mee opgebouwd wordt tot een woonplaats van God in [de] Geest. (Ef 2:22)

De uitwerking op andere volken | *verzen 14-16*

> 14 *De volken hebben het gehoord, zij sidderden,*
> *angst heeft de inwoners van Filistea aangegrepen.*
> 15 *Toen werden door schrik overmand*
> *de stamhoofden van Edom.*
> *De machthebbers van Moab*
> *greep huivering aan.*
> *Al de inwoners van Kanaän smolten weg [van angst].*
> 16 *Op hen viel*
> *verschrikking en angst.*
> *Door de grootheid van Uw arm*
> *verstomden zij als een steen,*
> *terwijl Uw volk, HEERE, erdoorheen trok,*
> *terwijl dit volk, dat U verworven hebt, erdoorheen trok.*

Het is alsof Mozes zich in dit lied nu in de geest verplaatst naar het moment dat Gods woonplaats te midden van het volk is opgericht. De vijanden zien dat God Zijn doel met Zijn volk heeft bereikt. Al het handelen van God ten gunste van Zijn volk maakt grote indruk op de verbitterde vijanden van Gods volk.

In ons leven als gelovigen zal de vijand verschrikt worden als wij in geloof waarmaken dat we bij God wonen. Als God onze woning is en als wij als gemeente een woning zijn voor Hem, zal dat de vijand schrik inboezemen.

Het doel van Zijn handelen | *vers 17*

> 17 *U zult hen brengen en hen planten*
> *op de berg [die] Uw eigendom is,*
> *Uw vaste woonplaats,*
> *die U gemaakt hebt, HEERE,*
> *het heiligdom, Heere,*
> *dat Uw handen gesticht hebben.*

Terwijl Mozes in *vers 13* spreekt over Gods woning in de woestijn, spreekt hij nu over Gods woning in het land. Er is sprake van *"de berg [die] Uw eigendom* [of: *erfdeel*] *is"*. Het erfdeel staat altijd in verbinding met het land. Het is ook *"Uw erfdeel"*, het erfdeel van God. God gaat Zijn erfdeel in bezit nemen door het Zijn volk in bezit te laten nemen. Eenmaal daar gekomen, zal Hij daar een *"vaste woonplaats"*, een *"heiligdom"* oprichten, namelijk de tempel. De verloste ziet in het geloof ook die plaats al vooruit, want hij spreekt erover als een voltooide zaak: *"Dat Uw handen gesticht hebben."*

Het volk van God, de gemeente, mag bij Hem wonen. De tempel is ook een beeld van het Vaderhuis *(Jh 14:2)*. Daar zal de gemeente tot in eeuwigheid mogen zijn. Tot die tijd stelt de tempel, evenals de tabernakel, de gemeente als woonplaats van God op aarde voor.

De tempel hoort bij een volk in het land en is een vaste woning. De tabernakel hoort bij een volk in de woestijn en is een verplaatsbare woning. Beide aspecten zijn in de gemeente aanwezig. De gemeente is een hemelse zaak. Zo wordt ze in de *brief aan de Efeziërs* voorgesteld. Tegelijk is ze nog op aarde, op reis door de woestijn van deze wereld. Zo wordt ze bijvoorbeeld in de *eerste brief aan de Korinthiërs* voorgesteld.

De HEERE regeert voor eeuwig | *vers 18*

> *18 De HEERE zal regeren*
> *voor eeuwig en altijd!*

Het hele plan van God met Zijn volk, of het nu gaat om Zijn aardse volk Israël of om Zijn hemelse volk de gemeente, zal door Hem volmaakt uitgevoerd worden. Daartoe laat Hij alles meewerken en daartoe bestuurt Hij alles.

Dat is ook voor het persoonlijke leven van de gelovige een grote bemoediging. Niets loopt God uit de hand. Hij heeft met alles Zijn doel, dat Hij ook bereikt. Geen vijand kan Hem daarin hinderen. Integendeel, Hij weet de vijand te gebruiken tot het vervullen van Zijn plannen!

Het lied van Mirjam | *verzen 19-21*

> *19 Want het paard van de farao, met zijn strijdwagen en zijn ruiters, waren in de zee gekomen, en de HEERE had het water van de zee over hen terug doen*

vloeien. Maar de Israëlieten gingen op het droge, midden in de zee. *20 Mirjam, de profetes, de zuster van Aäron, nam een tamboerijn in haar hand, en al de vrouwen gingen achter haar aan, met tamboerijnen en in reidans.* *21 Toen [zong] Mirjam hun ten antwoord:*

Zing voor de HEERE,
want Hij is hoogverheven!
Het paard en zijn ruiter
heeft Hij in de zee geworpen.

Na het lied wordt de blik nog een keer gericht op wat de HEERE met de farao en zijn legermacht heeft gedaan en hoe de Israëlieten op het droge midden door de zee zijn gegaan.

Dan horen we Mirjam. De profeet Micha verwijst naast Mozes en Aäron ook naar haar als iemand die de HEERE voor Zijn volk heeft uitgezonden *(Mi 6:4)*. We lezen niet dat Mirjam leiding heeft genomen in enige actie. Mozes en Aäron zijn de door de HEERE aangewezen en aangestelde aanvoerders, de leiders. In Mirjam zien we de geest van de profetie. Zij voert het volk aan in een lied dat een antwoord is op het lied van Mozes en de Israëlieten.

Ik heb u immers uit het land Egypte geleid,
u verlost uit het slavenhuis.
Ik heb Mozes, Aäron en Mirjam
vóór u uit gezonden. (Mi 6:4)

Mozes zegt: Ik zal voor de HEERE zingen. Met alle vrouwen in haar gevolg roept Mirjam op voor de HEERE te zingen. Zij gebruikt daarbij dezelfde woorden als Mozes *(vers 1)*, ze herhaalt wat hij heeft gezongen. Daarmee zegt ze als het ware 'amen' op het lied van Mozes.

Zo kunnen wij instemmen met een broeder die in zijn dankzegging de Heer groot maakt door 'amen' te zeggen op zijn dankzegging. Dan moet de dankzegging wel aansluiting in de gevoelens van ons hart hebben gevonden.

Mara | *verzen 22-26*

22 Hierna liet Mozes Israël vanaf de Schelfzee opbreken en zij vertrokken naar de woestijn Sur. Drie dagen gingen zij door de woestijn en vonden geen water. *23 Toen kwamen zij bij Mara. Zij konden echter het water uit Mara niet drinken, want het was bitter. Daarom gaf men het de naam Mara.* *24 Toen morde het volk tegen Mozes, en zei: Wat moeten wij [nu] drinken?* *25 Hij riep*

> *tot de HEERE, en de HEERE wees hem een stuk hout. Dat wierp hij in het water. Toen werd het water zoet. Daar heeft Hij het [volk] verordeningen en bepalingen gegeven, en daar heeft Hij het op de proef gesteld. 26 Hij zei: Als u aandachtig luistert naar de stem van de HEERE, uw God, en doet wat juist is in Zijn ogen, als u Zijn geboden gehoorzaamt en al Zijn verordeningen in acht neemt, dan zal Ik geen enkele van de ziekten over u brengen die Ik over Egypte gebracht heb, want Ik ben de HEERE, uw Heelmeester.*

Het lied is gezongen. De reis begint. Drie dagen de woestijn in en dan een feest voor de HEERE, dat is Gods bedoeling *(Ex 7:16; 8:27-28)*. Maar zo gaat het niet. Het wordt geen feest, het wordt een beproeving. Dat is ook precies waarom God Zijn volk door de woestijn laat gaan: ze leren daar zichzelf kennen, wat er in hun hart is, en ze leren daar God kennen *(Dt 8:2)*. Ook vandaag leert de gelovige na zijn bekering pas goed zichzelf kennen door de situaties van het leven van elke dag.

Ook moet u heel de weg in gedachten houden waarop de HEERE, uw God, u deze veertig jaar in de woestijn geleid heeft, opdat Hij u zou verootmoedigen, [en] u op de proef zou stellen om te weten wat er in uw hart was, of u Zijn geboden in acht zou nemen of niet. (Dt 8:2)

We kunnen ons misschien afvragen hoe het mogelijk is dat Israël zo snel na die grote verlossing tot mopperen komt. Als dat zo is, kennen we onszelf waarschijnlijk slecht. Is het ons nooit overkomen dat we op een bepaald moment erg onder de indruk zijn van Gods goedheid, terwijl we een volgend moment menen dat God ons in de steek heeft gelaten?

De eerste ervaring die het volk in de woestijn opdoet, is dat er geen water is. Als ze dan op een plaats komen waar wel water is, blijkt dat water bitter te zijn. Mara betekent 'bitterheid' *(vgl. Ru 1:20)*. Het water is niet te drinken. De woestijn is het land van de dood. De les die moet worden geleerd, is dat de wereld niets heeft wat de gelovige kan verkwikken. De bronnen van de wereld zijn bitter. Ze stellen altijd teleur nadat we erover verheugd zijn geweest. God wil ons Zijn kracht niet alleen in de verlossing doen kennen, maar in alle omstandigheden van het leven.

Maar zij zei tegen hen: Noem mij niet Naomi, noem mij Mara, want de Almachtige heeft mij grote bitterheid aangedaan. (Ru 1:20)

Deze tegenslag brengt aan het licht wat er in het hart van het volk is. Het begint te mopperen. Mopperen is een groot kwaad. In *1 Korinthiërs 10* somt Paulus vijf ernstige afwijkingen van Israël op tijdens de reis door de woes-

tijn als een vermaning voor de Korinthiërs en voor ons. Als laatste afwijking noemt Paulus: *"Moppert ook niet, zoals sommigen van hen mopperden en door de verderver omkwamen" (1Ko 10:10)*.

In het boek *Numeri* zal God dit kwaad van mopperen straffen. Dat is omdat het volk dan staat op de grondslag van de wet. Hier straft God niet, maar handelt Hij in genade. Hij neemt de beproeving niet weg, maar wil, in beeld, Christus invoeren in de beproeving. Dat zien we in Zijn aanwijzing om een stuk hout te nemen. In dit hout mogen we zien:

1. Christus Zelf *(vgl. Lk 23:31);*
2. het werk van Christus op het kruishout *(Gl 3:13; 1Pt 2:24a)*.

De Persoon van Christus en Zijn volbrachte werk op het kruis van Golgotha is de remedie tegen elke kwaal, tegen elke plaag. Jezus Christus en Die gekruisigd is onder andere het geneesmiddel voor de slechte situatie waarin de Korinthiërs verkeren en ook voor de dwaling waaraan de Galaten zich hebben overgegeven. In beide brieven worden de gelovigen opgeroepen zich weer tot Hem te wenden; met Hem moeten zij opnieuw in een levende verbinding worden gebracht.

Waar Christus wordt ingebracht in de beproeving, wordt de beproeving een zegen. Het water wordt zoet. Aan deze gebeurtenis verbindt God een inzetting: Hij verplicht Zich het volk te helpen. Hij geeft het volk het recht Hem daaraan te herinneren. Hij heeft het volk beproefd en laten zien hoe Zijn hart in goedheid naar hen uitgaat in die beproeving.

Maar Gods zegen kan nooit komen zonder gehoorzaamheid van de kant van het volk. God verwacht van hen dat zij naar Zijn stem zullen luisteren en Zijn geboden zullen houden. Op die manier zullen ze gevrijwaard blijven van al de ziekten die Hij over Egypte heeft gebracht. De HEERE verbindt Zijn naam als Heelmeester aan hun gehoorzaamheid.

Elim | *vers 27*

> *27 Toen kwamen zij bij Elim. Daar waren twaalf waterbronnen en zeventig palmbomen. Zij sloegen daar hun kamp op aan het water.*

Na de ervaring die ze in Mara hebben opgedaan, komt het volk in de vrede en rust van de oase Elim. Er is geen Elim zonder Mara. In Elim – dat

betekent ‘bomen’; daarmee kunnen eiken of palmen zijn bedoeld – drinkt Israël volop van het water van het leven. Hier is de kudde van God aan *“stille wateren”* gevoerd en ligt ze neer *“in grazige weiden”* *(Ps 23:2)*. Elim – deze oase in de woestijn – is als het ware een voorsmaak van het beloofde land, de hemelse rust, en vormt een groot contrast met Mara. Hier zijn louter zegeningen te vinden:

1. Twaalf waterbronnen om uit te drinken, voor iedere stam een bron.
2. De schaduw, de bescherming van zeventig palmbomen tegen de hitte.
3. Een veilig kamp aan het water.

De getallen twaalf en zeventig vinden we in verbinding zowel met Israël als met de gemeente. Zoals er twaalf stamvaders voor Israël zijn, zijn er ook twaalf apostelen voor de gemeente. De laatsten hebben het fundament van de gemeente gelegd *(Ef 2:20)*.

..., opgebouwd op het fundament van de apostelen en profeten, terwijl Jezus Christus Zelf hoeksteen is, ... (Ef 2:20)

Er zijn zeventig oudsten die in Israël een voorname plaats innemen *(Ex 24:1)*. Vergelijk het latere Sanhedrin, dat uit zeventig leden bestaat plus de hogepriester. In het Nieuwe Testament vinden wij niet alleen twaalf apostelen die worden uitgezonden door de Heer Jezus, maar later volgt ook de uitzending van de zeventig *(Lk 10:1)*.

Daarna nu stelde de Heer <nog> <twee en> zeventig anderen aan en zond hen twee aan twee voor Zich uit naar elke stad en plaats waar Hijzelf zou komen. (Lk 10:1)

Wij staan nog steeds op het fundament dat de apostelen hebben gelegd. Wij laven ons nog steeds aan de bronnen die zij ons hebben nagelaten in het geïnspireerde Woord van God. Wij rusten ook nog steeds in de schaduw, de veilige bescherming van de *“zeventig palmbomen”* die we als een beeld kunnen zien van de vele gaven die de verheerlijkte Heer ons uit Zijn volheid geeft *(Ef 4:7-8,11)*.

Exodus 16

Het volk mort voor de tweede keer | *verzen 1-3*

> *1 Zij braken op uit Elim en heel de gemeenschap van de Israëlieten kwam in de woestijn Sin, die tussen Elim en de Sinaï ligt. [Dat was] op de vijftiende dag van de tweede maand nadat zij uit het land Egypte waren vertrokken. 2 En heel de gemeenschap van de Israëlieten morde tegen Mozes en tegen Aäron in de woestijn. 3 De Israëlieten zeiden tegen hen: Och, waren wij maar door de hand van de HEERE gestorven in het land Egypte, toen wij bij de vleespotten zaten en brood aten tot verzadiging toe! Want u hebt ons uitgeleid naar deze woestijn om heel deze gemeente van honger te laten sterven.*

Het volk kan niet bij Elim blijven wonen, hoe aangenaam het daar ook is. Het moet op reis, de woestijn in. Na de verlossing, het lied, de beproeving bij Mara en de rust van Elim begint nu het echte woestijnleven.

Het is anderhalve maand na hun vertrek uit Egypte. Mogelijk is dan de hele voorraad voedsel op die ze uit Egypte hebben meegenomen. Er is geen eten meer en het volk maakt zijn ongenoegen daarover kenbaar aan Mozes en Aäron.

De verwijten zijn niet mals. Ze geven Mozes en Aäron de schuld. Ze stellen het voor alsof zij hen bewust in de woestijn hebben gebracht om hen daar te laten omkomen van de honger. Ze schijnen de slavernij waaronder ze in Egypte hebben gezucht, vergeten te zijn. Ze denken alleen maar terug aan *"de vleespotten"*, en naar hun idee hebben ze daar *"volop brood"* te eten gehad.

Zo dwaas is het volk van God – zo dwaas ben ik – als het de verlossing vergeet, als het niet meer denkt aan de ervaringen die het heeft opgedaan in Mara en Elim. Bij tegenslagen in het geloof vergeten we vaak wat God allemaal ten gunste van ons heeft gedaan en gaan we terugverlangen naar de pleziertjes en het genot van vroeger in de wereld.

De HEERE belooft brood | *verzen 4-5*

> *4 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Zie, Ik zal voor u brood uit de hemel laten regenen. Het volk moet eropuit gaan en de per dag benodigde [hoeveelheid]*

> *verzamelen, zodat Ik het op de proef kan stellen of het naar Mijn wet wandelt of niet. 5 En op de zesde dag moet het [zó] zijn dat zij bereiden wat zij binnenbrengen, en dat zal het dubbele zijn van wat zij dagelijks verzamelen.*

Evenals bij Mara straft God ook hier het volk niet voor hun gemor. In Zijn genade komt Hij hun tegemoet. Hij belooft dat Hij brood zal laten regenen uit de hemel. Ze moeten er wel wat voor doen om het te nuttigen: ze moeten het elke dag verzamelen. Op de zesde dag moeten ze dubbel zoveel inzamelen met het oog op de sabbat. God geeft het manna en de aanwijzingen daarbij om te zien of ze Hem gehoorzaam zullen zijn. Hij wil zien wat er in hun hart is.

"Brood uit de hemel" is een prachtige uitdrukking om aan te geven Wie de Heer Jezus is. Hij is het ware brood uit de hemel *(Jh 6:33,51)*. Om in gemeenschap met God te leven is het van belang elke dag het manna te verzamelen, dat wil zeggen ons elke dag geestelijk te voeden met de Heer Jezus. Het manna is 'woestijnvoedsel'. Het manna stelt de Heer Jezus voor zoals Hij in de evangeliën wordt beschreven. Daar zien we Hem als Mens op aarde in de omstandigheden van het dagelijkse leven. Als we ons daarmee bezighouden, zal ons dat kracht geven voor onze reis door de woestijn, dat wil zeggen voor onze dagelijkse bezigheden.

Want het brood van God is Hij Die uit de hemel neerdaalt en aan de wereld leven geeft. (Jh 6:33)

Ik ben het levende brood dat uit de hemel is neergedaald; als iemand van dit brood eet, zal hij leven tot in eeuwigheid. En het brood dat Ik zal geven, is Mijn vlees <dat Ik zal geven> voor het leven van de wereld. (Jh 6:51)

De hemel voorziet in dingen die op aarde nodig zijn en die door geen werk van de mens te bewerken zijn. Die les zit verborgen in het voorschrift dat er op de sabbat niet mag worden verzameld.

De heerlijkheid van de HEERE | *verzen 6-12*

> *6 Toen zeiden Mozes en Aäron tegen al de Israëlieten: Vanavond [nog] zult u weten dat de HEERE u uit het land Egypte geleid heeft, 7 en morgenochtend zult u de heerlijkheid van de HEERE zien, want Hij heeft uw gemor tegen de HEERE gehoord. Want wie zijn wij, dat u tegen óns mort? 8 Verder zei Mozes: Als de HEERE u in de avond vlees te eten geeft en in de ochtend brood tot verzadiging toe, dan is dat omdat de HEERE het gemor heeft gehoord waarmee u tegen Hem mort. Want wie zijn wij? Uw gemor is niet tegen ons*

> *[gericht], maar tegen de HEERE. 9 Daarna zei Mozes tegen Aäron: Zeg tegen heel de gemeenschap van de Israëlieten: Kom naar voren, voor het aangezicht van de HEERE, want Hij heeft uw gemor gehoord. 10 Terwijl Aäron tot heel de gemeenschap van de Israëlieten sprak en zij zich naar de woestijn keerden, gebeurde het dat, zie, de heerlijkheid van de HEERE in de wolk verscheen. 11 En de HEERE sprak tot Mozes: 12 Ik heb het gemor van de Israëlieten gehoord. Spreek tot hen en zeg: Tegen het vallen van de avond zult u vlees eten, en in de morgen zult u met brood verzadigd worden. Dan zult u erkennen dat Ik de HEERE, uw God, ben.*

Het handelen van God is erop gericht Zijn volk eraan te herinneren dat Hij, de HEERE, hen uit Egypte heeft geleid. Dat waren ze vergeten. Daaraan moeten ook wij steeds terugdenken als er beproevingen op onze weg komen *(Rm 8:32)*.

Hoe zal Hij Die zelfs Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor ons allen overgegeven heeft, ons met Hem ook niet alle dingen schenken? (Rm 8:32)

De HEERE wil het gemor van de Israëlieten doen ophouden door hun Zijn heerlijkheid te tonen. Mozes en Aäron zijn Zijn dienaren. Morren tegen hen is in feite morren tegen de HEERE. Daarom verschijnt Hij Zelf in een wolk aan het volk. Dit is Zijn eerste verschijning aan hen. Hij verschijnt niet aan hen om hen te verteren, maar om hen onder de indruk te brengen van Wie Hij is.

De HEERE herhaalt Zijn belofte dat Hij voedsel gaat geven. Hij belooft niet alleen manna, maar ook vlees. Eenmalig, op de avond van die dag, zullen ze vlees eten. Vervolgens zullen ze elke morgen het manna krijgen.

Kwartels en manna | *verzen 13-15*

> *13 En tegen de avond gebeurde het dat er kwartels kwamen aanvliegen, die het kamp overdekten, en in de ochtend was er een laag dauw rondom het kamp. 14 Toen de laag dauw opgetrokken was, zie, over de woestijn lag [iets] fijns, [iets] vlokkigs, fijn als de rijp op de aarde. 15 Toen de Israëlieten dat zagen, zeiden zij tegen elkaar: Wat is dat? Want zij wisten niet wat het was. Mozes zei tegen hen: Dit is het brood dat de HEERE u te eten gegeven heeft.*

Zoals God heeft beloofd, zo gebeurt het. Hij laat *"vlees op hen regenen als stof en gevleugelde vogels als zand van de zee"* *(Ps 78:27)*. God geeft twee keer kwartels aan Zijn volk als vlees te eten: hier en in *Numeri 11*. Het zijn vo-

gels die zich door de wind laten meevoeren *(Nm 11:31)* en gemakkelijk te vangen zijn. Ze worden genoemd in verbinding met het manna *(Ps 105:40)*.

Het volk krijgt eerst de kwartels in de avond en daarna de volgende morgen het manna. In de kwartels is het beeld te zien dat we ons voeden met de dood van een Ander. De Heer Jezus spreekt erover in *Johannes 6* in samenhang met het manna, dat we niet alleen Zijn vlees moeten eten, maar ook Zijn bloed moeten drinken *(Jh 6:51-56)*. Dat ziet erop dat we ons voeden met Zijn dood.

Het manna stelt Christus voor in Zijn vernedering op aarde, in Zijn leven op aarde. We kunnen ons alleen met Zijn leven bezighouden als we ons eerst met Zijn dood hebben gevoed, ons eerst hebben vereenzelvigd met Hem als Degene Die voor ons gestorven is.

Enkele kenmerken van het manna als een beeld van de Heer Jezus:

1. De herkomst is de hemel: *"Want het brood van God is Hij Die uit de hemel neerdaalt en aan de wereld leven geeft" (Jh 6:33).*
2. De Gever is God: *"Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon heeft gegeven, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat maar eeuwig leven heeft" (Jh 3:16).*
3. Hoe het er uitziet:
   a. wit *(vers 31)* = rein, zonder zonde: *"Hij 'Die geen zonde heeft gedaan en geen bedrog werd in Zijn mond gevonden'" (1Pt 2:22; 2Ko 5:21; Hb 7:26)*;
   b. klein = gering, ootmoedig: *"Want Hij is als een loot opgeschoten voor Zijn aangezicht, als een wortel uit dorre aarde. Gestalte of glorie had Hij niet; als wij Hem aanzagen, was er geen gedaante dat wij Hem begeerd zouden hebben" (Js 53:2; Fp 2:5-8)*;
   c. rond = zonder begin en einde, eeuwig bestaan en volkomen: *"In [het] begin was het Woord; en het Woord was bij God, en het Woord was God" (Jh 1:1)*.
4. Het gebruik ervan:
   a. zoet *(vers 31)* = aangename smaak: *"Proef en zie dat de HEERE goed is" (Ps 34:9a; Ps 119:103; 1Pt 2:2-3)*;
   b. gratis te krijgen = een gave: *"Want het loon van de zonde is [de] dood; maar de genadegave van God is [het] eeuwige leven in Christus Jezus onze Heer" (Rm 6:23; Jh 3:16; 2Ko 9:15)*;

c. bereikbaar voor iedereen, het gemakkelijkst voor kinderen, want het ligt op de grond: *"En de Geest en de bruid zeggen: Kom! En laat hij die het hoort, zeggen: Kom! En laat hij die dorst heeft, komen; laat hij die wil, [het] levenswater nemen om niet" (Op 22:17; Rm 10:6-10; Jh 3:16)*.

Verzamelen van het manna | *verzen 16-21*

> *16 Dit is het woord dat de HEERE geboden heeft: Ieder moet ervan verzamelen naar wat hij eten [kan], een gomer per hoofd, naar het aantal van uw personen. Ieder moet [het] nemen voor hen die in zijn tent zijn. 17 En zo deden de Israëlieten, zij verzamelden, de een veel en de ander weinig. 18 Zij maten het met de gomer. Wie veel had verzameld, had niets over, en hem die weinig had verzameld, ontbrak niets. Ieder had zóveel verzameld als hij eten [kon]. 19 En Mozes zei tegen hen: Niemand mag ervan overlaten tot de [volgende] morgen. 20 Maar zij luisterden niet naar Mozes en sommige mannen lieten ervan over tot de [volgende] morgen. Toen zat het vol wormen en stonk het. Daarom was Mozes erg kwaad op hen. 21 Zo verzamelden zij het elke morgen, ieder naar wat hij eten [kon], want zodra de zon heet werd, smolt het weg.*

Het manna wordt door de HEERE gegeven, maar ieder moet het wel gaan verzamelen. Het wordt niemand in de mond gelegd. Ieder mag zoveel verzamelen van het manna als hij zelf wil. Het hangt af van de eetlust. Elke verzamelde portie dient voor één dag. Er kan niets van bewaard worden tot de volgende dag. Dat betekent dat erop moet worden vertrouwd dat de HEERE het de volgende dag weer zal geven. Het ligt veiliger in Gods voorraadkamer dan in de tent van de Israëliet. Ook moet het worden verzameld voordat de zon heet wordt. Dat betekent dat het in de morgen moet worden verzameld.

De geestelijke toepassing is deze: Iedere gelovige voedt zich met de Heer Jezus door het lezen van het Woord naar de mate dat hij honger heeft. Het is nodig elke dag met Gods Woord bezig te zijn. Doe het bij voorkeur 's morgens vroeg, voordat alle drukte van de dag komt en er geen gelegenheid meer is. Het grote voorbeeld is de Heer Jezus Zelf *(Js 50:4)*.

> *De Heere HEERE gaf Mij een tong van een die onderwijs ontving,*
> *zodat Ik weet met de vermoeide een woord op de juiste tijd te spreken.*
> *Hij wekt Mij elke morgen, Hij wekt Mij het oor,*
> *zodat Ik hoor als zij die onderwijs ontvangen. (Js 50:4)*

Je kunt niet teren op wat je gisteren hebt gelezen. Doe je dat wel, dan wordt het teren op oude kost. Dan is het gevaar groot dat oude ervaringen telkens weer breed worden uitgemeten, wat ook nog eens tot verveling van de luisteraar is. Het is niet meer fris. Het wordt kennis die opblaast. De trots wordt gevoed, het is van de mens en dat stinkt.

Paulus past *vers 18* op het alledaagse leven van de gemeente toe: *"Maar naar gelijkheid; in de tegenwoordige tijd [diene] uw overvloed voor hun gebrek, opdat ook hun overvloed dient voor uw gebrek, zodat er gelijkheid is, zoals geschreven staat: 'Hij die veel [verzameld had], had geen overmaat, en die weinig [verzameld had], had geen gebrek'"* *(2Ko 8:14-15)*. Hij trekt hier een les uit het verzamelen van het manna en zegt enkele dingen over hoe wij als christenen in materieel opzicht voor elkaar kunnen zorgen.

Het manna en de sabbat | *verzen 22-31*

> *22 Op de zesde dag gebeurde het dat zij een dubbele [hoeveelheid] brood verzamelden, twee gomers voor één [persoon]. Al de leiders van de gemeenschap kwamen dat aan Mozes vertellen. 23 Hij zei toen tegen hen: Dat is het wat de HEERE gesproken heeft. Morgen is het de rust[dag], de heilige sabbat voor de HEERE! Wat u bakken wilt, bak het, en kook wat u koken wilt, en laat alles wat er overblijft voor uzelf liggen om het tot de [volgende] morgen te bewaren. 24 Zij lieten het staan tot de [volgende] morgen, zoals Mozes geboden had, en [nu] stonk het niet en waren er geen maden in. 25 Toen zei Mozes: Eet dit vandaag, want vandaag is het de sabbat voor de HEERE. U zult het vandaag buiten niet vinden. 26 Zes dagen moet u het verzamelen, maar op de zevende dag is het sabbat. Dan zal het er niet zijn. 27 Het gebeurde echter op de zevende dag dat [sommigen] van het volk eropuit gingen om [brood] te verzamelen, maar zij vonden niets. 28 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Hoelang weigert u [nog] Mijn geboden en Mijn wetten in acht te nemen? 29 Zie, omdat de HEERE u de sabbat gegeven heeft, daarom geeft Hij u op de zesde dag brood voor twee dagen. Ieder moet op zijn plaats blijven! Niemand mag er op de zevende dag vanuit zijn [verblijf]plaats opuit gaan! 30 Zo rustte het volk op de zevende dag. 31 Het huis van Israël gaf het de naam manna. Het was wit als korianderzaad, en de smaak ervan was als van een honingkoek.*

Op de zesde dag moet het volk voor twee dagen manna verzamelen. De volgende dag is het de sabbat. Het volk mag dan delen in de rust van God

(Gn 2:2-3). De rust is niet een verplichting, maar een voorrecht. Pas bij Sinaï, als de wet wordt gegeven, wordt het een verplichting.

In de evangeliën wordt de rust verbonden met het aanvaarden van de Heer Jezus *(Mt 11:28)*. Hij is de Heer van de sabbat. Wie Hem heeft, heeft werkelijk rust en kan werkelijk van Hem genieten.

Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast bent, en Ik zal u rust geven. (Mt 11:28)

Op andere dagen moet het volk erop uit om het voedsel te verzamelen. Op de sabbat mag het niet. Dit stelt twee aspecten voor in ons bezig zijn met de Heer Jezus. Het eerste is dat de kennis over Hem ons niet komt aanwaaien. We zullen ons met Gods Woord moeten bezighouden, ons ervoor moeten inspannen. Het tweede is dat dit alleen goed zal kunnen gebeuren als we ons realiseren dat alles van de Heer moet komen. Alleen als we onze rust in Hem hebben gevonden, als Hij alles voor ons is, als we niet bezig zijn in eigen kracht, zullen we kunnen genieten van Wie Hij is.

Manna in een kruik bewaard | *verzen 32-34*

> *32 Verder zei Mozes: Dit is het woord dat de HEERE geboden heeft. Vul een gomer ervan om [het] te bewaren, [al] hun generaties door, zodat zij het brood zien dat Ik u in deze woestijn te eten heb gegeven, toen Ik u uit het land Egypte leidde. 33 Ook zei Mozes tegen Aäron: Neem een kruik en doe daar een volle gomer manna in, en zet die voor het aangezicht van de HEERE om het te bewaren, [al] hun generaties door. 34 Zoals de HEERE Mozes geboden had, zette Aäron het vóór de getuigenis om te bewaren.*

Van het manna moet een volle gomer als monster in een kruik worden bewaard. Die kruik moet voor het aangezicht van de HEERE worden gezet. Geestelijk toegepast betekent het dat God tot in eeuwigheid terugziet naar wat de Heer Jezus voor Hem op aarde is geweest. Dat is ook met ons het geval. Het genieten van Hem is niet alleen voor hier-en-nu. Wat in de woestijn geen dag bewaard kan blijven, blijft bewaard tot in eeuwigheid.

De kruik moet *"vóór de getuigenis"* – wat later de ark is – waar God troont, worden geplaatst. Zolang God met Zijn volk op aarde rondtrekt, denkt Hij aan het volmaakte leven van Zijn Zoon op aarde. Weer later komt de kruik in de ark: *"De ark van het verbond ... waarin een gouden kruik was die het manna bevatte" (Hb 9:4)*. De ark vinden we terug in de hemel: *"En de tempel*

van God in de hemel werd geopend en de ark van Zijn verbond werd gezien in Zijn tempel" (Op 11:19a).

In de hemel zal het manna als beloning het speciale voedsel zijn voor overwinnaars. De Heer Jezus zal hun Zelf *"geven van het verborgen manna" (Op 2:17)*. Die overwinnaars zullen in de hemel op bijzondere wijze de gemeenschap met de verheerlijkte Heer genieten als Degene Die eens in vernedering op aarde is geweest. De gedachten gaan terug naar de pelgrimstijd op aarde en naar de kracht die Hij toen heeft gegeven om tegen alle druk in stand te houden en te overwinnen.

Veertig jaar manna | *vers 35*

> *35 De Israëlieten aten veertig jaar [lang] het manna, totdat zij in bewoond gebied kwamen. Zij aten manna, totdat zij aan de grens van het land Kanaän kwamen.*

Veertig is het getal van beproeving. Zoveel jaar heeft de reis van het volk door de woestijn geduurd. Gedurende die hele tijd van beproeving is daar het manna: een voortdurend bewijs van Gods zorg. Zien wij het elke dag? Of raken we eraan gewend en zien we het wonder er niet meer van, zoals het ook met Israël is gegaan?

Een gomer | *vers 36*

> *36 Een gomer is een tiende van een efa.*

Voor ieder is er een afgepaste maat naar de persoonlijke behoeften en in overeenstemming met de verantwoordelijkheden, waarvan het getal tien spreekt. Tevens is de gedachte dat ieder persoonlijk deel uitmaakt van een groter geheel: het is *"een tiende"* deel van een grotere eenheid, *"een efa"*. We mogen eraan denken dat we er niet alleen voor staan.

Exodus 17

Geen water: een morrend volk | *verzen 1-3*

> *1 Daarna brak heel de gemeenschap van de Israëlieten uit de woestijn Sin op [en trok] van rustplaats tot rustplaats, op bevel van de HEERE, en zij sloegen hun kamp op in Rafidim. Daar was echter geen water voor het volk om te drinken. 2 En het volk kreeg onenigheid met Mozes en zei: Geeft u ons water, zodat wij kunnen drinken! Mozes zei tegen hen: Waarom hebt u onenigheid met mij? Waarom stelt u de HEERE op de proef? 3 Het volk smachtte daar naar water en het volk morde tegen Mozes en het zei: Waarom hebt u ons toch uit Egypte laten vertrekken? Om mij, mijn kinderen en mijn vee van dorst te laten omkomen?*

Het volk trekt verder. Dat doet het niet omdat het daar zin in heeft of het nut ervan inziet, maar omdat de HEERE daartoe het bevel heeft gegeven. Zo komen ze in Rafidim. Daar blijkt geen water te zijn. Is dat het resultaat van luisteren naar een bevel van God? Het leert ons dat ook al gaan wij de weg van gehoorzaamheid, de moeilijkheden en beproevingen ons niet bespaard blijven. God gebruikt die moeilijkheden om ons geloof te beproeven en te louteren en Zichzelf te verheerlijken door ons eruit te redden.

Wat zijn we hardleers, net als het volk dat weer begint te mopperen. De Heer brengt ons in zulke situaties, opdat we leren zien wat er in ons hart is. Mozes moet het weer ontgelden. Maar ze zijn aan het verkeerde adres. Daarbij zijn ze ook in een verkeerde gezindheid.

Mozes spreekt erover dat zij de HEERE op de proef stellen, Hem verzoeken. Hun ongeloof blijkt wel als ze Mozes ervan beschuldigen dat hij hen uit Egypte heeft gehaald om hen in de woestijn te laten sterven. Weer denken ze niet aan God en de verlossing uit de slavernij *(Ex 16:3)*.

De HEERE geeft water | *verzen 4-6*

> *4 Toen riep Mozes tot de HEERE: Wat moet ik met dit volk doen? Het scheelt niet veel of zij zullen mij stenigen. 5 De HEERE zei tegen Mozes: Trek vóór het volk uit, en neem [enkelen] van de oudsten van Israël met u mee. Neem uw staf, waarmee u de Nijl sloeg, in uw hand en ga op weg. 6 Zie, Ik zal daar vóór*

> *u op de rots bij de Horeb staan. Dan moet u op de rots slaan, en er zal water uitkomen, zodat het volk kan drinken. En Mozes deed dit voor de ogen van de oudsten van Israël.*

Mozes gaat met zijn nood naar de HEERE. De HEERE geeft Zijn aanwijzingen om in genade tegemoet te komen aan het gemopper van het volk *(vgl. Ex 15:25)*. De Heer geeft hier Zelf het voorbeeld van wat Hij ons opdraagt: *"Maar als uw vijand ... dorst heeft, geef hem te drinken" (Rm 12:20)*. Mozes moet met dezelfde staf als die waarmee hij de rivier de Nijl heeft geslagen, op de rots slaan waarop de HEERE staat. Dan zal er water komen. Terwijl de oudsten er als getuigen bij staan, slaat Mozes op de rots, met als gevolg dat er een stroom van water uit vloeit *(Ps 78:15-16; 114:8)*.

Hij spleet de rotsen doormidden in de woestijn
en liet hen overvloedig drinken als [uit] diepe wateren.
Want Hij bracht stromen voort uit de rots
en deed water neerstorten als rivieren.
(Ps 78:15-16)

Paulus verklaart de geestelijke betekenis van deze gebeurtenis. Met het oog op deze gebeurtenis zegt hij dat de Israëlieten "allen dezelfde geestelijke drank dronken. *(Want zij dronken uit een geestelijke steenrots die volgde; de steenrots nu was Christus.)" (1Ko 10:4)*. Hier staat dat de steenrots Christus voorstelt. Hij is geslagen in het oordeel dat God over Hem heeft gebracht op het kruis. Na Zijn dood, opstanding en hemelvaart is de Heilige Geest gekomen. De Heilige Geest wordt vergeleken met *"stromen van levend water" (Jh 7:38-39)*.

Evenals het manna elke dag komt, blijft ook de stroom van water het volk volgen, de hele woestijnreis door *(1Ko 10:4)*. De uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag is eenmalig, maar de gevolgen ervan duren voort. Dat gebeurt op voorspraak van de Heer Jezus: *"En Ik zal de Vader vragen en Hij zal u een andere Voorspraak geven, opdat Die met u zal zijn tot in eeuwigheid: de Geest van de waarheid, Die de wereld niet kan ontvangen, omdat zij Hem niet aanschouwt en Hem niet kent; u kent Hem, omdat Hij bij u blijft en in u zal zijn" (Jh 14:16-17)*. De Heilige Geest zal met en in de gelovige zijn zolang de gemeente op aarde is, en tot in eeuwigheid.

De HEERE op de proef gesteld | *vers 7*

> *7 Hij gaf die plaats de naam Massa en Meriba, vanwege de onenigheid van de Israëlieten en omdat zij de HEERE op de proef gesteld hadden door te zeggen: Is de HEERE [nu] in ons midden of niet?*

In *vers 2* legt Mozes de slechte gezindheid van het volk al bloot door hen voor te houden dat ze de HEERE verzoeken. Na het slaan van de rots noemt hij de plaats *"Massa en Meriba"*. Hiermee legt hij de herinnering aan wat hier gebeurt voor het nageslacht vast. De reden van de naamgeving wordt in dit vers uitvoerig omschreven. Massa betekent 'beproeving', Meriba betekent 'strijd' of 'twist'. In *Hebreeën 3* is het weergegeven met 'verbittering' *(Hb 3:8)*.

..., verhardt uw harten niet zoals bij de verbittering, in de dag van de verzoeking in de woestijn, ... (Hb 3:8)

Opmerkelijk is dat de namen niet herinneren aan het genadige handelen van God, het slaan van de steenrots, maar aan het opstandige handelen van het volk. Ze moeten eraan herinnerd worden *waarom* de rots geslagen is.

Ook is het bijzondere van deze beproeving niet zozeer dat God Zijn volk op de proef stelt, maar het omgekeerde, dat Israël God op de proef stelt! Ze dagen Hem uit door van Hem een bewijs van Zijn tegenwoordigheid te eisen. Daardoor tonen ze twijfel aan Zijn liefde en trouw en aan Zijn aanwezigheid in hun midden, misschien zelfs wel aan Zijn bestaan. Het is de taal van het opstandige ongeloof die ons in onze dagen ook niet zo onbekend in de oren klinkt: Als er een God is, dan moet Hij dit of dat maar eens doen. Alsof God Zich al niet vele malen heeft bewezen.

De zonde van het volk is niet slechts ongeloof in de macht van God, maar een twijfel aan Zijn tegenwoordigheid en bedoelingen. Je kunt eraan twijfelen of Hij in staat is een bepaalde zaak te bewerken. Dat is een te klein denken van God. Dat is erg voor God. Nog erger is het als we menen dat Hij niet het goede met ons voor heeft, of dat Hij Zich helemaal niets van ons aantrekt, dat Hij niet bij ons is.

De strijd van Jozua tegen Amalek | *verzen 8-13*

> *8 Toen kwam Amalek en bond de strijd aan met Israël in Rafidim. 9 Mozes zei tegen Jozua: Kies mannen voor ons uit en trek op, bind de strijd aan met Amalek. Morgen zal ik op de top van de heuvel staan met de staf van God in mijn hand. 10 Jozua deed zoals Mozes tegen hem gezegd had door de strijd aan te binden met Amalek. Mozes, Aäron en Hur klommen echter op de top van de heuvel. 11 En het gebeurde, als Mozes zijn hand ophief, dat Israël de overhand*

> *had, maar als hij zijn hand neerliet, dat Amalek de overhand had. 12 De handen van Mozes werden echter zwaar; daarom namen zij een steen en legden die onder hem, zodat hij erop kon gaan zitten. Aäron en Hur ondersteunden zijn handen, de een aan de ene en de ander aan de andere [kant]. Zo bleven zijn handen onbeweeglijk, totdat de zon onderging. 13 Zo overwon Jozua Amalek en zijn volk met de scherpte van het zwaard.*

In de vorige gedeelten heeft God ervoor gezorgd dat het volk voortdurend voedsel en water zal hebben. Nu komt er strijd, ook voortdurend. Het verslag van de strijd wordt ingeluid met het woord *"toen"*. In aansluiting op het voorgaande vers lijkt deze strijd te volgen, niet zozeer op het handelen van God, maar op de houding van ongeloof van het volk. Toch kan het volk gebruikmaken van het door God verleende voedsel en water om in de kracht daarvan die strijd te kunnen voeren.

In Egypte hebben ze geen strijd gehad. Daar zijn ze in slavernij geweest. Bij de Rode Zee is er ook geen strijd geweest. Daar heeft God gestreden. In de woestijn is er strijd die wel door het volk moet worden gestreden. De strijd tegen Amalek wordt niet door het volk gezocht. Amalek is een kleinzoon van Ezau *(Gn 36:12)*, de *"ongoddelijke" (Hb 12:16)*, en vertoont diens karaktertrekken.

Amalek is een beeld van de satan die de gelovige aanvalt via de zwakheid van zijn zondige vlees. Petrus vermaant de gelovigen zich te onthouden *"van de vleselijke begeerten die strijd voeren tegen uw ziel" (1Pt 2:11)*. Deze strijd dringt zich in onze ziel op. Het is een strijd die we moeten overlaten aan de Geest Die in ons woont *(Gl 5:17)*. Door in de Geest te wandelen zullen we niet toegeven aan de begeerte van het vlees *(Gl 5:16)*.

Want het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees; want deze staan tegenover elkaar, opdat u niet doet wat u wilt. (Gl 5:17)

Maar ik zeg: wandelt door [de] Geest, en u zult [de] begeerte van [het] vlees geenszins volbrengen. (Gl 5:16)

De Geest richt onze aandacht op Christus in de heerlijkheid. Jozua zal het volk door de Jordaan in het beloofde land brengen. Hij is een beeld van Christus Die ons door de Geest voorgaat om de geestelijke zegeningen in het hemelse land in bezit te nemen. Het is de Heer Jezus Die door de Geest de strijd aanbindt met het vlees. 'Jozua' is de Hebreeuwse naam voor de Griekse naam 'Jezus'.

Tegelijk is de strijd afhankelijk van de plaats die Mozes op de berg voor God inneemt. Mozes is daar samen met Aäron en Hur. Deze drie mannen op de berg stellen ook Christus voor: Mozes heeft het volk bevrijd, hij stelt de Verlosser voor; Aäron stelt de Heer Jezus als Hogepriester voor Die *"met onze zwakheden kan medelijden" (Hb 4:15)*; Hur betekent witheid, reinheid, wat de volmaaktheid laat zien van Hem Die de voorbede doet.

De Heer Jezus wordt natuurlijk nooit moe *(Hb 7:25)*. Het gaat erom te laten zien hoezeer alles afhankelijk is van Hem, door Wiens voorbede in de hemel het verloop van de strijd op aarde wordt bepaald.

Daarom kan Hij ook volledig behouden wie door Hem tot God naderen, daar Hij altijd leeft om voor hen tussenbeide te treden. (Hb 7:25)

De strijd wordt door Jozua beslecht met de scherpte van het zwaard. Het Woord van God wordt vergeleken met *"het zwaard van de Geest" (Ef 6:17b)*. De Geest in ons maakt gebruik van het Woord van God om aan het vlees en zijn begeerte de kracht te ontnemen.

De HEERE strijdt tegen Amalek | *verzen 14-16*

> *14 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Schrijf dit ter gedachtenis in een boek en prent het Jozua in dat Ik de herinnering aan Amalek van onder de hemel geheel zal uitwissen. 15 En Mozes bouwde een altaar en gaf het de naam: De HEERE is mijn Banier! 16 Hij zei: Voorzeker, de hand op de troon van de HEERE! De strijd van de HEERE zal tegen Amalek zijn, van generatie op generatie!*

Amalek is verslagen, maar niet verdelgd. Het vlees is niet uit te roeien. De overwinning levert Israël geen voordeel op, behalve dat ze nu zonder schade te hebben geleden verder kunnen trekken. Ze zullen op hun hoede moeten blijven voor deze vijand. Daarom wordt deze strijd op schrift gesteld, zodat ze een blijvende waarschuwing hebben. Iets wat geschreven is, kan altijd geraadpleegd worden *(vgl. Js 30:8)*. Tegelijk wordt een bemoediging opgenomen: de HEERE zal deze vijand uiteindelijk volledig verdelgen.

Nu [dan], kom, schrijf het in hun bijzijn op een [schrijf]tafel
en teken het op in een boek,
zodat het blijft staan tot de laatste dag,
voor altijd en eeuwig. (Js 30:8)

De reactie van Mozes is prachtig. Hij bouwt een altaar. Een altaar wijst op aanbidding. De naam die hij eraan geeft, spreekt van de overwinning in

de Naam van de HEERE. De regering is in de hand van de HEERE. Het is Zijn strijd.

De reactie van Mozes is een voorbeeld voor ons. Hoe reageren wij op wat de Heer voor ons doet? Het besef dat in ons geen kracht is, maar dat Hij het bestuur over ons leven in handen heeft, zal ons tot aanbidding van Hem brengen.

Exodus 18

Jethro bezoekt Mozes | *verzen 1-12*

> *1 Toen Jethro, de priester van Midian, de schoonvader van Mozes, alles hoorde wat God voor Mozes en Zijn volk Israël gedaan had, [namelijk] dat de HEERE Israël uit Egypte geleid had, 2 nam Jethro, de schoonvader van Mozes, Zippora, de vrouw van Mozes (nadat [deze] haar teruggestuurd had), 3 met haar twee zonen, van wie de naam van de één Gersom was, want, had hij gezegd, ik ben een vreemdeling geweest in een vreemd land. 4 En de naam van de ander was Eliëzer, want, [had hij gezegd], de God van mijn vader is mij tot hulp geweest en heeft mij gered van het zwaard van de farao. 5 Toen Jethro, de schoonvader van Mozes, met diens zonen en diens vrouw bij Mozes in de woestijn kwam, bij de berg van God, waar [Mozes] zijn kamp had opgeslagen, 6 [liet] hij tegen Mozes zeggen: Ik, je schoonvader Jethro, kom naar je toe met je vrouw en met haar beide zonen [die] bij haar [zijn]. 7 Toen ging Mozes naar buiten, zijn schoonvader tegemoet. Hij boog zich en kuste hem. En zij vroegen naar elkaars welstand en gingen de tent binnen. 8 Mozes vertelde zijn schoonvader alles wat de HEERE ter wille van Israël met de farao en de Egyptenaren gedaan had, al de moeite die hun onderweg getroffen had, en [hoe] de HEERE hen gered had. 9 Jethro verheugde zich over al het goede dat de HEERE aan Israël gedaan had, dat Hij het gered had uit de hand van de Egyptenaren. 10 En Jethro zei: Geloofd zij de HEERE, Die je gered heeft uit de hand van de Egyptenaren en uit de hand van de farao, Die dit volk van onder de hand van de Egyptenaren gered heeft! 11 Nu weet ik dat de HEERE groter is dan alle goden, want in de zaak waarin zij overmoedig handelden, [stond Hij] boven hen. 12 Toen nam Jethro, de schoonvader van Mozes, voor God een brandoffer en slachtoffers, en Aäron en al de oudsten van Israël kwamen [erbij] om voor het aangezicht van God de maaltijd te gebruiken met de schoonvader van Mozes.*

Jethro heeft gehoord wat God voor Mozes en Zijn volk heeft gedaan. Dit bericht is voor hem de aanleiding om met zijn dochter, de vrouw van Mozes, en hun twee zonen naar Mozes toe te gaan. De ontmoeting bij de berg Gods is bijzonder hartelijk. Ze vragen aan elkaar hoe het gaat. Dat is niet het vluchtige vragen dat wij vaak doen, waarbij we niet eens

op antwoord wachten of zelf al snel antwoord geven dat het ‘goed’ gaat. Als er op de vraag hoe het gaat een wat langer, inhoudelijk antwoord komt, voelen we ons er soms door overvallen. Het is belangrijk oprechte belangstelling voor elkaar te tonen en daar ook tijd voor te nemen. Daarvoor is vertrouwen nodig dat er achter de vraag naar hoe het gaat echte belangstelling schuilgaat en niet slechts vormelijkheid.

Na het uitwisselen van hun wederzijdse persoonlijke omstandigheden gaan ze ‘in huis’. Daar getuigt Mozes van al het handelen van de HEERE ten gunste van Zijn volk. Jethro verheugt zich daarover en prijst de HEERE. Hij erkent dat de God van Israël verheven is boven alle goden. Hij offert en eet met de Israëlieten voor Gods aangezicht. Het is mooi om te zien dat het onderwerp van het gesprek de goedheid van de HEERE voor Israël is en dat de uitwerking ervan is dat Hij geëerd wordt. Dat zijn werkelijk opbouwende gesprekken.

Zo zouden ook onze gesprekken moeten zijn, met (ook) die uitwerking. Wij kunnen toch ook vertellen over de goedheid van de Heer die wij hebben ervaren in onze verlossing en al Zijn zorg voor ons daarna? Deze gemeenschap die daarin wordt beleefd, zal leiden tot uitingen van vreugde en dankbaarheid, waaraan ook anderen deelhebben en bovenal God Zelf. Het gebeurt *“voor het aangezicht van God”*, dat wil zeggen dat Hij erbij aanwezig is en Zich erin verheugt.

Met de ontmoeting tussen Mozes en Jethro eindigt het eerste deel van dit boek. Veel uitleggers zien in dit tafereel een profetische verwijzing naar de vreugde van Christus (Mozes) Die Hij deelt met de volken (Jethro) en het volk Israël (Aäron en al de oudsten van Israël) aan het begin van het vrederijk.

De profetische toepassing zien we ook in de afwezigheid van de vrouw van Mozes gedurende de bevrijding van Israël. Zo zal namelijk ook de gemeente in de tijd van de grote verdrukking die over Israël zal komen, niet op aarde zijn. En zoals de gemeente zal verschijnen in de vreugde van de bevrijding van Israël, zo verschijnt Zippora nu ook weer op het toneel.

De beide zonen worden genoemd en ook de betekenis van hun namen. Gersom betekent ‘vreemdeling’. Hij herinnert er door zijn naam aan dat Christus, evenals Mozes, Vreemdeling op aarde is geweest, zoals de

gemeente dat nu ook is. In deze moeilijke positie is Mozes zeker geweest van de hulp van God, wat in de naam Eliëzer – dat betekent 'mijn God is hulp' – wordt aangegeven.

Naast de profetische toepassing is er ook een praktische toepassing te maken. Als de Heer Jezus in ons leven Zijn verlossing heeft laten zien, zal dat door anderen opgemerkt worden. Wat is het dan schitterend als wij aan die anderen daarover kunnen vertellen, zodat ook zij vereerders van Hem zouden worden.

Jethro stelt taakverdeling voor | *verzen 13-27*

> *13 Het gebeurde dan de volgende dag dat Mozes zitting hield om recht te spreken over het volk. Het volk stond voor Mozes, van de morgen tot de avond. 14 Toen de schoonvader van Mozes zag wat hij allemaal voor het volk deed, zei hij: Wat betekent dit wat je voor het volk doet? Waarom houd je alléén zitting, terwijl heel het volk van de morgen tot de avond tegenover je staat? 15 Toen zei Mozes tegen zijn schoonvader: Omdat het volk naar mij toe komt om God te raadplegen. 16 Wanneer zij een zaak hebben, komt men [daarmee] naar mij en oordeel ik tussen de een en de ander. Ik maak [hun] de verordeningen van God en Zijn wetten bekend. 17 Maar de schoonvader van Mozes zei tegen hem: Wat je doet, is niet goed. 18 Je zult [er] zeker [aan] bezwijken, zowel jij als dit volk dat bij je is, want dit is te zwaar voor je. Je kunt dit niet alleen doen. 19 Luister nu naar mijn stem. Ik zal je raad geven en God zal met je zijn. Jíj moet het volk bij God vertegenwoordigen en jíj moet de zaken voor God brengen. 20 Je moet hun de verordeningen en de wetten voorhouden en hun de weg bekendmaken waarop zij moeten gaan en het werk dat zij moeten doen. 21 Jij echter, jij moet [daarnaast] onder heel het volk omkijken naar bekwame mannen, godvrezende, betrouwbare mannen, [die] een afkeer hebben van winstbejag. Je moet leiders over duizend, leiders over honderd, leiders over vijftig en leiders over tien over hen aanstellen. 22 Zij moeten altijd over dit volk oordelen. Maar laat het [zo] zijn dat zij elke grote zaak bij jou brengen, en zelf over elke kleine zaak oordelen. Maak het zo voor jezelf lichter en laat hen [die last samen] met je dragen. 23 Als je dit doet en God het je gebiedt, dan zul je staande kunnen blijven en zal dit hele volk ook in vrede naar zijn [woon]plaats gaan. 24 Mozes luisterde naar de stem van zijn schoonvader en deed alles wat hij gezegd had. 25 Mozes koos daarom uit heel Israël bekwame mannen en stelde hen aan als hoofd*

over het volk: leiders over duizend, leiders over honderd, leiders over vijftig en leiders over tien. 26 Zij oordeelden altijd over het volk. De moeilijke zaken brachten zij bij Mozes, maar over elke kleine zaak oordeelden zij zelf. 27 Toen liet Mozes zijn schoonvader gaan, en deze ging [terug] naar zijn land.

Terwijl Mozes zijn familie op bezoek heeft, gaat hij door met zijn werk. Het volk dat hem nodig heeft, staat voor hem. Hij is voor iedereen van het volk bereikbaar. Hij is de dienaar van hen allen. Maar het is een lange rij. Op de tweede dag van zijn bezoek ziet Jethro Mozes aan het werk. De omvang van het werk brengt Jethro ertoe Mozes een aanbeveling te doen om hem verlichting te geven. Hij stelt voor dat Mozes taken delegeert, terwijl Mozes zelf voor de zware zaken beschikbaar is en ook het volk vertegenwoordigt bij God.

Dit voorstel wordt door Mozes aanvaard. Hij stelt in rangorde mannen als hoofden over het volk aan. Die mannen zijn altijd beschikbaar als zich een probleem voordoet waarover recht moet worden gesproken. Zelf blijft hij de moeilijke zaken behandelen.

De profetische toepassing is dat de Heer Jezus in de regering van het vrederijk, anderen in Zijn regering betrekt. Naar de mate van trouw krijgen de gelovigen gezag over een aantal steden *(Lk 19:16-19)*.

De eerste nu verscheen en zei: Heer, uw pond heeft tien ponden opgebracht. En hij zei tot hem: Goed zo, goede slaaf; omdat je in [het] geringste trouw bent geweest, heb gezag over tien steden. En de tweede kwam en zei: Uw pond, heer, heeft vijf ponden opgeleverd. Hij nu zei ook tot deze: En jij, wees [heer] over vijf steden. (Lk 19:16-19)

De vraag is wel gesteld of Mozes wel op het voorstel van Jethro heeft moeten ingaan. Volgens Jethro is de taak te zwaar voor Mozes. Naar zijn beoordeling zal Mozes, als hij zo doorgaat, uitgeput raken. Heeft God Zelf dat niet aan Mozes duidelijk kunnen maken? Jethro behoort niet tot het volk. Hij trekt ook niet verder met het volk mee *(vers 27)*.

Hoewel Jethro in *vers 23* zegt dat Mozes alleen op zijn voorstel moet ingaan *"als God het u gebiedt"*, spreekt het volgende vers er alleen over dat Mozes doet naar wat zijn schoonvader heeft aangeraden. Over een gebod van God om zo te handelen lezen we niet.

Toch is er wel wat voor te zeggen dat God Jethro heeft gebruikt om een ordening in het bestuur in Israël in te voeren. In aansluiting op de profetische toepassing die hierboven is gemaakt, is dat ook een mogelijkheid.

Jethro zegt ook wat voor soort mannen het moeten zijn die Mozes kunnen bijstaan. Ze moeten

1. bekwaam zijn, mannen met een gezond en vastberaden oordeel.
2. Godvrezend zijn, mannen die handelen uit eerbied voor God, aan Wie ze ten slotte verantwoording verschuldigd zijn in hun rechtspraak.
3. betrouwbaar zijn, mannen die de waarheid spreken.
4. een afkeer hebben van winstbejag, mannen die niet om te kopen zijn, die geen steekpenningen aannemen.

De beschrijving van deze kwaliteiten toont aan dat Jethro inzicht heeft in wie alleen Mozes kunnen helpen. Hij geeft het Mozes in overweging, met daarbij de aanbeveling het met God te overleggen en het alleen te doen als God hem daartoe de opdracht geeft. We kunnen aannemen dat Mozes dat ook heeft gedaan. Dat er geen melding wordt gemaakt van een gebod van God, hoeft niet te betekenen dat God Zijn toestemming niet heeft gegeven. Mozes is een man die in gemeenschap met God leeft.

We kunnen de door Jethro genoemde vereiste kwaliteiten zonder meer toepassen op de dienst van de herders in de gemeente *(vgl. 1Pt 5:2-3)*. In een ruimere toepassing zien we dat God Zelf in de gemeente een verdeling van taken of gaven heeft aangebracht. Hij heeft alle gelovigen als leden *"in het lichaam gesteld zoals Hij heeft gewild" (1Ko 12:18)*. Dat heeft Hij gedaan op een manier dat *"de leden voor elkaar gelijke zorg dragen" (1Ko 12:25)*. Het is belangrijk elkaar daarop te wijzen, opdat niet alles door slechts enkelen gebeurt.

...; hoedt de kudde van God die bij u is <en houdt toezicht>, niet gedwongen maar vrijwillig, in overeenstemming met God, ook niet om schandelijke winst, maar bereidwillig; ook niet als heersers over de erfgoederen, maar als zij die voorbeelden voor de kudde worden. (1Pt 5:2-3)

Exodus 19

In de woestijn Sinaï | *verzen 1-2*

> *1 In de derde maand, op dezelfde dag dat de Israëlieten uit het land Egypte waren vertrokken, kwamen zij in de woestijn Sinaï. 2 Zij braken op vanuit Rafidim, kwamen in de woestijn Sinaï en sloegen hun kamp op in de woestijn. Israël sloeg daar zijn kamp op tegenover de berg.*

Hier begint een nieuw gedeelte in *Exodus*. Na de woestijn Sur *(Ex 15:22)* en de woestijn Sin *(Ex 16:1)*, komen ze *"in de woestijn Sinaï"*. Daar slaat het volk *"tegenover de berg"* zijn kamp op om een ontmoeting te hebben met de HEERE. Dit zal een ontmoeting worden met gevolgen tot in de verre toekomst. Elke ontmoeting die wij met de Heer hebben, heeft gevolgen voor de toekomst, hetzij in zegen, hetzij in oordeel, afhankelijk van onze opstelling.

Op de plaats waar ze nu zijn aangekomen, spelen zich alle gebeurtenissen af die worden beschreven van *Exodus 19:1* tot *Numeri 10:10*. Het volk ontvangt hier de wet met zijn talrijke aanwijzingen voor de dienst aan de HEERE. Hun verblijf hier is iets korter dan een jaar. Ze komen aan *"in de derde maand"* van het eerste jaar van hun uittocht. Ze vertrekken *"in het tweede jaar, in de tweede maand, op de twintigste van de maand" (Nm 10:11-12)*.

De HEERE wil Israël als Zijn eigen volk | *verzen 3-6*

> *3 Toen klom Mozes omhoog, naar God. De HEERE riep tot hem vanaf de berg: Zo moet u tegen het huis van Jakob zeggen en de Israëlieten verkondigen: 4 U hebt zelf gezien wat Ik met de Egyptenaren gedaan heb en [hoe] Ik u op arendsvleugels gedragen en u bij Mij gebracht heb. 5 Nu dan, als u nauwgezet Mijn stem gehoorzaamt en Mijn verbond in acht neemt, dan zult u uit alle volken Mijn persoonlijk eigendom zijn, want heel de aarde is van Mij. 6 U dan, u zult voor Mij een koninkrijk van priesters en een heilig volk zijn. Dit zijn de woorden die u tot de Israëlieten moet spreken.*

God noemt Zijn volk zowel met de naam Jakob als met de naam Israël. Hij ziet hen in hun zwakheid (Jakob), maar ook in wat Hij van hen heeft ge-

maakt (Israël). Hij heeft een boodschap voor dit volk. Mozes moet het volk iets vertellen wat ze al weten. Ze hebben het zelf gezien. Toch moeten ze eraan herinnerd worden: wat de HEERE aan de Egyptenaren heeft gedaan en wat Hij met Zijn volk heeft gedaan.

Dat moet hen onder de indruk brengen van hun eigen onmacht tegenover de macht van de vijand en van de macht van de HEERE Die de vijand heeft verslagen. Daarbij is het niet gebleven. Hij heeft hen na hun bevrijding niet aan hun lot overgelaten. Als Hij dat zou hebben gedaan, zouden ze nog hopeloos in de woestijn zijn omgekomen. Hij heeft voor hen gezorgd *(Hd 13:18)*. *"Zoals een arend zijn nest opwekt, boven zijn jongen zweeft, zijn vleugels uitspreidt, ze pakt en ze draagt op zijn vlerken, [zo] heeft alleen de HEERE hem geleid, er was geen vreemde god bij hem" (Dt 32:11-12)*. Zoals de arend ervoor zorgt dat zijn jongen niet te pletter vallen, zo heeft de HEERE voor Zijn volk gezorgd dat ze niet zijn omgekomen. En waar heeft Hij hen heen gebracht? Naar Zichzelf, in Zijn tegenwoordigheid, hier bij de berg. Wat een zorg!

En gedurende ongeveer veertig jaar verzorgde Hij hen in de woestijn; ... (Hd 13:18)

In die nauwe verbinding, dit verbond, met Hem zullen ze kunnen blijven als ze naar Hem luisteren. Alle zegen die de HEERE aan Zijn verbond verbindt, maakt Hij afhankelijk van gehoorzaamheid *(Jr 7:23; 11:4,7)*. Hij kan Zichzelf niet verbinden aan de eigen wil van de mens, van Zijn volk. Alleen als Zijn volk doet wat Hij zegt, zullen ze Zijn verbond kunnen genieten.

Maar deze zaak heb Ik hun geboden: Luister naar Mijn stem. Dan zal Ik u tot een God zijn, en ú zult Mij tot een volk zijn. Bewandel heel de weg die Ik u gebieden zal en het zal u goed gaan. (Jr 7:23)

De hele aarde is van Hem *(Ps 24:1)*, maar zij zullen, als ze gehoorzaam zijn, op een speciale manier Zijn eigendom zijn. Zij zullen als enige volk op aarde tot Hem als priesters mogen naderen in Zijn woonplaats en Hem als een koninkrijk mogen vertegenwoordigen op aarde. Dit grote voorrecht is nu het werkelijke deel van ieder lid van de gemeente van God *(1Pt 2:5,9; Op 1:6)*.

Het antwoord van het volk | *verzen 7-8*

> *7 Mozes kwam [terug] en riep de oudsten van het volk, en hield hun al deze woorden voor, die de HEERE hem geboden had. 8 Toen antwoordde heel het volk gezamenlijk en zei: Alles wat de HEERE gesproken heeft, zullen wij doen! En Mozes bracht de woorden van het volk weer over aan de HEERE.*

Als Mozes terugkomt, brengt hij het volk Gods woorden over. Hij plaatst ze daarmee voor hun geweten. Zonder aarzeling stemt het volk met de voorwaarden in *(vers 8)*. Ze beloven te doen wat de HEERE heeft gezegd. Deze belofte zullen ze nog twee keer herhalen *(Ex 24:3,7)*. Misschien zijn we geneigd hun antwoord toe te juichen. Hun antwoord getuigt echter van overschatting van het eigen kunnen. Het laat zien dat ze in de afgelopen maanden hun eigen opstandige hart nog niet hebben leren kennen. De HEERE weet dat.

Daarom verandert vanaf nu de toon van het boek. Wat het feest van de ontmoeting met God had moeten worden *(Ex 5:1)*, wordt een gebeurtenis waaraan donder en bliksem, angst en vrees verbonden zijn. Er komt afstand tussen God en het volk. Er gaat een dreiging uit van het naderen tot God. Heeft het volk gezegd dat het alles zal doen wat de HEERE geboden heeft? Dan zal Hij hun Zijn geboden bekendmaken.

De HEERE daalt neer op de berg | *verzen 9-20*

> *9 En de HEERE zei tegen Mozes: Zie, Ik kom naar u toe in een dichte wolk, opdat het volk het kan horen wanneer Ik tot u spreek en opdat zij ook voor eeuwig in u geloven. En Mozes maakte de woorden van het volk aan de HEERE bekend. 10 En de HEERE zei tegen Mozes: Ga naar het volk toe, en heilig hen vandaag en morgen, en laten zij hun kleren wassen 11 en over drie dagen gereed zijn. Op de derde dag zal de HEERE namelijk voor de ogen van heel het volk neerdalen op de berg Sinaï. 12 U moet voor het volk een grens stellen rondom [de berg] door te zeggen: Wees op uw hoede dat u de berg [niet] beklimt of [ook maar] de voet ervan aanraakt. Ieder die de berg aanraakt, zal zeker gedood worden. 13 Geen hand mag hem aanraken, want hij zal zeker gestenigd of [met pijlen] doorschoten worden. Of het nu een dier of een mens is, hij mag niet blijven leven. [Pas] als de ramshoorn een langgerekte toon laat horen, mogen zíj de berg beklimmen. 14 Toen daalde Mozes van de berg af naar het volk, en hij liet het volk zich heiligen, en zij wasten hun kleren. 15 Hij zei tegen het volk: Wees over drie dagen gereed en nader niet tot een vrouw. 16 En het gebeurde op de derde dag, toen het morgen werd, dat er op de berg donderslagen, bliksemflitsen en een zware wolk waren, en zeer sterk bazuingeschal, zodat al het volk dat in het kamp was, beefde. 17 Mozes leidde het volk uit het kamp, God tegemoet. Zij stonden onder aan de berg. 18 De berg Sinaï was geheel in rook gehuld, omdat de HEERE er in vuur neerdaalde. De rook ervan*

steeg omhoog als de rook van een oven, en heel de berg beefde hevig. 19 Het bazuingeschal werd gaandeweg zeer sterk. Mozes sprak en God antwoordde hem met een stem. 20 Toen daalde de HEERE neer op de berg Sinaï, op de top van de berg. De HEERE riep Mozes naar de top van de berg en Mozes klom naar boven.

De HEERE kondigt Mozes aan dat Hij tot hem zal komen op een wijze waarbij het volk aanwezig kan zijn. Maar om erbij aanwezig te kunnen zijn moet het volk aan strikte voorwaarden voldoen. Ze moeten heilig zijn, er mag niets zijn wat niet past bij de heiligheid van God. Op de derde dag zullen ze de HEERE zien neerdalen op de berg.

Rondom de berg moet een eerbiedige afstand in acht worden genomen. Iedereen, mens of dier, die de berg aanraakt terwijl God erop verschijnt, moet worden gedood. De absolute heiligheid van God laat niet toe dat een levend wezen, die een zondaar is of aan de zonde verbonden is, ook maar bij Hem in de buurt komt. Pas als er een door Hem bepaald signaal gegeven wordt, wordt de berg vrijgegeven.

Het volk handelt in overeenstemming met Gods voorschriften. Mozes heiligt het volk en zij maken hun kleding geschikt voor de verschijning van God. Drie dagen moeten ze zo leven, in het uitzien naar die verschijning. Ook de seksuele omgang tussen man en vrouw moet die tijd achterwege blijven. Alles moet geconcentreerd zijn op de verschijning van de HEERE.

Hierin zit wel een les voor ons. Heiligen wij ons leven met het oog op onze ontmoeting met Hem als Hij komt *(1Jh 3:2-3)*? Zijn komst is niet het enige. Als wij God als Vader mogen aanroepen, is de opdracht om heilig te zijn, zoals Hij heilig is *(1Pt 1:15-17)*. Is het ons verlangen heilig te leven juist vanwege onze dagelijkse omgang met Hem? Kunnen wij ook de op zichzelf geoorloofde dingen voor een bepaalde tijd achterwege laten om ons voor die bepaalde tijd volledig te concentreren op Hem en het zoeken van Zijn wil *(vgl. 1Ko 7:5)*?

Geliefden, nu zijn wij kinderen van God, en het is nog niet geopenbaard wat wij zullen zijn. Wij weten dat als Hij geopenbaard zal zijn, wij Hem gelijk zullen zijn; want wij zullen Hem zien zoals Hij is. En ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich zoals Hij rein is. (1Jh 3:2-3)

..., maar wordt, zoals Hij Die u geroepen heeft heilig is, ook zelf heilig in al [uw] wandel; want er staat geschreven: 'Weest heilig, want Ik ben heilig'. En als u als Vader Hem aanroept Die zonder aanzien des persoons oordeelt naar het werk van ieder, wandelt dan in vrees de tijd van uw bijwoning, (1Pt 1:15-17)

Er is wel een groot verschil in het motief van handelen tussen een lid van Gods volk toen en een lid van Gods volk nu. Israël handelt uit angst voor vergelding. Wij mogen handelen uit liefde voor de Vader.

Als de HEERE verschijnt, gebeurt dat onder begeleiding van verschijnselen die angst inboezemen en beving veroorzaken. Tot deze openbaring van God wordt het volk door Mozes meegevoerd. In *Hebreeën 12* stelt de schrijver van de *brief aan de Hebreeën* dit naderen tot God vol vrees en beven, het naderen op de grondslag van de wet, tegenover het naderen tot God dat door het werk van de Heer Jezus het deel van de gelovige nu is, het naderen op de grondslag van de genade. Het contrast is enorm: *"Want u bent niet genaderd tot [de] tastbare <berg> en [het] brandende vuur, tot donkerheid, duisternis, onweer, bazuingeschal en een geluid van woorden waarvan zij die ze gehoord hadden, smeekten dat [het] woord niet tot hen zou worden gericht (want zij konden niet verdragen wat geboden werd: 'Zelfs als een dier de berg aanraakt, zal het worden gestenigd'; en zo vreselijk was het gezicht, dat Mozes zei: 'Ik ben vol vrees en ik beef zeer'), maar u bent genaderd tot [de] berg Sion; en tot [de] stad van [de] levende God, [het] hemelse Jeruzalem; en tot tienduizenden van engelen, [de] algemene vergadering; en tot [de] gemeente van [de] eerstgeborenen, die in [de] hemelen staan opgeschreven, en tot God, [de] Rechter van allen; en tot [de] geesten van [de] tot volmaaktheid gekomen rechtvaardigen; en tot Jezus, [de] middelaar van een nieuw verbond; en tot [het] bloed van [de] besprenkeling, dat beter spreekt dan Abel"* (Hb 12:18-24).

Het naderen tot de HEERE | *verzen 21-25*

> *21 De HEERE zei tegen Mozes: Ga naar beneden, waarschuw het volk! Anders zullen zij doordringen tot de HEERE om [Hem] te zien en zullen velen van hen vallen. 22 Ook de priesters, die tot de HEERE naderen, moeten zich heiligen; anders zal [de toorn van] de HEERE over hen losbarsten. 23 Toen zei Mozes tegen de HEERE: Het volk kan de berg Sinaï niet beklimmen, want U hebt ons Zelf gewaarschuwd door te zeggen: Grens de berg af en heilig hem. 24 De HEERE zei tegen hem: Ga, daal af, en daarna moet u naar boven klimmen, u met Aäron bij u, maar laat de priesters en het volk niet doordringen om naar de HEERE op te klimmen, anders zal Zijn [toorn] over hen losbarsten. 25 Toen daalde Mozes af naar het volk en hij zei [dit] tegen hen.*

Mozes is de enige die bij de HEERE mag komen. Het lijkt erop dat hij nog maar onderweg is om de HEERE te ontmoeten als de HEERE hem alweer terugstuurt omdat het volk in hun vermetelheid tracht door te dringen tot de HEERE om Hem te zien. Hij moet hen daarvan weerhouden met de waarschuwing dat niemand moet proberen iets van God te zien. Hem zien, is sterven. De priesters krijgen een aparte waarschuwing. Zij, die als enige klasse van het volk mogen naderen, moeten zich op gepaste wijze gedragen. Mozes meent dat er toch voldoende voorzorgsmaatregelen zijn getroffen, maar de HEERE kent het hart van het volk en Mozes moet gaan.

Voor ons, die kinderen van God zijn, gaat van God geen dreiging meer uit. De heerlijkheid van God jaagt geen angst meer aan, want die zien we in het aangezicht van Jezus Christus *(2Ko 4:6; Jh 1:18; 2Ko 3:18)*.

Want de God Die gezegd heeft: 'Uit duisternis zal licht schijnen', Die heeft geschenen in onze harten tot [de] lichtglans van de kennis van de heerlijkheid van God in [het] aangezicht van <Jezus> Christus. (2Ko 4:6)

Mozes en Aäron mogen, nadat Mozes de waarschuwing van God aan het volk heeft doorgegeven, naar God opklimmen. Samen zijn zij een beeld van de Heer Jezus. Mozes is een beeld van Hem als Degene Die namens God tot het volk spreekt en Aäron is een beeld van Hem als Degene Die het volk bij God vertegenwoordigt. De Heer Jezus wordt *"de Apostel* [Mozes] *en Hogepriester* [Aäron] *van onze belijdenis"* genoemd *(Hb 3:1)*.

Exodus 20

Inleiding

In het eerste gedeelte van dit hoofdstuk staan de tien geboden, ook wel genoemd *"de woorden van het verbond, de Tien Woorden" (Ex 34:28)*. Deze woorden worden gericht tot een volk dat verlost is uit Egypte. In hun verlossing uit Egypte heeft de HEERE de nietigheid van alle goden van Egypte getoond en Zijn verhevenheid boven hen. Door de verlossing van Zijn volk heeft Hij hen ook aan Zich verplicht. Ze behoren Hem toe en niemand anders. Dat moet uit hun hele leven blijken. Met hen sluit de HEERE dit verbond bij de Sinaï – nergens anders en met niemand anders.

Het getal tien ziet op verantwoordelijkheid. De betekenis van de wet is 'doe dit en u zult leven'. De Schrift zegt: *"Hij die deze dingen gedaan zal hebben, zal door die dingen leven" (Gl 3:12b; Lv 18:5)*. De *brief aan de Galaten* maakt duidelijk dat geen mens op die basis, dat wil zeggen op de basis van verantwoordelijkheid, het leven kan verwerven en heeft verworven. Integendeel, op die basis is er geen hoop voor de mens: *"Want allen die op grond van werken van [de] wet zijn, zijn onder [de] vloek; want er staat geschreven: 'Vervloekt is ieder die niet volhardt in alles wat geschreven staat in het boek van de wet, om dat te doen'. En dat door [de] wet niemand voor God gerechtvaardigd wordt, is duidelijk, want 'de rechtvaardige zal op grond van geloof leven'" (Gl 3:10-11)*.

Voor de gelovige die tot de gemeente behoort, is het niet 'doe en leef', maar 'leef en doe'. De rechtvaardige leeft uit geloof. De hele *brief aan de Galaten* maakt duidelijk dat wet en geloof elkaar volledig uitsluiten, want *"de wet is niet op grond van geloof" (Gl 3:12a)*. Wie gelooft, is *"niet onder [de] wet maar onder [de] genade" (Rm 6:14)*.

Dit betekent niet dat hij nu, als gelovige, wel in staat is de wet te houden of geacht wordt de wet te houden. De wet is niet voor hem bestemd: *"Wij weten dat de wet niet bestemd is voor een rechtvaardige, maar voor"* zondaars, voor mensen die naar het vlees leven *(1Tm 1:8-11)*. De wet is een spiegel die aan de mens voorhoudt waarin hij faalt, opdat hij zijn zonden belijdt en tot Christus de toevlucht neemt.

De wet maakt zonden openbaar, maar is of verschaft geen middel om de zonden af te wassen. Iemand die de wet overtreedt, sterft zonder barmhartigheid. Dit is de eis van de wet: *"Iemand die [de] wet van Mozes verworpen heeft, sterft zonder ontferming op [het woord van] twee of drie getuigen" (Hb 10:28)*. De wet is per definitie ook negatief. Hij bestaat hoofdzakelijk uit dingen die worden verboden. De wet sluit aan bij de zondige natuur van de mens.

De wet laat niet zien Wie God ten volle is, maar toont Hem in Zijn heilige en rechtvaardige eisen. Wie God ten volle is, zien we alleen in de Heer Jezus. De wet geeft aan wat de mens moet zijn en maakt openbaar wat hij is. De mens is geneigd alles te overtreden wat hier geboden en verboden wordt.

De eerste vier geboden betreffen de verhouding tot God, de volgende zes die tot de naaste. Dit onderscheid noemt de Heer Jezus ook als Hij, als een samenvatting van de wet, spreekt over het liefhebben van God boven alles en het liefhebben van de naaste als zichzelf *(Mt 22:36-40)*.*

Meester, wat is het grote gebod in de wet? Hij nu zei tot hem: 'U zult de Heer, uw God, liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand'. Dit is het grote en eerste gebod. Het tweede nu, daaraan gelijk: 'U zult uw naaste liefhebben als uzelf'. Aan deze twee geboden hangt de hele wet en de profeten. (Mt 22:36-40)

Het eerste gebod | *verzen 1-3*

> *1 Toen sprak God al deze woorden: 2 Ik ben de HEERE, uw God, Die u uit het land Egypte, uit het slavenhuis, geleid heeft. 3 U zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.*

Dit gebod bekrachtigt dat er maar één God is en dat die God absoluut soeverein is: *"Wat dan het eten van de afgodenoffers betreft, wij weten dat een afgod niets is in [de] wereld, en dat er geen God is dan Eén. Want al zijn er ook die goden genoemd worden, hetzij in [de] hemel, hetzij op aarde (zoals er vele goden en vele heren zijn), dan is er toch voor ons maar één God, de Vader, uit Wie alle dingen zijn, en wij voor Hem; en één Heer, Jezus Christus, door Wie alle dingen zijn, en wij door Hem" (1Ko 8:4-6)*. God duldt niets naast Zich aan wie of waaraan eer

* Voor een uitvoeriger bespreking van de functie van de wet voor de christen, zie het boekje 'De christen en de wet' op www.oudesporen.nl.

wordt gegeven. De mens is een zondaar. Hij heeft zich van God afgewend. Hij kan echter niet zonder een voorwerp van verering. God weet dat. Hij kent het hart van de mens. Daarom verbiedt Hij de mens om andere goden te bezitten.

Het tweede gebod | *verzen 4-6*

> *4 U zult voor uzelf geen beeld maken, [geen] enkele afbeelding [van] wat boven in de hemel, of beneden op de aarde of in het water onder de aarde is. 5 U zult zich daarvoor niet neerbuigen, en die niet dienen, want Ik, de HEERE, uw God, ben een na-ijverig God, Die de misdaad van de vaderen vergeldt aan de kinderen, aan het derde en vierde [geslacht] van hen die Mij haten, 6 maar Die barmhartigheid doet aan duizenden van hen die Mij liefhebben en Mijn geboden in acht nemen.*

Dit gebod maakt duidelijk dat de verering van God op een geestelijke wijze moet gebeuren. Elke afbeelding van God die een mens maakt, is een product van zijn menselijke, door de zonde verdorven geest. Een dergelijk product moet een gedrocht zijn, een belediging van God. Het is het naar beneden halen van de enige, soevereine God naar het niveau van de mens of van het schepsel. Alsof God gelijk is aan wat Hij heeft gemaakt.

De oproepen in het Nieuwe Testament zijn: *"Ontvlucht de afgodendienst" (1Ko 10:14)* en: *"Wacht u voor de afgoden" (1Jh 5:21)*. Afgoderij is alles wat van God en de Heer Jezus afvoert en Hun plaats inneemt.

Het maken van een beeld wil ook zeggen dat je jezelf een idee van God vormt dat jou wel past. Het is een god die je zelf hebt uitgedacht. Het is niet de God van de Bijbel, waarin Hij Zich voorstelt als Licht, *"God is licht" (1Jh 1:5)*, en als Liefde, *"God is liefde" (1Jh 4:8,16)*. Wie het ene wezenskenmerk van God benadrukt ten koste van het andere, heeft een voorstelling van God die verkeerd is. Als de mens de ware kennis van God – zoals Hij wordt geopenbaard in de Bijbel – opgeeft, zal hij vervallen tot afgoderij, de verering van de materie, waar demonen achter schuilgaan.

In het dienen van God mag niets van de schepping worden ingevoerd. Een dienst die door de mens in een bepaalde vorm is gegoten (liturgie), mag geen plaats hebben.

Het derde gebod | *vers 7*

> *7 U zult de Naam van de HEERE, uw God, niet ijdel gebruiken, want de HEERE zal niet voor onschuldig houden wie Zijn Naam ijdel gebruikt.*

De Naam is het wezen van God. Eerbied voor die Naam past de mens. Het ijdel gebruik wil zeggen Zijn Naam noemen om de eigen woorden kracht bij te zetten *(vgl. Mt 5:33-37)* of in situaties waarbij Zijn Naam wordt verbonden aan eigen wil en zonde.

We kunnen dit ook toepassen op het samenkomen van de gelovigen. Als we belijden tot de Naam van de Heer Jezus samen te komen *(Mt 18:20)*, maar we regelen de dienst zelf, wordt Zijn Naam ook ijdel gebruikt.

Het vierde gebod | *verzen 8-11*

> *8 Gedenk de sabbatdag, dat [u] die heiligt. 9 Zes dagen zult u arbeiden en al uw werk doen, 10 maar de zevende dag is de sabbat van de HEERE, uw God. [Dan] zult u geen enkel werk doen, u, noch uw zoon, noch uw dochter, [noch] uw slaaf, noch uw slavin, noch uw vee, noch uw vreemdeling die binnen uw poorten is. 11 Want in zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee, en al wat erin is, en Hij rustte op de zevende dag. Daarom zegende de HEERE de sabbatdag, en heiligde die.*

God verbiedt de mens op de zevende dag enig werk te doen. Hij verbindt het met Zijn rust, nadat Hij de hemel en de aarde in de zes voorgaande dagen heeft gemaakt *(Gn 2:2-3)*. Door het houden van deze dag kan de mens bij uitstek laten zien dat hij zijn plaats in de schepping kent en die wil innemen ten opzichte van God. God wil dat Zijn volk deelt in Zijn rust en dat bewust doet. Daarom begint dit gebod met *"gedenk"*.

De zondag is niet in de plaats van de sabbat gekomen. Daarvoor geeft het Nieuwe Testament ons geen enkele aanwijzing. De sabbat hoort bij de wet en de oude schepping. De sabbat is niet van toepassing op de christen, want een christen is *"niet onder [de] wet, maar onder [de] genade"* *(Rm 6:14)*. De christen hoort ook niet bij de oude schepping, want hij is in Christus *"een nieuwe schepping"* *(2Ko 5:17; Gl 6:15)*.

Wel is de eerste dag van de week bij uitstek de dag waarop de nieuwtestamentische gelovige terugdenkt aan de verlossing uit de macht van de zonde. De Heer Jezus heeft daarvoor het avondmaal ingesteld dat we op

de eerste dag van de week mogen vieren. Hij heeft daarbij gezegd: *"Doet dit tot Mijn gedachtenis" (1Ko 11:24-25)*. Daarmee vraagt Hij om aan Hem te denken en aan het werk dat Hij voor onze verlossing heeft volbracht.

Het vijfde gebod | *vers 12*

> *12 Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de HEERE, uw God, u geeft.*

Het vijfde tot en met het negende gebod gaan over ons gedrag ten opzichte van de naaste in de samenleving. Elk van die geboden heeft een nieuwtestamentische tegenhanger.

Na eerbied voor God behoort de mens eerbied te hebben voor zijn naaste en daarbij in de eerste plaats voor zijn ouders. De ouders vertegenwoordigen het gezag van God in de schepping. God koppelt een bijzondere belofte aan gehoorzaamheid aan dit gebod.

Dit gebod wordt door de apostel Paulus aangehaald als hij zich tot kinderen richt en tegen hen zegt dat zij hun ouders gehoorzaam moeten zijn *(Ef 6:1-3)*. Met de aanhaling van dit vijfde gebod van de wet onderstreept de apostel het belang van gehoorzaamheid. Hij haalt dit gebod niet aan omdat de gelovige nog onder de wet zou zijn. Juist de *brief aan de Efeziërs* heeft met de wet, die regels geeft voor het leven van een aards volk, geen enkele verbinding. Die brief plaatst de gelovige juist in de hemel, van waaruit zijn leven wordt bestuurd.

Kinderen, weest jullie ouders gehoorzaam <in [de] Heer>, want dat is terecht. 'Eer uw vader en uw moeder', – dit is het eerste gebod met een belofte: 'opdat het u goed gaat en u lang leeft op de aarde'. (Ef 6:1-3)

Dat feit brengt de gelovige natuurlijk niet tot een handelen in strijd met de wet. Waar het om gaat, is dat aan dit vijfde gebod geen sanctie wordt verbonden zoals dat bij andere geboden wel het geval is, maar integendeel een belofte. Dat maakt dit gebod tot een bijzonder gebod.

In het gebod zoals we dat hier in *Exodus* lezen, wordt niet over 'gehoorzamen' gesproken, maar over 'eren'. 'Eren' is iemand de plaats geven die hem toekomt en houdt tevens gehoorzaamheid in. Eren gaat verder dan gehoorzamen. Als kinderen een bepaalde leeftijd hebben bereikt en zelfstandig wonen of getrouwd zijn, is gehoorzaamheid niet meer aan de orde, terwijl eren wel een opdracht blijft.

Het zesde gebod | *vers 13*

> *13 U zult niet doodslaan.*

Het zesde gebod eist eerbied voor het leven als door God geschapen. Het leven behoort Hem toe. In plaats van het gebod om niet te doden is de gelovige door het nieuwe leven – dat is de Heer Jezus Die zijn leven is – in staat gesteld zijn leven te geven voor de broeder: *"Hieraan hebben wij de liefde gekend, dat Hij Zijn leven voor ons heeft afgelegd; ook wij behoren het leven voor de broeders af te leggen" (1Jh 3:16)*.

Het zevende gebod | *vers 14*

> *14 U zult niet echtbreken.*

Het huwelijk is een instelling van God. Wat Hij heeft samengevoegd, laat een mens dat niet scheiden *(Mt 19:3-6)*. Gods bedoeling is dat in huwelijken van de gelovigen de verbinding gezien wordt die bestaat tussen Christus en de gemeente *(Ef 5:22-33)*.

Het achtste gebod | *vers 15*

> *15 U zult niet stelen.*

Dit gebod eist eerbied voor de bezittingen van de ander, voor wat de ander van God heeft toevertrouwd gekregen. In plaats van iets te ontvreemden wordt de gelovige opgeroepen aan anderen te geven: *"Laat hij die een dief was, niet meer stelen, maar veeleer arbeiden en met zijn <eigen> handen het goede werken, opdat hij kan meedelen aan hem die gebrek heeft" (Ef 4:28)*.

Het negende gebod | *vers 16*

> *16 U zult geen vals getuigenis spreken tegen uw naaste.*

Hier is sprake van de verschuldigde eerbied voor de ander als persoon. Vals getuigen gebeurt als God niet voor de aandacht staat. In plaats van het spreken van onwaarheid wordt de gelovige voorgehouden dat hij de waarheid spreekt en dingen zegt die de ander opbouwen en niet afbreken: *"Legt daarom de leugen af en spreekt [de] waarheid, ieder met zijn naaste, want wij zijn leden van elkaar. ... Laat geen vuil woord uit uw mond komen, maar veeleer één dat goed is tot opbouwing waar dat nodig is, opdat het genade geeft aan hen die horen" (Ef 4:25,29)*.

Het tiende gebod | *vers 17*

> *17 U zult niet begeren het huis van uw naaste. U zult niet begeren de vrouw van uw naaste, noch zijn slaaf, noch zijn slavin, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets wat van uw naaste is.*

Dit gebod betreft onszelf, wat er in ons is ten opzichte van de naaste. Dit gebod toont het wezen van de zonde aan. Het leert een mens de zonde kennen. Het legt de zonde in de diepten van ons hart bloot *(Rm 7:7)*. De gelovige is door de Heilige Geest in staat verlangens te hebben die God verheerlijken. Hij mag die verlangens *"door gebed en smeking met dankzegging"* bij God bekendmaken *(Fp 4:6)*.

Wat zullen wij dan zeggen? Is de wet zonde? Volstrekt niet! Maar ik zou de zonde niet gekend hebben dan door [de] wet; want ook de begeerte zou ik niet gekend hebben, als de wet niet gezegd had: 'U zult niet begeren'. (Rm 7:7)

Israël vreest | *verzen 18-21*

> *18 En heel het volk was getuige van de donderslagen, de bliksems, het bazuingeschal en de rokende berg. Toen het volk [dit] zag, sidderden zij en bleven op een afstand staan. 19 Zij zeiden tegen Mozes: Spreekt ú met ons, dan zullen wij luisteren, maar laat God niet met ons spreken, anders sterven wij. 20 Mozes zei tegen het volk: Wees niet bevreesd, want God is gekomen om u op de proef te stellen en opdat de vreze voor Hem u voor ogen staat, opdat u niet zondigt. 21 Het volk bleef op een afstand staan, maar Mozes naderde tot de donkere [wolk], waar God was.*

De HEERE heeft Zijn wet gegeven. Dit zijn de regels op grond waarvan het volk voor God kan bestaan. Maar wat is de situatie? Vrees en afstand. Ze willen niet eens tot God naderen. God heeft dat wel geweten. Hij geeft hun de wet om hun onwil voor henzelf bloot te leggen.

In hun wens dat God niet meer tot hen zal spreken, geven ze hun onwil aan. Ze vragen Mozes of hij als woordvoerder van God tot hen wil spreken. Deze geest van ongeloof die hen ertoe brengt gebruik te maken van een middelaar, zal zich nog vaak openbaren. Het is die geest die voert tot afgoderij. Vandaar dat God in de slotverzen van dit hoofdstuk nog eens wijst op het gebod geen goden naast Hem te maken en hun ook vertelt hoe men Hem kan naderen met offers via het altaar.

Dit tafereel wordt in de *brief aan de Hebreeën* aangehaald om het verschil te laten zien tussen de positie van de gelovige onder de wet en onder de genade *(Hb 12:18-21)*.

Voorschriften voor de offerdienst | *verzen 22-26*

> *22 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Zo moet u tegen de Israëlieten zeggen: U hebt zelf gezien dat Ik met u vanuit de hemel gesproken heb. 23 U mag naast Mij geen goden van zilver maken, en goden van goud mag u [ook] niet voor uzelf maken. 24 U moet voor Mij een altaar van aarde maken en daarop uw brandoffers en uw dankoffers, uw kleinvee en uw runderen offeren. Op elke plaats waar Ik Mijn Naam zal laten gedenken, zal Ik naar u toe komen en u zegenen. 25 Maar als u voor Mij een stenen altaar maakt, mag u dit niet bouwen van gehouwen [stenen], want als u ze met uw houweel bewerkt, ontheiligt u ze. 26 En u mag niet langs trappen naar Mijn altaar klimmen, opdat uw naaktheid daarop niet zichtbaar wordt.*

Het volk heeft de HEERE horen spreken van de hemel. De inhoud van Zijn spreken is: 'Geen andere goden naast Mij!' Dat brengt de HEERE ertoe te gaan vertellen hoe Hij dan wel genaderd wil worden. Het contrast tussen *vers 23* en *vers 24* is groot.

Hij spreekt over een altaar van aarde en over brandoffers en dankoffers. Zowel het altaar waarop het offer wordt aangeboden als het offer stelt de Heer Jezus voor. Het is *"het altaar dat de gave heiligt" (Mt 23:19)*. Het offer dat Hij heeft gebracht, is daarom zo welgevallig omdat Hij het heeft gebracht.

Het altaar mag ook van steen zijn. Dat het een altaar van aarde of van steen kan zijn, stelt twee zijden van de Persoon van Christus voor. De mens is gevormd uit het stof van de aarde. De Heer Jezus is Mens geworden. Hij heeft door de geboorte uit Maria aan het mens-zijn en aan al de zwakheid van de mens deelgenomen, maar zonder zondige natuur. Hij is de Zoon des mensen. Steen ziet op duurzaamheid, onvergankelijkheid. Het altaar van steen mag niet door mensenhand bewerkt zijn. Hier zien we de Heer Jezus als de Zoon van God.

God wil dat de mens Hem als een aanbidder nadert op een wijze die Hij Zelf aangeeft. Niemand mag zelf bepalen hoe en waar God wordt aanbeden. Als wij samenkomen op de plaats waar Hij Zijn Naam laat gedenken en

daarbij rekening houden met Zijn aanwijzingen, komt Hij naar ons toe en zegent Hij ons *(vers 24; vgl. 1Ko 1:2)*.

Aanbidding mag niet met menselijke middelen op een zogenaamd hoger plan worden gebracht. Elke inbreng van de mens, elk menselijk hulpmiddel, is verboden. Wie daarvan gebruikmaakt, eert God niet, maar onteert zichzelf. In heel wat godsdienstige kringen wordt gebruikgemaakt van een 'trap', om tot zogenaamd hogere vormen van aanbidding te komen. De meest onzinnige vormen worden bedacht: vallen, lachen, dansen, brullen in de geest. Zo zijn er wel meer van die 'ladders' te ontdekken. Het voert de mens tot een gedrag dat mensonwaardig is.

Allen die aanbidden staan op dezelfde grondslag. Een trap staat ook symbool voor het zich verheffen boven de ander. De geestelijke klasse tekent zich af. Ook dat is tot schande van de mens en tot oneer van God.

Exodus 21

Inleiding

God, Die alle dingen van tevoren weet, geeft na de wet in het vorige hoofdstuk, in de volgende hoofdstukken, *Exodus 21-23*, in een aantal voorkomende gevallen als het ware de jurisprudentie, de toepassing van de wet. Hieruit blijkt dat ook rekening wordt gehouden met bepaalde omstandigheden, dingen die in het leven van alle dag kunnen gebeuren. De besproken gevallen staan model voor alle zaken die onder Gods volk kunnen gebeuren.

Wij hebben Gods aanwijzingen voor het dagelijks leven in Zijn Woord. Daarbij is ons de Heilige Geest gegeven, door Wie wij in staat zijn Gods Woord te begrijpen en te leven tot Gods eer in gehoorzaamheid aan Zijn Woord.

De Hebreeuwse slaaf | *verzen 1-6*

> *1 Dit zijn de bepalingen die u hun moet voorhouden. 2 Wanneer u een Hebreeuwse slaaf koopt, moet hij zes jaar dienen, maar in het zevende mag hij zonder te betalen als vrij [man] vertrekken. 3 Als hij alleen gekomen is, moet hij alleen vertrekken, [en] als hij getrouwd is, mag zijn vrouw met hem vertrekken. 4 Als zijn meester hem een vrouw gegeven heeft en zij zonen of dochters bij hem gebaard heeft, dan zal de vrouw met haar kinderen aan haar meester blijven toebehoren en moet hijzelf alleen vertrekken. 5 Maar als de slaaf nadrukkelijk zegt: Ik heb mijn meester, mijn vrouw en mijn kinderen lief, ik wil niet als vrij [man] vertrekken, 6 dan moet zijn meester hem bij de rechters brengen. Hij moet hem bij de deur of de deurpost brengen. Zijn meester moet dan met een priem zijn oor doorboren. Zo zal hij hem voor eeuwig dienen.*

Het is niet normaal om een slaaf te zijn, terwijl je lid bent van een verlost volk. Dat moet het gevolg zijn van bijzondere omstandigheden. Het kan het gevolg zijn van armoede, waardoor iemand zich in de schulden heeft moeten steken. Als iemand in armoede verkeert, is dat in zeker opzicht al een oordeel, want bij gehoorzaamheid aan God zal er onder hen geen arme

zijn. Maar door de nood gedrongen kan een Hebreeër zichzelf als slaaf aan een volksgenoot aanbieden om op die manier zijn schuld weg te werken.

God stelt de duur van de verbintenis vast op zes jaar. In het zevende jaar is de slaaf weer vrij man. Als hij een vrouw heeft meegenomen bij het begin van zijn diensttijd, mag zij met hem vertrekken. Anders ligt het in het geval dat hij tijdens zijn dienst als slaaf een vrouw van zijn meester heeft gekregen. Dan blijft zijn vrouw, samen met eventuele kinderen, het eigendom van zijn meester: de slaaf is alleen gekomen, hij moet ook alleen weggaan.

Dan horen we de taal van de liefde. De liefde van de slaaf betreft niet alleen zijn vrouw en kinderen, maar ook zijn meester en wel in de eerste plaats. De slaaf heeft zijn meester tijdens zijn dienst aan hem lief gekregen. In zijn liefde wenst hij zijn vrijheid in te ruilen voor een leven van dienstbaarheid. Van enige dwang, overreding of manipulatie is geen sprake. Dat is volkomen vreemd aan de liefde. Als teken dat de slaaf voor altijd aan het huis van zijn meester verbonden blijft, wordt het oor – het symbool van luisteren, van doen wat gezegd wordt, van gehoorzaamheid – bij de deurpost met een priem doorboord.

Het is niet moeilijk om in het beeld van de Hebreeuwse slaaf de Heer Jezus te herkennen. Hij heeft Zichzelf als Slaaf aangeboden om de vloek die door de zonde op de schepping ligt weg te nemen en verlossing van zonden te bewerken voor ieder die gelooft *(Fp 2:6-7; Zc 13:5)*. Hij heeft een volmaakte dienst als Slaaf verricht. Hij is de gehoorzame Mens Die als Enige de wet volmaakt heeft vervuld. Hij zou na Zijn volmaakte leven hebben kunnen terugkeren naar de hemel, zonder te sterven.

..., Die in [de] gestalte van God zijnde het geen roof geacht heeft God gelijk te zijn, maar Zichzelf ontledigd heeft, [de] gestalte van een slaaf aannemend, de mensen gelijk wordend. (Fp 2:6-7)

In Zijn volmaakte liefde is Hij uit vrije wil echter voor eeuwig Slaaf geworden *(Lk 12:37)*. Liefde is de ware bron van dienst. Zijn liefde betreft in de eerste plaats *"mijn meester"*, dat is Zijn Vader; daarna *"mijn vrouw"*, dat is de gemeente, de bruid; en ten slotte *"mijn kinderen"*, dat zijn de individuele gelovigen, de kinderen van God. Wij zijn geen kinderen van de Heer Jezus, nooit noemt

Gelukkig die slaven die de heer, als hij komt, wakend zal vinden. Voorwaar, Ik zeg u, dat hij zich zal omgorden, hen zal doen aanliggen en zal naderkomen om hen te dienen. (Lk 12:37)

de Schrift ons zo, maar kinderen van God. De Heer Jezus heeft Zich het oor laten doorboren. Hij heeft met Zijn bloed betaald en heeft Zijn vrouw, de gemeente, en Gods kinderen, tot Zijn eigendom verworven

In *Psalm 40* en *Jesaja 50* lezen we ook over geopende oren. *Psalm 40* slaat op Zijn komen in de wereld: *"U hebt geen vreugde gevonden in slachtoffer en graanoffer, U hebt Mijn oren doorboord; brandoffer en zondoffer hebt U niet geëist" (Ps 40:7; Hb 10:5)*. *Jesaja 50* slaat op Zijn gaan door de wereld: *"Hij wekt Mij elke morgen, Hij wekt Mij het oor, zodat Ik hoor als zij die onderwijs ontvangen. De Heere HEERE heeft Mij het oor geopend, en Zelf ben Ik niet ongehoorzaam, Ik wijk niet terug" (Js 50:4b-5)*. Daar sluit *Exodus 21* prachtig op aan, want dat slaat op Zijn vertrek uit de wereld: Hij heeft Zich aan het einde van Zijn leven overgegeven voor de Zijnen om voor hen tot eeuwige Dienaar te zijn *(Ex 21:6)*.

Het is mooi om op te merken dat in de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament, de uitdrukking *"voor Mij oren uitgegraven"*, zoals letterlijk in *Psalm 40:7* in het Hebreeuws staat, vertaald is met *"een lichaam toebereid"*. Omdat dit laatste de ware betekenis weergeeft, wordt deze vertaling door de Heilige Geest in *Hebreeën 10* aangehaald: *"Daarom zegt Hij bij zijn komen in de wereld: 'Slachtoffer en offerande hebt U niet gewild, maar U hebt Mij een lichaam toebereid'" (Hb 10:5)* Het open oor is het middel waardoor wordt geluisterd, het lichaam is het middel waardoor de wil wordt uitgevoerd.

De Hebreeuwse slavin | *verzen 7-11*

> *7 Wanneer iemand zijn dochter als slavin verkoopt, dan mag zij niet vertrekken zoals de slaven vertrekken. 8 Als zij slecht bevalt in de ogen van haar meester, die haar voor zichzelf bestemd had, moet hij haar laten vrijkopen. Hij heeft niet het recht haar aan een vreemd volk te verkopen, omdat hij haar ontrouw geworden is. 9 Maar als hij haar voor zijn zoon bestemt, moet hij haar behandelen volgens de bepaling voor de dochters. 10 Als hij voor zichzelf [nog] een andere [vrouw] neemt, mag hij haar niet tekortdoen wat betreft voedsel, kleding en huwelijksgemeenschap. 11 Als hij deze drie [dingen] niet voor haar doet, mag zij vertrekken, voor niets, zonder [los]geld.*

De Hebreeuwse slaaf mag na zes jaar dienst in het zevende jaar worden vrijgelaten. Die regeling is er niet voor een Hebreeuwse slavin. Zij is ge-

kocht om haar meester te behagen. Als zij hem tegenvalt, moet hij haar laten loskopen. Voorwaarde is dat hij haar niet aan een vreemd volk zal verkopen. Deze regeling dient om haar tegen willekeur te beschermen.

Hij kan de slavin ook voor zijn zoon bestemd hebben. Dan moet hij haar als zijn dochter behandelen. Als hij een andere vrouw neemt, terwijl hij haar niet verkoopt, maar houdt, dan mag hij zich niet aan zijn echtelijke verplichtingen onttrekken. Doet hij dat wel, dan is zij vrij om weg te gaan, zonder dat daar een koopsom mee gemoeid is.

We kunnen in deze slavin een beeld van Israël zien. Israël mag niet vrij uitgaan, wat de Heer Jezus wel mocht. Het volk is door God gekocht, opdat het Hem zal behagen. Maar het volk heeft God niet behaagd.

Anders dan de meester in dit gedeelte, heeft God Zijn volk wel in handen van vreemde volken verkocht *(Ri 2:14; Ps 44:13; Js 50:1)*. Dat is geen trouweloos handelen van Hem. Integendeel, het is vanwege de ontrouw van het volk. Zijn doel ermee is het volk het verschil te leren tussen de dienst aan Hem en de dienst aan de volken *(2Kr 12:8)*.

Zij zullen hem echter tot dienaren zijn, zodat zij [het verschil tussen] Mijn dienst en de dienst van de koninkrijken van de landen leren kennen. (2Kr 12:8)

De slavin, Israël, zal uiteindelijk vrij worden. Zij zal de vrouw van de Zoon worden *(Hs 2:18)*. Dan zal God met haar handelen naar die positie. In afwachting van die tijd heeft de Zoon *"zich een andere"* genomen, namelijk de gemeente. De betrekking met Israël is er niet in de tijd dat de gemeente wordt gevormd *(Hs 3:3-5)*. Israël is nu *"Lo-Ruchama"*, dat betekent 'niet ontfermen', en *"Lo-Ammi"*, dat betekent 'niet Mijn volk' *(Hs 1:6,9)*. God erkent Israël in deze tijd niet als Zijn volk. Het is weggegaan, bij Hem vandaan.

Ik zal u voor eeuwig tot Mijn bruid nemen:
ja, Ik zal u tot Mijn bruid nemen
in gerechtigheid en in recht,
in goedertierenheid en in barmhartigheid.
(Hs 2:18)

Voorschriften bij doodslag | *verzen 12-14*

> *12 Wie iemand [zó] slaat dat hij sterft, moet zeker gedood worden. 13 Maar [voor het geval] dat hij het er niet op toelegde, maar God het zijn hand liet overkomen, zal Ik voor een plaats voor u zorgen waar hij naartoe kan vluchten. 14 Maar wanneer iemand moedwillig tegen zijn naaste optreedt [en] hem met list doodt, moet u hem bij Mijn altaar vandaan halen, zodat hij zal sterven.*

In de *verzen 12-36* worden nadere bepalingen gegeven bij overtreding van een bepaald gebod. We zien hoe God rekening houdt met verschillende omstandigheden. Hij houdt er ook rekening mee of en in hoeverre er opzet in het spel is.

In *Mattheüs 5* gaat de Heer Jezus ook in op de overtreding van de geboden *(Mt 5:17-48)*. Daar toont Hij aan dat het niet alleen gaat om de daden, maar vooral om het hart, om de gezindheid die achter de daden en de woorden schuilgaat. Hij heeft ook Zijn eigen hart geopenbaard en laten zien hoezeer dat uitgaat boven wat de wet eist. Hij heeft niet alleen de wet vervuld, maar ook wat daar bovenuit gaat. Nergens vraagt de wet het leven te geven voor de ander. Dat heeft Hij wel gedaan. Daartoe brengt de liefde.

Eerst worden nadere bepalingen gegeven bij overtreding van het zesde gebod *(verzen 12-14; Ex 20:13)*. De meest radicale vorm van wetsovertreding tegen de naaste is hem doden, hem het leven benemen. De algemene regel is dat in geval van doodslag gehandeld moet worden naar wat tegen Noach is gezegd *(Gn 9:6)*. Wie een ander doodt, treedt in de rechten van God. Alleen God heeft zeggenschap over leven en dood. Deze zeggenschap heeft God aan de overheid overgedragen *(Rm 13:1-7)*.

Vergiet iemand het bloed van de mens,
door de mens zal diens bloed vergoten worden;
want naar het beeld van God
heeft Hij de mens gemaakt. (Gn 9:6)

Indien iemand een ander per ongeluk doodt, kan hij naar een vrijstad vluchten, waarvoor later regelingen worden getroffen *(Nm 35:1-34; Dt 19:1-13; Jz 20:1-9)*. Ook kan hij tot het altaar zijn toevlucht nemen. God heeft het zijn hand laten overkomen. Dat betekent niet dat God het heeft bewerkt, maar het heeft toegelaten. Dat er niets gebeurt buiten Zijn wil, wil niet zeggen dat Hij ervoor verantwoordelijk is. Hij heeft wel een bedoeling met wat er gebeurt. In dit geval kunnen we het zo zien, dat God deze tragische gebeurtenis wil gebruiken om de doodslager bij Zijn altaar, een beeld van het kruis, te brengen. Wie hierin echter niet oprecht is, zal toch sterven *(1Kn 2:29)*.

En aan koning Salomo werd bekendgemaakt dat Joab naar de tent van de HEERE was gevlucht, en zie, hij bevond zich bij het altaar. Toen stuurde Salomo Benaja, de zoon van Jojada, [erheen] en zei: Ga, steek hem dood. (1Kn 2:29)

Wie zijn vader of zijn moeder slaat | *vers 15*

> *15 Wie zijn vader of zijn moeder slaat, moet zeker gedood worden.*

Wie zijn vader of zijn moeder slaat, overtreedt het vijfde gebod *(Ex 20:12)*. Het vijfde gebod is het eerste gebod van de geboden die betrekking hebben op de verhouding tot de naaste. Evenals bij het zesde gebod is hier sprake van opstand tegen door God ingesteld gezag. Deze rebellie moet met de doodstraf worden gestraft.

Gods gezag wordt op aarde in de eerste plaats door ouders vertegenwoordigd. Kinderen die geen respect hebben voor hun ouders, hebben in het algemeen geen respect voor welke vorm van gezag ook *(vgl. Sp 30:11-14)*.

Wie een mens rooft | *vers 16*

> *16 Wie een mens ontvoert, of hij hem [nu] verkocht heeft, of dat hij hem [nog] in zijn bezit heeft, moet zeker gedood worden.*

Het roven van een mens betekent een overtreding van het achtste gebod *(Ex 20:15)*. Van alle vormen van diefstal is dit de ergste vorm. Paulus noemt de *"mensenrovers"* in een lijst waarin hij meerdere voorbeelden geeft van mensen voor wie de wet bestemd is *(1Tm 1:8-11)*. Een mensenrover is iemand die een ander zijn vrijheid ontneemt en maakt tot een voorwerp waaraan te verdienen is. Ook deze misdaad moet met de doodstraf worden gestraft.

In geestelijk opzicht gebeurt dit als iemand een ander volledig afhankelijk maakt van zichzelf en daardoor kan manipuleren, waardoor de ander niet meer kan zijn zoals God hem bedoeld heeft. De mens is *"naar Gods gelijkenis gemaakt" (Jk 3:9)*. Daarom moet ieder mens met respect worden behandeld *(1Pt 2:17)*.

Met haar zegenen wij de Heer en Vader, en met haar vervloeken wij de mensen die naar Gods gelijkenis gemaakt zijn. (Jk 3:9)

Eert allen, hebt de broederschap lief, vreest God, eert de koning. (1Pt 2:17)

Wie zijn vader of zijn moeder vervloekt | *vers 17*

> *17 En wie zijn vader of zijn moeder vervloekt, moet zeker gedood worden.*

Iemand die zijn vader of zijn moeder vervloekt, overtreedt evenals in *vers 15* het vijfde gebod *(Ex 20:12)*. Het betreft hier niet een overtreding door een wandaad als in *vers 15*, maar door schandelijk over de ouders te spreken. Ook over deze misdaad moet de doodstraf worden voltrokken.

Kinderen die door daad of woord hun ouders mishandelen, zijn wel diep gezonken in hun natuurlijke gevoelens. Zij minachten de meest elementaire betrekkingen die God in de schepping aan de mens heeft gegeven.

Toebrengen van lichamelijk letsel | *verzen 18-27*

> *18 Wanneer mannen onenigheid krijgen en de een slaat de ander met een steen of met [zijn] vuist, zodat hij [weliswaar] niet sterft, maar [wel] het bed moet houden – 19 als hij weer opstaat en buiten wandelt met zijn staf, gaat hij die hem sloeg, vrijuit. Alleen moet hij diens [gedwongen] rusttijd vergoeden en hem geheel laten genezen. 20 Wanneer iemand zijn slaaf of slavin met de stok [zó] slaat dat deze onder zijn hand sterft, moet hij zeker gewroken worden. 21 Als [de slaaf] echter [nog] een of twee dagen op de been blijft, wordt hij niet gewroken, want het is zijn [eigen] geld. 22 Wanneer mannen vechten en [daarbij] een zwangere vrouw [zó] treffen dat haar kind geboren wordt, maar er geen dodelijk letsel is, dan moet de schuldige zeker een boete betalen, zo [groot] als de echtgenoot van de vrouw hem oplegt. Hij moet die betalen via de rechters. 23 Maar als er [wel] dodelijk letsel is, moet u geven leven voor leven, 24 oog voor oog, tand voor tand, hand voor hand, voet voor voet, 25 brandwond voor brandwond, wond voor wond, striem voor striem. 26 Wanneer iemand een oog van zijn slaaf of een oog van zijn slavin [zó] raakt dat het verloren gaat, moet hij hem vrij laten gaan [als vergoeding] voor zijn oog. 27 En als hij een tand van zijn slaaf of een tand van zijn slavin uitslaat, moet hij hem vrij laten gaan [als vergoeding] voor zijn tand.*

Het toebrengen van lichamelijk letsel staat in verband met het zesde gebod *(verzen 18-19; Ex 20:13)*. Een ruzie loopt uit de hand. Er vallen geen doden, maar wel gewonden. De gewonde kan enige tijd niet werken. De gedwongen rusttijd moet worden vergoed. Verdere straf wordt niet opgelegd als de gewonde zover herstelt, dat hij weer in staat is te lopen, al is het nog met behulp van een stok.

Als een slaaf of slavin door de eigenaar zo hard wordt geslagen dat deze sterft, zal de eigenaar daarvoor moeten boeten *(verzen 20-21)*. Hij heeft iemand het leven benomen en dat komt hem niet toe. Als de slaaf niet onmiddellijk sterft, zal hij niet boeten. Zijn straf is het verlies van zijn slaaf

en daarmee zijn dienst. Van de christelijke meester wordt verwacht dat hij zijn slaaf niet slaat. Hem wordt voorgehouden dat hij zelfs het dreigen moet nalaten *(Ef 6:9; vgl. Jb 31:13-15)*.

En u, heren, doet hetzelfde jegens hen en laat het dreigen na. U weet immers, dat zowel hun als uw Heer in [de] hemelen is, en dat bij Hem geen aanzien des persoons is. (Ef 6:9)

Als ik het recht van mijn slaaf of van mijn slavin versmaad heb,
wanneer zij een geschil met mij hadden,
wat zal ik dan doen als God opstaat?
En als Hij onderzoekt, wat zal ik Hem [dan] antwoorden?
Heeft Hij Die mij in de buik maakte, [ook] hem niet gemaakt,
en heeft Eén ons niet in de baarmoeder gevormd?
(Jb 31:13-15)

De zwangere vrouw kan die van een van de vechtende mannen zijn die mogelijk tussenbeide wil komen *(vers 22)*. Ze krijgt een klap met als gevolg daarvan een ontijdig geboren kind. De man die dit heeft veroorzaakt, moet een boete worden opgelegd, die wordt bepaald door de man van de vrouw en wordt bekrachtigd door de rechters.

Als er echter dodelijk letsel wordt toegebracht *(vers 23)*, hetzij aan de vrouw, hetzij aan het kind, dan moet de doodstraf worden toegepast. We zien hier dat het doden van ongeboren leven – in onze dagen: abortus – door God wordt beoordeeld als het toebrengen van dodelijk letsel, waarop de doodstraf moet worden toegepast.

In geestelijk opzicht kan een ruzie tot gevolg hebben dat geestelijk leven dat zich aandient in de kiem wordt gesmoord. Hoeveel geestelijke schade is er al bij jonge gelovigen veroorzaakt door ruzies tussen volwassen gelovigen!

De regel *"leven voor leven" (vers 23)* wordt verder uitgewerkt *(verzen 24-25)*. We vinden hier de hoofdzaak van de wet: vergelding in het betalen met gelijke munt. Dat is een volmaakt rechtvaardig beginsel. Als God naar het beginsel *"leven voor leven"* zou hebben gehandeld met het oog op de dood van Zijn Zoon, zou Hij de wereld hebben weggevaagd. Maar juist bij het ondergaan van de grootste misdaad bidt de Heer Jezus: *"Vader, vergeef hun" (Lk 23:34a)*.

De Heer Jezus verwijst ook naar de wet van de vergelding, maar geeft daar een verdieping aan: *"U hebt gehoord dat gezegd is: Oog om oog en tand om tand. Maar Ik zeg u de boze niet te weerstaan; maar wie u op uw rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe" (Mt 5:38-39)*. Wat de wet eist, is altijd rechtvaardig. Daarom is er niets mis met *"oog voor oog"* en *"tand voor tand"*. Hierbij moet

wel worden opgemerkt dat dit door het bevoegde gerecht moet worden toegepast en niet in de sfeer van persoonlijke vergelding.

De discipelen als trouwe Joden hebben van de wet van vergelding gehoord, maar de genade gaat veel verder. Daarop wijst de Heer met de woorden *"maar Ik zeg u"*. In wat Hij zegt, laat Hij de geest zien waarin Zijn discipelen behoren te handelen, zoals Hij dat volmaakt heeft gedaan. Het betekent dat we ons tegen een boze naaste niet verweren, en dat we ons niet een beetje, maar diep laten vernederen.

Het voorgaande ziet op situaties waarin ons onrecht wordt aangedaan. Dan wordt van ons, in navolging van de Heer Jezus, die gezindheid verwacht. Als we echter zelf onrecht hebben gedaan, zullen we er rekening mee moeten houden dat we op een of andere wijze het onrecht dat we hebben gedaan, terug zullen ontvangen *(Ko 3:25; Gl 6:8)*.

Want wie onrecht doet, zal het onrecht dat hij gedaan heeft, terugontvangen; en er is geen aanzien des persoons. (Ko 3:25)

Want wie voor zijn eigen vlees zaait, zal uit het vlees verderf oogsten; maar wie voor de Geest zaait, zal uit de Geest eeuwig leven oogsten. (Gl 6:8)

God zorgt ook voor de rechten van slaven *(verzen 26-27)*. Als de eigenaar het oog of de tand van een slaaf zo raakt, dat ze niet meer kunnen worden gebruikt, moet de eigenaar de slaaf vrijlaten. De eigenaar mist daardoor de inzet van de slaaf en moet die vervangen, wat geld kost. De slaaf is wel wat beter af. Hij heeft zijn vrijheid terug. Maar hij is ook gehandicapt. Zijn gezichtsvermogen is beperkt en ook voedsel nuttigen gaat niet meer zo gemakkelijk als vroeger.

Lichamelijk letsel door een dier | *verzen 28-32*

> *28 En wanneer een rund een man of een vrouw [zó] stoot dat deze sterft, moet het rund zeker gestenigd worden en mag zijn vlees niet worden gegeten. De eigenaar van het rund gaat echter vrijuit. 29 Maar als het rund al eerder stotig was en zijn eigenaar daarvoor gewaarschuwd was, maar hij het [toch] niet bewaakte, en [als] het [dan] een man of een vrouw doodt, moet dat rund gestenigd worden, maar ook zijn eigenaar moet ter dood gebracht worden. 30 Als hem een afkoopsom wordt opgelegd, moet hij als losprijs voor zijn leven alles geven wat hem wordt opgelegd. 31 Stoot het [dier] een zoon of stoot het een dochter, dan moet tegen [het dier] volgens deze bepaling gehandeld worden. 32 Als het rund een slaaf of slavin stoot, moet [de eigenaar] aan zijn meester dertig sikkel zilver geven, en het rund moet gestenigd worden.*

Als een rund iemand doodt, moet het gedood worden. Het om die reden gedode dier mag niet als voedsel dienen omdat het door zijn afschuwelijke daad onrein moet worden geacht. De eigenaar is niet aansprakelijk. Hij heeft niet kunnen vermoeden dat het dier dit zou doen.

De eigenaar is wel aansprakelijk ingeval het bekend is dat het dier gevaarlijk is. Als hij het dier niet bewaakt en het doodt iemand, moet het dier worden gedood en de eigenaar ook. Er wordt een mogelijkheid gegeven tot het betalen van een afkoopsom, een zoengeld, als een losprijs voor het leven.

Dingen die in ons bezit zijn, kunnen schade aan anderen toebrengen. Dat kan gebeuren door dingen waarvan we dat niet verwachten. Het kan ook gebeuren door dingen waarvan we weten dat ze wel schade bij anderen kunnen veroorzaken. In het laatste geval moeten we er attent op zijn hoe we die dingen gebruiken. We kunnen hier voor onszelf praktische en geestelijke toepassingen maken, bijvoorbeeld: *"Laten wij dan niet meer elkaar oordelen; maar komt liever tot dit oordeel, dat u voor uw broeder geen struikelblok plaatst, of een aanleiding tot vallen" (Rm 14:13)*. En: *"Voedsel maakt ons echter niet aangenaam bij God; eten wij niet, wij zijn er niet minder om; en eten wij wel, wij zijn er niet beter om. Maar kijkt u uit, dat dit recht van u niet misschien een struikelblok wordt voor de zwakken" (1Ko 8:8-9)*.

Het bedrag dat in *vers 32* wordt genoemd, is ook de prijs waarop de Zoon van God in de gestalte van een Slaaf is geschat *(Mt 26:14-15)*.

Toen ging een van de twaalf, Judas Iskariot geheten, naar de overpriesters en zei: Wat wilt u mij geven? Dan zal ik Hem aan u overleveren. Zij nu betaalden hem dertig zilverlingen uit. (Mt 26:14-15)

Toegebracht letsel aan een dier | *verzen 33-36*

> *33 Wanneer iemand een put openlaat of wanneer iemand een put graaft en die niet afdekt, en een rund of ezel valt daarin, 34 dan moet de eigenaar van de put [daarvoor] vergoeding geven. Hij moet aan de eigenaar van [het dier] geld teruggeven, maar het dode [dier] zal voor hem zijn. 35 Wanneer iemands rund het rund van zijn naaste [zó hard] treft dat het sterft, moet men het levende rund verkopen en de opbrengst daarvan samen delen, en het dode [dier] moet men ook samen delen. 36 Maar als het bekend was dat het rund al eerder stotig was, en zijn eigenaar het niet bewaakte, moet hij [het dier] volledig vergoeden, een rund voor een rund. Het dode [dier] zal echter voor hem zijn.*

Schade, toegebracht aan eigendommen van een ander, moet worden vergoed. Ingeval de schade niet is te voorzien, wordt een regeling getroffen.

Alle genoemde voorvallen vinden plaats te midden van Gods volk. En wat hun overkomen is, is hun overkomen *"tot voorbeelden voor ons" (1Ko 10:6,11)*. Het is dan ook geoorloofd te veronderstellen dat in alle gevallen een geestelijke toepassing gemaakt kan worden. In het ene geval is deze voor de hand liggend, in het andere geval is deze minder duidelijk. Belangrijk is dat een toepassing niet berust op fantasie, maar op een waarheid die in het Nieuwe Testament naar voren wordt gebracht.

Als het gaat om ons bezit, kunnen we denken aan alles wat ons in stoffelijk en geestelijk opzicht is toevertrouwd. Hoe gaan we om met ons geld, onze bezittingen, onze capaciteiten? Gebruiken we die tot zegen of tot schade van anderen? Als we anderen materieel of geestelijk schade hebben toegebracht, hoe vergoeden we dat dan? Ook materiële schade is niet altijd alleen met een geldbedrag te vereffenen.

In het algemeen is het onderwijs van dit hoofdstuk dat wij waakzaam moeten zijn dat het kwaad geen kans krijgt zich in ons te openbaren. Als we toch in de een of andere vorm kwaad hebben gedaan, moeten we bereid zijn tot het geven van een vergoeding. Het gaat om de gezindheid dat wij niet willen dat iemand anders door ons toedoen verlies zal lijden, hetzij in materieel, hetzij in geestelijk opzicht.

Exodus 22

Voorschriften bij diefstal | *verzen 1-4*

> *1 Wanneer iemand een rund of een [stuk] kleinvee steelt en het slacht of verkoopt, moet hij vijf runderen als vergoeding geven voor het rund, en vier [stuks] kleinvee voor het [stuk] kleinvee. 2 Als een dief bij het inbreken betrapt wordt en [zó] geslagen wordt dat hij sterft, rust er geen bloedschuld op degene [die hem sloeg]. 3 [Maar] als de zon over hem opgegaan is, rust er [wel] bloedschuld op hem. [De dief] moet [alles] volledig vergoeden. Heeft hij niets, dan moet hij vanwege zijn diefstal verkocht worden. 4 Als inderdaad het gestolene levend in zijn bezit aangetroffen wordt, moet hij het van rund tot ezel, tot kleinvee toe dubbel vergoeden.*

Een diefstal – hierbij zijn we bij de toepassing van het achtste gebod *(Ex 20:15)* – wordt per geval bekeken. Er worden enkele verschillen gemaakt. Bij diefstal en slachten of doorverkopen moet er vijf- of viervoudig *(2Sm 12:6; Lk 19:8)* worden vergoed, afhankelijk van het dier dat gestolen is. Als het dier nog levend in bezit van de dief is, moet hij het dubbele als vergoeding geven.

En dat ooilam moet hij viervoudig vergoeden, omdat hij dit gedaan heeft en geen medelijden had. (2Sm 12:6)

Zacheüs echter ging staan en zei tot de Heer: Zie, de helft van mijn bezittingen, Heer, geef ik aan de armen; en als ik iemand iets heb afgeperst, vergoed ik dat vierdubbel. (Lk 19:8)

We zien hier dat diefstal iemand niet rijker, maar armer maakt. Onrechtmatig verkregen winst betekent het verloren gaan van het eigen bezit. Dit kan ook geestelijk worden toegepast. Ieder mens die leeft om eer van mensen te krijgen, steelt die eer van God aan Wie alle eer toekomt. Wie leeft om door mensen te worden geëerd, zal zijn menswaardigheid verliezen.

De wet maakt ook verschil tussen diefstal overdag en ‘s nachts. Er wordt van uitgegaan dat de dief ’s nachts inbreekt. Wordt hij dan betrapt en gedood, dan gaat degene die hem heeft gedood vrijuit. In dit geval verliest de dief niet alleen wat hij gestolen zou hebben en de vergoeding die hij zou moeten betalen, maar ook zijn leven.

Is de dief echter overdag werkzaam en wordt hij dan betrapt en gedood, dan gaat degene die hem heeft gedood niet vrijuit. Er wordt verondersteld dat het niet nodig is een dief overdag te doden. Er kan dan om hulp geroepen

worden. In de nacht slaapt iedereen en is de situatie niet te overzien. Uit dit voorschrift blijkt dat ook het leven van een dief niet zomaar genomen kan worden. Er mag niet worden gehandeld uit wraakzucht. Het oordeel over een misdaad moet door de rechter worden vastgesteld.

Het grote tegenbeeld van vergoeding bij diefstal is de Heer Jezus. Hij heeft door Zijn werk op het kruis aan God teruggegeven wat Hij niet heeft geroofd, namelijk de eer van God *(Ps 69:5b)*. Daarom zal Hij tot in alle eeuwigheid de eer krijgen die Hij waard is en Hem toekomt.

...;
wat ik niet geroofd heb, moet ik toch teruggeven.
(Ps 69:5b)

Bijzondere vormen van onteigening | *verzen 5-6*

> *5 Wanneer iemand een veld of wijngaard laat afgrazen door zijn vee [daarin] los te laten en [dit] het veld van een ander afgraast, moet hij het beste [deel] van zijn [eigen] veld of het beste [deel] van zijn wijngaard als vergoeding geven. 6 Wanneer een vuur om zich heen grijpt en op de doornstruiken overslaat, zodat een korenhoop, het staande koren of het [hele] veld verbrand wordt, moet hij die het vuur heeft aangestoken, een volledige vergoeding geven.*

In *vers 5* is sprake van opzet. Iemand steelt de vrucht van het land van een ander om er zijn eigen vee mee te voeden en daardoor de vrucht van zijn eigen land te ontzien. Hier wordt een ander opzettelijk benadeeld om zelf geen verlies te hoeven lijden. De schadevergoeding houdt echter in dat hij het beste deel van zijn eigen veld of wijngaard aan de benadeelde moet geven. Het is dan ook zaak het eigen bezit in de hand te houden en het niet tot schade van anderen te laten zijn. Het is in geestelijk opzicht altijd belangrijk dat we onze gaven gebruiken tot welzijn van anderen en niet om hun schade te berokkenen.

In *vers 6* lijkt niet direct opzet in het spel. Het gaat om iemand die brand sticht om doornstruiken te verbranden. Hij houdt het vuur echter niet in de hand. Het wordt een uitslaande brand, waardoor koren van het veld van een ander door het vuur wordt verteerd. De schadevergoeding bestaat uit een volledige betaling van de waarde van wat verloren is gegaan.

Als een geestelijke toepassing kunnen we denken aan het volgende. Een brand stelt oordeel voor. Doornstruiken zijn een gevolg van de zonde. Als

de zonde zich openbaart, moet die worden geoordeeld. Het kan gebeuren dat het oordeel over de zonde in de gemeente, een handeling van tucht, te ver wordt doorgevoerd. Tucht moet worden toegepast, en als die zijn doel heeft bereikt, ook weer worden opgeheven.

Als iemand tot inkeer komt en de tucht wordt niet opgeheven, dan wordt iemand de zegen van de gemeenschap ten onrechte onthouden. Hij kan, om zo te zeggen, niet genieten van de vruchten van het land. Als tucht zijn doel heeft bereikt, moet die worden opgeheven, *"opdat zo iemand niet door de overmatige droefheid wordt verslonden" (2Ko 2:7)*. De vergoeding die moet worden gegeven is *"dat u hem van [uw] liefde verzekert" (2Ko 2:8)*.

In een persoonlijke toepassing kunnen we denken aan mensen die driftig van aard zijn. Zij zijn direct bereid om in te grijpen als een zonde zich voordoet. Het is wel goed om dan in te grijpen, maar door hun driftige aard gaan ze wel eens te ver en veroordelen de hele persoon. Op die manier roeien ze met het onkruid ook de tarwe uit. Dan moeten zij hun verkeerde of te ver doorgeschoten aanpak belijden en de ander weer aanvaarden in het goede dat ook in hem is.

In bewaring gegeven eigendommen | *verzen 7-13*

> *7 Wanneer iemand aan zijn naaste geld of goed in bewaring geeft, en het wordt uit het huis van die man gestolen, moet de dief, als hij gepakt wordt, het dubbel vergoeden. 8 Als de dief niet gevonden wordt, moet de eigenaar van dat huis naar de rechters gebracht worden [om na te gaan] of hij zijn hand niet heeft uitgestoken naar de bezittingen van zijn naaste. 9 Bij elk geval van verduistering, bij een rund, bij een ezel, bij een schaap, bij een kledingstuk, [of] bij welk verloren voorwerp dan ook waarvan iemand zegt dat het van hem is, moet hun beider zaak voor de rechters komen. Wie de rechters schuldig verklaren, moet het aan zijn naaste dubbel vergoeden. 10 Wanneer iemand aan zijn naaste een ezel of een rund, een schaap of welk dier dan ook in bewaring geeft, en het sterft of het raakt gewond of wordt geroofd, zonder dat iemand het zag, 11 dan moet de eed bij de HEERE tussen hen beiden beslissen, of hij zijn hand niet heeft uitgestoken naar de bezittingen van zijn naaste. De eigenaar daarvan is [daaraan] onderworpen en [de ander] hoeft het niet te vergoeden. 12 Maar als het zonder twijfel van hem gestolen is, moet [de ander] het aan de eigenaar ervan vergoeden. 13 Als het vaststaat dat het verscheurd is, moet hij het meebrengen als bewijs. Het verscheurde [dier] hoeft hij niet te vergoeden.*

Als ons iets wordt toevertrouwd, zijn we er verantwoordelijk voor dat het niet gestolen wordt. Het in bewaring geven is een zaak van vertrouwen. Wordt het wel gestolen, dan zal de dief, als hij gevonden wordt, het dubbele moeten vergoeden. Er is niet alleen teruggave, maar ook compensatie voor de schrik en het ongemak, terwijl de dief moet ervaren dat diefstal gestraft wordt.

Als de dief niet gevonden wordt, rust er verdenking op hem aan wie het geld of goed is toevertrouwd. De rechters nemen hem de eed af. Door het afleggen van de eed is de verdenking weggenomen.

Er is ons, gelovigen, veel in bewaring gegeven. Timotheüs krijgt de opdracht het hem toevertrouwde pand te bewaren *(1Tm 6:20; 2Tm 1:14; vgl. Ea 8:24-34)*. Als we iets zijn kwijtgeraakt dat ons is toevertrouwd, bijvoorbeeld onze vrede, moeten we op zoek gaan naar de 'dief'. Mogelijk hebben we iets in ons leven toegelaten, waardoor we het zicht op de Heer zijn kwijtgeraakt.

Timotheüs, bewaar het [jou] toevertrouwde pand, terwijl je je afwendt van het ongoddelijk gezwets en [de] tegenstellingen van de ten onrechte zo genoemde kennis. (1Tm 6:20)

Bewaar het goede [jou] toevertrouwde pand door [de] Heilige Geest Die in ons woont. (2Tm 1:14)

Het kan ook zijn dat onze aanbidding is verdwenen – waarvan het rund spreekt. Het kan zijn dat we niet meer dienstbaar zijn – de ezel spreekt van dienstbaarheid. Of we zijn ons gedrag als christenen kwijt – het kledingstuk stelt het uiterlijk gedrag voor, wat mensen van ons zien. Wordt het teruggevonden, dan komt het dubbele ervoor in de plaats. Christenen die zijn afgedwaald en weer terug zijn op het goede pad, zullen zich met verdubbelde ijver inzetten voor de Heer.

Geleend goed | *verzen 14-15*

> *14 Wanneer iemand van zijn naaste wat [te leen] vraagt en het raakt beschadigd of het sterft terwijl de eigenaar ervan er niet bij is, moet hij het volledig vergoeden. 15 Als de eigenaar ervan erbij geweest is, hoeft hij het niet te vergoeden. Als het gehuurd is, is [de schade] bij de huur ervan inbegrepen.*

Wat in bewaring wordt gegeven, heeft te maken met het vertrouwen van de eigenaar in hem aan wie hij iets in bewaring geeft. De zaak is: hoe gaat deze met dit vertrouwen om. Bij iets wat men leent, gaat het om het gebruik van iets wat men zelf mist, maar wel nodig heeft.

We mogen gebruikmaken van wat aan een ander is toevertrouwd, maar we mogen dat niet misbruiken. Dat geldt zowel in materieel als in geestelijk opzicht. Wij moeten ons steeds bewust zijn dat we alles wat we hebben in bruikleen hebben ontvangen: *"En wat hebt u, dat u niet hebt ontvangen? En als u het dan hebt ontvangen, waarom beroemt u zich, alsof u het niet had ontvangen?" (1Ko 4:7)*.

Gemeenschap met een ongehuwd meisje | *verzen 16-17*

> *16 Wanneer iemand een maagd verleidt die niet in ondertrouw is, en hij met haar slaapt, moet hij haar voor zichzelf tot vrouw nemen door volledige betaling van de bruidsschat. 17 [Maar] als haar vader beslist weigert haar aan hem te geven, moet hij een geldsom afwegen die overeenkomt met de bruidsschat voor een maagd.*

Hier gaat het om een uitwerking van het zevende gebod. Een ongehuwd meisje valt onder de zorg van haar vader. Slaapt iemand met haar, dat wil zeggen dat hij haar verleidt tot geslachtsgemeenschap, dan is hij verplicht met haar te trouwen, tenzij de vader weigert haar aan hem te geven. In elk geval moet er een bruidsprijs worden betaald. Een algemene les is dat bij een huwelijkssluiting de ouders niet gepasseerd mogen worden.

Verder zien we hier dat geslachtsgemeenschap niet zonder gevolgen is. Het meisje is haar eer kwijt en zal daardoor moeilijker uit te huwelijken zijn. De man die haar heeft verleid, moet een volledige bruidsschat betalen. Ook hij moet zich goed realiseren dat hij een zonde heeft begaan door iets te doen wat alleen in het huwelijk thuishoort.

Zonden van afval | *verzen 18-20*

> *18 Een tovenares mag u niet in leven laten. 19 Ieder die met een dier gemeenschap heeft, moet zeker gedood worden. 20 Wie aan de goden offert, en niet aan de HEERE alleen, die moet met de ban geslagen worden.*

Tovenarij *(vers 18)* en afgoderij *(vers 20)* stammen uit de wereld van het occultisme, de wereld van de duivel. Wie zich daaraan schuldig maakt, moet dit met het verlies van zijn leven bekopen. Deze afschuwelijke zonden zijn rechtstreekse opstand tegen God. Het is een openlijk tarten van Zijn absolute rechten op het eerbetoon van de mens en zeker van Zijn volk.

Op meerdere plaatsen in de Schrift wordt Gods volk gewaarschuwd zich daarvan verre te houden *(Lv 20:6; Dt 18:10)*. Saul heeft zich niets van dat gebod aangetrokken *(1Sm 28:7-10)*.

En de persoon die zich tot de dodenbezweerders of tot de waarzeggers wendt om als in hoererij achter hen aan te gaan -- tegen die persoon zal Ik Mijn aangezicht keren en Ik zal hem uit het midden van zijn volk uitroeien. (Lv 20:6)

Onder u mag niemand gevonden worden die zijn zoon of zijn dochter door het vuur laat gaan, die waarzeggerij pleegt, die wolken duidt of aan wichelarij doet, die een tovenaar is, ... (Dt 18:10)

Tussen deze twee vormen van occultisme in wordt gewaarschuwd tegen gemeenschap met een dier *(vers 19)*. Dat Gods volk gewaarschuwd moet worden tegen deze wanstaltige vorm van gemeenschap, geeft aan dat het ertoe in staat is.

In geestelijke zin zien we deze zonde in *Openbaring 13*, waar gesproken wordt over een beest uit de zee, een politieke macht *(Op 13:1)*, en een beest uit de afgrond, een godsdienstige macht *(Op 13:11)*. Beide beesten worden geïnspireerd door de satan. Het occultisme zal in deze beesten zijn hoogtepunt bereiken. Velen van hen die zich tot Gods volk rekenen, zullen zich ervoor buigen en hun gemeenschap ermee betuigen *(Op 17:3,11-13)*.

Vreemdeling, weduwe, wees en arme | *verzen 21-27*

> *21 U mag een vreemdeling niet uitbuiten en hem niet onderdrukken, want u bent [zelf] vreemdelingen geweest in het land Egypte. 22 U mag geen enkele weduwe of wees onderdrukken. 23 Als u hen maar enigszins onderdrukt en zij maar enigszins tot Mij [om hulp] roepen, zal Ik hun roep zeker verhoren. 24 Mijn toorn zal ontbranden en Ik zal u met het zwaard doden en uw vrouwen zullen weduwen en uw kinderen wezen worden. 25 Als u [iemand] van Mijn volk, [een] van de armen onder u, geld leent, dan mag u zich niet als een schuldeiser tegenover hem gedragen. U mag hem geen rente opleggen. 26 Als u het kleed van uw naaste in onderpand neemt, moet u dat aan hem teruggeven voordat de zon ondergaat. 27 Dat is immers zijn enige bedekking. Het is de kleding over zijn huid. Waarin zou hij [anders moeten] slapen? Wanneer hij tot Mij [om hulp] roept, zal het gebeuren dat Ik het zal horen, want Ik ben genadig!*

Hier schittert de barmhartigheid van God ten aanzien van de zwakken in de samenleving. God komt voor hen op *(Ps 146:9)*. Het

De HEERE bewaart de vreemdelingen,
Hij houdt wees en weduwe staande,
maar de weg van de goddelozen maakt Hij krom.
(Ps 146:9)

gaat niet om een sociaal programma tot wereldverbetering of een oproep zich in te zetten voor asielzoekers. Het gaat om het weerspiegelen van Gods barmhartigheid, iets wat alleen kan gebeuren door Zijn volk.

Omdat de Israëlieten vreemdelingen zijn geweest in Egypte, moeten zij zich kunnen voorstellen wat het is om een vreemdeling te zijn die in hun midden verblijft. Dat moet hen tot een barmhartige houding tegenover hen brengen. Zo moeten gelovigen medelijden hebben met mensen in de wereld omdat ze er vroeger ook toe behoorden. Een hooghartige houding tegenover de laagst gezonken mens past een gelovige niet.

God trekt Zich bijzonder het lot van de weduwe of wees aan. Hen te verdrukken is pure uitbuiting en machtsmisbruik. God hoort hun hulpgeroep en zal hen wreken naar de wet van de vergelding.

Geld lenen aan een volksgenoot mag, maar zonder rente te berekenen. Het moet een daad van barmhartigheid zijn. Verdienen aan de armoede van de volksgenoot verraadt harteloosheid.

Als iemand zó arm is, dat hij zelfs zijn kleed moet verpanden, moet dat kleed hem 's avonds worden teruggegeven. Zijn armoede en vervolgens naaktheid roepen bij God gevoelens van genade op. God wil dat wij in Zijn gevoelens leren delen.

Houding tegenover de overheid | *vers 28*

> *28 U mag de rechters niet vervloeken, en de leiders van uw volk mag u niet verwensen.*

De overheid – de rechters of de rechterlijke macht – mag niet vervloekt worden *(vgl. Pr 10:20)*. Als dat gebeurt, is dat opstand tegen het bevoegde, door God gegeven gezag *(Rm 13:1-2)*. Een dergelijke houding is een kenmerk van de afval van het christelijk geloof *(Jd 1:8)*. God wil dat de burger het bevoegde gezag erkent en zich daaraan onderwerpt. Paulus vergist zich hierin en moet zich verontschuldigen, wat hij doet met aanhaling van dit vers *(Hd 23:4-5)*.

Zij nu die daarbij stonden, zeiden: Scheldt u de hogepriester van God uit? En Paulus zei: Ik wist niet, broeders, dat het de hogepriester was; want er staat geschreven: 'Van een overste van uw volk zult u geen kwaad spreken'. (Hd 23:4-5)

De eerstelingen en de eerstgeborene | *verzen 29-30*

> *29 U mag van uw volheid en [van] uw overvloed niet achterhouden. De eerstgeborene van uw zonen moet u Mij geven. 30 U moet hetzelfde doen met uw runderen [en] uw kleinvee; zeven dagen mogen ze bij hun moeder blijven, op de achtste dag moet u ze Mij geven.*

In het geven van de eerstelingen van het land wordt Gods recht op het land erkend. Het volk wordt gewaarschuwd daarvan niets achter te houden. De verleiding om wat God toekomt voor zichzelf te houden is door de zonde in de mens ingebakken.

De eerstgeborenen behoren de HEERE toe en in hen het hele volk. Voor de veestapel geldt hetzelfde.

Het verscheurde | *vers 31*

> *31 U moet voor Mij geheiligde mensen zijn. Daarom mag u geen vlees eten [van een dier] dat op het veld verscheurd is. U moet dit voor de honden werpen.*

Hier maakt God het grote onderscheid tussen Zijn volk en de volken om hen heen. Hij heeft Zijn volk apart gesteld voor Zichzelf. Dat zij Zijn volk zijn, komt vooral tot uiting in wat zij eten en ook niet eten. Hier ligt de nadruk erop wat ze niet mogen eten. Heilige mensen eten geen voedsel waaraan geweld verbonden is. Zulk voedsel is voor de onreine honden, die geen enkel besef van heiligheid hebben.

Gelovigen moeten zich niet voeden met dingen waaraan duidelijk het verderf van de wereld kleeft. De wereld heeft programma's om naar te kijken en zich geestelijk mee te voeden, waarvan de gelovigen – heilige mensen, dat zijn voor God afgezonderde mensen – zich ver moeten houden.

Exodus 23

Geen valse verklaring afleggen | *verzen 1-3*

> *1 U mag geen vals gerucht verspreiden, en u mag een schuldige niet uw hand reiken door een misdadige getuige te zijn. 2 U mag de meerderheid niet volgen in het kwaad, en u mag in een rechtszaak niet [zo] antwoorden dat u zich schikt naar de meerderheid om [zo het recht] te buigen. 3 U mag een arme bij zijn rechtszaak niet voortrekken.*

In deze verzen hebben we een uitwerking van het negende gebod *(Ex 20:16)*. Woorden uitspreken is geen onschuldige bezigheid: *"Ik zeg u echter, dat van elk zinloos woord dat de mensen zullen spreken, zij rekenschap zullen geven in [de] dag van [het] oordeel. Want op grond van uw woorden zult u gerechtvaardigd en op grond van uw woorden zult u geoordeeld worden" (Mt 12:36-37)*.

Onzin spreken is al erg, een kwaad gerucht verbreiden is nog erger. De leugen wordt gebruikt om de waarheid te verdoezelen. Hierdoor kan het kwaad blijven bestaan en zijn verdorven werk blijven doen. Voor de gelovige nu geldt: *"Legt daarom de leugen af en spreekt [de] waarheid, ieder met zijn naaste, want wij zijn leden van elkaar" (Ef 4:25)*.

De meerderheid van de mensen om ons heen wordt gedreven door het kwade en is op zoek naar het kwade, wil het kwade en sluit God buiten. Wat de meerderheid wil, wordt tot norm gemaakt. Dat is het wezen van de democratie. God wil niet dat de leden van Zijn volk daaraan meedoen. Het recht mag niet gebogen worden, zoals ook nu veelvuldig gebeurt. Het recht wordt aangepast in overeenstemming met wat de meerderheid voor juist houdt. Omdat de meerderheid geen rekening houdt met God, wordt het recht gebogen. We kunnen hierbij denken aan zaken als abortus, euthanasie, ongehuwd samenwonen en homohuwelijk.

Het recht moet zijn loop hebben. Verlagen van de strafmaat uit medelijden met een onbeduidend iemand is net zo verkeerd als het geven van een voorkeursbehandeling aan iemand die in aanzien is.

Gevonden voorwerpen van een vijand | *vers 4*

> *4 Wanneer u een rund van uw vijand of zijn verdwaalde ezel aantreft, moet u het [dier] beslist bij hem terugbrengen.*

Het vergt een goede gezindheid om aan je vijand iets terug te geven wat hij verloren is en wat jij hebt gevonden. Door deze handelwijze kun je *"vurige kolen op zijn hoofd hopen" (Rm 12:20)*.

Hulp aan een vijand | *vers 5*

> *5 Wanneer u de ezel van iemand die u haat, onder zijn last ziet liggen, moet u zich ervan weerhouden om het aan hem over te laten. U moet [de ezel] beslist samen met hem overeind helpen.*

Ook de helpende hand bieden aan je vijand is een bewijs van een goede gezindheid. Onverschilligheid past niet bij iemand van Gods volk die ertoe geroepen is te laten zien Wie God is. God is ook niet onverschillig geweest voor onze problemen. Hij heeft ons geholpen (geestelijke) lasten af te laden. In geestelijk opzicht verwacht God ook van ons dat we mensen helpen met het 'afladen' van hun lasten *(vgl. Gl 6:2; Fp 2:4)*.

Draagt elkaars lasten, en zo zult u de wet van Christus vervullen. (Gl 6:2)

...; laat ieder niet alleen op zijn eigen belangen, maar ieder ook op die van anderen zien. (Fp 2:4)

Eerlijke rechtspraak | *verzen 6-8*

> *6 U mag het recht van de arme onder u niet buigen bij zijn rechtszaak. 7 Houd u ver van bedrieglijke zaken. Een onschuldige en een rechtvaardige mag u niet doden, want Ik zal de schuldige niet rechtvaardig verklaren. 8 U mag geen geschenk aannemen, want het geschenk maakt zienden blind en verdraait de woorden van de rechtvaardigen.*

De waarschuwing om eerlijk recht te spreken komt steeds weer terug. De mens die zaken moet beoordelen – in feite heeft ieder mens daarmee te maken, niet alleen daartoe aangestelde rechters –, loopt altijd gevaar zich te laten beïnvloeden of zich iets te laten voorspiegelen. Wie zich laat beïnvloeden, stelt zich open voor het aanzien van de persoon of het aannemen van geschenken.

Persoonlijk gewin mag geen rol spelen in de rechtspraak of in de algemene afweging van wat recht is. Wie zich iets laat voorspiegelen en meegetrok-

ken wordt in een bedrieglijke zaak, is te meegaand in het verhaal dat wordt opgehangen. In beide gevallen komt men tot een verkeerde beoordeling, terwijl God de schuldige niet rechtvaardig verklaart, maar veroordeelt.

God zegt: *"Ik zal de schuldige niet rechtvaardig verklaren"* *(vers 7)*. Deze uitspraak heeft door het kruis van Christus een ongedachte en ongekende wending gekregen. Ieder die erkent schuldig te staan tegenover de heilige en rechtvaardige God, zijn zonden belijdt en Christus als Heiland aanneemt en gelooft dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, is gerechtvaardigd *(Rm 4:24b-25)*. *"Maar hem die niet werkt, maar gelooft in Hem Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot gerechtigheid"* *(Rm 4:5)*.

..., ons die geloven in Hem Die Jezus onze Heer uit [de] doden heeft opgewekt, Die overgegeven is om onze overtredingen en opgewekt om onze rechtvaardiging. (Rm 4:24b-25)

Houding tegenover de vreemdeling | *vers 9*

> *9 U mag de vreemdeling niet onderdrukken, want u kent zelf de gesteldheid van de vreemdeling, omdat u [zelf] vreemdeling geweest bent in het land Egypte.*

We hebben hier hetzelfde voorschrift als in *Exodus 22 (Ex 22:21)*. Alleen wordt hier nadrukkelijker gewezen op de gevoelens, de gemoedsgesteldheid, van de vreemdeling. Ze kennen die gevoelens zo goed uit eigen ervaring door hun verblijf als vreemdeling in Egypte. We kunnen wel terugdenken aan de situatie waarin we ons bevonden toen we in de slavernij van de zonde waren, maar het is nog iets anders ons te herinneren hoe we ons toen voelden. Als we ons herinneren hoe we ons voelden, zullen we de vreemdeling niet onderdrukken, dat wil zeggen dat we hem niet zullen belasten met wat hij niet kan dragen.

Sabbat voor land, mens en dier | *verzen 10-12*

> *10 U mag zes jaar uw land bezaaien, en de opbrengst ervan verzamelen, 11 maar [in] het zevende [jaar] moet u het met rust laten en het braak laten liggen, zodat de armen onder uw volk kunnen eten; en het overschot ervan kunnen de dieren van het veld eten. U moet hetzelfde doen met uw wijngaard [en] met uw olijfbomen. 12 Zes dagen moet u uw werk doen, maar op de zevende dag moet u rusten, zodat uw rund en uw ezel kunnen rusten, en de zoon van uw slavin en de vreemdeling op adem kunnen komen.*

God schrijft hier voor dat het land een sabbatsjaar moet hebben. Dan mag het niet bewerkt worden. Wat dan vanzelf opkomt, is voor de armen en de rest is voor de dieren van het veld. Dit sabbatsjaar is een test voor het volk met betrekking tot hun gehoorzaamheid en hun geloof. Het lijkt erop dat ze dan zelf niets hebben en wat het land nog zal opleveren, is ook nog eens voor een ander. Uit gehoorzaamheid aan dit gebod zal hun vertrouwen op God blijken. Er is geloof nodig om zo te handelen. Gehoorzaamheid wordt altijd door God beloond.

Zelf moet de Israëliet elke zevende dag van de week rusten. En niet alleen hijzelf, maar ook alles wat hem ten dienste staat aan slaven en werkdieren. In een tijd waarin productiecijfers het leven bepalen – iets dat altijd in de mens van nature heeft gezeten – is het van belang niet meegesleept te worden door de zucht naar meer. Hebzucht en ongeloof heersen. God verlangt ernaar mensen in Zijn rust te laten delen en met hen gemeenschap te hebben. Het is goed daarvoor de dagelijkse zaken een ogenblik te laten voor wat ze zijn.

Houding tegenover andere goden | *vers 13*

> *13 Bij alles wat Ik tegen u gezegd heb, moet u op uw hoede zijn. U mag niet aan de naam van andere goden denken, die mag niet uit uw mond gehoord worden!*

Het dienen van de Heer blijkt uit de mate waarin rekening wordt gehouden met Zijn verlangens. Om ze te kennen moeten we ze leren kennen. Het hart dat met Hem leeft, zal ze in praktijk willen brengen. Als andere goden onze belangstelling krijgen, verdwijnen de Heer en Zijn dienst uit onze belangstelling. Belangstelling voor andere goden begint al met het noemen van hun namen. Neem de namen niet in de mond, acht het ze niet waard om uitgesproken te worden *(Ps 16:4)*.

Groot wordt het leed van hen die andere [goden] geschenken geven;
ik [echter] giet geen plengoffers van bloed voor ze uit
en neem de namen ervan niet op mijn lippen. (Ps 16:4)

Drie jaarlijkse feesten | *verzen 14-17*

> *14 Driemaal per jaar moet u voor Mij een feest vieren. 15 Het Feest van de ongezuurde [broden] moet u in acht nemen. Zeven dagen [lang] moet u ongezuurde [broden] eten, zoals Ik u geboden heb, op de vastgestelde tijd in*

> *de maand Abib, want in die [maand] bent u uit Egypte vertrokken. Maar men mag niet met lege [handen] voor Mijn aangezicht verschijnen. 16 Ook het Feest van de oogst, van de eerste vruchten van uw werk, van wat u op de akker gezaaid hebt. En het Feest van de inzameling, aan het einde van het jaar, wanneer u [de vruchten] van uw werk van het veld ingezameld hebt. 17 Drie keer per jaar moet alles wat mannelijk onder u is, voor het aangezicht van de Heere HEERE verschijnen.*

Andere goden zullen hun aantrekkelijkheid voor Gods volk verliezen en hun belangstelling niet waard zijn als hun leven draait om de feesten die de HEERE graag wil dat ze houden. Dan wordt Hij het middelpunt van hun leven. Om dit te stimuleren wil Hij dat alle mannen samen *"drie keer per jaar ... voor het aangezicht van de Heere HEERE verschijnen"*. Dat wil zeggen dat ze bewust in Zijn tegenwoordigheid komen.

De bedoeling is om voor Hem een feest te vieren, om hun vreugde in Hem en voor wat Hij heeft gegeven te uiten. Als Hij hun vreugde ziet, is Zijn hart verheugd. Het is een vreugde waarin Hij centraal staat. Daarom zullen ze niet met lege handen komen, maar met offers die Hem aangenaam zijn.

De keren dat alle mannen van Israël moeten optrekken naar Jeruzalem, hebben te maken met *"het Feest van de ongezuurde [broden]"*, *"het Feest van de oogst"* of van de eerstelingen en *"het Feest van de inzameling"* of het Loofhuttenfeest. Voor ons betekent het een leven leiden waarin de zonde geen ruimte krijgt (Feest van de ongezuurde broden), waarin het eerste en het beste als symbool voor ons hele leven voor de Heer is (Feest van de eerstelingen, *vgl. vers 19a*), terwijl we Hem eren voor alle zegeningen die Hij ons heeft gegeven (Feest van de inzameling). Deze 'feesten' mogen wij elke keer vieren als we samenkomen bij Hem. Dan zullen we niet met lege harten komen, maar met harten vol dank en aanbidding voor alles wat Hij heeft gegeven en bovenal voor Wie Hij is.

Bloed en vet van het offer | *vers 18*

> *18 U mag het bloed van Mijn offer niet offeren met iets dat gezuurd is, en het vet van Mijn feest[offer] mag niet tot de [volgende] morgen overblijven.*

De HEERE spreekt over *"Mijn"* offer. Wat we Hem brengen, is van Hem *(1Kr 29:14b)*. Het bloed en het vet zijn de centrale delen van het offer. Het bloed is het leven en is tot verzoening. Het mag daarom op geen enkele manier samen met iets gezuurds geofferd worden. Hoe kan er in het werk dat de Heer Jezus heeft verricht juist met het doel om de zonde weg te doen, nog iets van zonde aanwezig zijn?

Want van U is alles, en uit Uw hand hebben wij het U gegeven. (1Kr 29:14b)

Ook het vet krijgt een speciale vermelding. Het vet spreekt van de kracht van het offer. Het doet denken aan de kracht waarmee de Heer Jezus het offer heeft gebracht. Dat het niet tot de volgende morgen mag overblijven, wil zeggen dat het niet mag 'verouderen'. We zullen telkens opnieuw onder de indruk moeten komen van de kracht die de Heer Jezus ertoe heeft gebracht Zichzelf aan God te offeren. Het is de kracht van de liefde.

Eerstelingen en het koken van een bokje | *vers 19*

> *19 De eerstelingen van de eerste vruchten van uw land moet u in het huis van de HEERE, uw God, brengen. U mag een bokje niet koken in de melk van zijn moeder.*

De eerstelingen van de opbrengst van het land behoren de HEERE toe. Hiermee komt het recht van de HEERE op de hele opbrengst van het land tot uiting. Hier is zelfs sprake van *"de eerstelingen van de eerste vruchten"*. Die moeten gebracht worden *"in het huis van de HEERE, uw God"*. Het is volkomen tegennatuurlijk om deze *"eerstelingen van de eerste vruchten"* zichzelf toe te eigenen om zelf te nuttigen.

Het voorschrift een bokje niet te koken in de melk van zijn moeder lijkt een verdwaalde tekst te zijn, maar dat is natuurlijk slechts schijn. Alles in Gods Woord staat op de juiste plaats. Het sluit aan op het voorgaande. Melk dient om het bokje te voeden en in leven te houden, niet om met de dood te verbinden. Het is volkomen tegennatuurlijk melk te gebruiken in verbinding met de dood van het bokje.

Wie iets dergelijks doet, toont gemis aan natuurlijke gevoelens. God heeft Zijn voorschriften gegeven, opdat de mens daardoor zou leven: 'Doe dit en u zult leven' *(Lv 18:5)*.

Mijn verordeningen en Mijn bepalingen moet u in acht nemen. De mens die ze houdt, zal erdoor leven. Ik ben de HEERE. (Lv 18:5)

Dat het gebod, dat ten leven is, toch ten dode blijkt te zijn *(Rm 7:10)*, ligt niet aan het gebod, maar aan de mens zelf. Omdat de mens een zondaar is, is hij niet in staat de hele wet te houden.

En het gebod dat ten leven was, bleek mij ten dode te zijn. (Rm 7:10)

Luisteren naar de Engel van de HEERE | *verzen 20-23*

> *20 Zie, Ik zend een Engel voor u uit om over u te waken op de weg en u te brengen naar de plaats die Ik gereedgemaakt heb. 21 Wees op uw hoede voor Zijn aangezicht en luister naar Zijn stem. Verbitter Hem niet, want Hij zal uw overtredingen niet vergeven, omdat Mijn Naam in het binnenste van Hem is. 22 Maar als u aandachtig naar Zijn stem luistert en alles doet wat Ik spreken zal, zal Ik de vijand van uw vijanden zijn en de tegenstander van hen die u in het nauw brengen. 23 Mijn Engel zal namelijk vóór u uit gaan en u brengen bij de Amorieten en de Hethieten en de Ferezieten en de Kanaänieten en de Hevieten en de Jebusieten, en Ik zal hen uitroeien.*

Na alle voorschriften die het volk in praktijk moet brengen als het in het beloofde land is aangekomen, geeft God hier een geweldige bemoediging. Hij geeft Zijn Engel om hen te bewaren en te leiden. Ook wijst Hij op het doel, op *"de plaats, die Ik gereedgemaakt heb"*. Als *Hij* die plaats gereedmaakt, wat moet dat dan een goede plaats zijn! En als Hij Zijn volk op weg daarheen bewaart en leidt, hoe zeker moet dan de aankomst zijn.

Het volk is wel verantwoordelijk om naar de Engel te luisteren *(vgl. Mt 17:5)*. Alleen als ze naar Hem luisteren, is de zegen gegarandeerd. God zal dan Zelf de bescherming van Zijn volk op Zich nemen en voor hen opkomen als vijanden hen benauwen. Hij zal hun vijanden uitroeien.

Uit de woorden *"omdat Mijn Naam in het binnenste van Hem is"*, blijkt dat met *"Mijn Engel"* de Heer Jezus wordt bedoeld. De verschijningsvorm van de Heer Jezus in het Oude Testament, dat wil zeggen voordat Hij Mens wordt, is die van een engel, meestal aangeduid als *"Engel van de HEERE"*. Dat het om de Heer Jezus gaat, blijkt ook uit de vermelding van *"vergeven"* *(vers 21)*. Vergeven of niet vergeven is alleen het recht van God, en de Heer Jezus is God *(vgl. Mk 2:7-8,10)*.

Waarom spreekt Deze zo? Hij lastert; wie kan zonden vergeven dan Eén: God? En terstond onderkende Jezus in Zijn geest dat zij zo bij zichzelf overlegden en zei tot hen: Waarom overlegt u deze dingen in uw harten? ... Maar opdat u weet dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde zonden te vergeven, ... (Mk 2:7-8,10)

God belooft zegen en hulp | *verzen 24-33*

> *24 U mag zich voor hun goden niet neerbuigen en ze niet dienen. U mag niet doen overeenkomstig hun werken. Voorzeker, u moet ze volledig omverhalen en hun gewijde stenen helemaal in stukken slaan. 25 U moet de HEERE, uw God, dienen. Dan zal Hij uw brood en uw water zegenen. Ik zal ziekte uit uw midden doen wijken. 26 Geen [vrouw] in uw land zal een miskraam hebben of onvruchtbaar zijn. Ik zal het aantal van uw dagen vol maken. 27 De schrik voor Mij zal Ik vóór u uit zenden, en al de volken waaronder u komt, zal Ik in verwarring brengen. En Ik zal al uw vijanden voor u op de vlucht doen slaan. 28 Ik zal ook horzels vóór u uit zenden; die zullen de Hevieten, de Kanaänieten en de Hethieten vóór u uit verdrijven. 29 Ik zal hen niet in één jaar vóór u uit verdrijven, anders wordt het land een woestenij en worden de [wilde] dieren van het veld u te talrijk. 30 Ik zal hen geleidelijk vóór u uit verdrijven, totdat u [zo in aantal] toegenomen bent dat u het land in erfbezit kunt nemen. 31 Ik zal uw grenzen vaststellen, van de Schelfzee tot aan de zee van de Filistijnen, en van de woestijn tot aan de rivier, want Ik zal de bewoners van het land in uw hand geven, zodat u hen vóór u uit kunt verdrijven. 32 U mag met hen en met hun goden geen verbond sluiten. 33 Zij mogen niet in uw land blijven wonen, anders zullen zij u doen zondigen tegen Mij. Als u hun goden dient, voorzeker, het zal voor u tot een valstrik worden.*

Er is voor gewaarschuwd de naam van andere goden niet te noemen *(vers 13)*. Hier wordt ervoor gewaarschuwd niet te buigen voor de goden van volken die in het beloofde land wonen *(vers 24)*. Ze moeten die goden volkomen vernietigen. Die goden vormen een gevaar voor hun dienst aan de HEERE, hun God. Alleen Hem moeten ze dienen. Hij verdraagt geen andere god naast Zich.

Dienst aan Hem verzekert hun van voedsel, gezondheid, welvaart en veiligheid. Hij zal hun brood en hun water zegenen en ziekte van hen weren; misgeboorte, onvruchtbaarheid of een vroegtijdige dood zullen niet voorkomen. Ze zullen lang leven in het genot van de zegen, zonder angst voor hun vijanden.

Voor ons geldt wat in *1 Thessalonicenzen 1* staat, dat wij ons hebben bekeerd van de afgoden, die hebben vernietigd, *"om de levende en waarachtige God te dienen en Zijn Zoon uit de hemelen te verwachten" (1Th 1:9-10)*. Het dienen van

God is ook onze roeping. We mogen weten dat ons werk voor de Heer niet vergeefs, of zonder gevolg, is *(1Ko 15:58)*.

Daarom, mijn geliefde broeders, weest standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk van de Heer, daar u weet, dat uw arbeid niet vergeefs is in [de] Heer.(1Ko 15:58)

De HEERE neemt op Zich het land te ontdoen van hun vijanden. Hij doet dat niet in een bliksemactie, maar geleidelijk. Dat is Zijn wijsheid. Als Hij het snel doet, zal het volk het hele gebied nooit in één keer kunnen bewerken. Dan zal het een woestenij worden. Als zij stap voor stap het land in bezit nemen, kunnen ze het rustig bewerken. Hun werk zal dan gelijke tred houden met hun getalsmatige groei. Zo zullen ze het werk aan kunnen.

In geestelijk opzicht is dit ook zo. Het kennis nemen van Gods gedachten gebeurt geleidelijk. God opent niet ineens ons verstand op zo'n manier, dat we de hele waarheid in één keer kennen. Het in bezit nemen van de geestelijke zegeningen is een proces, het houdt gelijke tred met onze geestelijke groei. Als we een stukje van de waarheid hebben leren kennen, moeten we dat eerst in praktijk brengen. Vervolgens geeft de Heer ons een nieuw aspect ervan te zien, dan ontdekken we weer iets in het Woord. Vaak gebeurt dat, nadat we iets uit ons leven hebben verwijderd, een bepaalde zonde of een verkeerde gewoonte, waardoor we in onze groei zijn gehinderd.

Vandaar dat er aan het slot van dit hoofdstuk nog eens op wordt gewezen geen enkele verbinding aan te gaan met de inwoners van het land of hun goden. Ze mogen hen er niet laten wonen, hun geen ruimte geven. Nonchalant met dit gebod omgaan zal hun tot een valstrik worden. Ook wij moeten in ons leven geen ruimte geven aan de wereld en zijn afgoden. Het is in dit verband veelzeggend dat Johannes zijn eerste brief besluit met de oproep: *"Kinderen, wacht u voor de afgoden" (1Jh 5:21)*.

Exodus 24

Inleiding

Dit gedeelte sluit aan op *Exodus 20 (Ex 20:21)*. Het gedeelte dat ertussen ligt, geeft de inhoud weer van wat Mozes van de HEERE te horen heeft gekregen.

Naderen, maar van verre | *verzen 1-2*

> *1 Daarna zei Hij tegen Mozes: Klim naar boven, naar de HEERE toe, u en Aäron, Nadab en Abihu, en zeventig van de oudsten van Israël, en buig u op een afstand neer. 2 Alleen Mozes mag tot de HEERE naderen. Zíj mogen echter niet naderbij komen, en ook het volk mag niet met hem naar boven klimmen.*

Mozes wordt door de HEERE geroepen om samen met Aäron, en Nadab en Abihu, de oudste zonen van Aäron, en een vertegenwoordiging van het volk naar Hem toe te komen. Maar *"op een afstand"*. Deze afstand is kenmerkend voor de verhouding tussen de HEERE en Zijn volk in het Oude Testament. Voor de gemeente van het Nieuwe Testament is die afstand er niet meer. De *brief aan de Hebreeën* laat uitvoerig zien dat de nieuwtestamentische gelovigen vrijmoedig mogen naderen tot God in het heiligdom. Die brief laat ook zien waardoor dat mogelijk is geworden: door Christus en Zijn werk.

Verbondssluiting | *verzen 3-8*

> *3 Mozes kwam [terug] en vertelde al de woorden van de HEERE en al de bepalingen aan het volk. Toen antwoordde heel het volk eenstemmig en zij zeiden: Al de woorden die de HEERE gesproken heeft, zullen wij doen. 4 Vervolgens schreef Mozes al de woorden van de HEERE op. Hij stond 's morgens vroeg op en bouwde onder aan de berg een altaar en [richtte] twaalf gedenkstenen [op] voor de twaalf stammen van Israël. 5 En hij stuurde de jonge mannen van de Israëlieten erop uit. Die brachten brandoffers en brachten dankoffers voor de HEERE, [te weten] jonge stieren. 6 Mozes nam de helft van het bloed en deed dat in de schalen, en de helft van het bloed sprenkelde hij op het altaar. 7 Hij nam het boek van het verbond en las [dit] ten aanhoren van het volk voor. En zij zeiden: Alles wat de HEERE gesproken heeft, zullen wij doen en [Hem]*

> *gehoorzamen. 8 Toen nam Mozes het bloed, sprenkelde het op het volk en zei: Zie, [dit is] het bloed van het verbond dat de HEERE met u gesloten heeft op grond van al die woorden.*

De in de vorige hoofdstukken meegedeelde verordeningen worden door Mozes aan het volk meegedeeld. Evenals in *Exodus 19* belooft het volk alles te doen wat de HEERE heeft gezegd *(Ex 19:8)*. Daar zeggen ze dit, voordat ze hebben gehoord wat de HEERE dan wel wil. Nu hebben ze Zijn verordeningen gehoord en zeggen ze hetzelfde. Helaas is er geen kennis van zichzelf. Die kennis zullen ze opdoen juist aan de hand van de verordeningen van de HEERE. Hierdoor zal duidelijk worden hoezeer ze falen in hun belofte.

Mozes stelt alles op schrift en legt het daarmee vast voor de komende geslachten. Zodra er een verlost volk is, een volk dat God voor Zichzelf heeft afgezonderd, legt Hij Zijn gedachten voor en over dat volk vast in het geschreven Woord. De eerste keer dat een gebeurtenis in een boek geschreven moet worden, vinden we in *Exodus 17 (Ex 17:14)*. God maakt Zijn gedachten bekend in het geschreven Woord. Iedereen kan weten wat God wil. Zijn onveranderlijke Woord kan steeds weer worden geraadpleegd.

Daarna bouwt Mozes onder aan de berg een altaar van twaalf stenen. Het is alsof hij beseft dat het volk nooit zal kunnen volbrengen wat het heeft beloofd en dat het alleen voor God kan bestaan op de grondslag van een offer. De offers spreken van de Heer Jezus en van het werk dat Hij aan het kruis heeft volbracht. Het brandoffer is in zijn geheel voor de HEERE *(Lv 1:1-17)* en het dankoffer is een gemeenschapsoffer waarin de gemeenschap tussen de HEERE en Zijn volk tot uitdrukking wordt gebracht *(Lv 3:1-17)*.

Hij laat jonge mannen, waarschijnlijk de eerstgeborenen, brandoffers en dankoffers brengen. Dit werk zal later door priesters en Levieten – die de plaats van de eerstgeborenen zullen innemen *(Nm 3:12)* – worden overgenomen. Mozes neemt jonge mannen, een nieuwe generatie, om daarin als het ware het nieuwe geslacht te laten zien dat de enig ware grondslag voor God inneemt. De oudsten zijn verbonden met de wet en op die grondslag zal het onmogelijk blijken tot God te naderen.

En Ik, zie, Ik neem de Levieten uit het midden van de Israëlieten, in plaats van elke eerstgeborene onder de Israëlieten, die de baarmoeder opent. De Levieten zullen Mij toebehoren, ... (Nm 3:12)

Mozes leest de inhoud van het boek aan het volk voor *(vers 7)*. Hij stelt hen op de hoogte van de voorwaarden van het verbond. Voor de derde keer verklaart het volk dat zij zich eraan zullen houden. Ze zeggen het zelfs nog sterker dan in *vers 3*, want ze zeggen hier niet alleen dat ze zullen *"doen"*, maar voegen eraan toe dat ze ook zullen *"gehoorzamen"*.

Dan houdt Mozes het volk aan hun woord. Even plechtig als het volk heeft verklaard zich aan het verbond van de HEERE te houden, legt Mozes dit verbond vast. Dit gebeurt door bloed te sprenkelen op het altaar en op het volk en het boek. De besprenkeling van het boek wordt hier niet genoemd. Toch is dat volgens wat we in *Hebreeën 9* lezen wel gebeurd *(Hb 9:19)*.

Want toen door Mozes naar de wet elk gebod tot het hele volk gesproken was, nam hij het bloed van de kalveren <en de bokken> met water en scharlaken wol en hysop en besprenkelde zowel het boek zelf als het hele volk, ... (Hb 9:19)

De besprenkeling van het volk lijkt te betekenen dat ze erdoor worden herinnerd aan de dood als straf voor de ongehoorzaamheid. De besprenkeling van het boek toont dat de dood als grondslag van alles nodig is. Daarom is zelfs het hele systeem van de wet niet zonder bloed ingewijd. Het boek bevat de voorwaarden voor het verbond, het volk is het verbondsvolk en het altaar stelt de HEERE voor, de oorsprong van het verbond.

Het bloed is Gods antwoord op de herhaalde belofte van het volk dat ze zullen doen wat God zegt. Het bloed is leven uitgestort in de dood. Dit is wat met Israël zal gebeuren als het de woorden van de HEERE overtreedt. Van dit bloed gaat dreiging uit.

Dit bloed staat tegenover het bloed van het nieuwe verbond. Daarvan gaat verzoening, vergeving en zegen uit. Daarmee zijn wij, nieuwtestamentische gelovigen, besprenkeld *(1Pt 1:2; Hb 12:24)*. In de waarde van dat bloed kunnen wij, die niet beter zijn dan zij die onder het oude verbond zijn geweest, voor God staan. Dat is wat de *brief aan de Hebreeën* duidelijk maakt.

..., uitverkorenen naar [de] voorkennis van God [de] Vader, door heiliging van [de] Geest, tot gehoorzaamheid en besprenkeling met [het] bloed van Jezus Christus; genade en vrede zij u vermenigvuldigd. (1Pt 1:2)

...; en tot Jezus, [de] Middelaar van een nieuw verbond; en tot [het] bloed van [de] besprenkeling, dat beter spreekt dan Abel. (Hb 12:24)

De vertegenwoordiging van het volk ziet God | *verzen 9-11*

> *9 Vervolgens klommen Mozes en Aäron naar boven, [en ook] Nadab en Abihu met zeventig van de oudsten van Israël. 10 En zij zagen de God van Israël. Onder Zijn voeten was [er iets] als plaveisel van saffier, zo helder als de hemel zelf. 11 Hij strekte Zijn hand niet uit naar de aanzienlijken van de Israëlieten. Nadat zij God gezien hadden, aten en dronken zij.*

Hoewel op afstand, zien ze toch iets van Gods heerlijkheid. Ezechiël heeft iets dergelijks gezien: *"En boven het gewelf dat boven hun hoofden was, was iets met het uiterlijk van een saffiersteen, [iets] wat leek op een troon. En daarboven, op wat op een troon leek, was iets wat leek op een mens. Toen zag ik [iets] als de schittering van edelmetaal, rondom vanbinnen als het uiterlijk van vuur. Vanaf datgene wat er uitzag als Zijn heupen naar boven, en vanaf datgene wat er uitzag als Zijn heupen naar beneden, zag ik [iets] als het uiterlijk van vuur met een lichtglans eromheen" (Ez 1:26-27)*.

Wat Mozes en later Ezechiël zien, is niet de heerlijkheid van Gods genade, maar de heerlijkheid van Zijn heiligheid. Het is ook niet zozeer de heerlijkheid van Zijn Persoon. Wat Mozes en de anderen van Hem zien, is verbonden met Zijn voeten, wat spreekt van de weg die Hij in heiligheid gaat. Daarin wordt iets zichtbaar dat *"zo helder als de hemel zelf"* is. De hemel in al zijn helderheid wordt gezien in de weg die Hij gaat. Wat Hij doet, maakt zichtbaar hoe het is waar Hij woont.

Volmaakt is dat te zien in het leven van de Zoon van God Die uit de hemel op aarde is gekomen. *"In Hem woont de hele volheid van de Godheid lichamelijk" (Ko 2:9; 1:19)*. God is bij de mensen gekomen op een manier dat ze niet verteerd zijn door Zijn heiligheid, maar aangetrokken zijn door Zijn genade. Alleen op die manier is God, *"Die een ontoegankelijk licht bewoont, Die geen mens gezien heeft of zien kan" (1Tm 6:16)*, bij de mensen gekomen *(vgl. Jh 1:18)*.

Dat er van God geen verterend vuur uitgaat naar dit gezelschap, maar dat ze integendeel dit tafereel mogen aanschouwen, terwijl ze eten en drinken, is een straal van Zijn genade te midden van de donkerheid en dreiging van de Sinaï. Hij tempert als het ware de volle heerlijkheid van Zijn majesteit door het grootste gedeelte ervan verborgen te houden *(vgl. Jb 26:9)*.

Hij bedekt de aanblik van [Zijn] troon;
Hij spreidt Zijn wolk erover uit.
(Jb 26:9)

Mozes en Jozua klimmen hoger op | *verzen 12-14*

> *12 De HEERE zei tegen Mozes: Klim naar boven, naar Mij toe, de berg op, en blijf daar. Dan zal Ik u de stenen tafelen geven, de wet en de geboden, die Ik opgeschreven heb om hen te onderwijzen. 13 Toen stond Mozes op, met zijn dienaar Jozua, en Mozes klom naar boven, de berg van God op. 14 Hij zei tegen de oudsten: Blijf hier op ons [wachten], totdat wij bij u terugkomen. En zie, Aäron en Hur blijven bij u. Wie bepaalde zaken heeft, moet naar hen toe gaan.*

Mozes wordt door de HEERE geroepen om naar Hem toe te komen en ook bij Hem te blijven. Hij zal er langere tijd verblijven. Mozes komt als het ware niet slechts op bezoek, maar neemt bij de HEERE zijn intrek. Niet dat hij altijd weg zal blijven, want hij zegt tegen de achterblijvers dat ze moeten wachten tot hij en Jozua weer bij hen terugkomen. Maar ook als hij terug is, blijft hij in de geest bij de HEERE. Hij leeft en handelt vanuit zijn omgang met Hem.

Het lijkt erop dat Jozua hem nog een eind mag vergezellen. Na *Exodus 17 (Ex 17:9)* vinden we hier de tweede vermelding van Jozua, en ook hier weer in verbinding met Mozes. Hij mag de ervaring opdoen dichter bij de HEERE te komen. De anderen moeten achterblijven. Zij mogen niet verder opklimmen tot de HEERE.

Mozes laat het volk niet aan hun lot over tijdens zijn afwezigheid. Hij regelt plaatsvervangers. Naar hen kan het volk toegaan als ze zaken hebben waar ze onderling niet uitkomen. Zo heeft de Heer Jezus ook tijdens Zijn afwezigheid gaven aan de gemeente gegeven, zoals die van *"besturingen" (1Ko 12:28)*. Zij kunnen in bepaalde gevallen met de hun gegeven wijsheid een geschil oplossen.

Mozes alleen ontmoet de HEERE | *verzen 15-18*

> *15 Toen Mozes de berg opklom, bedekte de wolk de berg. 16 De heerlijkheid van de HEERE bleef op de berg Sinaï rusten, en de wolk bedekte hem zes dagen [lang]. Op de zevende dag riep Hij Mozes, vanuit het midden van de wolk. 17 De aanblik van de heerlijkheid van de HEERE op de top van de berg was in de ogen van de Israëlieten als een verterend vuur. 18 Mozes ging de wolk binnen en klom de berg [verder] op. En Mozes was veertig dagen en veertig nachten op de berg.*

Uiteindelijk moet ook Jozua achterblijven en gaat Mozes alleen verder. Zes dagen lang bedekt de wolk, het symbool van de woonplaats van de heerlijkheid van God, de berg. Al die tijd wacht Mozes. Hij wordt niet ongeduldig zoals later Saul, die ook moet wachten, maar door ongeduld handelt en daardoor zijn koningschap verspeelt *(1Sm 13:8-14)*.

Op de zevende dag roept de HEERE hem. Dan gaat Mozes de wolk in, hij gaat Gods heerlijkheid binnen, om er veertig dagen en veertig nachten te verblijven. In die tijd krijgt hij schitterende dingen van God te horen en te zien met het oog op Gods wonen te midden van Zijn volk.

De heerlijkheid die Mozes binnengaat, lijkt voor de Israëlieten een verterend vuur. Hier zien we het grote verschil met de tijd waarin wij leven. Wie geschikt is gemaakt voor de tegenwoordigheid van God, zal zich daar thuis voelen. Wie meent op de grondslag van de wet God te kunnen behagen, zal altijd met vrees en beven aan Gods tegenwoordigheid denken.

Exodus 25

Inleiding

De tastbare, materiële tabernakel en de dienst daarin zijn *"zinnebeelden van de dingen die in de hemelen zijn"* *(Hb 9:23)*. De tabernakel is niet de ware woonplaats van God, maar stelt die voor. God woont niet *"in [het] met handen gemaakte heiligdom, een tegenbeeld van het ware"* *(Hb 9:24; 2Kr 6:18)*.

In de Schrift is sprake van *drie* echte woonplaatsen van God:

1. de hemel *(1Kn 8:39a; Ps 115:3,16)*,
2. de Heer Jezus *(Jh 1:14a,* waar *"gewoond"* letterlijk is 'getabernakeld'; *Ko 1:19; 2:9)* en
3. de gemeente *(Ef 2:22; 1Tm 3:15; Hb 3:1-6)*.

..., luistert Ú dan in de hemel, Uw vaste woonplaats, ... (1Kn 8:39a)

En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond ... (Jh 1:14a)

... [de] Heer; in Wie ook u mee opgebouwd wordt tot een woonplaats van God in [de] Geest. (Ef 2:22)

De tabernakel is een tent die in de woestijn staat. Dat ziet op de gemeente op aarde, waarin God de Heilige Geest woont.

De tabernakel is:

1. een beeld van de woonplaats van God te midden van Zijn volk,
2. een beeld van Zijn heerlijkheid zoals Hij die volkomen heeft geopenbaard in de Heer Jezus en
3. een beschrijving in beeld van de weg van de zondaar naar God.

De beschrijving van de tabernakel wordt door de HEERE in één lange redevoering in *Exodus 25-31* aan Mozes gegeven. Die redevoering – zeven keer onderbroken door *"de HEERE zei"* of *"de HEERE sprak"* – is in vier delen te verdelen:

1. In *Exodus 25-27* worden de voorwerpen beschreven die in beeld de openbaring van God in Christus aan de mens geven.
2. In *Exodus 28-29* zien we het priesterschap als het middel waardoor de mens tot God kan naderen.
3. *Exodus 30* bevat de voorwerpen die in beeld laten zien hoe en waarmee de mens tot God kan naderen.
4. In *Exodus 31* horen we wie God aanwijst om de tabernakel te bouwen.

In te zamelen materialen | *verzen 1-9*

> *1 Toen sprak de HEERE tot Mozes: 2 Spreek tot de Israëlieten [en zeg] dat zij voor Mij een hefoffer nemen. U moet van iedereen wiens hart hem gewillig maakt, een hefoffer voor Mij nemen. 3 Dit is het hefoffer dat u van hen moet nemen: goud, zilver en koper, 4 blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol], fijn linnen en geiten[haar], 5 roodgeverfde ramshuiden, zeekoeienhuiden en acaciahout, 6 olie voor de lamp, specerijen voor de zalfolie en [specerijen] voor het geurige reukwerk, 7 onyxstenen en [andere edel] stenen [als] opvulling voor de efod en de borsttas. 8 En zij moeten voor Mij een heiligdom maken, zodat Ik in hun midden kan wonen. 9 Volgens alles wat Ik u zal tonen, een ontwerp van de tabernakel en een ontwerp van al zijn voorwerpen, zó moet u [het] maken.*

Voor de bouw van de tabernakel wil de HEERE gebruikmaken van de middelen die Zijn volk daarvoor ter beschikking stelt. Die middelen moeten Hem als een hefoffer worden aangeboden. Het wordt niet als een verplichting gesteld, maar gevraagd *"van iedereen wiens hart hem gewillig maakt" (vgl. 2Ko 9:7).*

Laat ieder geven naardat hij zich in zijn hart heeft voorgenomen; niet met tegenzin of uit dwang, want God heeft een blijmoedige gever lief. (2Ko 9:7)

Als we in gedachten houden dat de tabernakel de openbaring van God aan de mens is, zien we dat die openbaring verbonden wordt aan de gezindheid van het hart. Alleen zij die wat zij hebben, 'opheffen' boven het dagelijks gebruik en het God aanbieden als een *"hefoffer"*, delen in Gods gedachten over Zijn woonplaats.

In alle materialen wordt iets zichtbaar van God en de Heer Jezus. In de *zeven* soorten materialen die nodig zijn, zien we een aantal kenmerken:

1. metalen – spreken van wat Gods wezen en natuur kenmerkt;
2. stoffen – spreken van de heerlijkheid van de Heer Jezus als Mens op aarde;
3. huiden – zijn ontleend aan dieren, en spreken, net als de stoffen, van de Heer Jezus als Mens op aarde, maar dan meer speciaal in verbinding met Zijn werk op het kruis;
4. hout – ziet op de volkomen Mensheid van de Heer Jezus;

5. olie – stelt de Heilige Geest voor;
6. specerijen voor zalfolie en reukwerk – stellen de innerlijke, persoonlijke heerlijkheden van de Heer Jezus voor;
7. edelstenen – zien op de heerlijkheden van God, zoals die weerkaatst worden in de afzonderlijke gelovigen.

Al deze materialen moeten worden gebruikt voor het maken van *"een heiligdom"* waarin de HEERE te midden van Zijn volk kan wonen. Als het ons verlangen is dat de Heer Jezus bij Zijn volk, de gemeente, kan wonen, zullen we ons hele leven en alles wat we bezitten, aan Hem geven. De gemeente is Zijn huis, maar in het beeld van de bouw van de tabernakel wordt ons getoond hoe dit in de praktijk door ons kan worden beleefd. Totale overgave aan Hem is nodig om de waarheid van het zijn van Gods huis tot eer van God in de praktijk uit te werken in het samenkomen en samenwonen van de gemeente.

Hoe de tabernakel er moet uitzien, wordt niet aan de fantasie van Mozes overgelaten. De HEERE toont hem het model en zó moet hij het maken. Zo ziet Ezechiël in een visioen de vorm en de gestalte van de nieuwe tempel die hij aan Israël moet voorhouden: *"Zodat zij heel de vorm ervan met alle bijbehorende verordeningen in acht nemen en die houden"* *(Ez 43:11; vgl. 1Kr 28:19)*.

De ark | *verzen 10-16*

> *10 Ook moeten zij een ark van acaciahout maken; zijn lengte moet tweeënhalve el zijn, zijn breedte anderhalve el en zijn hoogte anderhalve el. 11 U moet hem met zuiver goud overtrekken; vanbinnen en vanbuiten moet u hem overtrekken en er aan de bovenkant een gouden rand omheen maken. 12 Dan moet u er vier gouden ringen voor gieten en [die] aan zijn vier voetstukken bevestigen, namelijk twee ringen aan de ene kant ervan en twee ringen aan de andere kant ervan. 13 Vervolgens moet u draagbomen van acaciahout maken en die overtrekken met goud. 14 Dan moet u de draagbomen door de ringen steken aan weerskanten van de ark, om de ark daarmee te dragen. 15 De draagbomen moeten in de ringen van de ark blijven, ze mogen er niet uitgetrokken worden. 16 Vervolgens moet u in de ark de getuigenis leggen, die Ik u geven zal.*

God begint met een beschrijving van het middelpunt van de tabernakel: de ark. Deze is het meest verborgen voor de mens, maar het kostbaarst voor God. Daar woont Hij. De ark met daarop het verzoendeksel stellen voor:

1. de waarheid aangaande *de Persoon* van de Heer Jezus: Hij is God *(louter goud)* en Mens *(hout)* in één Persoon;
2. de waarheid van *het werk* van de Heer Jezus, waarvan het verzoendeksel spreekt *(vers 17)*.

In de ark moet de wet gelegd worden. Dat spreekt ervan dat de Heer Jezus zegt: *"Uw wet [draag Ik] diep in Mijn binnenste" (Ps 40:9)*. Zijn lust is om Gods wil te doen. In alles komt Zijn gehoorzaamheid aan God tot uiting.

De ark moet worden gedragen door de Levieten. De zorg voor de ark wordt toevertrouwd aan mensen die daarvoor door God zijn aangewezen. Nu zijn dat alle gelovigen. Een speciale klasse bestaat niet in de nieuwtestamentische gemeente.

Het verzoendeksel | *verzen 17-21*

> *17 Dan moet u een verzoendeksel van zuiver goud maken, zijn lengte tweeënhalve el en zijn breedte anderhalve el. 18 Vervolgens moet u twee cherubs van goud maken, als gedreven werk moet u ze maken, aan de beide uiteinden van het verzoendeksel. 19 Maak één cherub aan het uiteinde aan de ene [kant], en één cherub aan het uiteinde aan de andere [kant]; als één geheel met het verzoendeksel moet u de cherubs maken, aan de beide uiteinden ervan. 20 De cherubs moeten hun beide vleugels naar boven uitgespreid houden, terwijl ze met hun vleugels het verzoendeksel bedekken en hun gezichten naar elkaar toe [gericht zijn]; de gezichten van de cherubs moeten naar het verzoendeksel [gericht] zijn. 21 Vervolgens moet u het verzoendeksel op de ark leggen, en in de ark moet u de getuigenis leggen, die Ik u geven zal.*

Het verzoendeksel bedekt de ark waarin de wet ligt. De wet veroordeelt de mens. Op het verzoendeksel zijn twee cherubs die één geheel vormen met het verzoendeksel. Cherubs waken over de heiligheid van God en zijn de uitoefenaars van Zijn oordeel *(Gn 3:24)*. Daarom wordt op het verzoendeksel bloed gesprenkeld. Het bloed zegt als het ware dat aan Gods heilige en rechtvaardige eisen is voldaan. Het oordeel is uitgeoefend, maar het is voltrokken aan een onschuldig offer, zodat de schuldigen vergeving kunnen ontvangen en vrijuit kunnen gaan.

Gods plaats van samenkomen | *vers 22*

> *22 Dan zal Ik u daar ontmoeten en van boven het verzoendeksel, van tussen de twee cherubs, die zich op de ark van de getuigenis zullen bevinden, zal Ik met u spreken over alles wat Ik u voor de Israëlieten gebieden zal.*

U, Die troont tussen de cherubs, verschijn blinkend! (Ps 80:2c)

God troont tussen de cherubs *(Ps 80:2c; 99:1; Js 37:16)*. Het hoeft ons niet te verbazen dat dit de plaats is waar God wil en kan samenkomen met het volk. God heeft Zijn volle welbehagen gevonden in Zijn Zoon en in het werk dat Hij heeft volbracht. De Mens Christus Jezus is de *"Middelaar tussen God en mensen" (1Tm 2:5)*. *"Hem heeft God gesteld tot een genadetroon" (Rm 3:25)*, dat is het verzoendeksel.

Hoe is het dan, broeders? Wanneer u samenkomt, heeft ieder een psalm, heeft een leer, heeft een openbaring, heeft een taal, heeft een uitlegging; laat alles gebeuren tot opbouwing. (1Ko 14:26)

God wil met Zijn kinderen, de gemeente, samenkomen waar de Heer Jezus het middelpunt is en waar gedacht wordt aan Zijn werk. Daar wil Hij ook Zijn wil bekendmaken voor de weg die Hij wil dat Zijn volk gaat. Hoewel de gemeente niet meer als een geheel optrekt, geeft God in Zijn Woord wel aan hoe Hij wil dat het er in Zijn gemeente wanneer zij samenkomt aan toe gaat *(1Ko 14:26)*. Zo schrijft Paulus ook gedragsregels aan Timotheüs, waardoor wij als leden van Zijn gemeente weten hoe wij ons in de praktijk van alle dag moeten *"gedragen in [het] huis van God, dat is [de] gemeente van [de] levende God, [de] pilaar en grondslag van de waarheid" (1Tm 3:15)*.

De tafel met de toonbroden | *verzen 23-30*

> *23 U moet ook een tafel van acaciahout maken. Zijn lengte moet twee el zijn, zijn breedte één el en zijn hoogte anderhalve el. 24 Dan moet u hem met zuiver goud overtrekken en er een gouden rand omheen maken. 25 Ook moet u er een sierlijst van een hand breed omheen maken en moet u een gouden rand rondom die sierlijst maken. 26 Dan moet u er vier gouden ringen voor maken en de ringen bevestigen aan de vier hoeken van zijn vier poten. 27 De ringen moeten dicht onder de sierlijst zitten, als houders voor de draagbomen, om de tafel te [kunnen] dragen. 28 En u moet de draagbomen van acaciahout maken en ze met goud overtrekken; de tafel moet daarmee gedragen worden. 29 Vervolgens moet u de bijbehorende schotels, schalen, kannen en kommen maken, waarmee*

> *plengoffers gebracht worden; van zuiver goud moet u ze maken. 30 Dan moet u het toonbrood op de tafel leggen; [het moet er] voortdurend voor Mijn aangezicht [zijn].*

De ark staat in het heilige der heiligen, de tafel staat in het heilige. In het heilige vindt de priesterdienst plaats. Ook de tafel is een beeld van de Heer Jezus. De twaalf broden daarop stellen het volk van God – de twaalf stammen – voor. De tafel met daarop de toonbroden geeft het beeld dat het volk van God door de Heer Jezus aan God wordt voorgehouden als voedsel voor Hem. God verheugt Zich als Hij Zijn volk zo verbonden ziet aan Zijn Zoon.

In afmeting is de tafel kleiner dan de ark. De gemeenschap van Gods kinderen is een kleinere kring dan waartoe de ark zich uitstrekt. De ark als symbool van de Heer Jezus strekt zich uit naar alle mensen. Iedereen mag komen. De tafel stelt hen voor die gekomen zijn, met wie God gemeenschap kan hebben.

De hoogte van de tafel is wel gelijk aan die van de ark. Zowel de zondaar als de gelovige kan alleen tot God komen door en in de Heer Jezus.

Net als aan de ark zitten ook aan de tafel draagstokken. Dat betekent dat wij twee dingen met ons op onze reis door de wereld moeten meedragen:

1. De waarheid aangaande Christus en Zijn werk, die wordt voorgesteld in de ark, en
2. de waarheid die verbonden is aan de gemeenschap met God in de wereld.

De kandelaar | *verzen 31-40*

> *31 U moet ook een kandelaar van zuiver goud maken. Als gedreven werk moet de kandelaar gemaakt worden, zijn schacht en zijn armen; zijn bloemkelken, zijn knoppen en zijn bloesems moeten er één geheel mee vormen. 32 En zes armen moeten uit de zijkanten ervan uitsteken: drie armen van de kandelaar uit zijn ene kant, en drie armen van de kandelaar uit zijn andere kant. 33 Drie bloemkelken in de vorm van amandelbloesem aan de ene arm, [met] knop en bloesem, en drie bloemkelken in de vorm van amandelbloesem aan de andere arm, [met] knop en bloesem. Zo moeten de zes armen worden die uit de kandelaar steken. 34 En op de kandelaar [zelf] moeten vier bloemkelken komen*

> *in de vorm van amandelbloesem, [met] zijn knoppen en zijn bloesems. 35 Er moet een knop komen onder het [eerste] paar armen dat eruit [steekt], een knop onder het [tweede] paar armen dat eruit [steekt], en een knop onder het [derde] paar armen dat eruit [steekt. Zo moet het worden] bij de zes armen die uit de kandelaar steken. 36 Zijn knoppen en zijn armen moeten [met de kandelaar] één geheel vormen; het geheel moet één stuk gedreven werk van zuiver goud zijn. 37 Vervolgens moet u de bijbehorende zeven lampen maken. Men moet die lampen aansteken en licht doen verspreiden in de richting van de voorzijde van [de kandelaar]. 38 Zowel de bijbehorende snuiters als de bijbehorende vuurschalen moeten van zuiver goud zijn. 39 Van één talent zuiver goud moet men hem maken, met al die [genoemde] voorwerpen. 40 Zie dan [erop] toe dat u het maakt naar zijn ontwerp, dat u op de berg getoond is.*

De kandelaar staat evenals de tafel in het heilige. Van de kandelaar worden geen maten genoemd, wel het gewicht. De heerlijkheid van de Heer Jezus is door ons niet te meten, maar wel te wegen in onze harten.

De kandelaar draagt zeven lampen. Hierin kunnen we een beeld zien van de Heer Jezus Die de zeven gemeenten draagt: *"De verborgenheid van de zeven sterren die u hebt gezien op Mijn rechterhand, en de zeven gouden kandelaars: de zeven sterren zijn [de] engelen van de zeven gemeenten, en de zeven kandelaars zijn [de] zeven gemeenten" (Op 1:20)*. Het is te vergelijken met de tafel die de toonbroden draagt. Een kandelaar geeft licht, dat is ook de taak van de plaatselijke gemeenten. Deze kunnen alleen licht geven in verbinding met de Drager ervan.

Dit licht wordt verspreid in het heilige, in de tegenwoordigheid van God. Het licht van de kandelaar valt allereerst op de kandelaar zelf. In het heiligdom mogen we steeds meer zicht krijgen op de Heer Jezus. Het licht valt ook op de tafel die de gemeenschap van de heiligen voorstelt.

De armen van de kandelaar komen uit de schacht voort en vormen er één geheel mee. Zo is de gemeente ontstaan door het werk van de Heer Jezus en vormt zij één geheel met Hem. De versiering van de armen van de kandelaar spreekt van de vruchten van het werk van de Heer Jezus.

De voorwerpen die bij de kandelaar horen *(vers 38)*, dienen om het licht helder te laten schijnen. De Heer Jezus bedient Zich van allerlei middelen om de Zijnen een helder licht te laten verspreiden. Bovenal heeft Hij de

Heilige Geest gegeven om Zijn gemeente te onderwijzen over Zijn heerlijkheid *(Jh 16:13-14)*. De Heilige Geest richt het volle licht op Christus, want Hij wil de volle aandacht van de gemeente op Hem richten. Als de gemeente onder de indruk komt van Wie Christus is, zal dat tot uiting komen in het leven van de gemeenteleden afzonderlijk en in de samenkomsten van de gemeente in het bijzonder. Met het oog daarop worden de gelovigen vermaand: *"Blust de Geest niet uit" (1Th 5:19)*.

Maar wanneer Hij is gekomen, de Geest van de waarheid, zal Hij u in de hele waarheid leiden; want Hij zal vanuit Zichzelf niet spreken, maar alles wat Hij zal horen, zal Hij spreken en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. Hij zal Mij verheerlijken, want Hij zal uit het Mijne nemen en het u verkondigen. (Jh 16:13-14)

Exodus 26

Tentkleden van fijn linnen | *verzen 1-6*

> *1 De tabernakel moet u vervolgens maken van tien tentkleden, van dubbeldraads fijn linnen en blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol]. U moet ze maken [met] cherubs [erop], werk van een kunstenaar. 2 De lengte van één tentkleed moet achtentwintig el zijn en de breedte van één tentkleed vier el: al de tentkleden moeten dezelfde afmeting hebben. 3 Vijf tentkleden moeten aan elkaar vastgemaakt worden, en [nog eens] vijf tentkleden moeten aan elkaar vastgemaakt worden. 4 Dan moet u blauwpurperen lussen maken aan de zoom van het ene tentkleed, aan het uiteinde van het [ene] stel, en zo moet u [ze] ook maken aan de zoom van het laatste tentkleed, bij het tweede stel. 5 U moet vijftig lussen maken aan het ene tentkleed en vijftig lussen moet u maken aan het uiteinde van het tentkleed dat bij het tweede stel behoort; de lussen moeten precies tegenover elkaar gezet zijn. 6 Dan moet u vijftig gouden haken maken en met die haken de tentkleden aan elkaar vastmaken, zodat de tabernakel één [geheel] is.*

God begint de beschrijving van het gebouw zelf met wat het heiligdom bedekt. Van die bedekking noemt Hij eerst wat het meest aan het oog van de mens die er van buitenaf tegenaan kijkt, is onttrokken. Alleen de priesters kunnen, als zij in het heiligdom zijn, in het licht van de kandelaar, de gekleurde tentkleden zien. Het onderste, meest verborgen tentkleed heeft vier elementen: *"dubbeldraads fijn linnen en blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol]"*.

1. Het *"dubbeldraads fijn linnen"* spreekt van een krachtig dienen in reinheid en zuiverheid. Dat zien we in het leven van de Heer Jezus. Het *evangelie naar Markus* stelt Hem als de ware Dienaar voor.
2. Het *"blauwpurper"* doet eraan denken dat Hij de Mens uit de hemel is. Zo zien we Hem in het *evangelie naar Johannes*.
3. Het *"roodpurper"* toont Hem in Zijn heerlijkheid als de Zoon des Mensen. Op die manier ontmoeten we Hem in het *evangelie naar Lukas*.
4. Het *"scharlakenrood"* toont Hem in Zijn aardse heerlijkheid als Messias. Zo beschrijft het *evangelie naar Mattheüs* hem.

Op de tentkleden moeten cherubs worden gemaakt. Cherubs zijn engelfiguren die er als het ware op toezien dat de dienst in Gods heiligdom gebeurt op een wijze die past bij Gods heiligheid. Deze engelen zien er in werkelijkheid op toe dat aan Gods recht wordt voldaan en voeren ook het vonnis van Godswege uit *(vgl. Gn 3:24)*.

Hij verdreef de mens, en plaatste ten oosten van de hof van Eden de cherubs met een vlammend zwaard, dat heen en weer bewoog, om de weg naar de boom des levens te bewaken. (Gn 3:24)

Er zijn tien tentkleden. Die moeten tot twee grote kleden worden gemaakt door twee keer vijf tentkleden aan elkaar vast te maken. Het getal vijf wijst op verantwoordelijkheid. We hebben vijf vingers aan elke hand en vijf tenen aan elke voet. Het getal tien wijst op een dubbele verantwoordelijkheid. We hebben een verantwoordelijkheid tegenover God en we hebben een verantwoordelijkheid tegenover de mensen om ons heen. De wet bestaat uit tien geboden, met geboden die de verhouding tot God regelen en geboden die de verhouding tot de mensen regelen.

De Heer Jezus heeft in alles volmaakt beantwoord aan de wil van God. Zijn handen en voeten heeft Hij helemaal beschikbaar gesteld voor het doen van Gods wil. Dat behoort ook het kenmerk van ons leven als gelovigen te zijn. Wij lezen immers dat wij, nadat wij zijn gedoopt, bekleed zijn met Jezus Christus *(Gl 3:27)*, wat dan ook zichtbaar moet zijn *(Rm 13:14)*.

Want u allen die tot Christus bent gedoopt, hebt Christus aangedaan. (Gl 3:27)

...; maar doet de Heer Jezus Christus aan, en wijdt geen zorg aan het vlees om [aan] begeerten [te voldoen]. (Rm 13:14)

Dat vijf tentkleden op nauwe wijze aan elkaar verbonden zijn, betekent niet dat er tussen de twee kleden van elk vijf tentkleden geen nauwe verbinding is. Het geheel van tien tentkleden blijft bestaan. De beide grote kleden worden namelijk voorzien van een rij van vijftig (= vijf keer tien) blauwpurperen lussen. Deze lussen *"moeten precies tegenover elkaar gezet zijn"*. De lussen worden met gouden haken aan elkaar verbonden, *"zodat de tabernakel één geheel is"*.

We zien hier dat dit schitterende kleed *"de tabernakel"* wordt genoemd. Dit is de eigenlijke woonplaats van God. Het is een prachtige illustratie van Christus en de gemeente die door Zijn werk op het kruis is ontstaan. Wat we in de volmaakte samenstelling van de tentkleden voorgesteld vinden,

is een zinnebeeldige weergave van wat Paulus in *Efeziërs 2* zegt: *"Terwijl Jezus Christus Zelf hoeksteen is, in Wie het hele gebouw, goed samengevoegd, opgroeit tot een heilige tempel in de Heer"* (Ef 2:20b-21).

De haken en de lussen waarmee de tentkleden aan elkaar worden verbonden, zijn wel eens vergeleken met de groeten die worden gedaan. Groeten die worden meegegeven en gedaan van de ene gemeente aan de andere of van de ene gelovige aan de andere, zijn een praktische uiting van de verbinding die er is tussen plaatselijke gemeenten en tussen gelovigen. We vinden die groeten aan het einde van meerdere brieven in het Nieuwe Testament.

Tentkleden van geitenhaar | *verzen 7-13*

> *7 Ook moet u kleden van geiten[haar] maken voor een tent over de tabernakel: elf tentkleden moet u daarvan maken. 8 De lengte van één tentkleed moet dertig el zijn, en de breedte van het tentkleed vier el: de elf tentkleden moeten eenzelfde afmeting hebben. 9 En u moet vijf van de tentkleden apart aan elkaar vastmaken en zes van de [andere] tentkleden eveneens apart. Vervolgens moet u het zesde tentkleed dubbelvouwen aan de voorkant van de tent. 10 Dan moet u vijftig lussen maken aan de zoom van het ene tentkleed, het laatste van het stel, en vijftig lussen aan de zoom van het tentkleed [bij] het andere stel. 11 Vervolgens moet u vijftig koperen haken maken en u moet de haken in de lussen aanbrengen en de tent[delen zo] aan elkaar vastmaken dat ze één [geheel] vormen. 12 Het loshangende [deel] van wat overblijft van de kleden van de tent, [namelijk] het halve tentkleed dat overblijft, moet aan de achterkant van de tabernakel overhangen. 13 De el die aan deze en de el die aan de andere [kant] in de lengte van de kleden van de tent overblijft, moet langs de zijkanten van de tabernakel overhangen, aan deze en aan de andere [kant], om die af te dekken.*

Over de tien gekleurde tentkleden gaan elf tentkleden van geitenhaar. De kleding van profeten is ook van geitenhaar. Profeten spreken tot het volk als het is afgeweken. Zelf doen ze niet mee aan die afwijking. Zij zijn voor God afgezonderd.

Een geit is ook bij uitstek het dier dat als zondoffer wordt gebruikt. In het zondoffer wordt alles geoordeeld dat niet bij God hoort.

De tentkleden van geitenhaar spreken van de volkomen afzondering van de zonde. Dat zien we op volmaakte wijze in het leven van de Heer Jezus en Zijn dienst als Profeet Die namens God tot het volk spreekt. Afzondering behoort ook het kenmerk van de gemeente te zijn. De gemeente hoort niet bij de wereld en mag zich er niet mee vermengen. Juist in de afzondering van de wereld gaat naar de mensen in de wereld een profetische boodschap uit om zich te bekeren, de wereld vaarwel te zeggen en deel te krijgen aan de zegeningen van de gemeente

Dekkleden van ramshuiden en van zeekoeienhuiden | *vers 14*

> *14 U moet ook voor de tent een dekkleed van roodgeverfde ramshuiden maken, en daarover een dekkleed van zeekoeienhuiden.*

Het derde dekkleed komt van rammen. De ram is bij uitstek het offer van de inwijding van de priester. Het spreekt van toewijding aan God. Ook dat is in het leven van de Heer Jezus volmaakt aanwezig. Voor de gemeente geldt eveneens dat zij volledig toegewijd behoort te zijn aan God.

Het bovenste dekkleed van zeekoeienhuiden is niet mooi om te zien, maar het is weer- en windbestendig. Er dringt niets van het vuil van de woestijn doorheen. Met betrekking tot de Heer Jezus spreekt dat ervan dat Hij voor geen gestalte of glorie heeft. Voor het ongeloof is er niets begeerlijk aan Hem: *"Want Hij is als een loot opgeschoten voor Zijn aangezicht, als een wortel uit dorre aarde. Gestalte of glorie had Hij niet; als wij Hem aanzagen, was er geen gedaante dat wij Hem begeerd zouden hebben. Hij was veracht, de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten, bekend met ziekte, en als [iemand] voor wie men het gezicht verbergt; Hij was veracht en wij hebben Hem niet geacht"* (Js 53:2-3).

Niets van de wereld, geen enkele verzoeking van de satan heeft vat op Hem gehad. Ook bij de gemeente hoort dat zo te zijn. De gemeente is voor het oog van de wereld niet aantrekkelijk. Je moet er eerst deel van uitmaken, wil je de schoonheid ervan zien.

De planken | *verzen 15-25*

> *15 Ook moet u voor de tabernakel de rechtopstaande planken maken van acaciahout. 16 De lengte van een plank moet tien el zijn, en anderhalve el de breed-*

> *te van elke plank. 17 Elke plank moet twee pinnen hebben, zodat ze met elkaar verbonden kunnen worden. Hetzelfde moet u met alle planken van de tabernakel doen. 18 Dan moet u de planken voor de tabernakel maken, twintig planken voor de zuidzijde. 19 Dan moet u veertig zilveren voetstukken onder de twintig planken maken; twee voetstukken onder de ene plank voor zijn twee pinnen, en twee voetstukken onder de andere plank voor zijn twee pinnen. 20 En voor de andere kant van de tabernakel, aan de noordzijde: twintig planken 21 met hun veertig zilveren voetstukken; twee voetstukken onder de ene plank en twee voetstukken onder de andere plank. 22 En voor de westkant van de tabernakel moet u zes planken maken. 23 U moet ook twee planken tot hoekpunten van de tabernakel maken, aan beide kanten. 24 Ze moeten vervolgens van onderen af volkomen gelijk zijn, en samen ook volkomen [gelijk] aan de bovenkant ervan, bij de eerste ring. Zo moet het voor twee [van de planken] zijn; ze zullen als de twee hoekpunten dienen. 25 Er moeten dus acht planken zijn met hun zilveren voetstukken, [samen] zestien voetstukken: twee voetstukken onder de ene plank en twee voetstukken onder de andere plank.*

De planken zijn van hout en worden overtrokken met goud. Elke plank stelt een gelovige voor. Hij is een mens *(hout)*, maar in Christus *(goud) "aangenaam gemaakt" (Ef 1:6)* voor God. Alle planken samen vormen de tabernakel. Alle gelovigen samen vormen de gemeente van de levende God.

De planken staan rechtop, op twee voetstukken van zilver. Zilver spreekt van de prijs die voor de verzoening met God is betaald *(1Pt 1:18-19)*. Gelovigen zijn verlost door het kostbare bloed van het Lam. Zij weten *twee* dingen – de *twee* voetstukken – die de basis van hun geloof zijn. Het geloof daarin geeft de gelovigen de zekerheid van de behoudenis:

..., daar u weet dat u niet door vergankelijke dingen zilver of goud, verlost bent van uw onvruchtbare, door de vaderen overgeleverde wandel, maar door kostbaar bloed, als van een vlekkeloos en onbesmet lam [het bloed] van Christus. (1Pt 1:18-19)

1. dat God de Heer Jezus heeft *"overgeven ... om onze zonden"* en
2. dat Hij Hem uit de doden heeft *"opgewekt om onze rechtvaardiging" (Rm 4:25; 1Ko 15:3-4)*.
3. die zekerheid staan zij rechtop voor God *(Rm 5:1b-2a)*.

... onze Heer Jezus Christus, door Wie wij ook de toegang verkregen hebben <door het geloof> tot deze genade waarin wij staan, ... (Rm 5:1b-2a)

Alle planken hebben gelijke afmetingen. Als gelovigen is er geen onderscheid voor God en is iedere gelovige aangenaam gemaakt in de Geliefde. In het functioneren van de gemeente op aarde zijn er wel verschillen onder de gelovigen. Iedere gelovige heeft een eigen unieke plaats. We zien dat in enkele planken die een bijzondere plaats hebben. De hoekplanken dienen ertoe om de zijden bij elkaar te houden. Er zijn gelovigen die de speciale zorg hebben dat de gelovigen bij elkaar blijven. Zij steunen het geheel.

De dwarsbalken | *verzen 26-30*

> *26 Vervolgens moet u dwarsbalken van acaciahout maken: vijf voor de planken aan de ene kant van de tabernakel, 27 vijf dwarsbalken voor de planken aan de andere kant van de tabernakel, en vijf dwarsbalken voor de planken aan de [achter]kant van de tabernakel, aan de westkant. 28 Dan moet de middelste dwarsbalk in het midden van de planken van het [ene] einde naar het [andere] einde lopen. 29 Vervolgens moet u de planken met goud overtrekken en de ringen daarvan – als houders voor de dwarsbalken – van goud maken; ook moet u de dwarsbalken met goud overtrekken. 30 Dan moet u de tabernakel opbouwen overeenkomstig de bepaling daarvoor, die u op de berg getoond is.*

... [de] Heer; in Wie ook u mee opgebouwd wordt tot een woonplaats van God in [de] Geest. (Ef 2:22)

De vier zichtbare dwarsbalken zorgen ervoor dat het geheel goed samengevoegd blijft *(Ef 2:22)*. Dit is toe te passen op de gaven die de Heer Jezus voor de opbouw van de gemeente heeft gegeven en wel *"sommigen ... als apostelen, anderen als profeten, anderen als evangelisten, anderen als herders en leraars" (Ef 4:11)*.

De vijfde dwarsbalk loopt door de planken heen en is dus onzichtbaar. Hierin kunnen we de Heer Jezus zien Die als het voor ons onzichtbare verheerlijkte Hoofd in de hemel aan Zijn gemeente op aarde de zojuist genoemde gaven geeft.

We zien dat al die planken aan elkaar verbonden zijn. Gelovigen staan niet los van elkaar. Ze horen bij elkaar, ze vormen een eenheid. Gelovige zijn in je eentje is niet naar Gods gedachten. In het begin is de gemeente een eenheid. Ze worden bij elkaar gehouden door vier dingen en daarin blijven ze ook volharden: *"Zij nu bleven volharden in de leer van de apostelen, in de gemeenschap, in de breking van het brood en in de gebeden" (Hd 2:42)*.

Het is helaas zo, dat de gelovigen nu niet meer evenals die planken schouder aan schouder staan. Er is verdeeldheid en scheuring onder de gelovigen gekomen. Toch is het nog mogelijk om de eenheid van de kinderen van God te beleven in het samenkomen van de gelovigen. De aanwijzingen daarvoor vinden we in Gods Woord. We zullen ons dan moeten afscheiden van de wereld *(2Ko 6:17)* en de wereldse godsdienst *(Hb 13:13)* om ons als gemeente alleen rondom Christus te vergaderen. Als Hij het Middelpunt is en de leiding en het gezag heeft door Zijn Woord en Geest, mogen we weten dat Hij naar Zijn belofte in het midden is: *"Want waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in hun midden" (Mt 18:20)*.

Daarom, 'gaat weg uit hun midden en scheidt u af, zegt [de] Heer, en raakt niet aan wat onrein is, en Ik zal u aannemen; ... (2Ko 6:17)

Laten wij daarom tot Hem uitgaan buiten de legerplaats, terwijl wij Zijn smaad dragen. (Hb 13:13)

Het voorhangsel in de tabernakel | *verzen 31-35*

> *31 U moet ook een voorhangsel maken, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen; men moet het op kunstige wijze maken, [met] cherubs [erop], werk van een kunstenaar. 32 Dan moet u het hangen aan vier pilaren van acaciahout die met goud overtrokken zijn en [van] gouden haken [voorzien], op vier zilveren voetstukken. 33 Dan moet u het voorhangsel onder aan de haken hangen en de ark van de getuigenis daarbinnen achter het voorhangsel brengen. Het voorhangsel moet voor u scheiding maken tussen het heilige en het heilige der heiligen. 34 Vervolgens moet u het verzoendeksel op de ark van de getuigenis leggen, in het heilige der heiligen. 35 Verder moet u de tafel aan de buiten[kant] van het voorhangsel zetten, en de kandelaar tegenover de tafel, aan de zuidkant van de tabernakel, en de tafel moet u aan de noordkant plaatsen.*

Het voorhangsel vormt de scheiding tussen het heilige en het heilige der heiligen. Het heeft dezelfde kleuren als de binnenste tien tentkleden en moet aan vier pilaren worden gehangen. Evenals op de overdekkende tentkleden staan er cherubs op. Achter het voorhangsel is de ark, de troon van God. De cherubs bewaken de weg tot de troon. Niemand mag daar naar binnen, behalve Mozes en één keer per jaar de hogepriester.

In *Hebreeën 10* lezen we dat dit voorhangsel een beeld is van 'het vlees' van de Heer Jezus *(Hb 10:20)*, dat wil zeggen van Zijn Persoon, zoals Hij op aarde heeft gewandeld. Als Hij sterft, scheurt het voorhangsel en is de weg tot God vrij.

... van Jezus, langs [de] nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is Zijn vlees, ... (Hb 10:20)

De vier pilaren waaraan het voorhangsel hangt, kunnen we toepassen op de vier evangeliën. Daarin worden ons de *"dagen in het vlees"* van de Heer Jezus *(Hb 5:7)*, dat wil zeggen Zijn leven op aarde, geschilderd.

Het gordijn voor de ingang | *verzen 36-37*

> *36 U moet voor de ingang van de tent ook een gordijn maken, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen, borduurwerk. 37 En voor het gordijn moet u vijf pilaren van acacia[hout] maken, die met goud overtrekken en [voorzien van] gouden haken; u moet daarvoor vijf koperen voetstukken gieten.*

Dit gordijn hangt voor het heilige. In dit gordijn zijn geen cherubs. Door dit gordijn komen de priesters in het heilige. Voordat ze daar binnengaan, worden ze door het gordijn als het ware herinnerd aan de heerlijkheden van de Heer Jezus.

Dit gordijn hangt aan vijf pilaren. Het getal vijf spreekt, zoals gezegd, van verantwoordelijkheid. Het gaat erom dat wij weten hoe we ons als priesters moeten gedragen in het huis van God, gezien als een huis waarin we priesterdienst uitoefenen *(1Pt 2:5)*. We kunnen dit toepassen op de vijf schrijvers van de brieven van het Nieuwe Testament: Paulus, Jakobus, Petrus, Johannes en Judas, die ons dat vertellen.

..., en u wordt ook zelf als levende stenen gebouwd, als een geestelijk huis tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden te offeren, die voor God aangenaam zijn door Jezus Christus. (1Pt 2:5)

Exodus 27

Het koperen brandofferaltaar | *verzen 1-8*

> *1 U moet ook het altaar van acaciahout maken; de lengte moet vijf el zijn, de breedte vijf el – het altaar moet vierkant worden – en zijn hoogte drie el. 2 U moet dan zijn horens op de vier hoeken ervan maken; zijn horens moeten er één geheel mee vormen en u moet het met koper overtrekken. 3 Vervolgens moet u de bijbehorende potten maken om zijn as te verwijderen, en de bijbehorende scheppen, sprengbekkens, vorken en vuurschalen; alle bijbehorende voorwerpen moet u van koper maken. 4 U moet er vervolgens een rooster voor maken, een koperen rasterwerk, en op het raster moet u vier koperen ringen maken, op de vier uiteinden ervan. 5 U moet het dan onder de rand van het altaar plaatsen, van onderen af, zodat het raster tot halverwege het altaar komt. 6 Verder moet u draagbomen voor het altaar maken, draagbomen van acaciahout, en ze met koper overtrekken. 7 Zijn draagbomen moeten zó in de ringen gestoken worden dat de draagbomen aan beide zijkanten van het altaar zijn als men het draagt. 8 U moet het [altaar] van planken maken, [vanbinnen] hol. Zoals Hij [het] u op de berg getoond heeft, zo moet men [het] maken.*

Het koperen altaar staat in de voorhof. Bij het altaar ontmoet God de mens. Het altaar spreekt niet zozeer van het kruis, maar van de Heer Jezus Zelf *(vgl. Mt 23:19)*. Hij is het offer op het altaar, maar Hij is ook Degene Die Zichzelf opoffert, Die Zichzelf aanbiedt aan God.

Als offer is Hij volkomen verteerd, maar als altaar niet. Het altaar is van hout – dat symboliseert dat Hij Mens is –, maar het is overtrokken met koper. Koper spreekt van de gerechtigheid van God die door het oordeel is heengegaan en niet is verteerd *(Nm 16:37-38)*. De Heer Jezus is niet verteerd door het vuur van Gods oordeel. Zijn opstanding is het bewijs van Gods gerechtigheid.

Zeg tegen Eleazar, de zoon van de priester Aäron, dat hij de vuurschalen uit de vlammen moet halen en het vuur weg moet strooien, ver weg; want ze zijn heilig, [te weten] de vuurschalen van deze [mensen] die ten koste van hun leven gezondigd hebben. En maak er platgeslagen platen van, als een beslag voor het altaar. Zij hebben ze immers voor het aangezicht van de HEERE gebracht, daarom zijn ze heilig. Zo zullen ze voor de Israëlieten tot een teken zijn. (Nm 16:37-38)

De vier horens van het altaar tonen de kracht van het offer. De horens zijn een beeld van kracht en het getal vier spreekt van de hele aarde. Het aanbod van de verlossing gaat naar alle mensen: *"En Hij zei tot hen: Gaat heen in de hele wereld en predikt het evangelie aan de hele schepping" (Mk 16:15)*. Alle mensen kunnen op grond van het offer behouden worden. Alleen zij die zich daadwerkelijk bekeren en in het geloof Christus als Heiland van de wereld aannemen, zijn behouden *(Jh 1:12)*.

Maar allen die Hem hebben aangenomen, hun gaf Hij [het] recht kinderen van God te worden, hun die in Zijn Naam geloven; ... (Jh 1:12)

Halverwege het altaar is een rooster. Daarop wordt het offer door vuur verteerd. Het offer bevindt zich zodoende in het altaar. Het is alleen door de priester te zien als hij over de rand kijkt. Het lijden van de Heer Jezus, het vuur dat in Hem heeft gewoed, kan alleen door gelovigen worden gezien die zich bewust zijn priester te zijn. Alle gelovigen zijn priesters *(1Pt 2:5)*, maar niet allen zijn zich dit voorrecht bewust.

Aan het altaar zijn ook ringen voor de draagstokken. Dat wijst erop dat we niet slechts moeten weten dat onze zonden op grond van het offer zijn weggedaan, maar dat we deze wetenschap elke dag met ons meedragen.

De voorhof | *verzen 9-19*

> *9 U moet ook de voorhof van de tabernakel maken. Aan de zuidzijde, in zuidelijke richting, moeten kleden voor de voorhof van dubbeldraads fijn linnen komen; de lengte van die ene zijde is honderd el. 10 En de bijbehorende twintig pilaren en hun twintig voetstukken moeten van koper zijn, en de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken van zilver. 11 Zo moeten ook aan de noordzijde de kleden in de lengte honderd [el] lang zijn. De bijbehorende twintig pilaren en hun twintig voetstukken moeten van koper zijn, de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken van zilver. 12 [In] de breedte van de voorhof, aan de westzijde, moeten kleden komen van vijftig el, [met] de tien bijbehorende pilaren en hun tien voetstukken. 13 Eveneens moet de breedte van de voorhof aan de oostzijde, waar [de zon] opkomt, vijftig el zijn, 14 zodat er vijftien el kleden aan [de ene] zijde zijn, [met] de drie bijbehorende pilaren en hun drie voetstukken, 15 en vijftien [el] kleden aan de andere zijde, [met] de drie bijbehorende pilaren en hun drie voetstukken. 16 Verder moet er voor de poort van de voorhof een gordijn van twintig el komen, van blauwpurperen,*

> *roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen, borduurwerk; [en bovendien] vier bijbehorende pilaren en hun vier voetstukken. 17 Alle pilaren rondom de voorhof moeten verbindingen van zilver [krijgen]. Hun haken moeten van zilver zijn en hun voetstukken van koper. 18 De lengte van de voorhof moet honderd el zijn, de breedte vijftig en [nog eens] vijftig, en de hoogte vijf el, van dubbeldraads fijn linnen; de bijbehorende voetstukken moeten van koper zijn. 19 Wat betreft alle voorwerpen van de tabernakel [die nodig zijn] in heel de dienst ervan, met alle bijbehorende pinnen en alle pinnen van de voorhof, [ze] moeten van koper zijn.*

De voorhof is een beeld van:

1. de aarde, waar de Heer Jezus het werk heeft volbracht waarvan het koperen altaar spreekt;
2. de Heer Jezus, gezien in het fijne linnen van de omheining waar de mensen van buiten tegenaan hebben gekeken; *"het fijne linnen zijn de gerechtigheden* [de rechtvaardige daden] *van de heiligen" (Op 19:8)*;
3. de gelovige, bij wie de mensen ook het fijne linnen moeten zien.

De pilaren houden het fijne linnen omhoog, maar worden zelf niet gezien. Zo moet het ook zijn bij de gelovige. Hij moet de Heer Jezus laten zien en niet zichzelf.

De pilaren staan op koperen voetstukken en zijn met zilveren stangen aan elkaar verbonden. Het koper wijst erop dat door het doen van gerechtigheid, door het doen van wat recht is in de ogen van God, in de wandel het linnen zichtbaar wordt. Het zilver wijst erop dat gelovigen in deze opdracht met elkaar verbonden zijn door de prijs die voor hun verzoening met God is betaald.

In de voorhof is aan de oostkant een ingang. Die ingang is ruim en wordt gevormd door een gekleurd kleed zonder cherubs. Het stelt de uitnodiging voor aan de mens om tot God te naderen. Er is slechts één deur. De Heer Jezus heeft gezegd: *"Ik ben de deur" (Jh 10:7)*. De deur is aan de oostkant, dat is de kant waarheen de zondaar is gegaan *(Gn 3:24; 4:16)*. Het is tegelijk de kant die spreekt van hoop voor de zondaar. Die kant

Hij verdreef de mens, en plaatste ten oosten van de hof van Eden de cherubs met een vlammend zwaard, dat heen en weer bewoog, om de weg naar de boom des levens te bewaken. (Gn 3:24)

Toen ging Kaïn weg van het aangezicht van de HEERE; en hij woonde in het land Nod, ten oosten van Eden. (Gn 4:16)

wordt namelijk ook genoemd de kant *"waar de zon opkomt"*. Daarin zien we een beeld van het opgaan van de *"Zon der gerechtigheid"* (Ml 4:2), dat is de Heer Jezus Die komt met verlossing en zegen voor Zijn volk.

Olie voor de kandelaar | *verzen 20-21*

> *20 Ú moet de Israëlieten gebieden dat zij zuivere olie, [uit] gestoten olijven, voor u [mee]nemen voor het licht, om voortdurend een lamp te laten branden. 21 In de tent van ontmoeting, aan de buiten[kant] van het voorhangsel dat tegenover de getuigenis is, moeten Aäron en zijn zonen die verzorgen, van de avond tot de ochtend, voor het aangezicht van de HEERE. Dit is voor de Israëlieten een eeuwige verordening, [al] hun generaties door.*

De indeling van de tabernakel is nu zover klaar, dat God kan spreken over wat nodig is voor het licht. Het licht is nodig voor de priester om dienst te kunnen doen in het heiligdom. Het heiligdom wordt hier *"tent van ontmoeting"* of *"tent der samenkomst"* genoemd. Het is de plaats waar God Zijn volk ontmoet en met hen samenkomt.

Voor het eerst wordt hier gesproken over *"Aäron en zijn zonen"*, het priestergeslacht, en wel in verbinding met het zorg dragen voor de olie, zodat het licht kan branden. Dit priesterschap wordt in de volgende twee hoofdstukken eerst uitvoerig belicht voordat de overige delen van de tabernakel worden besproken.

En u hebt [de] zalving vanwege de Heilige en u weet alles. (1Jh 2:20)

De olie, die dient voor licht, en ook voor zalving, spreekt van de Heilige Geest *(1Jh 2:20)*. De dienst in het heiligdom kan alleen tot vreugde voor God zijn als die gebeurt onder leiding van en in de kracht van de Heilige Geest. De kandelaar moet branden *"van de avond tot de ochtend"*. Dit betekent dat, terwijl het nacht is in de wereld, er licht is in het heiligdom.

Exodus 28

Inleiding

In *Exodus 25-27* zien we hoe God uitgaat naar de zondige mens.

In *Exodus 30* zien we hoe de zondige mens tot God kan naderen.

In *Exodus 28-29* zien we de wijze waarop de mens tot God kan naderen, en dat is alleen door de priester.

Wie het priesterambt bekleden | *vers 1*

> *1 Wat u betreft, laat uw broer Aäron en zijn zonen die bij hem zijn, bij u komen uit het midden van de Israëlieten om Mij als priester te dienen: Aäron, Nadab en Abihu, Eleazar en Ithamar, de zonen van Aäron.*

En iemand neemt niet voor zichzelf de eer, maar wordt door God geroepen, evenals ook Aäron. (Hb 5:4)

Niet iedereen mag zomaar naderen. God kiest Zelf uit wie van het volk dat mogen doen *(Hb 5:4)*. Alles moet voldoen aan Gods eisen. Alleen de priester mag naderen. Niet het hele volk is daadwerkelijk priester, hoewel God ervan heeft gezegd: *"U zult voor Mij een koninkrijk van priesters ... zijn" (Ex 19:6)*.

Er is een duidelijke toepassing op de christenheid. Niet in die zin, dat er in de christenheid een categorie mensen is die door God speciaal als priester geroepen is. Dat is een van de ernstige dwalingen van de rooms-katholieke kerk. Voor de gelovigen van de gemeente geldt een algemeen priesterschap, zij zijn *"een heilig priesterdom" (1Pt 2:5)*. De toepassing is dat slechts zij die daadwerkelijk naderen tot God dit priesterschap uitoefenen. Veel gelovigen maken van dit voorrecht geen gebruik. Helaas kennen ze dit voorrecht veelal niet, vaak door verkeerd onderwijs.

De kleren van Aäron | *verzen 2-5*

> *2 Dan moet u voor uw broer Aäron geheiligde kleding maken om [hem] waardigheid en aanzien [te geven]. 3 En ú moet spreken tot allen die wijs van hart zijn, die Ik met een geest van wijsheid vervuld heb, dat zij de kleding van Aäron moeten maken om hem te heiligen, zodat hij Mij als priester kan dienen.*

> *4 Dit zijn dan de kledingstukken die zij moeten maken: een borsttas, een efod, een bovenkleed, een onderkleed van bewerkte stof, een tulband en een gordel. Zij moeten namelijk voor uw broer Aäron en voor zijn zonen geheiligde kleding maken om Mij als priester te dienen. 5 En zíj moeten [daarvoor] het goud en de blauwpurperen, de roodpurperen, en de scharlakenrode [wol] en het fijn linnen nemen.*

De kleren van Aäron dienen ertoe *"om [hem] waardigheid en aanzien [te geven]"* of, zoals er letterlijk staat, tot *"heerlijkheid en sieraad"*. Dit laatste wordt in *Hebreeën 2* aangehaald in toepassing op de Heer Jezus *(Hb 2:9)*. Hierdoor zien we dat Aäron een beeld is van de Heer Jezus als Hogepriester.

...; maar wij zien Jezus, Die een weinig minder dan [de] engelen gemaakt was vanwege het lijden van de dood met heerlijkheid en eer gekroond, opdat Hij door [de] genade van God voor alles [de] dood smaakte. (Hb 2:9)

De kleren bestaan uit zes delen, namelijk *"een borsttas, een efod, een bovenkleed, een onderkleed van bewerkte stof, een tulband en een gordel"*. Het materiaal en de kleuren zijn dezelfde als waarvan ook de tabernakel is vervaardigd. Dat verbindt de priesterdienst van Aäron op nauwe wijze met de dienst in het heiligdom, de woning van God.

De kleren moeten worden gemaakt door allen die wijs van hart zijn. Voor ons geldt dat in de kleren tot uitdrukking komt wie de persoon is. Zoals gezegd, is Aäron als hogepriester een beeld van de Heer Jezus. In de kleren van Aäron zien we dan ook de heerlijkheden van de Heer Jezus weerspiegeld. Als wij wijs van hart zijn, zullen we steeds meer heerlijkheid in Hem ontdekken.

De efod | *verzen 6-14*

> *6 Vervolgens moeten zij de efod maken van goud, van blauwpurperen, roodpurperen [en] scharlakenrode [wol] en van dubbeldraads fijn linnen, werk van een kunstenaar. 7 Hij moet twee schouderstukken hebben die [de efod] aan zijn beide uiteinden bijeenhouden, zodat [hij] één geheel vormt. 8 En de kunstige band van zijn efod die erop [vastzit], moet op dezelfde manier gemaakt worden [en] er één geheel mee vormen: van goud, blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen. 9 Vervolgens moet u twee onyxstenen nemen en daarin de namen van de zonen van Israël graveren: 10 zes van hun namen op de ene steen, en de namen van*

> *de zes overige op de andere steen, in de volgorde van hun geboorte. 11 [Als] werk van een graveerder van [edel]stenen, zoals men zegels graveert, moet u de twee stenen graveren, met de namen van de zonen van Israël. U moet ze [zó] maken dat ze gevat zijn in gouden kassen. 12 Dan moet u de twee stenen op de schouderstukken van de efod bevestigen, [als] gedenkstenen voor de Israëlieten. Aäron moet hun namen namelijk ter gedachtenis voor het aangezicht van de HEERE op zijn beide schouders dragen. 13 U moet ook gouden kassen maken 14 en twee kettinkjes van zuiver goud. U moet ze ineengedraaid maken, [als] vlechtwerk, en de gevlochten kettinkjes vastmaken aan de kassen.*

Het eerste kledingstuk dat beschreven wordt, is *"de efod"*. Dit kleed is het meest kenmerkend voor de hogepriester. Door middel van een gordel, gemaakt van hetzelfde materiaal als de efod, wordt de efod vastgemaakt. Op elk van de beide schouderstukken van de efod komt een edelsteen. Op de ene steen staan, in volgorde van geboorte, de namen van de oudste zes zonen van Israël; op de andere steen, ook in die volgorde, staan de namen van de jongste zes zonen.

De kleuren spreken van de verschillende heerlijkheden van de Heer Jezus, zoals die in de vier evangeliën gezien worden. De gordel laat diezelfde heerlijkheden (kleuren) zien. De gordel spreekt van dienst *(vgl. Lk 12:37)*.

Gelukkig die slaven die de heer, als hij komt, wakend zal vinden. Voorwaar, Ik zeg u, dat hij zich zal omgorden, hen zal doen aanliggen en zal naderkomen om hen te dienen. (Lk 12:37)

In de stenen op de schouders van de hogepriester zien we in beeld hoe de Heer Jezus heel Gods volk, al Gods kinderen, allen die uit God geboren zijn, op Zijn schouders draagt om hen in gedachtenis te brengen bij God. Zijn kracht, waarvan de schouders spreken, ondersteunt ons in onze reis door de woestijn. God ziet al de Zijnen verenigd met Zijn Zoon. De Heer Jezus vertegenwoordigt Zijn volk bij God.

Christus draagt de Zijnen op Zijn schouders. Hij draagt ook het verloren en gevonden schaap op Zijn schou*ders*, meervoud *(Lk 15:5)*. De heerschappij over de schepping draagt Hij op Zijn schou*der*, enkelvoud *(Js 9:5)*. Voor het dragen van de schepping heeft Hij aan één schouder genoeg, terwijl Hij Zijn beide schouders gebruikt voor het dragen van de Zijnen.

En als hij het vindt, legt hij het blij op zijn schouders. (Lk 15:5)

Want een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij rust op Zijn schouder. (Js 9:5)

De borsttas | *verzen 15-30*

15 Vervolgens moet u een borsttas van de beslissing maken, werk van een kunstenaar. U moet hem maken op dezelfde manier als de efod: van goud, van blauwpurperen, roodpurperen, en scharlakenrode [wol], en van dubbeldraads fijn linnen moet u hem maken. 16 Vierkant moet hij zijn [en] dubbel[gevouwen], zijn lengte moet een span zijn en zijn breedte een span. 17 Dan moet u hem opvullen met een [edel]steenvulling, vier rijen [edel]stenen: een rij van een robijn, een topaas en een karbonkel; [dit is] de eerste rij. 18 De tweede rij: een smaragd, een saffier en een diamant. 19 De derde rij: een hyacint, een agaat en een amethist. 20 Ten slotte de vierde rij: een turkoois, een onyx en een jaspis; ze moeten in hun zettingen in goud gevat zijn. 21 En de stenen moeten twaalf [in getal] zijn, overeenkomstig de namen van de zonen van Israël, overeenkomend met hun namen. [De stenen] moeten zegelgraveringen krijgen, ieder met zijn naam. Zij zijn voor de twaalf stammen bestemd. 22 Verder moet u op de borsttas ineengedraaide kettinkjes maken, vlechtwerk van zuiver goud. 23 Vervolgens moet u op de borsttas twee gouden ringen maken, en de beide ringen vastmaken aan de twee uiteinden van de borsttas. 24 Dan moet u de beide gevlochten gouden [kettinkjes] vastmaken aan de twee ringen aan de uiteinden van de borsttas. 25 Dan moet u de twee [andere] uiteinden van de beide gevlochten [kettinkjes] vastmaken aan de twee kassen. U moet [ze] vastmaken aan de schouderstukken van de efod, aan de voorkant ervan. 26 U moet [nog] twee gouden ringen maken en ze bevestigen aan de beide [andere] uiteinden van de borsttas, op de zoom ervan, die aan de kant van de efod, aan de binnenkant ligt. 27 Daarna moet u [nogmaals] twee gouden ringen maken en ze vastmaken aan de beide schouderstukken van de efod, van onderen af, aan de voorkant, dicht bij zijn verbinding, boven op de kunstige band van de efod. 28 Men moet verder de borsttas met zijn [eigen] ringen aan de ringen van de efod vastbinden met een blauwpurperen koord, zodat hij boven de kunstige band van de efod [vast]zit en de borsttas niet van de efod kan losraken. 29 Zo zal Aäron de namen van de zonen van Israël op de borsttas van de beslissing, op zijn hart dragen, als hij in het heiligdom binnenkomt, tot een voortdurende gedachtenis voor het aangezicht van de HEERE. 30 En u moet in de borsttas van de beslissing de urim en de tummim doen, zodat die op het hart van Aäron zijn, als hij binnenkomt voor het aangezicht van de HEERE. Zo zal Aäron de beslissing voor de Israëlieten voortdurend op zijn hart dragen voor het aangezicht van de HEERE.

Op de efod is *"een borsttas"* zichtbaar. Op deze borsttas zijn vier rijen van drie edelstenen aangebracht en ingelegd in goud, in totaal twaalf stenen. Elke steen stelt een stam voor. Aäron moet ze op zijn hart dragen en zo het hele volk in gedachtenis voor God brengen. De borsttas moet met gouden kettinkjes en ringen onlosmakelijk aan de efod verbonden worden. In de borsttas moeten de urim en de tummim worden gedaan. Daardoor zal God Zijn beslissing duidelijk maken bij vragen van Zijn volk.

De borsttas komt op het hart van Aäron. Het hart is de plaats van de liefde. Op de schouderstenen staan de namen van twee groepen van zes stammen. Dat legt meer de nadruk op het hele volk van God. Op de borsttas is voor elke stam afzonderlijk een plaats ingeruimd. Zo heeft iedere afzonderlijke gelovige een eigen plaats in het hart van de Heer Jezus.

Iedere gelovige is een unieke edelsteen met een eigen heerlijkheid en glans. Het spreekt van de kostbaarheid die iedere gelovige voor het hart van de Heer Jezus heeft: *"Sinds u kostbaar bent in Mijn ogen, bent u verheerlijkt en heb Ík u liefgehad" (Js 43:4a)*. Hij kent ook ieder van de Zijnen bij name, wat ook wil zeggen dat zij Zijn eigendom zijn: *"Ik heb u verlost, Ik heb u bij uw naam geroepen, u bent van Mij" (Js 43:1b)*.

We kunnen een stam ook toepassen op een plaatselijke gemeente. In de brieven van het Nieuwe Testament zien we dat elke plaatselijke gemeente voor de Heer Jezus een eigen glans heeft. Het hart van de Heer Jezus gaat ernaar uit dat die ook zichtbaar wordt. Daarom wordt elke plaatselijke gemeente in de aan haar gerichte brief aangesproken op wat die glans verhindert.

In de borsttas zitten ook de urim en de tummim. Met persoonlijke en gemeenschappelijke problemen kunnen we ons tot de Heer Jezus wenden. De beslissing die Hij naar voren brengt, komt voort uit Zijn hart. Als we dat bedenken, zal dat ervoor zorgen dat we ook de naar ons idee onaangename beslissingen aanvaarden als bewijzen van Zijn liefde.

Het bovenkleed | *verzen 31-35*

> *31 U moet ook het bovenkleed van de efod geheel van blauwpurperen [wol] maken. 32 Zijn halsopening moet dan in het midden ervan zijn. Zijn opening moet rondom een zoom hebben, werk van een wever. Het moet net zo'n opening*

> *hebben als [bij] een leren pantser, zodat het niet kan inscheuren. 33 Vervolgens moet u op de zomen ervan granaatappels van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] maken, [dus] rondom op zijn zomen, en daartussenin gouden belletjes, rondom. 34 Een gouden belletje, daarna een granaatappel, [dan weer] een gouden belletje en een granaatappel, rondom op de zomen van het bovenkleed. 35 Aäron moet dat namelijk dragen wanneer [hij] dienst doet, zodat het geluid ervan gehoord wordt als hij in het heiligdom binnenkomt voor het aangezicht van de HEERE, en als hij naar buiten gaat, opdat hij niet zal sterven.*

De eerste mens is uit [de] aarde, stoffelijk, de tweede Mens is uit [de] hemel. (1Ko 15:47)

Het *"bovenkleed"* is helemaal blauw, de kleur van de hemel. De Heer Jezus is de Mens uit de hemel *(1Ko 15:47)*. De halsopening is zo gemaakt, dat die niet kan scheuren. Dat wijst erop dat niets het hogepriesterlijk werk ongedaan kan maken. De Heer Jezus is Hogepriester *"naar [de] kracht van een onvergankelijk leven"*; Hij *"heeft een onveranderlijk priesterschap" (Hb 7:16,24)*.

Zijn hogepriesterschap oefent Hij uit in de hemel. De resultaten ervan worden op aarde merkbaar. Dat zien we in de zoom van het kleed. Aan de zoom zitten om en om een gouden belletje en een granaatappel. Er wordt een Goddelijk getuigenis gegeven (belletje) en er is vrucht voor God (granaatappel). Het geluid wordt gehoord bij het ingaan in het heiligdom. Nadat de Heer Jezus de hemel is ingegaan, is de Heilige Geest op aarde gekomen om te getuigen en de gemeente te vormen. De komst van de Heilige Geest is gepaard gegaan met *"een geluid als van een geweldige, voortgedreven wind" (Hd 2:2)*.

Als de Heer Jezus weer naar buiten komt, zal dat voor Israël zijn. Ook dat zal gepaard gaan met geluid, want de Heilige Geest zal dan over het gelovig overblijfsel worden uitgestort *(Jl 2:28-32)*.

De tulband met de gouden plaat | *verzen 36-39*

> *36 U moet ook een plaat maken van zuiver goud en daarin graveren, zoals men zegels graveert: DE HEILIGHEID VAN DE HEERE. 37 U moet die bevestigen met een blauwpurperen koord, zodat hij aan de tulband [vast]zit. Hij moet aan de voorkant van de tulband zitten. 38 Hij moet namelijk op het voorhoofd*

van Aäron zijn, zodat Aäron de ongerechtigheid kan dragen van de geheiligde [gaven] die de Israëlieten brengen, [ja,] van al hun geheiligde geschenken. Hij moet namelijk voortdurend op zijn voorhoofd zijn om hen aangenaam te maken voor het aangezicht van de HEERE. 39 U moet vervolgens het onderkleed weven, van fijn linnen. U moet ook een tulband van fijn linnen maken, maar de gordel moet u van borduurwerk maken.

Er is niet alleen sprake van *zwakheid* bij het volk waarbij het volk de kracht en de liefde van de hogepriester nodig heeft. Er is ook sprake van *zonde*. Met het oog daarop draagt hij de gouden plaat op zijn voorhoofd. De Heer Jezus zorgt er als Hogepriester voor dat alle ongerechtigheid die kleeft aan het handelen van het volk voor Gods aangezicht wordt weggedaan. Hij is heilig en door en in Hem wordt Zijn volk geheiligd.

Het *"onderkleed"* is niet zichtbaar voor de mensen. We kunnen dit toepassen op de gevoelens van de Heer Jezus bij de uitoefening van Zijn hogepriesterschap. Hij is niet met Zijn volk bezig als erboven staand, maar Hij is er ten nauwste bij betrokken. Alles doorleeft Hij samen met Zijn volk *(Js 63:9)*.

In al hun benauwdheid
was Hij benauwd;
de Engel van Zijn aangezicht heeft hen verlost.
Door Zijn liefde en door Zijn genade
heeft Hij hen bevrijd;
Hij hief hen op en droeg hen
al de dagen van weleer. (Js 63:9)

De *"tulband"* als hoofdbedekking spreekt van onderdanigheid *(1Ko 11:2-16)*. De Heer Jezus is als Hogepriester onderdanig aan de wil van God. Het witte linnen spreekt van Zijn volmaaktheid als Mens. De veelkleurigheid van de gordel doet denken aan Zijn heerlijkheid in elke vorm van dienst.

De kleren voor de zonen van Aäron | *verzen 40-43*

40 U moet voor de zonen van Aäron ook onderkleren maken en u moet voor hen gordels maken. Ook moet u voor hen hoofddoeken maken die [hun] waardigheid en aanzien [geven]. 41 U moet ze uw broer Aäron en zijn zonen met hem aantrekken en hen zalven, wijden en heiligen, zodat zij Mij als priester kunnen dienen. 42 Vervolgens moet u linnen broeken voor hen maken om de schaamdelen te bedekken; ze moeten van de heupen tot op de dijen reiken. 43 Aäron en zijn zonen moeten ze namelijk dragen, als zij de tent van ontmoeting binnenkomen, of als zij tot het altaar naderen om in het heiligdom te dienen,

> *opdat zij geen ongerechtigheid op zich laden en sterven. [Dit is] een eeuwige verordening voor hem en voor zijn nageslacht na hem.*

De kleren van de zonen van Aäron zijn beperkter dan die van de hogepriester. Ze zijn hetzelfde als de gewone kleren van Aäron. Toch geven ook deze kleren hun *"waardigheid en aanzien"* of, anders vertaald, zijn ze ook *"tot heerlijkheid en sieraad"* (verzen 2,40). Wij mogen als priesters voor God verschijnen in dezelfde volmaaktheid als de Heer Jezus. Hij is onze volmaaktheid. Alleen in Hem zijn we voor God aangenaam. Zonder Hem wordt onze schaamte, onze naaktheid openbaar. Dan kan God ons niet handhaven in Zijn tegenwoordigheid.

De wijding van Aäron en zijn zonen wordt in het volgende hoofdstuk uitvoerig behandeld. Benadrukt wordt nog dat het priesterambt bekleed wordt voor God. De hogepriester wordt wel *"voor mensen aangesteld"*, maar het is *"in de dingen die God betreffen"* (Hb 5:1).

Exodus 29

Offers voor de wijding | *verzen 1-3*

> *1 Dit nu is wat u met hen moet doen om hen te heiligen, om Mij als priester te dienen: Neem één jonge stier – het jong van een rund – en twee rammen zonder enig gebrek, 2 ongezuurd brood, ongezuurde koeken gemengd met olie, en ongezuurde platte koeken met olie bestreken. U moet ze maken van meelbloem. 3 U moet ze dan in één mand leggen en ze in de mand naar [het heiligdom] brengen, evenals de jonge stier en de twee rammen.*

Exodus 28 en *Exodus 29* horen bij elkaar. Priesterkleding, die in *Exodus 28* is beschreven, alleen is niet voldoende. Er moet ook een wijding plaatsvinden. Priester *zijn* is één ding, priesterdienst *verrichten* is een ander ding. Om priesterdienst te doen is het nodig zich bezig te houden met de Heer Jezus en Zijn werk. Dat laten de offers zien die in *Exodus 29* worden genoemd. De betekenis ervan zullen we verderop in dit hoofdstuk zien, als wordt beschreven hoe deze offers moeten worden gebracht.

De wassing | *vers 4*

> *4 Dan moet u Aäron en zijn zonen naar voren laten komen, naar de ingang van de tent van ontmoeting, en hen met het water wassen.*

Voor we zicht kunnen krijgen op het werk van de Heer Jezus, is eerst de wassing met water nodig. Water stelt het Woord van God voor in zijn reinigende kracht *(Ef 5:26)*. Afwassen van alle onreinheid door belijdenis, waartoe we komen als we in Gods Woord lezen hoe Hij over de dingen denkt, gaat aan heiliging, toewijding vooraf. Dat zien we in *1 Korinthiërs 6*: *"En dit waren sommigen [van u]; maar u bent afgewassen, maar u bent geheiligd, maar u bent gerechtvaardigd door de Naam van de Heer Jezus <Christus> en door de Geest van onze God" (1Ko 6:11)*.

..., opdat Hij haar zou heiligen, haar reinigend door de wassing met water door [het] Woord, ... (Ef 5:26)

Aäron en zijn zonen aangekleed | *verzen 5-9*

> *5 Vervolgens moet u de kleding nemen en Aäron het onderkleed, het bovenkleed van de efod, de efod en de borsttas aantrekken en hem de kunstige band van*

> *de efod ombinden. 6 Dan moet u de tulband op zijn hoofd zetten en de heilige diadeem aan de tulband vastmaken. 7 Dan moet u de zalfolie nemen en [die] op zijn hoofd gieten. Zo moet u hem zalven. 8 Vervolgens moet u zijn zonen naderbij laten komen en hen de onderkleren laten aantrekken. 9 Dan moet u hun de gordel ombinden, Aäron en zijn zonen, en hun de hoofddoeken omwikkelen, opdat zij het priesterambt bezitten als een eeuwige verordening. Zo moet u Aäron en zijn zonen [tot priester] wijden.*

Na de wassing om te reinigen kan het aantrekken van de priesterkleding plaatsvinden. De toepassing daarvan is dat we ons bewust mogen zijn dat God ons in Zijn tegenwoordigheid kan aanvaarden. We hebben daarvoor de geschikte kleding. We zijn als priesters bekleed *"met gerechtigheid"* en *"met heil" (Ps 132:9,16)*, ja, met Christus Zelf, want we zijn *"begenadigd* [of: aangenaam gemaakt] *in de Geliefde" (Ef 1:6)*. Wat nog nodig is, is de grondslag, de basis waardoor we met Christus bekleed kunnen worden. Die basis hebben we in de verschillende offers die bij de wijding worden gebracht.

Hoewel Aäron en zijn zonen samen hun kleren aankrijgen, neemt de hogepriester toch een speciale plaats in. Hij krijgt bijzondere kleding aan en hij wordt gezalfd met olie voordat er van bloed sprake is. Dat is ook het onderscheid tussen ons als priesters en de Heer Jezus. De Heer Jezus is ook gezalfd met de Heilige Geest voordat Hij het werk op het kruis heeft volbracht *(Hd 10:38a; Mt 3:16)*. Wij zijn pas gezalfd, dat wil zeggen dat we de Heilige Geest hebben ontvangen, na het vergieten van Zijn bloed en het aannemen van het evangelie *(Ef 1:13)*.

... Jezus van Nazareth, hoe God Hem heeft gezalfd met [de] Heilige Geest en met kracht. (Hd 10:38a)

...; in Wie ook u, toen u het Woord van de waarheid, het evangelie van uw behoudenis, hebt gehoord -- in Wie u ook, toen u geloofd hebt, verzegeld bent met de Heilige Geest van de belofte, ... (Ef 1:13)

De zonen zien hoe Aäron wordt gezalfd. Zo moeten wij eerst enig begrip hebben van de Heer Jezus als Hogepriester om in staat te zijn ons priesterschap uit te oefenen zoals God het heeft bedoeld.

De stier als zondoffer | *verzen 10-14*

> *10 Vervolgens moet u de jonge stier naderbij laten komen, vóór de tent van ontmoeting, en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de jonge stier leggen. 11 Dan moet u de jonge stier voor het aangezicht van de HEERE*

> *slachten, [bij] de ingang van de tent van ontmoeting. 12 Vervolgens moet u [een deel] van het bloed van de jonge stier nemen, en [dat] met uw vinger op de horens van het altaar strijken. Al het [overige] bloed moet u dan aan de voet van het altaar uitgieten. 13 Dan moet u al het vet dat de ingewanden bedekt, de kwab aan de lever en de beide nieren met het vet dat eraan vastzit, nemen en op het altaar in rook laten opgaan. 14 Maar het vlees van de jonge stier, zijn huid en zijn mest moet u buiten het kamp met vuur verbranden: het is een zondoffer.*

Van de drie dieren die bij de wijding worden geslacht, is de stier als zondoffer het eerste dier. Aäron en zijn zonen moeten zich met dit zondoffer een maken, wat door het opleggen van de handen tot uitdrukking wordt gebracht. Voor ons wil dit zeggen dat wij ons in de geest een moeten maken met de Heer Jezus als het zondoffer, dat is als Degene *"Die Zelf onze zonden in Zijn lichaam heeft gedragen op het hout" (1Pt 2:24)* en *"voor ons [tot] zonde gemaakt"* is *(2Ko 5:21)*. Zo heeft Hij onze zonden van ons weggenomen en staan we voor God zonder zonde.

Het altaar moet ook worden gereinigd met het bloed van het zondoffer. Het altaar spreekt van de tafel van de Heer *(Ml 1:7; 1Ko 10:15-21)*. De tafel van de Heer spreekt van gemeenschap met God en met elkaar. Het is noodzakelijk steeds te beseffen dat de zonde daar geen plaats mag hebben.

[Doordat] u onrein brood
op Mijn altaar brengt.
En u zegt:
Waardoor maken wij U onrein?
Doordat u zegt: De tafel van de HEERE,
die is verachtelijk. (Ml 1:7)

Alles van het zondoffer moet buiten het kamp worden verbrand als een gruwel voor God. Het vet van het zondoffer is geen gruwel voor God. Dat komt op het altaar. Het vet spreekt van de kracht, de energie waarmee de Heer Jezus het werk voor de zonde heeft volbracht. Dat is aangenaam voor God en dat mogen wij Hem vertellen, Hem offeren.

De ene ram als brandoffer | *verzen 15-18*

> *15 Vervolgens moet u de ene ram nemen, en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de ram leggen. 16 U moet de ram slachten, zijn bloed nemen en [dat] rondom op het altaar sprenkelen. 17 Dan moet u de ram in stukken verdelen, zijn ingewanden en zijn poten wassen en [die] op zijn [romp]stukken en kop leggen. 18 U moet ten slotte de hele ram op het altaar in*

> *rook laten opgaan. Het is een brandoffer voor de HEERE, een aangename geur. Het is een vuuroffer voor de HEERE.*

Evenals op de kop van de stier moeten Aäron en zijn zonen hun handen leggen op de kop van de ram die als brandoffer voor de HEERE wordt geofferd. Door de eenmaking met het zondoffer gaat als het ware de onwaardigheid van de priester over op het zondoffer. Bij het brandoffer is het omgekeerd: door de eenmaking met het brandoffer gaat als het ware de waardigheid en aangenaamheid van het brandoffer over op de priester.

Het brandoffer is in zijn geheel voor God en is voor Hem *"een aangename geur"*. De Heer Jezus heeft op het kruis God verheerlijkt. Hij heeft God geopenbaard in al Zijn liefde en genade evenals in Zijn gerechtigheid en heiligheid.

De andere ram als inwijdingsoffer | *verzen 19-21*

> *19 En u moet de andere ram nemen en Aäron en zijn zonen moeten hun handen op de kop van de ram leggen. 20 U moet de ram slachten, [wat] van zijn bloed nemen en [dat] strijken op de [rechter]oorlel van Aäron en op de rechteroorlel van zijn zonen, op de duim van hun rechterhand en op de grote teen van hun rechtervoet. Daarna moet u het [overige] bloed rondom op het altaar sprenkelen. 21 Dan moet u [wat] van het bloed nemen dat op het altaar is, en van de zalfolie, en [dat] sprenkelen op Aäron, op zijn kleding, op zijn zonen en op de kleding van zijn zonen met hem. Dan zal hij geheiligd zijn, hij, zijn kleding, zijn zonen en de kleding van zijn zonen met hem.*

Na het zien van de Heer Jezus als het zondoffer en het brandoffer komt pas de eigenlijke inwijding. Dit gebeurt door de andere ram te nemen en die als inwijdingsoffer te offeren. Dit inwijdingsoffer is een bijzonder soort dankoffer. Het dankoffer is een gemeenschapsoffer.

Ook op de kop van dit offerdier moeten Aäron en zijn zonen hun handen leggen, zich daarmee een maken. Het brengen van dit offer brengt tot uitdrukking dat wij zien hoe de Heer Jezus in gemeenschap met Zijn Vader en in volle toewijding aan Hem Zijn weg op aarde is gegaan tot in de dood.

Dat behoort ook in ons leven tot uiting te komen. Het gaat er niet om dat wij de Heer Jezus kunnen navolgen in het werk dat Hij heeft gedaan op het kruis. Dat is onmogelijk, daarin is Hij uniek, alleen Hij heeft dat werk kun-

nen doen. Waar het om gaat, is dat onze toewijding aan God van hetzelfde karakter is *(vgl. Ef 5:1-2)*. We zien dat symbolisch voorgesteld in de volgende handelingen met betrekking tot de toepassing van het bloed.

Weest dan navolgers van God, als geliefde kinderen, en wandelt in liefde, zoals ook Christus ons heeft liefgehad en Zichzelf voor ons heeft overgegeven als een offerande en een slachtoffer voor God tot een welriekende reuk. (Ef 5:1-2)

Het bloed moet bij Aäron en zijn zonen worden gedaan op de rechteroorlel, op de duim van de rechterhand en op de grote teen van de rechtervoet. Dat spreekt van ons luisteren, gehoorzamen (oor), onze handel (hand) en onze wandel (voet). Ons hele wezen is geheiligd door het bloed van de Heer Jezus. We moeten alleen luisteren naar Hem, alleen dat doen wat Hij tegen ons zegt, alleen daarheen gaan waar Hij ons hebben wil. De hele persoon moet aan God toegewijd zijn, pas dan zal onze priesterdienst Hem aangenaam zijn. Daarom wordt weer vermeld dat ook op het altaar bloed moet worden gesprenkeld.

Verder wordt ook op de kleding bloed gesprenkeld. Het hele uiterlijke gedrag als priesters moet in overeenstemming zijn met de waarde van het bloed. Daarna wordt er zalfolie op gesprenkeld. Dat spreekt ervan dat alleen door de kracht van de Heilige Geest uitoefening van ware priesterdienst mogelijk en aangenaam voor God is. Het gaat om aanbidding *"in geest en waarheid" (Jh 4:24)*.

Het beweegoffer en het hefoffer | *verzen 22-28*

> *22 Vervolgens moet u het vet van de ram en de staart, het vet dat de ingewanden bedekt, de kwab aan de lever, de beide nieren met het vet dat eraan vastzit, en de rechterachterbout nemen, want het is een ram ter inwijding. 23 [Neem] dan één rond brood, één met olie [aangemaakte] broodkoek en één platte koek uit de mand met de ongezuurde [broden] die voor het aangezicht van de HEERE is. 24 Dan moet u ze alle in de handen van Aäron en in de handen van zijn zonen leggen, en ze bewegen als beweegoffer voor het aangezicht van de HEERE. 25 Vervolgens moet u ze uit hun hand nemen en ze op het altaar in rook laten opgaan, [boven] op het brandoffer, als een aangename geur voor het aangezicht van de HEERE. Het is een vuuroffer voor de HEERE. 26 Dan moet u van de ram ter inwijding, die voor Aäron is, het borststuk nemen en dat bewegen als beweegoffer voor het aangezicht van de HEERE. Dit is dan voor u bestemd. 27 Daarna moet u het borststuk voor het beweegoffer en de achterbout voor*

> *het hefoffer, die bewogen en die opgeheven zijn, heiligen, [namelijk die] van de ram ter inwijding, van die voor Aäron en van die voor zijn zonen. 28 Ja, het moet voor de Israëlieten ten behoeve van Aäron en zijn zonen een eeuwige verordening zijn, want het is een hefoffer, een hefoffer van de Israëlieten, [afkomstig] van hun dankoffers. Het is hun hefoffer voor de HEERE.*

Van de ram moeten bepaalde delen samen met bepaalde graanoffers worden gelegd in de handen van Aäron en in de handen van zijn zonen. Dat alles moet worden bewogen voor het aangezicht van de HEERE. Daarna moet het als een brandoffer op het altaar aan God worden geofferd. Van de ram worden speciaal het borststuk als een *"beweegoffer"* en de achterbout als een *"hefoffer"* genoemd.

Met deze handelingen wordt de inwijding voortgezet. Er is eerst iets *voor* hen gebeurd: er zijn offers voor hen geslacht. Er is daarna iets *met* hen gebeurd: zij zijn met bloed geheiligd en gezalfd met olie. Nu moet er iets *door* hen gebeuren: ze moeten het beweegoffer en het hefoffer brengen.

Wij mogen als priesters het werk kennen dat Christus voor ons heeft volbracht. We mogen weten dat we door Zijn bloed geheiligd zijn om priester te zijn. We mogen onze priesterdienst uitoefenen in de kracht van de Heilige Geest. We krijgen vervolgens inzicht in de kwaliteiten die bij de Heer Jezus aan het licht zijn gekomen over het werk dat Hij heeft volbracht.

Het eerste dat wordt genoemd, is het vet. Het vet spreekt van de energie, de volharding die Hij heeft getoond op de weg die Hij is gegaan. Met het vet worden ook brood en koeken gebracht. Dit is een graanoffer en spreekt van Zijn hele weg op aarde tot in de dood op het kruis. In alles is Hij volmaakt rein en aan God toegewijd geweest. Dat mogen we allemaal in bewondering voor Gods aangezicht heen en weer bewegen en opheffen.

Als alles heen en weer bewogen is, wordt het op het brandoffer gelegd en aan God geofferd. Dat spreekt ervan dat we God aanbidden voor alles wat we van de Heer Jezus hebben gezien. We zullen Hem vertellen welk een vreugde en voldoening Hij gevonden moet hebben in Zijn Zoon en alles wat Hij heeft gedaan, wat allemaal alleen tot eer van Zijn Vader is geweest.

We mogen Zijn liefde, waarvan het borststuk spreekt omdat daar het hart zit, die Hem heeft gedreven om dit werk te doen, bewonderen. We mogen de kracht, waarvan de achterbout spreekt, zien, waardoor Hij dit werk

heeft volbracht. Het borststuk en de achterbout zijn voor Aäron en zijn zonen. Als priesters mogen we ons bijzonder bezighouden met de liefde en de kracht van de Heer Jezus. Hoe meer we daarvan zien, hoe meer dat in onze toewijding als priesters tot uiting zal komen.

De opvolging van Aäron | *verzen 29-30*

> *29 En de geheiligde kleding die van Aäron is, moet voor zijn zonen na hem zijn, om hen daarin te zalven en hen daarin [tot priester] te wijden. 30 Wie van zijn zonen in zijn plaats priester zal worden [en] die de tent van ontmoeting zal binnengaan om in het heiligdom te dienen, moet die [kleding] zeven dagen [lang] aanhouden.*

De dienst van het priesterschap wordt steeds door een volgend geslacht overgenomen. Zolang de gemeente op aarde is, zal God ervoor zorgen dat er priesters zijn door wie Hij en Zijn Zoon geëerd worden. De priesterdienst op zich is voor het hele leven. Daarop wijst dat de priester zijn kleding *"zeven dagen [lang]"* moet *"aanhouden"*. De priesterdienst staat speciaal in verbinding met de plaats van ontmoeting of samenkomen.

Het inwijdingsoffer als voedsel | *verzen 31-35*

> *31 Dan moet u de ram ter inwijding nemen en zijn vlees op een heilige plaats koken. 32 En Aäron en zijn zonen moeten het vlees van de ram eten, met het brood dat in de mand is, bij de ingang van de tent van ontmoeting. 33 Zij mogen namelijk [alleen] die dingen eten waarmee verzoening gedaan is om hen [tot priester] te wijden [en] hen te heiligen. Een onbevoegde echter mag er niet van eten, want het is heilig. 34 En als er van het vlees van de wijdingsoffers of van dit brood [wat] overblijft tot de [volgende] morgen, dan moet u het overschot met vuur verbranden. Het mag niet gegeten worden, want het is heilig. 35 U moet dan met Aäron en zijn zonen precies zo doen overeenkomstig alles wat Ik u geboden heb; zeven dagen [lang] moet de wijding duren.*

Het vlees van de ram mag door de priesters worden gegeten. Zo wordt het offer een deel van henzelf. Eten is voor ons in geestelijk opzicht bedoeld. Als wij in Gods Woord lezen met honger om Hem te kennen, zullen we door dat voedsel worden gevormd.

De priesterwijding duurt zeven dagen. Dat betekent voor ons dat wij ons hele leven priester zijn en die dienst dan ook voortdurend uitoefenen: *"Laten wij <dan> door Hem voortdurend een lofoffer brengen aan God, dat is [de] vrucht van [de] lippen die Zijn Naam belijden"* (Hb 13:15).

Verzoening van het altaar | *verzen 36-37*

> *36 U moet ook elke dag een jonge stier als zondoffer ter verzoening bereiden en het altaar van zonde reinigen door er verzoening voor te doen; u moet het dan zalven om het te heiligen. 37 Zeven dagen [lang] moet u verzoening doen voor het altaar en het heiligen; dan zal dat altaar allerheiligst zijn. Ieder die het altaar aanraakt, zal heilig zijn.*

De plaats waar de wijding plaatsvindt, moet voortdurend in verbinding worden gebracht met het bloed. Wij moeten telkens nagaan of de plaats van wijding nog rein is, of er niets is binnengeslopen wat in strijd is met de betekenis van het bloed. Niet-geoordeelde zonde mag niet bestaan op de plaats waar gelovigen als gewijde priesters komen om hun dienst te doen.

Dagelijks morgen- en avondoffer | *verzen 38-42*

> *38 Dit nu is het wat u op het altaar moet bereiden: elke dag twee lammeren van een jaar oud, [en dat] voortdurend. 39 Het ene lam moet u in de morgen bereiden en het andere lam moet u tegen het vallen van de avond bereiden, 40 met een tiende [efa] meelbloem, gemengd met een kwart hin [uit olijven] gestoten olie, en een plengoffer van een kwart hin wijn, voor het ene lam. 41 En het andere lam moet u bereiden tegen het vallen van de avond. U moet daarmee doen als met het ochtendgraanoffer en het bijbehorende plengoffer, als een aangename geur. Het is een vuuroffer voor de HEERE. 42 Het moet een voortdurend brandoffer zijn, [al] uw generaties door, bij de ingang van de tent van ontmoeting, voor het aangezicht van de HEERE. Daar zal Ik u ontmoeten om daar met u te spreken.*

God wil dat Zijn volk zich dagelijks herinnert dat Hij slechts bij hen kan wonen op grond van een gedurig offer. Omdat het werk van de Heer Jezus altijd voor Zijn aandacht staat, kan Hij bij Zijn volk zijn. Hij wil dat Zijn volk zich dat ook bewust is. Als het volk de waarde van dat offer voor God vergeet, vergeet het de reden van zijn bestaan als volk van God. Dan komt

er ruimte voor de mens. Dan gaat hij zichzelf belangrijk vinden en wijkt hij af van God.

God komt samen met Zijn volk | *verzen 43-46*

> *43 Daar zal Ik dan de Israëlieten ontmoeten, en zij zullen door Mijn heerlijkheid geheiligd worden. 44 Dan zal Ik de tent van ontmoeting en het altaar heiligen. Ik zal Aäron en zijn zonen heiligen om [voor] Mij als priester te dienen. 45 Ik zal dan te midden van de Israëlieten wonen, en Ik zal hun tot een God zijn. 46 En zij zullen weten dat Ik de HEERE, hun God, ben, Die hen uit het land Egypte geleid heeft, opdat Ik in hun midden zal wonen; Ik ben de HEERE, hun God.*

Het gedurig brandoffer staat bij de ingang van de tent van ontmoeting ofwel de tent der samenkomst. De Heer Jezus heeft God verheerlijkt. God ziet Zijn volk aan in Hem en de waarde van Zijn offer. Dat is de grondslag waarop God bij Zijn volk kan en wil wonen en hen kan ontmoeten en met hen kan samenkomen. Hij wil hun God zijn. Hij wil dat ze bij Hem komen om Hem te eren, te aanbidden. Daartoe heeft Hij hen bevrijd uit de slavernij van de zonde.

Exodus 30

Het reukofferaltaar | *verzen 1-10*

> *1 U moet ook een altaar voor het branden van reukwerk maken. Van acaciahout moet u het maken; 2 zijn lengte moet een el zijn en zijn breedte een el – vierkant moet het zijn – en zijn hoogte twee el. De bijbehorende horens moeten er één geheel mee vormen. 3 U moet dat vervolgens met zuiver goud overtrekken, zijn bovenkant, zijn wanden rondom, en zijn horens. Ook moet u er een gouden rand omheen maken. 4 Ook moet u er twee gouden ringen voor maken, onder de rand ervan; aan zijn beide kanten moet u die maken, aan weerskanten ervan. Ze moeten dienen als houders voor de draagbomen om het [altaar] daarmee te dragen. 5 Verder moet u de draagbomen van acaciahout maken en ze met goud overtrekken. 6 U moet het vervolgens vóór het voorhangsel, dat voor de ark van de getuigenis [hangt], plaatsen, vóór het verzoendeksel, dat boven de getuigenis is, waar Ik u zal ontmoeten. 7 En Aäron moet daarop geurig reukwerk in rook laten opgaan. Elke morgen als hij de lampen in orde gebracht heeft, moet hij het in rook laten opgaan. 8 Ook als Aäron de lampen tegen het vallen van de avond zal aansteken, moet hij het in rook laten opgaan. Het moet een voortdurend reukwerk zijn voor het aangezicht van de HEERE, [al] uw generaties door. 9 U mag daarop geen ander reukwerk in rook op laten gaan, geen brandoffer of graanoffer. En u mag daarop geen plengoffer uitgieten. 10 Aäron moet dan eenmaal per jaar aan de horens van [het altaar] verzoening doen met [een deel] van het bloed van het zondoffer ter verzoening. Eenmaal per jaar moet hij aan [de horens] verzoening doen, [al] uw generaties door; het is allerheiligst voor de HEERE.*

In dit hoofdstuk komen de voorwerpen aan de orde die nodig zijn om als priester tot God te naderen. Het begint met het reukofferaltaar. Het reukofferaltaar is het tweede altaar. Het staat in het heilige, vlak voor het voorhangsel. Het eerste altaar, het brandofferaltaar, staat in de voorhof. Het brandofferaltaar is van koper, het reukofferaltaar is van goud. Koper spreekt van de gerechtigheid van God, goud spreekt van de heerlijkheid van God.

Het reukwerk stelt gebed en aanbidding voor *(Ps 141:2; Op 5:8)*. Het altaar is een beeld van de Heer Jezus. Hij brengt ons reukwerk, dat zijn onze gebeden en aanbidding, bij God *(Op 8:3-4)*, waardoor het voor God aangenaam wordt. Dat het altaar *"vóór het verzoendeksel"* wordt geplaatst, herinnert ook aan de Heer Jezus als de Voorspraak bij de Vader: *"Als iemand zondigt, wij hebben een Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige" (1Jh 2:1)*.

Laat mijn gebed als reukwerk voor Uw aangezicht staan, laat mijn opgeheven handen [als] het avondoffer zijn. (Ps 141:2)

En een andere Engel kwam en ging bij het altaar staan met een gouden wierookvat; en Hem werden veel reukwerken gegeven, opdat Hij [kracht] zou geven aan de gebeden van alle heiligen op het gouden altaar dat vóór de troon was. En de rook van de reukwerken steeg op met de gebeden van de heiligen uit [de] hand van de Engel vóór God. (Op 8:3-4)

De maten van het reukofferaltaar zijn kleiner dan die van het brandofferaltaar. Het brandofferaltaar is er dan ook voor alle mensen: iedereen kan behouden worden op grond van het werk van de Heer Jezus. Het reukofferaltaar is alleen voor hen die behouden zijn, die als priesters met aanbidding tot God kunnen naderen.

De draagstokken wijzen erop dat het een dienst is die in de woestijn plaatsvindt. We mogen in de geest ingaan in het heiligdom, terwijl onze voeten nog op aarde staan.

Het offeren van het reukwerk wordt direct verbonden aan het aansteken van de lampen door Aäron. Dat spreekt ervan dat Goddelijk licht nodig is om God te aanbidden. We moeten weten hoe Hij wil dat we Hem aanbidden *(Jh 4:24)*. Er mag niets bij zijn van onszelf, van onze eigen gedachten. God wil van ons over Zijn Zoon horen wat Hij in Hem ziet. In Zijn Woord heeft Hij bekendgemaakt hoe Hij over Zijn Zoon denkt *(Mt 3:17; 17:5)*. Door Zijn Geest mogen wij dat ook zien.

De heffing bij de telling | *verzen 11-16*

> *11 Verder sprak de HEERE tot Mozes: 12 Wanneer u het aantal Israëlieten opneemt, volgens hun tellingen, dan moet ieder bij hun telling aan de HEERE een losgeld geven voor zijn leven, opdat er bij hun telling geen plaag over hen komt. 13 Dit moeten allen die bij de getelden gaan behoren, geven: een halve sikkel, [gerekend] volgens de sikkel van het heiligdom (de sikkel is twintig gera [waard]), een halve sikkel als een hefoffer voor de HEERE. 14 Al wie bij de*

> *getelden gaat behoren, van twintig jaar oud en daarboven, moet het hefoffer voor de HEERE geven. 15 De rijke mag niet meer en de arme niet minder geven dan een halve sikkel, als u het hefoffer voor de HEERE geeft om voor uw leven verzoening te doen. 16 U moet het geld ter verzoening van de Israëlieten nemen en het bestemmen voor de dienst van de tent van ontmoeting. Het moet een herinnering voor de Israëlieten zijn voor het aangezicht van de HEERE, om voor uw leven verzoening te doen.*

De heffing bij de telling laat zien ten behoeve van wie de priesterdienst wordt uitgeoefend: een verlost volk. Bij de telling komt ieder mens persoonlijk voor Gods aangezicht. Dat betekent oordeel omdat de mens een zondaar is. Maar dat oordeel gaat voorbij aan hen voor wie is betaald.

Hier gaat het niet om bloed, maar om geld. Bloed spreekt van verzoening. Geld wordt betaald als een erkenning van het recht dat God op ieder heeft, hier in het bijzonder in verbinding met het heiligdom.

Bij deze heffing is het bedrag voor iedereen gelijk. De arme en de rijke betalen evenveel. Er is bij God geen aanzien des persoons *(Hd 10:34; Jb 34:19)*. Ieder kind van God moet zich bewust zijn van het volle recht dat God op hem heeft, of hij nu pas bekeerd is of al langer de Heer kent, of hij nu veel of nog maar weinig van de Heer Jezus weet *(Sp 22:2)*.

Petrus nu opende zijn mond en zei: In waarheid merk ik dat er bij God geen aanzien des persoons is, ... (Hd 10:34)

Hij trekt geen partij voor de vorsten,
en trekt de rijke niet voor boven de arme,
want zij zijn allemaal het werk van Zijn handen.
(Jb 34:19)

Rijken en armen ontmoeten elkaar,
de HEERE heeft hen allen gemaakt.
(Sp 22:2)

Eens heeft David het volk geteld. Na die telling is er een plaag over het volk gekomen. De oorzaak ervan is dat hij de sterkte van zijn volk heeft willen weten voor zichzelf. Hij is de heffing vergeten, waarin de erkenning van het recht dat God op Zijn volk heeft tot uitdrukking wordt gebracht *(1Kr 21:1-28)*.

Het wasvat | *verzen 17-21*

> *17 En de HEERE sprak tot Mozes: 18 U moet vervolgens een koperen wasvat maken, met een bijbehorend koperen voetstuk, voor het wassen. En u moet het plaatsen tussen de tent van ontmoeting en het altaar, en er water in doen, 19 zodat Aäron en zijn zonen hun handen en voeten [met water] daaruit kunnen*

> *wassen. 20 Wanneer zij de tent van ontmoeting binnengaan, moeten zij zich met water wassen, opdat zij niet sterven. Of wanneer zij tot het altaar naderen om dienst te doen door een vuuroffer voor de HEERE in rook te laten opgaan, 21 moeten zij hun handen en voeten wassen, opdat zij niet sterven. Dit is een eeuwige verordening voor hen, voor [Aäron] en zijn nageslacht, [al] hun generaties door.*

Het wasvat laat zien onder welke voorwaarde de priesterdienst wordt uitgeoefend. Bij deze reiniging gaat het niet om de reiniging van de zondaar. In het wasvat worden alleen de handen en de voeten gewassen, terwijl de zondaar geheel gewassen moet worden. Dat is bij de priester al gebeurd *(Ex 29:4)*. Het gaat hier om de dagelijkse reiniging, omdat we dagelijks bezoedeld worden vanwege onze wandel door de wereld.

Er zijn vier reinigingen van de gelovige:

1. De ergste vorm van verontreiniging is die vanwege een zonde die we hebben toegelaten in ons leven. Reiniging daarvan gebeurt door een zondoffer *(Lv 4:1-35)*. We moeten die zonde belijden, wat inhoudt dat we opnieuw inzien en erkennen dat de Heer Jezus voor die zonde in de dood heeft moeten gaan.
2. De tweede verontreiniging ontstaat door aanraking met de dood. *Numeri 19* geeft aan hoe we daarvan gereinigd kunnen worden *(Nm 19:1-22)*. Dit is het geval als we bij ons gaan door de wereld dingen zien of horen die onze geest bevuilen. Dan is er reinigingswater nodig. Door het lezen van Gods Woord worden we rein.
3. De derde vorm is het zelfonderzoek in het licht van Gods Woord voordat we het heiligdom binnengaan om priesterdienst te doen. Dat zien we in het wasvat.
4. De vierde vorm heeft te maken met een nog hogere vorm van gemeenschap, die met de Vader en de Zoon. Daarvan is geen beeld in het Oude Testament. Daarvoor zien we de Heer Jezus bezig in *Johannes 13 (Jh 13:1-11)* om de Zijnen deel te geven met Hem *(Jh 13:8b)*.

Jezus antwoordde hem: Als Ik je niet was, heb je geen deel met Mij. (Jh 13:8b)

Van het wasvat worden geen afmetingen gegeven. Dat wijst erop dat er geen grens is aan Gods mogelijkheden en geduld om te reinigen.

De heilige zalfolie | *verzen 22-33*

> *22 Verder sprak de HEERE tot Mozes: 23 Wat u betreft, neem voor uzelf de beste specerijen: vijfhonderd [sikkel] vloeibare mirre, en half zoveel ervan, [dus] tweehonderdvijftig [sikkel] geurige kaneel, tweehonderdvijftig sikkel geurige kalmoes, 24 ook vijfhonderd [sikkel] kassia, [gerekend] volgens de sikkel van het heiligdom, en een hin olijfolie. 25 U moet daarvan heilige zalfolie maken, een zorgvuldig bereid mengsel, werk van een zalfbereider. Het moet heilige zalfolie zijn. 26 U moet daarmee de tent van ontmoeting zalven, de ark van de getuigenis, 27 de tafel met alle bijbehorende voorwerpen, de kandelaar met de bijbehorende voorwerpen, het reukofferaltaar, 28 het brandofferaltaar met alle bijbehorende voorwerpen, en het wasvat met zijn voetstuk. 29 U moet ze dan heiligen, zodat ze allerheiligst zijn; ieder die ze aanraakt, wordt heilig. 30 U moet ook Aäron en zijn zonen zalven, en hen heiligen om Mij als priester te dienen. 31 Vervolgens moet u tot de Israëlieten spreken: Dit is heilige zalfolie voor Mij, [al] uw generaties door. 32 Een mensenlichaam mag er niet mee gezalfd worden; ook mag u niet iets soortgelijks maken volgens de bereidingswijze van [deze olie]. Ze is heilig, heilig moet ze voor u zijn. 33 Ieder die zo'n mengsel maakt als dit, of die daarvan [iets] op een onbevoegde strijkt, moet uitgeroeid worden uit zijn volksgenoten.*

En u hebt [de] zalving vanwege de Heilige en u weet alles. (1Jh 2:20)

De heilige zalfolie stelt de Heilige Geest voor *(1Jh 2:20,27)*. De verschillende specerijen zien op de heerlijkheden van Christus. Die heerlijkheden worden openbaar in gelovigen die de genadegave gebruiken die ze van de Geest ontvangen hebben. Waar de Heilige Geest in en onder de gelovigen werkt, zal dat een kostelijke geur verspreiden *(Ps 133:1-2)*. Waar Hij werkt, wordt de heerlijkheid van Christus openbaar.

Een pelgrimslied, van David.
Zie, hoe goed en hoe lieflijk is het
dat broeders ook eensgezind samenwonen.
Het is als de kostelijke olie op het hoofd,
die neerdruipt op de baard, de baard van Aäron,
die neerdruipt op de zoom van zijn priesterkleed.
(Ps 133:1-2)

Alle voorwerpen van de tabernakel worden pas gebruikt nadat ze gezalfd zijn. Alles in de dienst voor God heeft alleen waarde als het gebeurt als een werk van de Heilige Geest. Er kan niets tot God komen wat niet van Hem

komt *(vgl. 1Kr 29:14b)*, en in wat tot Hem komt, moet Christus aanwezig zijn *(Jh 5:23b)*. In onze dienst moet in elk element ervan de heerlijkheid van Christus zichtbaar worden.

Want van U is alles, en uit Uw hand hebben wij het U gegeven. (1Kr 29:14b)

Wie de Zoon niet eert, eert de Vader niet Die Hem heeft gezonden. (Jh 5:23b)

Alleen wat aan God geheiligd is, mag met deze olie worden gezalfd. Mensen die geen leven uit God hebben, kunnen de indruk wekken dat zij in dienst van God staan. Er kunnen ook elementen in een dienst aan God zijn die wel de schijn hebben gezalfd te zijn, maar het niet zijn. We herkennen mensen die schijnbaar een dienst voor God doen bijvoorbeeld in vrijzinnige theologen; de schijnbaar gezalfde elementen herkennen we bijvoorbeeld in het prediken van de alverzoening. Het is allebei kwaad in de ogen van God. Het mag in de dienst aan Hem geen plaats hebben en moet worden uitgeroeid.

Het heilige reukwerk | *verzen 34-38*

> *34 Verder zei de HEERE tegen Mozes: Neem voor uzelf geurige specerijen: druipende hars, onyx en galbanum, [dus] geurige specerijen, en zuivere wierook. Dit [alles] moet in gelijke hoeveelheden zijn. 35 Dan moet u daar reukwerk van maken, een mengsel, werk van een zalfbereider, met zout gemengd, zuiver [en] heilig. 36 Vervolgens moet u [een deel] daarvan tot heel fijn poeder wrijven en [een deel] daarvan voor de getuigenis in de tent van ontmoeting leggen, waar Ik u ontmoeten zal. Het moet allerheiligst voor u zijn. 37 En wat het reukwerk betreft dat u maakt, mag u niets voor uzelf maken volgens de bereidingswijze van [dit reukwerk]. Het moet u heilig zijn, voor de HEERE. 38 Ieder die iets dergelijks maakt om eraan te ruiken, moet uitgeroeid worden uit zijn volksgenoten.*

De zalfolie is voor de dienst, het reukwerk is direct voor God. Het is de toegevoegde waarde aan de offers. Het offer van de Heer Jezus is daarom zo aangenaam voor God omdat *Hij* het heeft gebracht. De heerlijkheid van Zijn Persoon maakte het offer zo volmaakt welgevallig.

Alles bij Hem is volmaakt in evenwicht, alles is *"in gelijke hoeveelheden"*. Hij toont volmaakte liefde waar dat nodig is en volmaakte heiligheid waar dat nodig is. God wil daaraan door ons herinnerd worden.

Wij kunnen slechts per 'deel' naar Hem kijken. Ons kennen is ten dele, dat wil zeggen in delen of stuksgewijs *(1Ko 13:12)*. Wij moeten steeds een deel apart bekijken en zijn niet in staat om alles in zijn volle omvang te kennen. Alleen God ziet alle delen in hun volkomen samenhang: niemand kent de Zoon dan de Vader *(Mt 11:27a)*. Wij mogen er wel van genieten. Als wij dit reukwerk aan God offeren, aan Hem vertellen over de volmaaktheden van Zijn Zoon, ruiken wij er ook de heerlijkheid van.

Want wij kijken nu door een spiegel, wazig, maar dan van aangezicht tot aangezicht, nu ken ik ten dele, maar dan zal ik kennen zoals ik ook gekend ben. (1Ko 13:12)

Alles is Mij overgegeven door Mijn Vader; en niemand kent de Zoon dan de Vader, ... (Mt 11:27a)

Evenals bij de zalfolie verbiedt de HEERE ook bij het reukwerk dat de mens er iets van voor zichzelf maakt. Het is heilig voor de HEERE, wat betekent dat het alleen voor Hem bestemd is. Bij wie zelf wil schitteren met wat hij van de Heer Jezus heeft gezien, zal de zonde zich openbaren. Zo iemand moet uit het midden van de gelovigen worden weggedaan *(1Ko 5:13b)*.

In beeld zien we dat bij koning Uzzia. Hij wil tegen het uitdrukkelijke gebod van de HEERE in reukwerk offeren. Dan breekt er melaatsheid aan zijn voorhoofd uit en wordt hij verdreven uit de tempel *(2Kr 26:16-21)*. Namaak in de dienst aan God zet Zijn rechten en verlangens opzij. Dat kan Hij niet ongestraft laten.

Exodus 31

Wie de tabernakel mogen bouwen | *verzen 1-11*

> *1 Daarna sprak de HEERE tot Mozes: 2 Zie, Ik heb Bezaleël, de zoon van Uri, de zoon van Hur, uit de stam Juda, bij [zijn] naam geroepen. 3 Ik heb hem vervuld met de Geest van God, met wijsheid, inzicht, kennis en allerlei vakmanschap, 4 om ontwerpen te bedenken [en] om [die] uit te voeren in goud, zilver en koper; 5 en om [edel]stenen te bewerken [en] in te zetten, en om hout te bewerken, [dus] om allerlei werk te verrichten. 6 En Ik, zie, Ik heb Aholiab, de zoon van Ahisamach, uit de stam Dan, aan hem toegevoegd. En in het hart van ieder die vakkundig is, heb Ik wijsheid gegeven zodat zij alles kunnen maken wat Ik u geboden heb: 7 de tent van ontmoeting, de ark van de getuigenis, het verzoendeksel dat daarop ligt, alle voorwerpen voor de tent, 8 de tafel met zijn voorwerpen, de zuiver [gouden] kandelaar met al zijn voorwerpen, het reukofferaltaar, 9 het brandofferaltaar met al zijn voorwerpen, het wasvat met zijn voetstuk, 10 de ambtskleding, de geheiligde kleding van de priester Aäron, de kleding van zijn zonen om [daarin] als priester te dienen, 11 de zalfolie en het geurige reukwerk voor het heiligdom. Overeenkomstig alles wat Ik u geboden heb, moeten zij [het] maken.*

God heeft aan Mozes uitgelegd hoe de tabernakel, Zijn woonplaats, er moet uitzien. Nu maakt Hij bekend wie de tabernakel mogen bouwen. Dit kunnen niet zomaar mensen zijn die daar wel zin in hebben. God wijst ze Zelf aan. Hij kent de kwaliteiten van ieder lid van Zijn volk. Die heeft Hij hun bij de geboorte gegeven. Maar ook de kwaliteiten zijn op zich niet voldoende. Het is nodig dat Hij hen bij hun natuurlijke bekwaamheden voorziet van Zijn Geest en de nodige wijsheid.

Hij roept Bezaleël bij zijn naam. Bezaleël betekent 'in de schaduw van God'. Hierin ligt een belangrijk kenmerk voor de dienst: dienst kan alleen worden verricht in afhankelijkheid van God en niet in eigen kracht of naar eigen inzicht. Een schaduw is niet de persoon zelf is, maar verwijst wel naar de persoon van wie de schaduw is. De dienaar is niet belangrijk, maar God.

Hij is de zoon van Uri, dat 'verlicht' betekent. De verlichting door de Geest is nodig voor dit werk. Ook is hij de zoon van Hur, dat 'rein' betekent. In de dienst moet alles in overeenstemming met Gods heiligheid en reinheid zijn. Er mag niets van de mens, van de zonde, aan kleven. Hij komt uit de stam Juda, dat 'Godlover' betekent.

Deze Bezaleël krijgt van God alles wat nodig is om te werken met alles wat door het volk wordt gebracht voor de bouw van de tabernakel. Hij hoeft niet alleen te werken. Hij krijgt hulp. Die hoeft hij niet zelf uit te zoeken. God zorgt daarvoor. Hij weet wie bij hem past. Zo plaatst God ieder lid in het lichaam, opdat de leden elkaar kunnen dienen. Geen lid kan op eigen houtje functioneren. De leden hebben elkaar nodig, maar God bepaalt de functie *(1Ko 12:11)*.

Aholiab betekent 'de tent van de vader'. Hij is doordrongen van zijn taak. Hij is de zoon van Ahisamach, dat 'broeder van de ondersteuning' betekent. Hij weet dat hij er voor de ander – in dit geval Bezaleël – is. Hij komt uit de stam Dan. Dit is de meest duistere stam, maar God gebruikt in Zijn genade ook mensen uit die stam. Dat zien we ook bij de bouw van de tempel *(2Kr 2:13-14)*. De genade van God is groter dan onze afkomst.

Welnu, ik stuur een wijze man, die inzicht heeft, Huram Abi. [Hij] is de zoon van een vrouw uit de dochters van Dan, en zijn vader is een man uit Tyrus, die bedreven is in het bewerken van goud, van zilver, van koper, van ijzer, van stenen en van hout, van roodpurper, van blauwpurper, van fijn linnen, en van karmozijnrood, en om allerlei graveringen aan te brengen, en om elk ontwerp te bedenken naar het hem aangegeven zal worden, [samen] met uw wijzen, en de wijzen van mijn heer, uw vader David. (2Kr 2:13-14)

Naast Bezaleël en Aholiab heeft God nog meer mensen aan de bouw toegevoegd. Dit betreft allemaal mensen die van nature kunstvaardig of wijs zijn. God legt in hun hart Zijn wijsheid erbij. Zo zijn ze in staat om alles te maken wat Hij aan Mozes geboden heeft.

In de opsomming van de te maken onderdelen en voorwerpen zien we de onderscheiden taken die ieder krijgt. Zij die de tent van ontmoeting, of de tent van de samenkomst, mogen bouwen, stellen in de geestelijke toepassing diegenen voor die speciaal inzicht hebben in de gemeente van God en het samenkomen ervan. Zij die de ark van de getuigenis mogen bouwen, stellen diegenen voor die bijzonder inzicht hebben in de Persoon

van de Heer Jezus. Zij die het verzoendeksel mogen vervaardigen, stellen diegenen voor die veel begrip hebben van de verzoening.

De tafel en zijn gereedschap ziet op de gemeenschap van de gelovigen. Zij die daaraan werken, stellen diegenen voor die ervoor willen zorgen dat die onderlinge gemeenschap in stand kan blijven als iets waarin God Zijn vreugde, Zijn voedsel vindt. De kandelaar stelt het licht voor dat in het heiligdom verspreid wordt. Zij die daaraan werken, stellen diegenen voor die veel inzicht hebben in de zegeningen van de hemelse gewesten en daarover veel kunnen vertellen aan hun medegelovigen.

Het reukaltaar stelt Christus voor Die voor God een lieflijke reuk is. Het wordt, geestelijk toegepast, gemaakt door hen die veel inzicht hebben in de heerlijkheden van Christus. Het brandofferaltaar wordt gemaakt door mensen die inzicht hebben in wat het werk van de Heer Jezus op het kruis voor God betekent. Het wasvat wordt gemaakt door mensen die ernst maken met hun heiliging.

De kleding wordt gemaakt door hen die ingewijd zijn in de priesterdienst van de Heer Jezus en van henzelf, die weten dat zij priesters zijn en die de priesterdienst ook verrichten. De zalfolie wordt bereid door mensen die zich door de Heilige Geest willen laten leiden in alles wat zij doen. Het reukwerk wordt samengesteld door hen die weten wat gebed is.

Een broeder in China vertelde me hiervan eens een mooie praktische toepassing. Hij kende drie leiders van huisgemeenten die van grote betekenis zijn geweest voor veel huisgemeenten. Ze hadden alle drie een bijnaam die ontleend is aan de tabernakel. Broeder John Sung werd 'altaar' genoemd, omdat hij brandde voor het evangelie. Broeder Wang Mieng Dao werd 'wasvat' genoemd, omdat hij in zijn prediking de nadruk legde op heiligheid en reiniging. Broeder Charles Lee werd 'heiligdom' genoemd, omdat hij de Schrift zo goed kende.

Zo kennen wij misschien ook wel broeders en zusters die in de dienst die zij doen, door hun wijze van werken doen denken aan bepaalde aspecten van de tabernakel. In feite zouden we allemaal een bepaald kenmerk moeten vertonen. We zijn immers allemaal een lid van het lichaam van Christus met allemaal een eigen specifieke taak. We werken ook allen samen aan de opbouw van de gemeente, het huis van God, ieder met zijn specifieke gave.

We vullen elkaar aan, zonder te beweren dat waar wij mee bezig mogen zijn, belangrijker is dan waar een ander mee bezig is. In algemene zin geldt voor de gelovigen dat zij van al deze dingen mogen weten en zullen genieten van wat anderen hebben ontdekt van de verschillende waarheden die in de onderdelen en materialen van de tabernakel worden voorgesteld. Zo groeien zij samen op tot Hem Die het Hoofd van de gemeente is en van Wie alles komt: *"Maar terwijl wij de waarheid vasthouden in liefde, in alles opgroeien tot Hem Die het hoofd is, Christus, uit Wie het hele lichaam, samengevoegd en verbonden door elk gewricht dat de ondersteuning [verleent] naar [de] werking die elk deel is toegemeten, de groei van het lichaam bewerkt tot opbouwing van zichzelf in liefde"* (Ef 4:15-16).

De sabbat | *verzen 12-17*

> *12 Verder zei de HEERE tegen Mozes: 13 U dan, spreek tot de Israëlieten en zeg: U moet zeker Mijn sabbatten in acht nemen, want dat is een teken tussen Mij en u, [al] uw generaties door, zodat men weet dat Ik de HEERE ben, Die u heiligt. 14 Ja, u moet de sabbat in acht nemen, want die is voor u heilig. Wie hem ontheiligt, moet zeker gedood worden, ja, ieder die op die [dag] werk verricht, die persoon moet uitgeroeid worden uit het midden van zijn volksgenoten. 15 Zes dagen zal er werk verricht worden, maar op de zevende dag is het sabbat, een dag van volledige rust, heilig voor de HEERE. Ieder die op de sabbatdag werk verricht, moet zeker gedood worden. 16 Laat de Israëlieten dan de sabbat in acht nemen, door de sabbat te houden, [al] hun generaties door, als een eeuwig verbond. 17 Hij zal tussen Mij en de Israëlieten voor eeuwig een teken zijn, want de HEERE heeft in zes dagen de hemel en de aarde gemaakt, en op de zevende dag heeft Hij gerust en Zich verkwikt.*

De HEERE is bijna klaar met Zijn spreken tot Mozes. Voor de zevende en laatste keer lezen we in Zijn toespraak tot Mozes: *"De HEERE zei."* En deze zevende keer is de inleiding op de sabbat, de zevende dag van de week, de rustdag voor Israël.

Deze dag ziet vooruit naar de rust van het duizendjarig vrederijk. Daar loopt alle werk van God en alles wat voor Hem gedaan is op uit. God wil Zijn volk daaraan herinneren. Hij wil ook dat zij dit voortdurend in herinnering zullen houden en die dag dan ook zullen houden. Werken op die dag betekent geen rekening houden met Gods gebod. Daarop staat de doodstraf.

De sabbat is het teken van het verbond tussen de HEERE en Zijn aardse volk. God heeft die dag Zelf ingesteld, nadat Hij Zijn scheppingswerk heeft volbracht *(Gn 2:2-3)*. Op die dag heeft Hij *"gerust en Zich verkwikt"*. God wil Zijn volk daarin met Hem laten delen. Dat is een grote genade.

Hiermee eindigt de toespraak van de HEERE tot Mozes.

De stenen tafelen | *vers 18*

> *18 En toen [de HEERE] geëindigd had met hem te spreken op de berg Sinaï, gaf Hij Mozes de twee tafelen van de getuigenis, tafelen van steen, beschreven met de vinger van God.*

De stenen tafelen bepalen ons bij de verantwoordelijkheid van het volk. Die verantwoordelijkheid staat in scherp contrast met het voornemen van God waarover Hij heeft gesproken met Mozes. Terwijl Hij de stenen tafelen geeft, weet Hij hoe het volk zich gedraagt onder aan de berg. Het volgende hoofdstuk geeft daarvan de bijzonderheden.

Exodus 32

Het volk vraagt om afgoden | *vers 1*

> *1 Toen het volk zag dat het lang duurde voor Mozes van de berg afdaalde, kwam het volk bijeen bij Aäron, en zij zeiden tegen hem: Sta op, maak voor ons goden die vóór ons uit gaan, want die Mozes, de man die ons uit het land Egypte geleid heeft – wij weten niet wat er met hem gebeurd is.*

In de vorige hoofdstukken hebben we gezien Wie God is. Hier zien we wie de mens, Zijn volk, is. We leren God daardoor meer bewonderen, want ondanks de zonde van het volk wordt vanaf *Exodus 35* de tabernakel gebouwd. God komt wonen bij een volk dat zich zó heeft misdragen.

Het volk wordt ongeduldig. Mozes blijft ook zo lang weg. Dat Mozes ten behoeve van hen op de berg is, beseffen ze niet. Ze spreken over hem als *"die Mozes"*. Daarin klinkt minachtig door. Er is ook geen enkel vertrouwen meer in hem en in de HEERE, want ze *"weten niet wat er met hem gebeurd is"*. En dat terwijl ze hem de wolk van Gods tegenwoordigheid hebben zien binnengaan.

Mozes is hier een beeld van de Heer Jezus Die naar de hemel is gegaan. Omdat de Heer Jezus zo lang wegblijft, is de christenheid de gedachte aan Zijn terugkomst kwijtgeraakt. De hoop is verdwenen. Dat Hij in de hemel is om Zich daar voor Zijn volk in te zetten, heeft geen enkele betekenis. Het gevolg is dat christenen elkaar gaan mishandelen en zich met de wereld gaan verbinden, zoals de Heer Jezus dat in een gelijkenis voorstelt *(Mt 24:48-49)*.

Als die boze slaaf echter in zijn hart zegt: Mijn heer blijft uit, en zijn medeslaven begint te slaan en eet en drinkt met de dronkaards, ... Mt 24:48-49)

Door het voorstel van het volk aan Aäron om goden te maken verwerpt het volk Mozes. Dat komt omdat zij, nu ze Mozes niet meer in hun midden hebben, zich in hun harten weer naar Egypte hebben gekeerd. Ze verstoten Mozes en zijn woorden. Heeft hij hun niet onlangs nog voorgehouden dat zij naast de HEERE geen andere goden zullen maken, noch van zilver noch van goud *(Ex 20:23)*? Maar ze willen hem niet gehoorzamen.

Zo handelt de christenheid ook ten aanzien van Christus. De stemmen om tastbare dingen in te voeren in het beleven van de godsdienst worden steeds sterker. Het is omdat men niet naar Christus en Zijn Woord wil luisteren. Dan komt men met zulke voorstellen.

Aäron maakt het gouden kalf | *verzen 2-6*

> *2 En Aäron zei tegen hen: Ruk de gouden ringen die uw vrouwen, uw zonen en uw dochters in hun oren hebben, af, en breng ze bij mij. 3 Toen rukte heel het volk de gouden ringen die ze in hun oren hadden, af en zij brachten ze bij Aäron. 4 Hij nam ze van hen aan, hij bewerkte ze met een graveerstift en maakte er een gegoten kalf van. Toen zeiden zij: Dit zijn uw goden, Israël, die u uit het land Egypte geleid hebben. 5 Toen Aäron [dat] zag, bouwde hij er een altaar voor, en Aäron kondigde aan: Morgen is er een feest voor de HEERE! 6 Zij stonden de volgende dag vroeg op, brachten brandoffers en brachten [ook] dankoffers. Het volk ging daarna zitten om te eten en te drinken; vervolgens stonden zij op om uitbundig feest te vieren.*

Het volk is maar al te bereid spullen te leveren voor het maken van een god die ze kunnen zien. Daarvoor willen ze wel offers brengen, het mag wat kosten *(Js 46:6)*. De gouden oorsieraden worden graag ingeleverd. Het oor wordt ontdaan van wat het siert, en dat is het luisteren naar Gods Woord.

> *Zij schudden goud uit [hun] beurs*
> *en wegen zilver op een weegschaal.*
> *Zij huren een edelsmid, en die maakt er een god van.*
> *Zij knielen, ook buigen zij zich [ervoor] neer.*
> *(Js 46:6)*

Aäron geeft er de vorm van een kalf aan en geeft aan het kalf de eer die alleen God toekomt. Hij kent het kalf de eer van de verlossing uit Egypte toe. Vergeten zijn al Zijn wonderwerken. De psalmist geeft daarvan in Psalm 106 een indrukwekkend relaas *(Ps 106:19-23)*. Aäron bouwt er ook nog een altaar voor en roept zelfs een feest uit waarbij hij de Naam van de HEERE noemt.

Dit is een van de gebeurtenissen die Paulus aanhaalt uit de geschiedenis van het volk Israël, waarvan hij zegt dat die *"gebeurden tot voorbeelden voor ons, opdat wij geen begeerte in [het] kwade zouden hebben, zoals ook zij er begeerte in hadden" (1Ko 10:6)*. In het volgende vers haalt hij dan deze gebeurtenis met het gouden kalf aan: *"Wordt ook geen afgodendienaars zoals sommigen van*

hen, zoals geschreven staat: 'Het volk ging zitten om te eten en te drinken, en zij stonden op om te spelen'" (1Ko 10:7).

Paulus doelt op de 'festiviteiten' rondom het gouden kalf. De Israëlieten zijn afgodendienaars geworden. Afgoderij wil zeggen: iets anders in de plaats van God en van Christus stellen. Dat kan gemakkelijk gebeuren. Het hoeft daarbij echt niet te gaan om dingen waarvan we weten dat het zondige, verkeerde dingen zijn. We zien dat hier. Waaruit bestaat hun afgoderij? Het staat er direct achter: uit eten en drinken en spelen. Zijn dat verkeerde bezigheden? Op zichzelf genomen niet, maar voor Israël zijn ze wel verkeerd.

Het volk is het contact met Mozes, zijn grote voorman, kwijtgeraakt. Hij is al een hele tijd weg, de mensen zien hem niet meer en horen hem niet meer. Daarom zeggen ze tegen Aäron dat hij maar een god moet *maken*. Dat doet Aäron en het gouden kalf verrijst op zijn voetstuk. Daarna gaan ze eten, drinken en feestvieren. Wat is dus de oorzaak van dat eten, drinken en spelen? Dat Mozes al zo lang weg is.

Wat is hierin het voorbeeld voor ons? De Heer Jezus is al zo lang weg, het lijkt wel of Hij nooit terugkomt. Dan sluipt de gedachte binnen: 'Laten we het onszelf in deze wereld maar gemakkelijk maken en het ervan nemen. Wij maken ook een god voor onszelf, één die wij zien zitten, waarmee wij het goed kunnen vinden en het leven wordt één groot feest!' Het is dan wel een feest zonder de ware God. Dit soort geluiden kunnen we om ons heen waarnemen bij mensen die wel belijden christen te zijn, maar die geen rekening houden met de komst van Christus.

Als de christen niet meer uitziet naar de komst van de Heer Jezus, gaat hij zich richten op de aardse dingen. Andere dingen dan de Heer Jezus nemen zijn tijd en aandacht in beslag. De geestelijke leiders gaan daarin voorop. Zij willen hun positie niet verliezen en geven gehoor aan wat het volk vraagt *(2Tm 4:3)*.

Want er zal een tijd zijn dat zij de gezonde leer niet zullen verdragen, maar naar hun eigen begeerten voor zichzelf leraars zullen verzamelen, om zich het gehoor te laten strelen; ... (2Tm 4:3)

Het feest vormt de vrome saus over het goddeloze gedoe. In vele schakeringen herhaalt deze handelwijze zich in de christenheid. Heidense feestdagen worden met een christelijk sausje overgoten (kerstfeest),

goddeloze leefwijzen worden tot uitingen van goddelijke liefde verklaard (inzegening van zogenaamde homohuwelijken).

God spreekt tot Mozes over het volk | *verzen 7-10*

> *7 Toen sprak de HEERE tot Mozes: Ga, daal af, want uw volk, dat u uit het land Egypte hebt geleid, heeft verderfelijk gehandeld. 8 Zij zijn [al] snel afgeweken van de weg die Ik hun geboden had: zij hebben voor zichzelf een gegoten kalf gemaakt, zij buigen zich ervoor neer, offeren eraan en zeggen: Dit zijn uw goden, Israël, die u uit het land Egypte geleid hebben. 9 Ook zei de HEERE tegen Mozes: Ik heb dit volk gezien, en zie, het is een halsstarrig volk. 10 Nu dan, laat Mij begaan, zodat Mijn toorn tegen hen ontbrandt en Ik hen vernietig. Dan zal Ik ú tot een groot volk maken.*

Terwijl God nog met Mozes spreekt over wat Zijn hart bezighoudt, ziet Hij hoe het volk zich gedraagt. Het is alsof Hij Mozes daarop aanspreekt als Hij tot hem spreekt over *"uw volk, dat u uit het land Egypte hebt geleid"*. God wil met een volk dat zich zo gedraagt niets te maken hebben. Hij vraagt als het ware aan Mozes toestemming om het te verdelgen en zegt tegen Mozes dat Hij hem dan tot een groot volk zal maken.

De manier waarop God hier spreekt, laat zien hoezeer Hij aansluiting zoekt bij de mens. Ieder mens kan deze reactie van God begrijpen. Maar daarmee is God nog niet gelijk aan de mens. Hij spreekt niet vanuit een opwelling, maar doelbewust. Het volk verdient niet anders dan weggevaagd te worden. Wat een ondankbaarheid! Wat een belediging van God, Die Zich zo in goedheid en genade heeft geopenbaard. En dat Hij Mozes tot een groot volk wil maken, is ook begrijpelijk. Mozes kent Hem en dient Hem trouw *(Hb 3:2)*. Hierin komt tot uiting dat God een volk wenst dat Hem kent en Hem trouw dient.

Jezus, Die trouw is aan Hem Die Hem heeft aangesteld, zoals ook Mozes was in <heel> zijn huis. (Hb 3:2)

God doet Zich hier kennen als Iemand Die te kwetsen is, als Iemand Die niet onbewogen kijkt naar alles wat op aarde gebeurt. Hij deelt aan mensen mee wat er in Hem omgaat. In dit geval doet Hij dat om van Mozes te horen wat Hij zal doen. Het gaat er niet om dat Hij niet weet wat Hij moet doen, of dat Hem de macht zou ontbreken om te doen wat Hij wil. Hij betrekt Mozes erin om in hem iets van Zichzelf tevoorschijn te brengen.

Mozes pleit voor het volk | *verzen 11-14*

> *11 Maar Mozes trachtte het aangezicht van de HEERE, zijn God, gunstig te stemmen, en zei: HEERE, waarom zou Uw toorn ontbranden tegen Uw volk, dat U met grote kracht en sterke hand uit het land Egypte geleid hebt? 12 Waarom zouden de Egyptenaren zeggen: Met kwade [bedoelingen] heeft Hij hen uitgeleid, om hen in de bergen te doden en hen van de aardbodem te vernietigen? Laat Uw brandende toorn varen, en heb berouw over het kwaad voor Uw volk. 13 Denk aan Abraham, aan Izak en aan Israël, Uw dienaren, aan wie U bij Uzelf hebt gezworen en tot hen gesproken hebt: Ik zal uw nageslacht talrijk maken als de sterren aan de hemel, en dit hele land waarover Ik gesproken heb, zal Ik aan uw nageslacht geven, zodat zij het voor eeuwig in erfbezit nemen. 14 Toen kreeg de HEERE berouw over het kwaad dat Hij gesproken had Zijn volk te zullen aandoen.*

Mozes zoekt *"het aangezicht van de HEERE, zijn God"* om Hem *"gunstig te stemmen"*. De HEERE is *zijn* God. Hij kent Hem. Hij is immers al veertig dagen met Hem in gesprek? Zijn reactie roept diepe bewondering op. Mozes gaat niet in op het voorstel van God. Elk eigenbelang ontbreekt. Hij neemt de woorden van God niet over, maar spreekt tot God over *"Uw volk, dat U ... uit het land Egypte geleid hebt"*.

Voor zijn pleidooi ten gunste van het volk doet Mozes op twee dingen een beroep. Het eerste beroep is op Gods Naam en faam onder de Egyptenaren. Door Zijn macht te betonen aan Egypte is Israël tot Zijn volk geworden. Ten tweede herinnert hij God aan de beloften die Hij aan de aartsvaders heeft gedaan. Die beloften zijn onvoorwaardelijk gedaan, onafhankelijk van de trouw van de mens.

De uitkomst van Mozes' pleidooi is dat de HEERE terugkomt op Zijn voornemen om Zijn volk kwaad te doen. God wil Zich laten verbidden. Hij gebruikt het gebed, de voorbede van de Zijnen, in de weg die Hij gaat met Zijn volk en met ieder van de Zijnen. De eerste grond voor het gebed is ook voor ons dat we God eraan herinneren dat Hij ons heeft verlost uit de wereld. De tweede grond voor ons gebed is wat Hij heeft gezegd in Zijn Woord. Daaraan wil Hij altijd door ons herinnerd worden. Niet omdat Hij het vergeten is, maar om te merken dat wij het niet vergeten zijn, dat we bij de beloften van Zijn Woord leven.

Mozes ontsteekt in woede | *verzen 15-20*

> *15 En Mozes keerde zich om en daalde de berg af, met de twee tafelen van de getuigenis in zijn hand. Deze tafelen waren aan beide kanten beschreven; ze waren aan de ene en aan de andere [kant] beschreven. 16 Die tafelen waren Gods [eigen] werk; ook was het schrift Gods eigen schrift, in de tafelen gegraveerd. 17 Jozua hoorde het rumoer van het volk met zijn gejuich en zei tegen Mozes: Er is oorlogsgeschreeuw in het kamp. 18 Maar die zei: Het is niet het geluid van overwinningsgeschreeuw; het is ook niet het geluid van het jammeren bij een nederlaag. Een geluid van beurtzang hoor ik. 19 En het gebeurde, toen hij in de nabijheid van het kamp kwam en het kalf en de reidansen zag, dat Mozes in woede ontstak. Hij wierp de tafelen uit zijn handen en sloeg ze onder aan de berg in stukken. 20 En hij nam het kalf dat zij gemaakt hadden, verbrandde het in het vuur, vermaalde het totdat het tot stof verpulverd was, strooide dat uit op het wateroppervlak en liet het de Israëlieten drinken.*

Mozes daalt de berg af. De twee stenen tafelen met daarop de geboden van God heeft hij in zijn hand. Jozua hoort het lawaai van het volk. Hij meent dat het te maken heeft met een strijd en een overwinning. Maar hij vergist zich. Dat is voor hem geen schande. Hij is nog jong. Mozes, de oudere, gerijpte gelovige, die in de tegenwoordigheid van God is geweest, vertelt hem dat hij geen strijdgeroep hoort, maar beurtzang.

Jonge gelovigen kunnen door onervarenheid bepaalde uitingen van Gods volk wel eens verkeerd duiden. Ze menen dat in een dienst met veel tamtam geestelijke strijd wordt geleverd. Wat er dan echt aan de hand is, is een dans om het gouden kalf. Er wordt godsdienst bedreven op een manier dat de deelnemers daar zelf het grootste plezier aan beleven. De dienst is helemaal ingekleed en aangekleed naar eigen smaak. De Naam van de Heer wordt wel genoemd, maar Hij heeft er niets te zeggen. Naar Zijn Woord wordt niet gevraagd, laat staan geluisterd.

Als Mozes ziet waarmee het volk bezig is, is zijn verontwaardiging groot. In grote woede werpt hij de stenen tafelen uit zijn handen en verbrijzelt ze. Nog voordat Gods wet in het kamp is gekomen, hebben ze de eerste twee geboden ervan al met voeten getreden *(Ex 20:3-4)*. God heeft hem geen opdracht gegeven de tafelen stuk te gooien, maar zijn handeling geeft treffend weer wat er in Gods hart is ten aanzien van de zonde van het volk.

Op de stenen tafelen heeft God Zich aan Zijn volk bekendgemaakt. Het volk heeft ervoor gezorgd dat de openbaring van Gods wil voor hen niet hoeft. De wet wordt aan de voet van de berg, niet boven op de berg, verbroken. Als de Heer Jezus komt, maakt God Zich volkomen bekend, niet als Wetgever, maar in liefde. Maar ook die openbaring wordt door het volk tenietgedaan. De Heer Jezus wordt verworpen. Beneden, op aarde, wordt Hij vermoord door een volk dat Hij wil verlossen.

Vervolgens verbrandt Mozes het gouden kalf. Hij bewerkt het zo, dat hun afgod met water vermengd kan worden. Dan geeft hij het volk hun zelfgemaakte god te drinken. Hij wil hen als het ware tot een diep innerlijk besef brengen van de dwaasheid die ze hebben begaan. Als wij een dwaasheid hebben begaan, moet het besef daarvan diep in ons geweten binnendringen. Daarvan worden we overtuigd door het Woord van God, hetzij dat we het zelf lezen, hetzij dat iemand komt om het ons voor te houden.

Aäron ter verantwoording geroepen | *verzen 21-24*

> *21 En Mozes zei tegen Aäron: Wat heeft dit volk je gedaan, dat je [zo'n] grote zonde over hen gebracht hebt? 22 Toen zei Aäron: Laat mijn heer niet in woede ontsteken. Ú kent [dit] volk, dat het in het kwaad [verstrikt] zit. 23 Zij zeiden namelijk tegen mij: Maak voor ons goden die vóór ons uit gaan, want die Mozes, de man die ons uit het land Egypte heeft geleid – wij weten niet wat er met hem gebeurd is. 24 Toen zei ik tegen hen: Wie goud heeft, moet dat afrukken en aan mij geven. En ik gooide het in het vuur en dit kalf kwam eruit [tevoorschijn].*

Mozes roept Aäron ter verantwoording. Als persoon is Aäron zwak. Eigen schuld erkent hij niet. Hij legt de schuld bij het volk, alsof hij niet anders heeft kunnen doen dan zij hebben gevraagd. Zijn argumenten laten zien wat voor man hij is. Hij, die het volk bij God moet vertegenwoordigen, heeft zich tot hun slaaf gemaakt. En wat het kalf betreft, daar heeft hij, zo zegt hij, ook niets aan gedaan. Het goud dat ze hem hebben gegeven, heeft hij gewoon in het vuur gegooid en toen is het kalf eruit tevoorschijn gekomen. Hij is vergeten wat hij heeft gedaan *(vers 4)*. Dat hij ondanks zijn erge zonde toch blijft leven, is omdat Mozes ook voor hem heeft gebeden *(Dt 9:20)*.

Ook op Aäron was de HEERE [zo] toornig dat Hij hem [wilde] wegvagen; maar ik bad in die tijd ook voor Aäron. (Dt 9:20)

Wat komen we er moeilijk toe om volmondig onze schuld toe te geven. Net als Aäron, en net als Adam, leggen wij de verantwoordelijkheid voor ons verkeerde handelen maar al te snel bij anderen. En wat ons eigen aandeel betreft, hebben we onze smoes ook klaar. We vinden dat we de zonde niet hebben kunnen beïnvloeden. Het is gelopen zoals het is gelopen: *"En dit kalf kwam eruit [tevoorschijn]."* We hebben er dan ook niet zelf voor gezorgd, maar de omstandigheden.

De Levieten kiezen voor de HEERE | *verzen 25-29*

> *25 Toen Mozes zag dat het volk losgeslagen was – want Aäron had het losgelaten – tot leedvermaak van hun tegenstanders, 26 ging Mozes bij de ingang van het kamp staan en zei: Wie bij de HEERE hoort, [moet] bij mij [komen]. Toen verzamelden al de Levieten zich bij hem. 27 Hij zei tegen hen: Zo zegt de HEERE, de God van Israël: Ieder moet zijn zwaard aan zijn heup doen, het kamp van poort tot poort door gaan, en ieder moet zijn broeder doden, ieder zijn vriend en ieder zijn naaste. 28 De Levieten deden overeenkomstig het woord van Mozes en er vielen op die dag van het volk ongeveer drieduizend man. 29 Toen zei Mozes: U moet zich vandaag aan de HEERE wijden, ja, ieder moet [zich] tegen zijn zoon en tegen zijn broeder [keren], opdat [Hij] vandaag [Zijn] zegen over u zal geven.*

Op de berg is Mozes vol ijver voor het volk geweest en heeft hij voor hen gepleit. Nu is hij bij het zondige volk en is hij vol ijver voor de eer van de HEERE. Hij ziet de ontsporing van het volk. De leider Aäron heeft niet het hem door God gegeven gezag uitgeoefend, maar zich laten leiden door de wensen van het volk. Wetteloosheid voert tot schaamteloosheid en die voert weer tot bespotting door de tegenstanders.

Mozes doet een oproep wie bij de HEERE hoort. De Levieten kiezen voor de HEERE. Hij geeft hun namens de HEERE de opdracht het kwaad te oordelen. Zonder aanzien des persoons moeten de Levieten met het zwaard door het kamp gaan en hun broeders doden. Later, als Mozes de twaalf stammen zegent, vermeldt hij dit eervol *(Dt 33:9)*.

Hij zei over zijn vader en moeder:
Ik zie hen niet.
Hij herkende zijn broers niet,
en zijn zonen kende hij niet.
Zij hielden namelijk Uw woord,
en namen Uw verbond in acht.
(Dt 33:9)

Hun werk is niet begerenswaardig, maar wel noodzakelijk. De heiligheid van God vereist dat tucht in de gemeente wordt uitgeoefend en dat zo het

kwaad wordt geoordeeld. Dit kan alleen gebeuren door mensen die zich aan de Heer hebben gewijd. Het gevolg is zegen.

Mozes wil verzoening bewerken | *verzen 30-34*

> *30 En het gebeurde de volgende dag dat Mozes tegen het volk zei: Ú hebt een grote zonde begaan, maar nu zal ik naar de HEERE opklimmen. Misschien zal ik verzoening kunnen bewerken voor uw zonde. 31 Toen keerde Mozes terug tot de HEERE en zei: Och, dit volk heeft een grote zonde begaan, want zij hebben voor zichzelf een gouden god gemaakt. 32 Nu dan, of U toch hun zonden wilde vergeven! Maar indien niet, schrap mij alstublieft uit Uw boek, dat U geschreven hebt. 33 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Wie tegen Mij zondigt, zal Ik uit Mijn boek schrappen. 34 Maar nu, ga heen [en] leid het volk naar [de plaats] waarvan Ik u gesproken heb. Zie, Mijn engel zal voor u uit gaan. Maar op de dag van Mijn vergelding zal Ik aan hen hun zonde vergelden.*

Na het voltrekken van het oordeel bewijst Mozes opnieuw zijn grote liefde voor het volk. Met de woorden *"misschien zal ik verzoening kunnen bewerken voor uw zonde"* klimt hij weer op naar de HEERE. Zijn verbondenheid aan dit volk dat het zo heeft verdorven, is indrukwekkend. Hij spreekt er zelfs over dat hij wil sterven in plaats van het volk.

Mozes kan echter niet in plaats van het volk sterven, hij kan er geen verzoening voor doen. Dat kan alleen de Heer Jezus, de volmaakt Zondeloze.

De straf voor het volk | *vers 35*

> *35 Zo trof de HEERE het volk, omdat zij dat kalf gemaakt hadden dat Aäron gemaakt had.*

Dit is de samenvatting van het oordeel dat over het volk is gekomen. De reden ervan is dat het volk het kalf heeft gemaakt en dat Aäron hen daarbij heeft geholpen. Dat niet het hele volk is omgekomen, terwijl wel het hele volk gezondigd heeft, is een bewijs van de genade en ontferming van God op grond van de voorbede van Mozes, die hierin een beeld van de Heer Jezus is.

Exodus 33

Het volk moet optrekken | *verzen 1-6*

> *1 Verder sprak de HEERE tot Mozes: Ga heen, vertrek vanhier, u en het volk dat u uit het land Egypte geleid hebt, naar het land waarvan Ik Abraham, Izak en Jakob gezworen heb: Aan uw nageslacht zal Ik het geven. 2 Ik zal een engel vóór u uit zenden – Ik zal de Kanaänieten, Amorieten, Hethieten, Ferezieten, Hevieten en Jebusieten verdrijven – 3 naar een land dat overvloeit van melk en honing. Maar Ik zal [Zelf] niet in uw midden meetrekken, omdat u een halsstarrig volk bent en Ik u anders onderweg zou vernietigen. 4 Toen het volk deze onheilsboodschap hoorde, bedreven zij rouw en niemand van hen deed zijn sieraden om. 5 De HEERE had namelijk tegen Mozes gezegd: Zeg tegen de Israëlieten: U bent een halsstarrig volk. Als Ik [ook maar] één ogenblik in uw midden zou meetrekken, dan zou Ik u vernietigen. Nu dan, doe uw sieraden af, en Ik zal weten wat Ik u doen zal. 6 [Ver] van de berg Horeb ontdeden de Israëlieten zich van hun sieraden.*

Door de voorspraak van Mozes en het uitgeoefende oordeel kan God alsnog aan Mozes de opdracht geven het volk naar het beloofde land te brengen. Dit betekent niet dat God doet alsof er niets is gebeurd. Hij zal niet Zelf in hun midden optrekken. Als begeleider zal Hij een engel sturen. Als Hij Zelf in hun midden zou komen, zou dat het einde van hun bestaan betekenen. In Zijn heiligheid zou Hij hen moeten vernietigen.

Het volk is onder de indruk van Gods voornemen om niet in hun midden op te trekken. Ze laten hun versiering achterwege. Daarop spreekt God nog eens over de hardnekkigheid van het volk en dat Hij hen zou moeten vernietigen als Hij maar even in hun midden zou zijn.

Had Mozes dan niet voor het volk gepleit? Was het kwaad dan niet geoordeeld? Ja, maar God wil ook bij het volk zelf berouw zien. Hij beveelt dat zij hun sieraden afdoen. Het houdt de erkenning in dat voor uiterlijk vertoon geen plaats is. Dan trekt Hij Zich als het ware terug om Zich te beraden. De uitkomst van dit beraad is afhankelijk van wat Hij bij het volk ziet. Het volk krijgt hierdoor de tijd en de kans om te laten zien dat het zich waarachtig wil verootmoedigen.

De tent buiten het kamp | *verzen 7-11*

> *7 En Mozes nam de tent en zette die voor zichzelf buiten het kamp op, een eind van het kamp vandaan; en hij noemde hem de tent van ontmoeting. Zo gebeurde het dat ieder die de HEERE zocht, naar de tent van ontmoeting moest gaan, die zich buiten het kamp bevond. 8 Telkens als Mozes naar de tent ging, gebeurde het dat heel het volk opstond en dat ieder bij de ingang van zijn tent ging staan en dat zij Mozes nakeken tot hij de tent was binnengegaan. 9 Zodra Mozes de tent binnenging, gebeurde het dat de wolkkolom neerdaalde en bij de ingang van de tent bleef staan en dat [de HEERE] met Mozes sprak. 10 En zodra heel het volk de wolkkolom zag staan bij de ingang van de tent, stond heel het volk op en boog zich neer, ieder in de opening van zijn tent. 11 De HEERE sprak tot Mozes van aangezicht tot aangezicht, zoals een man met zijn vriend spreekt. Daarna keerde hij terug naar het kamp, maar zijn dienaar Jozua, de zoon van Nun, een jongeman, week niet uit het midden van de tent.*

Tijdens dit beraad van God handelt Mozes in de kracht van het geloof. God geeft Mozes geen opdracht, maar naar het juiste oordeel van de situatie neemt hij een tent en zet die buiten het kamp op. In geloof geeft hij er de naam *"tent van ontmoeting"* of *"tent der samenkomst"* aan.

Mozes kent de toestand van het volk en hij kent het hart van God. God kan niet meer in het kamp wonen. Maar Hij verlangt ernaar bij Zijn volk te wonen en met hen samen te komen. Het geloof geeft aan Mozes inzicht om aan dit verlangen tegemoet te komen naar de eis van de heiligheid die daarbij hoort. Als God dan niet meer in het kamp kan wonen, dan kan er wel een tent buiten het kamp worden opgezet. Voor ieder die hetzelfde verlangen als God en Mozes heeft, is de weg naar die tent der samenkomst open.

God erkent die plaats door er het zichtbare teken van Zijn tegenwoordigheid aan te verbinden. Als Mozes naar de tent gaat, kijken velen hem na, maar ze gaan niet mee. Zo is het ook vandaag. Ieder die de Heer zoekt, gaat uit buiten het kamp. Door zijn uitgaan veroordeelt Mozes het kamp. Waar het gouden kalf gediend wordt, kan de getrouwe niet blijven.

Zo geldt het later ook voor de gelovige Hebreeën vanwege de verwerping door Israël van de Heer Jezus. In het godsdienstig Joodse systeem dat hun Heiland uitgeworpen heeft, kunnen zij niet meer blijven. Zij moeten bui-

ten het kamp gaan *(Hb 13:13)*. Het is de plaats van afzondering van het kwaad. Het kamp is daar, waar grote nadruk ligt op uiterlijke dingen en een bemiddelend priesterschap in stand wordt gehouden, maar waar voor de Christus van de Schriften geen plaats is. Waar de kenmerken van het kamp gezien worden, luidt ook vandaag de opdracht: uitgaan naar Hem.

Laten wij daarom tot Hem uitgaan buiten de legerplaats, terwijl wij zijn smaad dragen. (Hb 13:13)

Op die plaats wordt een bijzondere gemeenschap met God beleefd. Toch zijn het slechts enkelen die deze plaats opzoeken, terwijl ze het kamp de rug toekeren. Jozua, een jonge man, is zo iemand. Hij zal later op een speciale wijze door God gebruikt kunnen worden.

De HEERE moet meegaan | *verzen 12-17*

> *12 Toen zei Mozes tegen de HEERE: Zie, U zegt tegen mij: Laat dit volk verdertrekken. U echter, U hebt mij niet laten weten wie U met mij meezendt, terwijl U Zelf gezegd hebt: Ik ken u bij [uw] naam, en ook: U hebt genade gevonden in Mijn ogen. 13 Nu dan, als ik dan genade heb gevonden in Uw ogen, maak mij toch Uw weg bekend. Dan zal ik U kennen, opdat ik genade zal vinden in Uw ogen. En zie aan dat deze natie Uw volk is. 14 En Hij zei: Moet Mijn aangezicht meegaan om u gerust te stellen? 15 Toen zei hij tegen Hem: Als Uw aangezicht niet meegaat, laat ons [dan] van hier niet verdertrekken. 16 Want hoe moet het anders bekend worden dat ik genade gevonden heb in Uw ogen, ik en Uw volk? Is het niet daardoor dat U met ons meegaat? Daardoor zullen wij, ik en Uw volk, afgezonderd zijn van alle volken die er op de aardbodem zijn. 17 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Ook dit woord dat u spreekt, zal Ik doen, want u hebt genade gevonden in Mijn ogen en Ik ken u bij [uw] naam.*

Mozes pleit opnieuw voor het volk. Nooit is er een betere pleitgrond voor anderen dan het zelf innemen van de plaats van afzondering van het kwaad. Deze positie plaatst iemand in de tegenwoordigheid van God en geeft daardoor ook een nog hechtere verbinding met het volk. Dit is het resultaat van afzondering die wordt nagestreefd om getrouw te zijn en waarbij alleen de heerlijkheid van God het motief is dat tot die afzondering voert.

Mozes neemt geen genoegen met een engel om voor hen uit te gaan. Hij wil dat de HEERE Zelf mee optrekt. Hij doet een beroep op wat God ten

aanzien van hem heeft gezegd: dat Hij hem bij zijn naam kent en dat hij genade heeft gevonden. Dit zijn twee dingen met een bijzondere betekenis:

1. de HEERE heeft een persoonlijke relatie met Mozes en
2. Mozes erkent dat genade de basis van die relatie is.

Op grond daarvan nadert hij tot God. Mozes wil niet alleen de weg weten die hem en het volk naar het beloofde land zal voeren. Hij wil *Gods* weg kennen. Hij herinnert God eraan dat het om *Zijn* volk gaat. Het innemen van de plaats van afzondering doe je persoonlijk, maar je bent er alleen op de goede manier als je daar het hele volk van God in je hart hebt en in voorbede voor God brengt. Mozes brengt het volk naar voren. Hij vraagt aan God: *"Laat ons dan van hier niet verdertrekken."* Tegelijk doet hij een beroep op Gods genade. Hij vraagt aan Hem die te bewijzen *"daardoor dat U met ons meegaat"*.

God antwoordt dat Hij zal doen wat Mozes heeft gevraagd. Hij zal Zelf meegaan en Mozes geruststellen. Waar God aanwezig is, daar is rust.

Een plaats bij de HEERE | *verzen 18-23*

> *18 Toen zei [Mozes]: Toon mij toch Uw heerlijkheid! 19 Maar Hij zei: Ík zal al Mijn goedheid bij u voorbij laten komen, en in uw aanwezigheid zal Ik de Naam van de HEERE uitroepen, maar Ik zal genadig zijn voor wie Ik genadig zal zijn, en Ik zal Mij ontfermen over wie Ik Mij ontfermen zal. 20 Hij zei verder: U zou Mijn aangezicht niet kunnen zien, want geen mens kan Mij zien en in leven blijven. 21 Ook zei de HEERE: Zie, [hier] is een plaats bij Mij, [waar] u op de rots moet gaan staan. 22 En het zal gebeuren, als Mijn heerlijkheid voorbijtrekt, dat Ik u in een kloof van de rots neer zal zetten en u met Mijn hand zal bedekken totdat Ik voorbijgegaan ben. 23 En zodra Ik Mijn hand wegneem, zult u Mij van achteren zien, maar Mijn aangezicht zal niet gezien worden.*

Mozes is nog niet klaar met vragen. Hij heeft zich verzekerd van Gods tegenwoordigheid voor de weg die hij moet gaan. Er is rust. Vanuit die rust vraagt hij nu de heerlijkheid van de HEERE te mogen zien. Dit gaat verder dan het vragen naar Zijn weg. Het gaan van de weg van en met God is de weg die zicht geeft op de heerlijkheid van God. Gods *heerlijkheid* zien is ook meer dan wat hij op de berg Sinaï van God heeft gezien. Daar heeft hij de *heiligheid* van God gezien.

God zegt hem toe dat hij Zijn heerlijkheid zal zien. Mozes vraagt: *"Toon mij toch Uw heerlijkheid!"* De HEERE antwoordt dat Hij al Zijn goedheid zal laten zien. Gods goedheid is Zijn heerlijkheid. Hij wil dat wij Hem kennen aan de heerlijkheid van Zijn genade, meer dan aan de heerlijkheid van Zijn majesteit. De profeet Hosea spreekt over een tijd dat de Israëlieten *"zich in diep ontzag tot de HEERE en Zijn goedheid wenden"* zullen *(Hs 3:5)*.

Het bijzondere van de heerlijkheid van Gods goedheid is de vrijmacht ervan. Die vrijmacht zien we daarin, dat Hij genadig zal zijn voor wie Hij genadig zal zijn. Hij is de soevereine Eigenaar van ieder mens en volstrekt vrij om onderscheid te maken bij het verlenen van Zijn genade. Nergens lezen we dat Hij zegt 'Ik zal toornig zijn op wie Ik toornig zijn zal', want Zijn toorn is altijd rechtvaardig en heilig. Nooit bestemt Hij een mens tot het oordeel, want dat doet die mens zelf.

Paulus haalt aan wat God hier van Zichzelf tegen Mozes zegt als antwoord aan hen, die God beschuldigen van onrechtvaardigheid. Zij vinden het onrechtvaardig dat Hij aan sommigen Zijn genade geeft, terwijl Hij die genade aan anderen rechtvaardig onthoudt *(Rm 9:15,18)*.

Want tot Mozes zegt Hij: 'Ik zal Mij erbarmen over wie Ik Mij erbarm en Mij ontfermen over wie Ik Mij ontferm'. (Rm 9:15)

Daarom dan, Hij erbarmt Zich over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil. (Rm 9:18)

Toch krijgt Mozes de heerlijkheid van de HEERE niet ten volle te zien, maar slechts een deel ervan, en staande op de rots in een kloof, een rotsholte. In het Oude Testament is Gods heerlijkheid slechts beperkt te zien. God kan in die tijd nog niet laten zien wat Hij later wel in Christus heeft getoond. In Hem zijn Gods gerechtigheid en Gods liefde volmaakt zichtbaar geworden. Christus kan zeggen: *"Wie Mij heeft gezien, heeft de Vader gezien" (Jh 14:9)*.

De rots is een beeld van Christus *(1Ko 10:4)*. Op die grondslag moet Mozes gaan staan om Gods heerlijkheid te zien. Hij moet er helemaal in verdwijnen. Christus is *"[het] Beeld van de onzichtbare God" (Ko 1:15)*.

Mozes kan de heerlijkheid van God alleen zien als Hij aan hem voorbij is gegaan. Wij kunnen de heerlijkheid van God pas zien als Hij Zijn weg is gegaan. Ook dat zien we in Christus. Wij kijken terug naar een volbracht werk op het kruis waar de volmaakte openbaring van God als licht en liefde zichtbaar is geworden.

Exodus 34

De nieuwe stenen tafelen | *verzen 1-4*

> *1 Toen zei de HEERE tegen Mozes: Houw twee stenen tafelen voor u uit, zoals de eerste, dan zal Ik op die tafelen de woorden schrijven die op de eerste tafelen stonden, die u in stukken gebroken hebt. 2 Wees tegen de morgen gereed; vervolgens moet u in de morgen de berg Sinaï opklimmen en daar, op de top van de berg, voor Mij gaan staan. 3 Maar niemand mag met u mee naar boven klimmen en ook mag op heel de berg niemand gezien worden, het kleinvee en de runderen mogen [zelfs] niet tegenover de berg grazen. 4 Toen hieuw [Mozes] twee stenen tafelen uit, zoals de eerste. En Mozes stond vroeg in de morgen op, klom de berg Sinaï op, zoals de HEERE hem geboden had, en hij nam de twee stenen tafelen in zijn hand.*

Het eerste paar stenen tafelen is verbroken door de ontrouw van de mens, maar dat verandert niets aan Gods wet. Mozes moet twee nieuwe stenen tafelen houwen en God schrijft daarop precies hetzelfde als wat Hij op de eerste tafelen heeft geschreven. De grondslag van de betrekking tussen God en Zijn volk blijft de wet.

Toch is er een verschil. De eerste stenen tafelen zijn door God gehouwen *(Ex 32:16)*, terwijl dit tweede paar door Mozes moet worden uitgehouwen. Nog een verschil lezen we in *Deuteronomium 10*. God zegt daar dat dit tweede paar in de ark gelegd moet worden *(Dt 10:2)*.

En Ik zal op die tafelen de woorden schrijven die op de eerste tafelen stonden, die u verbrijzeld hebt; en [dan] moet u ze in de kist leggen. (Dt 10:2)

De eerste stenen tafelen zien op Christus. Hij wordt gedood als Hij bij Zijn volk is gekomen. De tweede stenen tafelen zijn een beeld van de gelovigen. God wil dat zij laten zien wie Christus is. De gelovigen zijn in Hem, zoals de tafelen in de ark. Mozes op de berg is een beeld van de Heer Jezus Die bezig is Zijn volk te vormen naar het beeld van Hemzelf.

De HEERE roept Zijn Naam uit | *verzen 5-9*

> *5 Toen daalde de HEERE neer in een wolk, ging daar bij hem staan en riep de Naam van de HEERE uit. 6 Toen de HEERE bij hem voorbijkwam, riep*

> *Hij: HEERE, HEERE, God, barmhartig en genadig, geduldig en rijk aan goedertierenheid en trouw, 7 Die goedertierenheid blijft bewijzen aan duizenden, Die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft, maar Die [de schuldige] zeker niet voor onschuldig houdt en de ongerechtigheid van de vaders vergeldt aan de kinderen en kleinkinderen, tot in het derde en vierde [geslacht]. 8 Toen haastte Mozes zich, knielde ter aarde, boog zich neer 9 en zei: Heere, als ik nu genade in Uw ogen gevonden heb, laat de Heere dan toch in ons midden meegaan. Zeker, het is een halsstarrig volk, maar vergeef onze ongerechtigheid en onze zonde, en neem ons aan als [Uw] erfelijk bezit.*

De HEERE heeft in *vers 2* tegen Mozes gezegd dat hij op de top van de berg voor Hem moet gaan staan. Nu zien we dat de HEERE in Zijn neerbuigende goedheid in een wolk, de woonplaats van Zijn heerlijkheid, neerkomt en bij Mozes gaat staan. Mozes kan alleen voor de HEERE staan omdat de HEERE bij hem komt. Zo is het ook met ons. Wij kunnen alleen voor God staan omdat Hij in Christus, Die de *"uitstraling is van Zijn heerlijkheid" (Hb 1:3),* tot ons is gekomen.

De HEERE roept Zijn Naam uit. Hij roept daarmee uit Wie en wat Hij is. Hier ziet Mozes Zijn heerlijkheid voorbijgaan, waarnaar hij in het vorige hoofdstuk heeft gevraagd. De namen van de HEERE laten zien dat Hij eerst barmhartig, genadig, geduldig en rijk aan goedertierenheid en trouw is, en ook vergeeft, waarna volgt dat Hij ook rechtvaardig en in waarheid handelt. Die volgorde zien we ook in de Heer Jezus, Die *"vol van genade en waarheid"* is *(Jh 1:14)* en van Wie staat dat door Hem *"de genade en de waarheid"* geworden is *(Jh 1:17)*.

God kan vergeven op grond van Wie Hij is en op diezelfde grond zal Hij de schuldige straffen. Vergeven kan Hij omdat Hij de Onschuldige heeft gestraft voor hen die zich schuldig weten. Schuldig houdt Hij wie zich niet bekeert. De gevolgen van de zonde werken door in de geslachten. Dat wil niet zeggen dat iemand verloren gaat om wat een ander heeft gedaan, want ieder wordt gestraft om de eigen zonden *(Ez 18:20a)*. Maar als bijvoorbeeld de vader een dief is, is de kans groot dat hij zijn kinderen verkeerde dingen bijbrengt. Zij nemen dat over.

Deze openbaring van Gods heerlijkheid brengt Mozes ertoe opnieuw te vragen of de HEERE in het midden van het volk wil optrekken. De merk-

waardige aanleiding is de hardnekkigheid van het volk. Juist daarom vraagt Mozes het. Hij geeft hiermee aan dat het volk nooit op eigen kracht het beloofde land zal bereiken, maar dat de HEERE hen er zal moeten brengen. Hij pleit bij God voor het volk omdat God God is en geen mens *(Hs 11:9b)*.

Want Ik ben God,
en geen mens,
de Heilige in uw midden,
en in de stad zal Ik niet komen.
(Hs 11:9b)

De HEERE sluit een verbond | *verzen 10-17*

> *10 Toen zei Hij: Zie, Ik sluit een verbond; ten overstaan van heel uw volk zal Ik wonderen doen, zoals die op de hele aarde en onder welk volk ook nog nooit tot stand gebracht zijn. Ja, heel het volk, in het midden waarvan u verkeert, zal de daden van de HEERE zien, want het is ontzagwekkend wat Ik met u ga doen. 11 Houd u aan wat Ik u heden gebied. Zie, Ik zal de Amorieten, Kanaänieten, Hethieten, Ferezieten, Hevieten en Jebusieten voor u uit verdrijven. 12 Wees op uw hoede dat u geen verbond sluit met de inwoners van het land waarin u komt, anders zullen zij in uw midden tot een valstrik worden. 13 Maar hun altaren moet u afbreken, hun gewijde stenen in stukken slaan en hun gewijde palen omhakken, 14 – want u mag zich niet neerbuigen voor een andere god: de Naam van de HEERE is immers de Na-ijverige. Een na-ijverig God is Hij – 15 anders sluit u [misschien] een verbond met de inwoners van het land. Wanneer zij immers als in hoererij achter hun goden aangaan en aan hun goden offers brengen, zou men u kunnen uitnodigen en zou u van hun offer eten. 16 Dan zou u van hun dochters [vrouwen] nemen voor uw zonen. Hun dochters zouden als in hoererij achter hun goden aangaan, en uw zonen als in hoererij achter hun goden aan laten gaan. 17 U mag u geen gegoten goden maken.*

God zegt toe dat Hij mee zal gaan. Hij sluit een verbond met hen. Hij luidt de verbondssluiting in met *"zie"*, waardoor Hij er met nadruk op wijst. Hij wil dat Zijn volk ervan doordrongen is dat *Hij* dit verbond sluit. Tevens moet het volk beseffen dat dit verbond elk ander verbond uitsluit. Ze mogen op geen enkele manier een verbond sluiten met de inwoners van het land die hun rechten op Gods land laten gelden. Elke verbinding met mensen die Gods land voor zichzelf opeisen en dus Gods rechten loochenen, is een verloochening van de verbinding met God.

Een verbinding met de inwoners van het land zal ertoe leiden dat Gods volk de afgoden van het land zal gaan aanbidden. En dat is volstrekt ver-

boden. Daarom moeten ze korte metten maken met alles wat aan valse aanbidding herinnert. Altaren, gewijde palen en gewijde stenen, het moet allemaal verbrijzeld worden. God eist de aanbidding van Zijn volk helemaal alleen voor Zichzelf op. Hij verlangt naar de liefde van een volk dat Hij heeft bevrijd om het tot Zijn eigen volk te maken. Hij is een na-ijverig of jaloers God. Niet dat Hij Zichzelf vergelijkt met goden van goud en zilver, hout en steen, maar Hij wil niet dat Zijn volk zich daarmee afgeeft en zichzelf daardoor naar het verderf leidt. Hij zoekt juist hun geluk.

Herhaling van diverse inzettingen | *verzen 18-27*

> *18 Het Feest van de ongezuurde [broden] moet u in acht nemen. Zeven dagen [lang] moet u ongezuurde [broden] eten, zoals Ik u geboden heb, op de vastgestelde tijd in de maand Abib, want in de maand Abib bent u uit Egypte vertrokken. 19 Alles wat de baarmoeder opent, behoort Mij toe, ja, al uw vee dat mannelijk is, wat [de baarmoeder] van rund of schaap opent. 20 Maar de ezel die [de baarmoeder] opent, moet u met een [stuk] kleinvee vrijkopen. Als u hem echter niet vrijkoopt, moet u hem de nek breken. Elke eerstgeborene van uw zonen moet u vrijkopen. Men mag voor Mijn aangezicht niet met lege [handen] verschijnen. 21 Zes dagen moet u arbeiden, maar op de zevende dag moet u rusten. [Ook] in de ploegtijd en in de oogst[tijd] moet u rusten. 22 Ook moet u voor uzelf het Wekenfeest houden, [dat is het feest bij] de eerste vruchten van de tarweoogst; en [ook] het Feest van de inzameling, bij de jaarwisseling. 23 Alles wat onder u mannelijk is, moet drie keer per jaar verschijnen voor het aangezicht van de Heere HEERE, de God van Israël. 24 Als Ik de volken van vóór uw [ogen] zal verdrijven en uw gebied ruim zal maken, zal niemand uw land begeren, wanneer u drie keer per jaar optrekt om te verschijnen voor het aangezicht van de HEERE, uw God. 25 U mag het bloed van Mijn offer niet offeren met iets dat gezuurd is, en het offer van het Pascha mag niet tot de [volgende] morgen overblijven. 26 De eerstelingen van de eerste vruchten van uw land moet u in het huis van de HEERE, uw God, brengen. U mag een bokje niet koken in de melk van zijn moeder. 27 Verder zei de HEERE tegen Mozes: Schrijf deze woorden voor uzelf op, want op grond van deze woorden heb Ik een verbond met u en met Israël gesloten.*

De herhaling van diverse inzettingen laat zien dat ook hierin geen verandering is gekomen. De zonde van de mens zal God er nooit toe brengen

dat Hij Zijn maatstaven van heiligheid en gerechtigheid aanpast. Gods rechten op de toewijding van Zijn volk en op al hun bezit komen tot uiting in de drie grote feesten die de HEERE nog een keer aan Zijn volk te kennen geeft.

Het eerste feest is het Feest van de ongezuurde broden, dat onmiddellijk verbonden is aan het Pascha. Dit feest geeft aan dat Hij een volk wil zien dat het zuurdeeg – zuurdeeg is een beeld van de zonde in al zijn vormen – heeft weggedaan en dat zich voedt met goede dingen. Hij wil dat hun leven een feest is voor Hem en voor hen.

Daarmee hangt samen Zijn recht op *"alles wat de baarmoeder opent"*, met als extra accent dat een eerstgeborene moet worden vrijgekocht. In het recht op de eerstgeborene wil Hij dat zij Zijn recht erkennen op alles wat zij bezitten. Dan zullen ze niet met lege handen (harten) voor Hem verschijnen. Als ze bij Hem komen, zullen ze iets bij zich hebben om aan Hem te offeren als uiting van de rechten die Hij op hen heeft en ook als uiting van hun dankbaarheid dat ze Zijn volk mogen zijn. Hij heeft recht op ons gekregen door het werk van Zijn Zoon, waardoor we vrijgekocht zijn uit de macht van de zonde.

Hij wil dat Israël de sabbat houdt als een rustdag. Dan kunnen ze zich speciaal bezinnen op wat Hij heeft gezegd. Ook wil Hij dat ze drie keer per jaar bij Hem in Zijn huis komen met de beste vruchten van het land. Ze hoeven zich geen zorgen te maken voor wat ze achterlaten. Daarvoor zal Hij zorgen.

Het tweede feest, het Wekenfeest of Pinksterfeest, dat zeven weken na het Pascha gehouden wordt, is het feest ter gelegenheid van de eerste vruchten van het land. Dit feest wordt verbonden aan het aanbieden van de eerste schoof van de oogst aan de HEERE. Het gaat om de eerste vruchten van de oogst. *"Christus"* is als *"Eersteling"* uit de doden opgestaan *(1Ko 15:23a)*. In de opstanding heeft Hij ook allen met Zich verbonden die Hij door Zijn werk op het kruis heeft verlost. Zij zijn eerstelingen van een nieuwe schepping *(Jk 1:18)*.

Naar Zijn wil heeft Hij ons voortgebracht door [het] Woord van [de] waarheid, opdat wij in zekere zin een eersteling van Zijn schepselen zouden zijn. (Jk 1:18)

Het derde grote feest, het Loofhuttenfeest, is het feest van de inzameling aan het einde van het jaar. Dan wordt de volle oogst binnengehaald. Het

spreekt van de vernieuwing van alle dingen in overeenstemming met Gods plan. Wat nu al voor Christus en de Zijnen geldt, zal dan in de hele schepping te zien zijn. De schepping levert dan zijn volle vrucht voor God die Hem wordt aangeboden door allen die er deel van mogen uitmaken.

Door deze inzettingen te onderhouden kunnen ze hun liefde voor Hem tot uiting brengen. Liefde zal Hem willen gehoorzamen en zal Hem vertrouwen. Dat wil Hij graag bij Zijn volk zien. Dat heeft te maken met oog hebben voor de betrekkingen die God heeft gegeven en het respect voor de tederheid daarvan. In natuurlijk opzicht laat God dat zien door het verbod om een bokje te koken in de melk van zijn moeder. Zo onnatuurlijk als dat is, zo onnatuurlijk is het om God niet met een verlangend hart te geven wat Hem toekomt.

Mozes krijgt de opdracht dit alles op te schrijven. Wat opgeschreven is, ligt vast als een herinnering voor het huidige geslacht en om door te geven aan de volgende geslachten *(Js 30:8)*. Gods zorg is er ook voor de toekomst, dat de Zijnen altijd zullen weten wat Hij wil. Door hun zonde met het gouden kalf is ook hun begrip verminderd van wat God heeft gezegd. Zonde heeft altijd tot gevolg dat we het zicht op Gods gedachten zijn kwijtgeraakt of die in elk geval minder begrijpen. Daarom moeten we eraan herinnerd worden door het Woord.

Het glanzende gezicht van Mozes | *verzen 28-35*

> *28 Hij was daar namelijk veertig dagen en veertig nachten bij de HEERE. Hij at geen brood en dronk geen water. En [God] schreef op de tafelen de woorden van het verbond, de Tien Woorden. 29 En het gebeurde, toen Mozes van de berg Sinaï afdaalde – de twee tafelen van de getuigenis waren in Mozes' hand, toen hij van de berg afdaalde – dat Mozes niet wist dat de huid van zijn gezicht glansde, omdat [de HEERE] met hem gesproken had. 30 Aäron en al de Israëlieten keken Mozes aan, en zie, de huid van zijn gezicht glansde. Daarom waren zij bevreesd om dichter bij hem te komen. 31 Mozes riep hen echter [bij zich]. Aäron en al de leiders van de gemeenschap keerden naar hem terug, en Mozes sprak tot hen. 32 Daarna kwamen al de Israëlieten naar voren en hij gebood hun alles wat de HEERE met hem besproken had op de berg Sinaï. 33 Nadat Mozes geëindigd had met hen te spreken, legde hij een doek over zijn gezicht. 34 Maar telkens wanneer Mozes voor het aangezicht van de HEERE*

> *kwam om met Hem te spreken, deed hij de doek af, totdat hij [weer] naar buiten ging. En wanneer hij naar buiten gegaan was, sprak hij tot de Israëlieten wat hem geboden was. 35 En als de Israëlieten aan het gezicht van Mozes zagen dat de huid van het gezicht van Mozes glansde, dan deed Mozes de doek weer over zijn gezicht, totdat hij naar binnen ging om met Hem te spreken.*

De eerste keer dat Mozes van de berg is gekomen met de wet van God bij zich, heeft zijn gezicht niet gestraald. Nu is dat wel het geval. Als God Zich in genade en liefde openbaart, heeft dat een weerkaatsing bij ieder die in gemeenschap is met Hem *(vgl. Hd 4:13b)*. Mozes weet zelf niet dat zijn gezicht straalt. Het is ook niet iets waar je zelf mee bezig bent. Het is gewoon het gevolg van gemeenschap met God. Wie in gemeenschap met God leeft, denkt niet aan zichzelf.

...; en zij herkenden hen dat zij met Jezus waren geweest. (Hd 4:13b)

In plaats van aangetrokken te worden door de uitstraling van Mozes worden Aäron en de Israëlieten bang. Wettische mensen schrikken altijd van de genade. Zij zijn vol van zichzelf en hun eigen mogelijkheden of pogingen om God te behagen. De genade bepaalt hen erbij dat ze niets zijn. Dat is een boodschap die ze niet willen horen.

Mozes doet een bedekking op zijn gezicht, zodat de Israëlieten de weerspiegeling van Gods heerlijkheid niet meer zien *(verzen 33-35)*. De betekenis daarvan wordt ons in *2 Korinthiërs 3* door Paulus uitgelegd *(2Ko 3:7-16)*. Daar past Paulus de bedekking die Mozes op zijn gezicht doet, toe op de blindheid die er is bij allen die zich onder de wet willen stellen.

De wet heeft wel een zekere heerlijkheid gehad, maar die is verdwenen door de heerlijkheid van Christus. Ieder die zich nog onder de wet wil stellen, is blind voor de heerlijkheid van Christus. Zo iemand heeft een bedekking op zijn hart. Als iemand oog krijgt voor de heerlijkheid van Christus, wordt die bedekking weggenomen.

Wie in het geloof de Heer Jezus heeft aangenomen, heeft geen bedekking meer als hij 'Mozes leest'. De zinsnede *"wanneer Mozes wordt gelezen" (2Ko 3:15)*, betekent 'wanneer de boeken worden gelezen die door Mozes zijn geschreven'. Voor ieder die Christus heeft leren kennen, is die bedekking tenietgedaan. Dat geldt ook voor het hele volk Israël in de toekomst. Wanneer zij tot de Heer terugkeren, wordt de bedekking weggenomen. Dan

zullen zij in het Oude Testament ontdekken dat alles geschreven is met het oog op de Heer Jezus. Dat is de 'ontdekking' van de Emmaüsgangers en de discipelen als de Heer Jezus hun verstand opent *(Lk 24:26,44-46)*.

De Heer nu is de Geest; waar nu de Geest van [de] Heer is, is vrijheid. Wij allen nu, die met onbedekt gezicht de heerlijkheid van [de] Heer aanschouwen, worden naar hetzelfde beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door [de] Heer, [de] Geest. (2Ko 3:17-18)

De gelovige kan daarom nu met onbedekt gezicht de heerlijkheid van de Heer aanschouwen *(2Ko 3:17-18)*. Als de bedekking weg is, gaan we dingen in de Bijbel ontdekken waarvoor we eerder blind zijn geweest. Als onze ogen zijn opengegaan, zullen we genieten van het Oude Testament omdat we daarin lezen over de Heer Jezus. De Heilige Geest wil ons graag op elke bladzijde van de Bijbel over Hem vertellen. De Geest, Die het Oude Testament heeft laten opschrijven, heeft dat gedaan om de Heer Jezus daarin voor te stellen. Het hele Oude Testament ademt de Geest van de Heer Jezus. Dat is de betekenis van *"de Heer nu is de Geest" (2Ko 3:17)*.

Mensen hebben wel gezegd, nadat ze de Heer Jezus als Heiland en Heer hadden aangenomen: 'Ik heb een andere Bijbel gekregen.' Ze hebben natuurlijk in dezelfde Bijbel gelezen, maar ze zijn die anders gaan lezen. De Heilige Geest heeft, vanaf het moment dat ze de zekerheid van de vergeving van hun zonden hebben gekregen, de vrijheid gekregen om hun de heerlijkheid van de Heer Jezus in het Oude Testament te laten zien. De bedekking is verdwenen.

Het is nu mogelijk om met open ogen de heerlijkheid van de Heer te bewonderen, zonder ook maar een ogenblik bang te zijn. Dat is een ongekend voorrecht. Hoe meer we ons met de Heer Jezus bezighouden als Degene Die nu verheerlijkt in de hemel is, des te meer zal dat ook van ons afstralen. We worden erdoor veranderd, zodat én God én de mensen steeds meer van de Heer Jezus in ons gaan zien.

Exodus 35

Inleiding

In dit hoofdstuk begint opnieuw de beschrijving van de tabernakel. Dit laat zien dat de zonde van de mens in *Exodus 32-34* de genade van God niet wegneemt of zelfs maar vermindert. Ondanks alles wat de mens is en doet, vervult God Zijn raadsbesluiten. Het volk heeft laten zien hoe noodzakelijk het is dat er een weg tot God is. De tabernakel komt nu te midden van een gevallen volk.

Het sabbatsgebod | *verzen 1-3*

> *1 Toen liet Mozes heel de gemeenschap van de Israëlieten bijeenkomen en hij zei tegen hen: Dit zijn de woorden die de HEERE geboden heeft om ze te doen: 2 Zes dagen moet er werk verricht worden, maar de zevende dag moet heilig voor u zijn, een sabbat, een dag van volledige rust, voor de HEERE. Ieder die op die [dag] werk verricht, moet gedood worden. 3 U mag op de sabbatdag in geen van uw woongebieden vuur aansteken.*

Mozes heeft de hele wil van de HEERE voor Zijn woonplaats en Zijn wonen te midden van het volk te zien en te horen gekregen. Nu is het zover dat hij dit alles kan meedelen aan het volk. De schrijver van de *brief aan de Hebreeën* wijst op de trouw van Mozes met betrekking tot het huis van God, de tabernakel *(Hb 3:5-6)*. Tegelijk maakt de schrijver duidelijk dat Christus in alles Mozes ver te boven gaat.

En Mozes was wel trouw in heel Zijn huis als dienaar tot getuigenis van wat gesproken zou worden, maar Christus als Zoon over Zijn huis, Wiens huis wij zijn, als wij de vrijmoedigheid en het roemen in de hoop <tot [het] einde toe onwrikbaar> vasthouden. (Hb 3:5-6)

De schrijver geeft aan dat Mozes Gods dienaar is in Zijn huis en daardoor deel van dat huis is. Mozes' dienst bestaat uit het doorgeven aan het volk wat God over, en later ook in de tabernakel, tot hem spreekt. Hij vergelijkt Mozes met Christus. Wat trouw betreft, is er overeenstemming tussen Christus en Mozes. Als het gaat over het huis van God, blijkt een duidelijk verschil tussen Christus en Mozes. Mozes is dienaar, zij het een geëerd dienaar, *in* het huis, maar Christus is Zoon *over* het huis, dat ook nog eens *Zijn* huis is.

Voordat voor de tweede keer wordt gezegd hoe de tabernakel er moet uitzien, spreekt Mozes eerst over het sabbatsgebod. Hiermee wordt al, voordat de tabernakel wordt beschreven, het einddoel van Gods wegen met Zijn volk voorgesteld. De sabbat is een beeld van het duizendjarig vrederijk, de periode waarin Gods volk werkelijk rust zal hebben en God in vrede bij Zijn volk zal wonen.

De heffing voor de tabernakel | *verzen 4-9*

> *4 Verder sprak Mozes tot heel de gemeenschap van de Israëlieten: Dit is het woord dat de HEERE geboden heeft: 5 Neem uit dat wat u hebt, een hefoffer voor de HEERE. Ieder die gewillig van hart is, moet het brengen als hefoffer voor de HEERE: goud, zilver en koper, 6 blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol], fijn linnen en geiten[haar], 7 roodgeverfde ramshuiden, zeekoeienhuiden en acaciahout, 8 olie voor de lamp, specerijen voor de zalfolie en [specerijen] voor het geurige reukwerk; 9 onyxstenen en [andere edel]stenen [als] opvulling voor de efod en de borsttas.*

De heffing is enerzijds een gebod van de HEERE, anderzijds vraagt Hij van ieder de heffing met een gewillig hart te brengen. Ieder die uit God geboren is, heeft de Heer Jezus als zijn leven. Daardoor heeft hij God lief. Het is zijn vreugde Hem te dienen en Zijn geboden te gehoorzamen. De geboden van God – dat is niet de wet van de tien geboden, maar alles wat eigen is aan het nieuwe leven, zoals het volmaakt zichtbaar is in de Heer Jezus – zijn niet zwaar voor hen die Hem liefhebben *(1Jh 5:3)*.

Want dit is de liefde van God, dat wij Zijn geboden bewaren; en Zijn geboden zijn niet zwaar. (1Jh 5:3)

De beschrijving van de materialen is dezelfde als in *Exodus 25 (Ex 25:4-7)*. Dit is geen zinloze herhaling. Als God iets herhaalt, maakt dat des te duidelijker hoeveel belang Hij eraan hecht dat tot ons doordringt wat de waarde ervan voor Hem is. Hij wil dat wij gaan delen in Zijn gevoelens en in geduld levert Hij daarvoor alles wat nodig is. Daarbij hoort ook herhaling.

De materialen spreken allemaal van de Heer Jezus. Het brengen ervan betekent dat wij aan God vertellen wat wij in de Heer Jezus hebben gevonden. Het gaat hier om een handelen van het hele volk. Ieder heeft een eigen bijdrage, maar alle bijdragen samen zijn nodig voor de woonplaats

van God. Gods woonplaats wordt gevestigd waar Zijn volk Hem eert. Hij *"troont [op] de lofzangen van Israël"*, Zijn volk *(Ps 22:4)*.

De te maken onderdelen | *verzen 10-19*

> *10 Allen die vakkundig zijn onder u, moeten komen en alles maken wat de HEERE geboden heeft: 11 de tabernakel, zijn tent en dekkleed, haken, planken, dwarsbalken, pilaren en voetstukken; 12 de ark met zijn draagbomen, het verzoendeksel en het voorhangsel ter afscherming; 13 de tafel met zijn draagbomen, al de bijbehorende voorwerpen en de toonbroden; 14 de kandelaar voor het licht en de bijbehorende voorwerpen, zijn lampen en de olie voor het licht; 15 het reukofferaltaar en zijn draagbomen, de zalfolie, het geurige reukwerk, het gordijn van de ingang voor de ingang van de tabernakel; 16 het brandofferaltaar, het koperen rooster dat erbij hoort, zijn draagbomen en alle bijbehorende voorwerpen, het wasvat met zijn voetstuk; 17 de kleden van de voorhof, zijn pilaren en bijbehorende voetstukken, het gordijn voor de poort van de voorhof; 18 de pinnen van de tabernakel en de pinnen van de voorhof, met de bijbehorende touwen; 19 de ambtskleding om in het heilige te dienen, de geheiligde kleding van de priester Aäron en de kleding van zijn zonen om [daarin] als priester te dienen.*

In dit gedeelte komen de te maken onderdelen van de tabernakel stuk voor stuk voor onze aandacht. Evenals de materialen spreken ook de onderdelen van de Heer Jezus. In de onderdelen krijgt alles meer vorm en zien we in de geestelijke toepassing een uitbreiding van de waarheden die met de Heer Jezus en Zijn werk verbonden zijn. Er zijn onderdelen die de Persoon van Christus van een bepaalde zijde belichten. Andere onderdelen stellen waarheden voor die het gevolg zijn van Zijn werk op het kruis. Tevens zien we ook hier weer hoe alle bijdragen nodig zijn en elkaar aanvullen. Ieder levert wat nodig is, waardoor het geheel kan ontstaan.

Een opmerkelijke toevoeging is dat het voorhangsel *"ter afscherming"* is *(vers 12)*. Wat dat wil zeggen, staat in *Numeri 4*: *"Bij het opbreken van het kamp moeten Aäron en zijn zonen komen en het voorhangsel ter afscherming losmaken, en daarmee moeten ze de ark van de getuigenis bedekken" (Nm 4:5)*.

Het volk brengt de heffing | *verzen 20-29*

> *20 Toen ging heel de gemeenschap van de Israëlieten bij Mozes weg, 21 en ze kwamen [terug]: ieder wiens hart hem [daartoe] bewoog en ieder wiens geest hem gewillig maakte. Ze brachten het hefoffer voor de HEERE ten behoeve van het werk aan de tent van ontmoeting, voor al het dienstwerk daarin en voor de geheiligde kledingstukken. 22 Zo kwamen [ze], de mannen en de vrouwen. Ieder die gewillig van hart was, bracht sierspelden, oorringen, [zegel]ringen, halssieraden en allerlei gouden voorwerpen. Ja, iedereen die de HEERE een beweegoffer van goud bracht, 23 en iedereen bij wie blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol], fijn linnen, geiten[haar], roodgeverfde ramshuiden en zeekoeienhuiden te vinden was, die bracht [ze]. 24 Ieder die een hefoffer van zilver of koper bracht, bracht [dat] als hefoffer voor de HEERE; en ieder bij wie acaciahout gevonden werd, bracht [het] voor al het werk ten behoeve van de dienst. 25 Elke vrouw die wijs van hart was, spon eigenhandig en bracht wat ze gesponnen had: blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en fijn linnen. 26 En al de vrouwen van wie het hart hen [daartoe] bewoog [en die] wijs van hart waren, sponnen het geiten[haar]. 27 De leiders brachten ook onyxstenen en [andere edel]stenen [als] opvulling voor de efod en de borsttas, 28 specerijen en olie voor de lamp, voor de zalfolie en voor het geurige reukwerk. 29 Alle mannen en vrouwen van wie het hart gewillig was, droegen bij aan al het werk dat de HEERE door de dienst van Mozes geboden had te doen. De Israëlieten brachten het als een vrijwillige gave voor de HEERE.*

Nadat Mozes het volk heeft toegesproken, gaan ze weg, maar niet als vergeetachtige hoorders. Mannen en vrouwen die in hun hart geraakt zijn, komen terug met hun bezittingen om die voor de bouw ter beschikking te stellen. Mannen komen met stoffen en metalen en hout. Vrouwen brengen wat zij eigenhandig hebben gemaakt. Allen zijn bezield van het ene verlangen: te voldoen aan de vraag van de HEERE. Zij delen in wat Zijn hart bezighoudt. Het wordt allemaal aan *Hem* gegeven. Wat een vreugde voor Hem!

Vrouwen nemen volop deel aan het werk voor de tabernakel. Zij hebben bijzondere kwaliteiten die mannen niet hebben. Ook hebben zij veelal een betere aanvoeling van wat passend is voor Gods bedoeling. Onder de discipelen is niemand geweest die een daad heeft verricht als Maria. Zij heeft

de voeten van de Heer Jezus gezalfd *(Jh 12:3)*. Daarvoor krijgt zij van Hem ook een speciale vermelding *(Mt 26:13)*. Vrouwen worden ook onder de medestrijders voor het evangelie vermeld *(Fp 4:2-3)*.

Maria dan nam een pond balsem van onvervalste, kostbare nardus, zalfde de voeten van Jezus en droogde Zijn voeten met haar haren af; en het huis werd met de geur van de balsem vervuld. (Jh 12:3)

Voorwaar, Ik zeg u: overal waar dit evangelie wordt gepredikt in de hele wereld, zal ook van wat deze heeft gedaan, gesproken worden tot haar gedachtenis. (Mt 26:13)

In *Exodus 32* hebben zij hun sieraden gebracht om daarvan het gouden kalf te maken *(Ex 32:3)*. Die sieraden zijn ze kwijt en kunnen ze nu helaas niet aanbieden. Zo zijn wij ook kwijt voor de dienst van de Heer wat we aan de wereld hebben gegeven.

Bezaleël en Aholiab | *verzen 30-35*

> *30 Daarna zei Mozes tegen de Israëlieten: Zie, de HEERE heeft Bezaleël, de zoon van Uri, de zoon van Hur, uit de stam Juda, bij [zijn] naam geroepen. 31 De Geest van God heeft hem vervuld met wijsheid, inzicht, kennis en allerlei vakmanschap, 32 om ontwerpen te bedenken [en] om [die] uit te voeren in goud, zilver en koper; 33 om [edel]stenen te bewerken [en] in te zetten, en om hout te bewerken, [dus] om allerlei [kunstig] uitgedacht werk te verrichten. 34 Hij heeft hem ook in zijn hart [het vermogen] gegeven om [anderen] te leren, hem en Aholiab, de zoon van Ahisamach, uit de stam Dan. 35 Hij heeft hen vervuld met wijsheid van hart [om] allerlei werk te verrichten: [dat] van een graveerder, een kunstenaar, een maker van borduurwerk met blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en fijn linnen, en [dat] van een wever. Zij [kunnen] allerlei werkzaamheden uitvoeren en ontwerpen bedenken.*

Bezaleël en Aholiab zijn door de HEERE vervuld met Zijn Geest en met wijsheid, inzicht en kennis. Hierdoor kunnen ze op een Hem welgevallige manier vorm geven aan de materialen die het volk brengt. Hij geeft de creativiteit, maar laat niet aan de mens zelf over hoe hij daarmee moet omgaan. Wat zij in hun creativiteit ontwerpen, moet zijn oorsprong vinden in het werk van Gods Geest. Het gaat er niet om of het beantwoordt aan de smaak van de mens, maar of het in overeenstemming is met Wie God is.

Zo is het later ook bij de bouw van de tempel. Daarbij wordt ook niets aan de verbeelding van Salomo overgelaten. David gaf *"zijn zoon Salomo een ontwerp van de voorhal en zijn gebouwen, ... en een ontwerp van alles wat hem*

door de Geest [voor ogen] stond" (1Kr 28:11-12a). "Dit alles is mij, [zei David,] in een geschrift te verstaan gegeven door de hand van de HEERE: alle werken van dit ontwerp" (1Kr 28:19). Hetzelfde geldt voor de plaatselijke gemeente. Voor het samenkomen van de gemeente heeft de Heer duidelijke aanwijzingen gegeven die we niet naar eigen believen kunnen veranderen of zelfs negeren *(1Ko 11:23a; 14:37)*.

Want ik heb van de Heer ontvangen, wat ik u ook heb overgegeven, ... (1Ko 11:23a)

Als iemand meent een profeet te zijn of geestelijk, laat hij erkennen, dat wat ik u schrijf een gebod van [de] Heer is. (1Ko 14:37)

Exodus 36

Inleiding

In dit en het volgende hoofdstuk volgt een tweede beschrijving van de tabernakel. Deze wordt gegeven naar aanleiding van het daadwerkelijk maken van de tabernakel. Gods Geest volstaat niet met het plaatsen van een algemene opmerking dat alles wordt gemaakt naar de voorschriften die de HEERE aan Mozes heeft gegeven.

Dat opnieuw alle bijzonderheden worden genoemd, is geen nutteloze herhaling. Het toont aan dat geen detail onbelangrijk is. Elke herhaling is belangrijk. Het onderstreept wat eerder is gezegd en geeft de zekerheid ervan aan *(vgl. Fp 3:1)*. Zoals God het getoond heeft op de berg, zo wordt het gemaakt, met die materialen en in die vorm. Weten dat iets moet gebeuren en ook hoe het moet gebeuren, is nog iets anders dan het doen en het ook zo doen als is gezegd. Uit deze nieuwe beschrijving blijkt dat God niets vergeet van wat voor Hem wordt gedaan *(Hb 6:10)*.

Want God is niet onrechtvaardig om uw werk te vergeten en de liefde die u betoond hebt voor Zijn Naam, doordat u de heiligen gediend hebt en dient. (Hb 6:10)

Wie de tabernakel maken | *verzen 1-2*

> *1 Toen deden Bezaleël en Aholiab, en ieder die vakkundig was, in wie de HEERE wijsheid en inzicht gegeven had om te weten hoe zij al het werk ten dienste van het heiligdom moesten verrichten, overeenkomstig alles wat de HEERE geboden had. 2 Mozes had namelijk Bezaleël en Aholiab geroepen, en ieder die deskundig was, aan wie de HEERE wijsheid in zijn hart gegeven had, iedereen wiens hart hem [ertoe] bewoog om naar voren te komen om het werk te verrichten.*

Mozes zet de mannen aan het werk die daartoe van de HEERE wijsheid hebben ontvangen. Hun bekwaamheid blijkt uit het werk dat zij doen. Die bekwaamheid is niet uit henzelf, maar uit God. Dat geldt ook voor ons, zoals Paulus zegt: *"Niet dat wij uit onszelf bekwaam zijn iets te denken, alsof het uit onszelf [kwam], maar onze bekwaamheid is uit God" (2Ko 3:5)*. Mozes is hier een beeld van de Heer Jezus. Voor de bouw van de gemeente, het

huis van God, heeft de Heer Jezus gaven gegeven *(vgl. Ef 4:11-12)*. Die gaven gaan aan het werk in opdracht van Hem.

En Hij heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen als profeten, anderen als evangelisten, anderen als herders en leraars, om de heiligen te volmaken, tot [het] werk van [de] bediening, tot [de] opbouwing van het lichaam van Christus; (Ef 4:11-12)

Bij elk werk voor de Heer zijn twee dingen belangrijk: bekwaamheid en bereidwilligheid. Iemand kan bekwaam zijn voor een werk, maar als hij zijn gave niet wil gebruiken, gebeurt er niets. Soms moet iemand ook aangemoedigd worden zijn bediening te verrichten: *"En zegt aan Archippus: Let erop dat u de bediening die u in [de] Heer hebt ontvangen, ook vervult" (Ko 4:17)*.

Ieder die een werk voor de Heer doet, zal dat werk en de resultaten daarvan Hem willen aanbieden als een Hem welgevallig offer. Zo heeft Paulus zijn dienst in het evangelie gezien, die hij in de kracht van de genade heeft verricht: *"Dat ik een dienaar van Christus Jezus zou zijn voor de volken om het evangelie van God priesterlijk te bedienen, opdat de offerande van de volken welgevallig zou zijn, geheiligd door [de] Heilige Geest" (Rm 15:15b-16)*.

Het volk brengt meer dan genoeg | *verzen 3-7*

> *3 Zij namen van Mozes heel het hefoffer aan dat de Israëlieten gebracht hadden om het werk ten dienste van het heiligdom te verrichten. Men bracht elke morgen nog vrijwillige gaven bij hem. 4 Toen kwamen alle vaklieden die allerlei werk voor het heiligdom deden, man voor man, van het werk waarmee ze bezig waren, 5 en ze zeiden tegen Mozes: Het volk brengt veel, meer dan toereikend is ten dienste van het werk dat de HEERE geboden heeft te doen. 6 Toen gaf Mozes bevel dat men een boodschap door het kamp zou laten gaan: Laat geen man of vrouw nog werk verrichten voor het hefoffer voor het heiligdom. Zo werd het volk ervan weerhouden om [nog meer] te brengen. 7 Want het materiaal was voldoende voor hen om er al het werk mee te kunnen verrichten, ja, er bleef over.*

Het hele volk van God levert materialen voor de bouw. Ze doen dat *"elke morgen"*. Het is goed om de dag te beginnen met het brengen van onze bijdragen aan de bouw van het huis van God. Door ons kan dat gebeuren door het aanbieden van onszelf en wat wij hebben. We stellen onszelf beschikbaar en vragen aan de Heer of Hij ons die dag wil gebruiken tot bevordering van Zijn werk. Dat kan zijn door met iemand over de Heer

Jezus te spreken als Heiland. Het kan ook zijn door ergens heen te gaan om iemand te bemoedigen.

Het volk is zó gewillig om te geven, dat er te veel komt. Deze gezindheid zien we ook bij de arme gelovigen in Macedonië die door Paulus aan de Korinthiërs tot voorbeeld wordt gehouden *(2Ko 8:1-5)*. Er is geen sprake van een bevel of een gebod. Integendeel. We lezen van deze gelovigen in Macedonië dat ze Paulus hebben gesmeekt om te mogen geven, in hun verlangen om te delen in een dienst die aan andere heiligen wordt verricht. Dienst is niet alleen 'dienen met het Woord', maar ook door de daad.

Paulus kan van hen getuigen dat ze hebben gegeven zoveel als ze konden, ja, dat ze meer hebben gegeven dan ze eigenlijk konden geven. Daartoe zijn ze gekomen omdat geven voor hen een 'gunst' was. Geven is een voorrecht en geen plicht. Wie dit zo ziet, hangt niet aan zijn geld. De Heer Jezus heeft Zelf gezegd dat je gelukkiger wordt van geven dan van ontvangen *(Hd 20:35)*. Wat de Macedoniërs hebben gegeven, is zelfs de verwachtingen van Paulus te boven gegaan.

In alles heb ik u getoond, dat men door zo te arbeiden zich de zwakken moet aantrekken en de woorden van de Heer Jezus in herinnering moet houden, dat Hijzelf heeft gezegd: Het is gelukkiger te geven dan te ontvangen. (Hd 20:35)

Welk geheim steekt er achter zo'n vrijgevigheid? Dit is het geheim: *"Zij gaven zichzelf eerst aan de Heer" (2Ko 8:5)*. Wie eerst zichzelf in volle overgave aan de Heer geeft, heeft er geen moeite meer mee om zijn aardse bezittingen weg te geven. Wie vol is van de Heer, vertrouwt Hem dat Hij kan voorzien in alles wat nodig is, want *"de aarde is van de HEERE en al wat zij bevat" (Ps 24:1)*.

Zijn deze voorbeelden van bereidwilligheid – van Israël en de Macedoniers – niet beschamend voor ons? Wij mogen door Gods genade en door Zijn Woord en Geest zoveel meer weten van Wie Hij is dan Israël; we zijn door Zijn genade in een veel intiemere relatie met Hem gebracht; we zijn als gemeente op de innigste wijze aan de Heer Jezus verbonden; we mogen weten dat de gemeente de woonplaats van God is in de Geest – en wat doen wij met deze wetenschap? Brengt het ons ertoe dat wij al onze tijd en krachten en middelen aan de Heer Jezus ter beschikking stellen?

De oproep aan ons is: *"Weest standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk van de Heer, daar u weet, dat uw arbeid niet vergeefs is in [de] Heer"*

(1Ko 15:58). De Heer Jezus zegt: *"De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinig; smeekt dan de Heer van de oogst dat Hij arbeiders in Zijn oogst uitstuurt" (Mt 9:37-38)*. Iemand heeft eens gezegd dat er te veel door te weinigen moet gebeuren. Dat tekent meer de huidige situatie dan die welke we hier bij Israël vinden. Het is te wensen dat hun voorbeeld vandaag bij ons nog navolging vindt.

Dan komt de mededeling dat er niet meer hoeft te worden gegeven. *"God heeft een blijmoedige gever lief" (2Ko 9:7)*. Geven is Zijn natuur. Als wij geven, handelen wij naar Zijn natuur. Als Hij vindt dat er genoeg is gegeven, laat Hij dat weten.

Voor de bouw van de tempel wordt ook een beroep gedaan op vrijwillige gaven. David prijst de HEERE dat Hij deze vrijwilligheid in zijn hart en het hart van Zijn volk heeft gelegd *(1Kr 29:14)*.

Want wie ben ik, en wat is mijn volk, dat wij de kracht zouden hebben om vrijwillig te geven zoals dit? Want van U is alles, en uit Uw hand hebben wij het U gegeven. (1Kr 29:14)

De gekleurde tentkleden | *verzen 8-13*

> *8 Zo maakte ieder die deskundig was onder hen die het werk verrichtten, de tabernakel van tien tentkleden, van dubbeldraads fijn linnen en blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol. Met] cherubs [erop], werk van een kunstenaar, maakte men ze. 9 De lengte van één tentkleed was achtentwintig el en de breedte van één tentkleed vier el; al de tentkleden hadden dezelfde afmeting. 10 Men maakte vijf tentkleden aan elkaar vast, en maakte [nog eens] vijf tentkleden aan elkaar vast. 11 Daarna maakte men blauwpurperen lussen aan de zoom van het ene tentkleed, aan het uiteinde, bij de sluiting; men maakte ze ook aan de zoom van het laatste tentkleed van het tweede stel. 12 Vijftig lussen maakte men aan het ene tentkleed en vijftig lussen aan het uiteinde van het tentkleed dat bij het tweede stel hoorde; deze lussen waren precies tegenover elkaar gezet. 13 Ook maakte men vijftig gouden haken en met die haken maakte men de tentkleden aan elkaar vast, zodat de tabernakel één [geheel] werd.*

Bij de beschrijving van de tabernakel die de HEERE aan Mozes geeft in *Exodus 25*, komt eerst de ark, want die is voor God het belangrijkst. Bij het maken van de tabernakel komt eerst het gebouw. Dat houdt de geestelijke les in dat de gelovige eerst moet leren wat de gemeente is. Een gelovige

komt alleen tot de kennis van de waarheid als hij leert zien dat hij deel uitmaakt van de gemeente van de levende God als het huis van God, met daarin de Heer Jezus als Middelpunt.

De gemeente is *"[de] pilaar en grondslag van de waarheid" (1Tm 3:15)*. Als dat wordt erkend, komt er zicht op de andere onderdelen van de tabernakel die in de volgende hoofdstukken worden gegeven en die allerlei aspecten van Gods waarheid voorstellen.

De gekleurde tentkleden worden *"de tabernakel"* genoemd. Het is alsof dit de eigenlijke woonplaats van God is, hoewel dat geldt voor het hele gebouw. De gekleurde tentkleden stellen op bijzondere wijze de veelzijdigheid van de heerlijkheid van de Heer Jezus voor, met in elke kleur een bepaald aspect van zijn heerlijkheid. In Hem woonde op aarde en woont nu nog steeds de hele volheid van de Godheid lichamelijk *(Ko 1:19; 2:9)*. En door de gemeente, *"de woonplaats van God in de Geest" (Ef 2:22)*, wordt *"de veelvoudige wijsheid van God bekendgemaakt" (Ef 3:10)*.

Want het behaagde de hele Volheid in Hem te wonen ... (Ko 1:19)

Want in Hem woont de hele Volheid van de Godheid lichamelijk, ... (Ko 2:9)

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:1-6*.

De geitenharen tentkleden | *verzen 14-18*

> *14 Verder maakte men kleden van geitenhaar voor een tent over de tabernakel; elf tentkleden maakte men daarvan. 15 De lengte van één tentkleed was dertig el en de breedte van één tentkleed vier el; de elf tentkleden hadden één afmeting. 16 Vervolgens maakte men vijf van de tentkleden apart aan elkaar vast, en zes van de [andere] tentkleden eveneens apart. 17 Daarna maakte men vijftig lussen aan de zoom van het laatste tentkleed van het [ene] stel; en men maakte vijftig lussen aan de zoom van het tentkleed [van] het andere stel. 18 Ook maakte men vijftig koperen haken om de tent[delen zo] aan elkaar vast te maken dat ze één [geheel] vormden.*

De heerlijkheid van Christus en de tentoonspreiding daarvan door de gemeente worden alleen gezien door hen die het heiligdom binnengaan, dat zijn de priesters. De wereld ziet er niets van. Het kleed van geitenhaar wordt noch door de priester noch door het volk buiten gezien. De priester weet dat het er is. De nieuwtestamentische priester kent er ook de betekenis

van. Het spreekt van de afzondering van de wereld. De waarheid van de afzondering van de wereld wordt ook alleen gezien door hen die in de tegenwoordigheid van God leven.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:7-13*.

De dekkleden | *vers 19*

> *19 Verder maakte men voor de tent een dekkleed van roodgeverfde ramshuiden, en daarover een dekkleed van zeekoeienhuiden.*

Over het tentkleed van geitenhaar komt een dekkleed van roodgeverfde ramshuiden. Ook dat kleed werd noch door de priester binnen noch door het volk buiten gezien. Hier geldt ook dat de priester weet dat het er is en dat de nieuwtestamentische priester de betekenis ervan kent. Het heeft alles te maken met toewijding aan God. Het is de tegenhanger van het geitenharen kleed. Afzondering aan de ene kant moet worden gevolgd door toewijding aan God aan de andere kant. Ze vullen elkaar aan en zijn beide noodzakelijk wil het huis van God aan het doel beantwoorden, namelijk dat God erin kan wonen.

Het dekkleed van zeekoehuiden is zichtbaar voor het volk. Het is niet mooi, maar wel nuttig. Het beschermt de tabernakel tegen hitte en storm en regen. Voor de wereld heeft de woonplaats van God niets aantrekkelijks. De wereld is onder aanvoering van de satan het instrument waardoor hij alles probeert om Gods gebouw te verderven *(vgl. 1Ko 3:16-17)*. Maar God zorgt ervoor dat het gebouw dat Hij bouwt tegen *"elke wind van de leer" (Ef 4:14)*, tegen elke verderfelijke invloed beschermd is. Onze verantwoordelijkheid is de zonde in leer en leven buiten de gemeente – en ons eigen leven! – te houden of eruit weg te doen.

Weet u niet, dat u Gods tempel bent en dat de Geest van God in u woont? Als iemand de tempel van God verderft, God zal hem verderven. Want de tempel van God is heilig, en dat bent u. (1Ko 3:16-17)

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:14*.

De planken en de dwarsbalken | *verzen 20-34*

> *20 Vervolgens maakte men voor de tabernakel de planken van acaciahout, rechtopstaand. 21 De lengte van een plank was tien el, en anderhalve el de breedte van elke plank. 22 Elke plank had twee pinnen, zodat ze met elkaar*

> *verbonden konden worden; hetzelfde deed men met alle planken van de tabernakel. 23 Vervolgens maakte men de planken voor de tabernakel, twintig planken voor de zuidzijde, in zuidelijke richting. 24 Men maakte ook veertig zilveren voetstukken onder de twintig planken; twee voetstukken onder de ene plank voor zijn twee pinnen, en twee voetstukken onder de andere plank voor zijn twee pinnen. 25 Men maakte vervolgens twintig planken voor de andere kant van de tabernakel, aan de noordzijde, 26 met de veertig bijbehorende zilveren voetstukken; twee voetstukken onder de ene plank en twee voetstukken onder de andere plank. 27 Aan de westkant van de tabernakel maakte men zes planken. 28 Ook maakte men twee planken tot hoekpunten van de tabernakel, aan beide kanten. 29 Ze waren van onderen af volkomen gelijk, en samen ook volkomen [gelijk] aan de bovenkant ervan, bij de eerste ring. Zo deed men met die twee [planken] aan de twee hoekpunten. 30 Er waren dus acht planken met hun zilveren voetstukken, [samen] zestien voetstukken, twee voetstukken onder elke plank. 31 Men maakte vervolgens dwarsbalken van acaciahout; vijf voor de planken aan de ene kant van de tabernakel, 32 vijf dwarsbalken voor de planken aan de andere kant van de tabernakel, en vijf dwarsbalken voor de planken aan de [achter]kant van de tabernakel, aan de westkant. 33 Men plaatste verder de middelste dwarsbalk [zó] dat hij in het midden van de planken van het [ene] einde naar het [andere] einde liep. 34 Men overtrok vervolgens de planken met goud, en de ringen daarvan – als houders voor de dwarsbalken – maakte men van goud; vervolgens overtrok men de dwarsbalken met goud.*

Elke plank is van hetzelfde materiaal, ze zijn allemaal even lang en hebben allemaal hetzelfde fundament. Enkele planken hebben een bijzondere plaats: ze zijn op de hoeken geplaatst. Alle planken worden bij elkaar gehouden door vijf dwarsbalken, waarvan er één op een speciale manier wordt aangebracht. Deze kenmerken kunnen we toepassen op de gelovigen die allen zonder onderscheid leden van de gemeente zijn. In dit verband kunnen we denken aan de uitspraak van de Heer Jezus: *"Want Eén is uw Meester, en u bent allen broeders" (Mt 23:8)*. Het onderscheid tussen 'geestelijken' en 'leken' is vreemd aan Gods Woord.

Wel is er onderscheid in gaven: *"Aan ieder van ons is de genade gegeven naar de maat van de gave van Christus" (Ef 4:7)*. Ook zijn er door de Heer Jezus speciale gaven gegeven met het oog op de opbouw van Zijn gemeente: *"En Hij heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen als profeten, anderen als evangelisten, anderen als herders en leraars, om de heiligen te volmaken, tot [het] werk*

van de bediening, tot [de] opbouwing van het lichaam van Christus; totdat wij allen komen tot de eenheid van de kennis van de Zoon van God, tot een volwassen man, tot [de] maat van [de] volgroeidheid van de volheid van Christus" (Ef 4:11-13). Hoewel het hier niet gaat om de gemeente als huis van God, maar als lichaam van Christus, kunnen we groei en bouwen wel met elkaar verbinden *(vgl. Ef 2:21)*. We moeten geen beelden verwarren, maar mogen ze wel zien als een aanvulling op elkaar.

..., terwijl Jezus Christus Zelf hoeksteen is, in Wie [het] hele gebouw, goed samengevoegd, opgroeit tot een heilige tempel in [de] Heer; ... (Ef 2:21)

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:15-30*.

Het voorhangsel en zijn vier pilaren | *verzen 35-36*

> *35 Daarna maakte men een voorhangsel van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen; [als] werk van een kunstenaar maakte men het, [met] cherubs [erop]. 36 Ook maakte men er vier pilaren van acacia[hout] voor, die men met goud overtrok; hun haken waren [ook] van goud. Men goot vervolgens de vier bijbehorende zilveren voetstukken.*

Tussen het heilige en het heilige der heiligen wordt een voorhangsel gehangen. Het wordt in de *brief aan de Hebreeën "het tweede voorhangsel"* genoemd, waarachter *"een tabernakel, [het] heilige der heiligen geheten"*, was *(Hb 9:3)*. Het heilige der heiligen is de eigenlijke woonplaats van God, want daar staat de ark. Daar mag slechts eenmaal per jaar de hogepriester naar binnen gaan en dat niet zonder bloed.

Voor ons is de weg in het heiligdom geopend, zo leert ons de schrijver van de brief aan de Hebreeën. Wij mogen zelfs vrijmoedigheid hebben om er binnen te gaan. We lezen: *"Daar wij dus, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, langs [de] nieuwe en levende weg die Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel heen, dat is Zijn vlees" (Hb 10:19-20)*. Deze weg is dus voor ons door de Heer Jezus *"ingewijd"*. Inwijden is het in gebruik nemen van iets nieuws. Christus is als Eerste, als Voorloper, ingegaan in het heiligdom op grond van Zijn bloed.

Op grond van Zijn bloed kunnen wij nu ook ingaan en wel *"door het voorhangsel heen, dat is Zijn vlees"*. God heeft Zelf laten zien dat de weg tot Hem vrij is door het voorhangsel van bovenaf, dat is van Hem uit, naar beneden

te scheuren *(Mt 27:51)*. Door het vlees van Christus, dat is Zijn lichaam, zijn onze zonden uitgeboet en is de weg tot het heiligdom voor ons opengegaan.

En zie, het voorhangsel van het tempelhuis scheurde van boven naar beneden in tweeën; en de aarde beefde en de rotsen scheurden. (Mt 27:51)

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:31-33*.

Het gordijn en zijn vijf pilaren | *verzen 37-38*

> *37 Vervolgens maakte men voor de ingang van de tent een gordijn van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en dubbeldraads fijn linnen, borduurwerk, 38 evenals de vijf pilaren ervan met hun haken. Men overtrok hun koppen en verbindingsstukken met goud; hun vijf voetstukken waren van koper.*

Ook voor de ingang van het heilige wordt een gordijn gehangen. Hierachter bevindt zich wat de schrijver van de *brief aan de Hebreeën* noemt *"een tabernakel ... de eerste" (Hb 9:2a)*, waarmee hij het eerste gedeelte van de tabernakel bedoelt. Hij zegt daar verder van dat daarin *"de kandelaar was en de tafel en de toonbroden; deze wordt [het] heilige genoemd" (Hb 9:2b)*. In dit gedeelte mogen de priesters dagelijks komen om er hun dienst te doen.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 26:36-37*.

Exodus 37

De ark, het verzoendeksel, de cherubs | *verzen 1-9*

> *1 Bezaleël maakte vervolgens de ark van acaciahout; zijn lengte was tweeënhalve el, zijn breedte anderhalve el en zijn hoogte anderhalve el. 2 Hij overtrok hem met zuiver goud, vanbinnen en vanbuiten, en hij maakte er een gouden rand omheen. 3 Hij goot er vier gouden ringen voor, aan de vier voetstukken ervan, namelijk twee ringen aan de ene kant ervan en twee ringen aan de andere kant ervan. 4 Verder maakte hij draagbomen van acaciahout en overtrok die met goud. 5 Hij stak de draagbomen door de ringen aan weerskanten van de ark, om de ark [daarmee] te dragen. 6 Vervolgens maakte hij een verzoendeksel van zuiver goud. Zijn lengte was tweeënhalve el en zijn breedte anderhalve el. 7 Ook maakte hij twee cherubs van goud; als gedreven werk maakte hij ze uit de beide uiteinden van het verzoendeksel, 8 één cherub uit het uiteinde aan de ene [kant], en één cherub uit het uiteinde aan de andere [kant]. Uit het verzoendeksel maakte hij de cherubs, uit de beide uiteinden ervan. 9 En de cherubs hielden [hun] beide vleugels naar boven uitgespreid, terwijl ze met hun vleugels het verzoendeksel bedekten. Hun gezichten [waren] naar elkaar toe[gericht]; de gezichten van de cherubs waren naar het verzoendeksel [gericht].*

Nadat het huis is gemaakt, worden de voorwerpen gemaakt die in het huis komen te staan. Eerst wordt de ark gemaakt, met direct daaropvolgend het verzoendeksel met de beide cherubs. Als de schrijver van de *brief aan de Hebreeën* over de ark spreekt, stelt hij de heerlijkheid ervan voor door te vermelden dat deze *"rondom geheel met goud overdekt"* was *(Hb 9:4a)*. Hij noemt in dat vers nog meer heerlijke dingen in verbinding met de ark en wel dat daarin *"een gouden kruik was die het manna bevatte, en de staf van Aäron die gebloeid had" (Hb 9:4b; Ex 16:33; Nm 17:8-10)*. Hij spreekt ook over de cherubs als *"de cherubs van [de] heerlijkheid die het verzoendeksel overschaduwden" (Hb 9:5)*.

De ark en het verzoendeksel en de cherubs spreken van de heerlijkheid van Christus en Zijn werk. Bij Zijn werk kunnen we denken aan Zijn werk op het kruis tot verzoening, waarbij aan al Gods heilige eisen is beantwoord, en aan Zijn werk nu in de hemel voor Zijn volk. Het verzoendeksel is voor ons *"de troon van de genade"* geworden, waartoe wij met vrijmoedig-

heid mogen naderen, *"opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden tot hulp op de juiste tijd" (Hb 4:16)*.

De ark, met daarop het verzoendeksel, is het enige voorwerp in het heilige der heiligen. De schrijver van de *brief aan de Hebreeën* noemt de ark *"de ark van het verbond" (Hb 9:4)*. Hij verwijst daarmee terug naar de ark als de ontmoetingsplaats tussen God en het volk onder het oude verbond. Zijn hele onderwijs in de brief is erop gericht om tegenover dit centrum van het oude verbond Christus als het middelpunt, het hart van het nieuwe verbond, te plaatsen.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 25:10-22*.

De tafel met zijn voorwerpen | *verzen 10-16*

> *10 Daarna maakte hij de tafel van acaciahout; zijn lengte was twee el, zijn breedte één el en zijn hoogte anderhalve el. 11 En hij overtrok hem met zuiver goud en maakte er een gouden rand omheen. 12 Ook maakte hij er een sierlijst van een hand breed omheen, en hij maakte een gouden rand rondom die sierlijst. 13 Hij goot er vier gouden ringen voor en bevestigde de ringen aan de vier hoeken van zijn vier poten. 14 De ringen zaten dicht onder de sierlijst, [als] houders voor de draagbomen, om de tafel te [kunnen] dragen. 15 Hij maakte ook de draagbomen van acaciahout, en hij overtrok ze met goud, om de tafel [daarmee] te dragen. 16 En hij maakte de voorwerpen die op de tafel moesten [staan], van zuiver goud: de bijbehorende schotels, schalen, kommen en kannen waarmee plengoffers gebracht worden.*

Na de ark volgt het maken van de tafel voor de toonbroden. De toonbroden worden hier niet genoemd. Hierdoor valt de nadruk op wat de tafel voorstelt. Een tafel spreekt van gemeenschap. Door het werk van de Heer Jezus is er gemeenschap mogelijk met God en met elkaar.

De tafel is even hoog als de ark. Dat leert ons dat onze gemeenschap zich bevindt op het niveau van de Persoon en het werk van Christus. Onze gemeenschap als gelovigen van de gemeente bestaat uit Hem. Door Hem en Zijn werk zijn wij aan elkaar verbonden. Hij is het kenmerkende van onze gemeenschap. We zijn immers door God geroepen *"tot [de] gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus onze Heer" (1Ko 1:9)*.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 25:23-30*.

De gouden kandelaar met voorwerpen | *verzen 17-24*

> *17 Hij maakte vervolgens de kandelaar van zuiver goud. Als gedreven werk maakte hij de kandelaar, zijn schacht en zijn armen; zijn bloemkelken, zijn knoppen en zijn bloesems vormden er één geheel mee. 18 Zes armen staken uit de zijkanten ervan; drie armen van de kandelaar uit zijn ene kant, en drie armen van de kandelaar uit zijn andere kant. 19 Drie bloemkelken in de vorm van amandelbloesem aan de ene arm, [met] knop en bloesem; en drie bloemkelken in de vorm van amandelbloesem aan de andere arm, [met] knop en bloesem. Zo waren de zes armen die uit de kandelaar staken. 20 En op de kandelaar [zelf] zaten vier bloemkelken in de vorm van amandelbloesem, [met] hun knoppen en bloesems. 21 Ook zat er een knop onder het [eerste] paar armen dat eruit [stak], een knop onder het [tweede] paar armen dat eruit [stak], en een knop onder het [derde] paar armen dat eruit [stak. Zo was het] bij de zes armen die eruit staken. 22 Zijn knoppen en zijn armen vormden [met de kandelaar] één geheel; het geheel was één stuk gedreven werk van zuiver goud. 23 Hij maakte er de zeven bijbehorende lampen voor; zowel de bijbehorende snuiters als de bijbehorende vuurschalen waren van zuiver goud. 24 Hij maakte die van één talent zuiver goud, met alle bijbehorende voorwerpen.*

Na de tafel die als eerste voorwerp in het heilige wordt gemaakt, wordt de kandelaar gemaakt. Dat wijst erop dat onze gemeenschap met God en Christus en met elkaar alleen in het licht kan plaatsvinden: *"Maar als wij in het licht wandelen, zoals Hij in het licht is, hebben wij gemeenschap met elkaar, en het bloed van Jezus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde" (1Jh 1:7)*. Zoals aan de kandelaar bloemkelken als vrucht verbonden zijn, zo is met de wandel in het licht ook vrucht verbonden. Onze wandel in het licht, *"als kinderen van het licht" (Ef 5:8b)*, zal de vrucht van het licht voortbrengen: *"De vrucht van het licht [bestaat] in alle goedheid en gerechtigheid en waarheid" (Ef 5:9)*.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 25:31-40*.

Het gouden reukofferaltaar | *verzen 25-28*

> *25 Vervolgens maakte hij het reukofferaltaar van acaciahout. Zijn lengte was een el, zijn breedte was een el – [het was dus] vierkant – en zijn hoogte twee el. De bijbehorende horens vormden er één geheel mee. 26 Hij overtrok het met zuiver goud, zijn bovenkant, zijn wanden rondom, en zijn horens; en hij maak-*

> *te er een gouden rand omheen. 27 Ook maakte hij er twee gouden ringen voor, onder de rand ervan, aan zijn beide kanten, aan weerskanten ervan, als houders voor de draagbomen, om het [altaar] daarmee te [kunnen] dragen. 28 Verder maakte hij de draagbomen van acaciahout en overtrok ze met goud.*

Het derde voorwerp in het heilige is het gouden reukofferaltaar. Het is opmerkelijk dat Gods Geest de schrijver van de *brief aan de Hebreeën* ertoe leidt te zeggen dat dit altaar in het heilige der heiligen staat *(Hb 9:3-4a)*. Dat wijst erop dat de eigenlijke functie van dit altaar bij het heilige der heiligen hoort.

En achter het tweede voorhangsel was een tabernakel, [het] heilige der heiligen geheten, die een gouden wierookvat bevatte en de ark van het verbond, rondom geheel met goud overdekt, ... (Hb 9:3-4a)

Het altaar stelt aanbidding voor. Omgeven door het reukwerk van dit altaar kan Aäron het heiligdom binnengaan, want anders zal hij sterven: *"Hij moet dan het reukwerk op het vuur leggen voor het aangezicht van de HEERE, zodat de wolk van het reukwerk het verzoendeksel, dat boven de getuigenis is, bedekt en hij niet zal sterven" (Lv 16:13)*. Voor ons betekent het dat wij in de welriekende reuk die Christus voor God is in het binnenst heiligdom mogen gaan om daar de Vader te aanbidden voor Wie Hij is en voor Wie Zijn Zoon is.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 30:1-10*.

De zalfolie en het reukwerk | *vers 29*

> *29 Ook maakte hij de heilige zalfolie en zuiver geurig reukwerk, werk van een zalfbereider.*

Voor het maken van de heilige zalfolie en het zuiver geurig reukwerk zijn speciale kwaliteiten noodzakelijk, zoals die alleen bij een zalfbereider aanwezig zijn. In de zalfbereider kunnen we een beeld zien van de Heilige Geest, Die alleen in staat is om te geven wat nodig is voor het verrichten van onze dienst in het huis van God, zodat die dienst als een zuiver geurig reukwerk tot God opstijgt.

De Heer Jezus is door God *"gezalfd met [de] Heilige Geest en met kracht. Hij is [het land] doorgegaan, terwijl Hij goeddeed en allen gezond maakte die door de duivel waren overweldigd, want God was met Hem" (Hd 10:38)*. In Zijn hele

leven is Hij geleid door de Heilige Geest en alle krachten die Hij heeft gedaan, hebben een aangename geur verspreid. Dit alles is één heerlijk offer voor God geweest.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 30:22-38*.

Exodus 38

Het brandofferaltaar en zijn voorwerpen | *verzen 1-7*

> *1 Vervolgens maakte hij het brandofferaltaar van acaciahout; vijf el was zijn lengte, vijf el was zijn breedte – [het was dus] vierkant – en drie el zijn hoogte. 2 Hij maakte ook zijn horens op zijn vier hoeken – zijn horens vormden er één geheel mee – en hij overtrok het met koper. 3 Hij maakte ook alle voorwerpen voor het altaar: de potten, de scheppen, de sprengbekkens, de vorken en de vuurschalen; alle bijbehorende voorwerpen maakte hij van koper. 4 Ook maakte hij voor het altaar een rooster, een koperen rasterwerk, onder zijn rand, van onderen af tot de helft ervan. 5 Daarna goot hij vier ringen voor de vier uiteinden van het koperen rooster, [als] houders voor de draagbomen. 6 Verder maakte hij de draagbomen van acaciahout en overtrok ze met koper. 7 Hij stak de draagbomen in de ringen aan de zijkanten van het altaar, om het daarmee te [kunnen] dragen. Hij maakte het van planken, [het was vanbinnen] hol.*

Na het eigenlijke gebouw en de voorwerpen die daarbij horen, worden de voorwerpen gemaakt die vóór het gebouw staan. Eerst wordt het brandofferaltaar gemaakt. Op dit altaar worden de offers gebracht die de Israëliet vrijwillig aan de HEERE brengt en ook de offers die hij in bepaalde gevallen verplicht is te brengen. De offerdienst bij dit altaar komt in het volgende boek, *Leviticus*, uitvoerig aan de orde.

Dit altaar is de ontmoetingsplaats waar God met Zijn volk samenkomt. De grondslag is het gedurig brandoffer dat daarop wordt gebracht *(Ex 29:38-45)*. In de brief aan de Hebreeën wordt duidelijk gemaakt dat dit altaar en het offer daarop in Christus hun vervulling hebben gekregen. Wie nu nog vasthoudt aan dit letterlijke altaar, heeft geen deel aan de christelijke gemeenschap *(Hb 13:10)*.

Wij hebben een altaar waarvan zij die de tabernakel dienen, geen recht hebben te eten; ... (Hb 13:10)

Zie ook het commentaar bij *Exodus 27:1-8*.

Het koperen wasvat | *vers 8*

> *8 Vervolgens maakte hij het koperen wasvat met het bijbehorende koperen voetstuk uit de spiegels van de dienstdoende vrouwen, die dienst deden bij de ingang van de tent van ontmoeting.*

Hier wordt als bijzonderheid vermeld dat vrouwen het materiaal voor het wasvat leveren in de vorm van hun spiegels. Dat, waarin zij zichzelf bekijken en waardoor hun ijdelheid gestreeld wordt, wordt ingeleverd om er het wasvat van te maken. Het heeft iets gekost om dit voor hen toch belangrijke hulpmiddel af te staan. Dat doet iemand alleen als er iets beters voor in de plaats terugkrijgt. Dat is hier ook zo.

Het wasvat stelt het Woord van God voor. Dat wordt ook vergeleken met een spiegel *(Jk 1:23-25)*. De spiegel van de vrouwen geeft een volledig beeld van wie erin kijkt, maar is geen middel om het verkeerde te veranderen. De spiegel van het Woord van God geeft ook een volledig beeld van wie zichzelf daarin bekijkt, maar geeft wel een middel tot verandering. Wie zichzelf als zondaar ziet, leest er ook in hoe er vergeving en aanneming door God kan plaatsvinden.

Want als iemand een hoorder van [het] Woord is en geen dader, die is gelijk aan een man die zijn natuurlijk gezicht in een spiegel bekijkt; want hij bekijkt zich, gaat weg en is onmiddellijk vergeten hoe hij er uitzag. Maar wie zijn blik richt op [de] volmaakte wet, die van de vrijheid, en daarbij blijft, niet een vergeetachtig hoorder geworden maar een dader van [het] werk, die zal gelukkig zijn in zijn doen. (Jk 1:23-25)

Vrouwen leveren bij diverse gelegenheden een wezenlijke bijdrage aan het werk van God. Zij

1. dienen de Heer met hun goederen *(Lk 8:1-3)*;
2. zitten aan Zijn voeten *(Lk 10:39)*;
3. zalven Hem *(Lk 7:37-38; Jh 12:3)*;
4. zijn bij het kruis *(Jh 19:25)*;
5. zijn bij het graf na Zijn opstanding *(Mt 28:1-6)*;
6. zien Hem na Zijn opstanding het eerst *(Mt 28:7-9)*;
7. zijn Zijn boodschappers *(Mt 28:10; Jh 20:16-18)*;
8. nemen in Filippi als eersten het evangelie aan *(Hd 16:13-15)*;
9. vormen mede de kern van de gemeente *(Hd 1:14)*.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 30:17-21*.

De gordijnen en hun pilaren | *verzen 9-17*

> *9 Daarna maakte hij de voorhof; aan de zuidzijde, in zuidelijke richting, waren de kleden voor de voorhof van dubbeldraads fijn linnen, honderd el [lang]. 10 De bijbehorende twintig pilaren en hun twintig voetstukken waren van koper; de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken waren van zilver. 11 Aan de noordzijde waren [de kleden] eveneens honderd el [lang]. De bijbehorende twintig pilaren en hun twintig voetstukken waren van koper; de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken waren van zilver. 12 Aan de westzijde waren de kleden vijftig el [lang, met] de tien bijbehorende pilaren en hun tien voetstukken; de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken waren van zilver. 13 Aan de oostzijde, waar [de zon] opkomt, waren [de kleden] eveneens vijftig el [lang]. 14 De kleden aan [de ene] zijde waren vijftien el [lang, met] de drie bijbehorende pilaren en hun drie voetstukken. 15 En aan de andere zijde van de poort van de voorhof – [dus] aan de ene en de andere [kant van de poort] – waren kleden van vijftien el [lang, met] de drie bijbehorende pilaren en hun drie voetstukken. 16 Alle kleden rondom de voorhof waren van dubbeldraads fijn linnen. 17 En de voetstukken van de pilaren waren van koper, de haken van de pilaren en hun verbindingsstukken van zilver; het beslag op hun koppen was van zilver en zij, [te weten] alle pilaren van de voorhof, waren met verbindingen van zilver verbonden.*

Het gebouw en de voorwerpen die ervoor staan, worden aan de zuidkant, de noordkant, de westkant en een gedeelte van de oostkant omgeven door linnen kleden die omhoog worden gehouden door pilaren. Van de oostkant wordt nog als bijzonderheid opgemerkt dat het de kant is *"waar de zon opkomt"*. De zon komt nergens anders op dan in het oosten. Door dit toch zo te vermelden kan niet anders betekenen dan dat de aandacht wordt gevestigd op de opgaande zon.

Dat doet denken aan de Heer Jezus. Zacharia spreekt in zijn lofzang over Hem als *"[de] Opgang uit [de] hoogte"* *(Lk 1:78)*. In de toekomst *"zal naar Zijn tempel komen die Heere"* *(Ml 3:1)* en *"zal de Zon der gerechtigheid opgaan"* *(Ml 4:2)*.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 27:9-15,17-18*.

Het gordijn voor de poort | *verzen 18-19*

> *18 Het gordijn voor de poort van de voorhof bestond uit borduurwerk, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en van dubbeldraads fijn linnen. Het was twintig el lang; de hoogte – over de [hele] breedte – was vijf el, overeenkomend met de kleden voor de voorhof. 19 De vier bijbehorende pilaren en hun vier voetstukken waren van koper en hun haken waren van zilver; het beslag op hun koppen en hun verbindingsstukken waren eveneens van zilver.*

Het overgebleven gedeelte van het gordijn aan de oostkant is anders dan de rest. Het is een gordijn voor de poort van de voorhof en is gekleurd. Alleen via deze poort kan iemand naar binnen.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 27:16*.

De koperen pinnen | *vers 20*

> *20 En al de pinnen voor de tabernakel en voor rondom de voorhof waren van koper.*

In de tabernakel hebben pilaren hun plaats, maar ook tentpinnen. Pilaren zijn indrukwekkend, terwijl tentpinnen onbetekenend lijken. Toch zijn beide nodig. In de gemeente zijn mannen als *"Jakobus, Kefas en Johannes, die geacht werden steunpilaren te zijn" (Gl 2:9)*. Er zijn echter ook talloze mannen en vrouwen van wie wij geen naam weten, maar die bij God bekend zijn. Allen zijn nodig. Zonder pilaren kan er geen gebouw zijn; zonder tentpinnen blijven de pilaren niet staan.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 27:19*.

De kosten van de tabernakel | *verzen 21-31*

> *21 Dit zijn de getelde voorwerpen voor de tabernakel, de tabernakel van de getuigenis, die op bevel van Mozes geteld zijn door de dienst van de Levieten onder leiding van Ithamar, de zoon van de priester Aäron. 22 Bezaleël nu, de zoon van Uri, de zoon van Hur, uit de stam Juda, heeft alles wat de HEERE aan Mozes geboden had, gemaakt, 23 en met hem Aholiab, de zoon van Ahisamach, uit de stam Dan, een graveerder, kunstenaar en maker van borduurwerk van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en*

> *van fijn linnen. 24 Al het goud dat bij het werk gebruikt werd, bij al het werk aan het heiligdom, namelijk het goud [afkomstig] van het beweegoffer, bedroeg negenentwintig talent en zevenhonderddertig sikkel, [gerekend] volgens de sikkel van het heiligdom. 25 En het zilver van hen die geteld waren uit de gemeenschap, was honderd talent en duizend zevenhonderdvijfenzeventig sikkel, [gerekend] volgens de sikkel van het heiligdom. 26 Eén beka per persoon, [dat is] een halve sikkel, [gerekend] volgens de sikkel van het heiligdom, voor ieder die bij de getelde personen van twintig jaar oud en daarboven ging behoren, zeshonderddrieduizend vijfhonderdvijftig [man]. 27 Ook was er honderd talent zilver om de voetstukken van het heiligdom en de voetstukken van het voorhangsel te gieten: honderd voetstukken voor honderd talent, [één] talent per voetstuk. 28 Van de duizend zevenhonderdvijfenzeventig [sikkel] maakte hij de haken aan de pilaren; hij overtrok hun koppen, en maakte er verbindingsstukken aan vast. 29 Het koper van het beweegoffer bedroeg zeventig talent en tweeduizend vierhonderd sikkel. 30 Daarvan maakte hij de voetstukken bij de ingang van de tent van ontmoeting, het koperen altaar, het koperen rooster dat daarbij hoorde, al de voorwerpen van het altaar, 31 de voetstukken rondom de voorhof, de voetstukken bij de poort van de voorhof, alle pinnen voor de tabernakel en alle pinnen rondom de voorhof.*

Alles wordt geteld. Voor God is elk offer, elke bijdrage aan de tabernakel, Zijn woning, in tel. Het wordt voor Hem in gedachtenis gebracht *(Ex 30:16)*. Ook wij moeten tellen of alles er nog is, of we niet bepaalde waarheden tekortdoen, die onderbelichten, terwijl we andere waarheden onevenredig benadrukken.

Het goud van de tabernakel komt van de vrijwillige gaven. Het zilver komt van de getelden. Dat wil zeggen dat het bedrag aan zilver voor iedereen hetzelfde is, want ieder van de getelden moet een halve sikkel betalen *(Ex 30:11-16)*.

Van dit zilver worden de voetstukken van het heiligdom gegoten. Dat wil zeggen dat iedereen op dezelfde basis deel uitmaakt van het huis van God. Hoe verschillend we overigens ook kunnen zijn, we hebben allemaal de fundamentele waarheden van Christus' verzoeningswerk nodig. Alleen het geloof daarin maakt dat we deel uitmaken van Gods huis, de gemeente.

Exodus 39

Inleiding

In dit hoofdstuk komt tien keer de uitdrukking *"zoals de HEERE Mozes geboden had"* voor. Het benadrukt het belang van de priesterkleding: de uitoefening van de priesterdienst van de Heer Jezus en de gelovigen. Het laat ook niets over aan de verbeelding van de mens.

De priesterkleren gemaakt | *verzen 1-31*

> *1 Toen maakten zij uit de blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] ambtskleding voor de dienst in het heiligdom; ook maakten zij de geheiligde kleding die voor Aäron [bestemd] was, zoals de HEERE Mozes geboden*
> *had. 2 Men maakte de efod van goud, van blauwpurperen, roodpurperen*
> *en scharlakenrode [wol] en van dubbeldraads fijn linnen. 3 Toen pletten zij gouden platen en men sneed er draden van om [ze] te verwerken tussen de blauwpurperen [wol], tussen de roodpurperen [wol], tussen de scharlakenrode [wol] en tussen het dubbeldraads fijn linnen, werk van een kunstenaar. 4*
> *Zij maakten er schouderstukken voor die [de efod] aan zijn beide uiteinden*
> *bijeenhielden; hij vormde één geheel. 5 En de kunstige band van de efod, die erop [vastzat], vormde er één geheel mee [en] was op dezelfde manier gemaakt: van goud, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en van*
> *dubbeldraads fijn linnen, zoals de HEERE Mozes geboden had. 6 Vervolgens*
> *bewerkten zij de onyxstenen, gevat in gouden kassen, gegraveerd [zoals]*
> *men zegels graveert, met de namen van de zonen van Israël [erin]. 7 En hij*
> *bevestigde ze op de schouderstukken van de efod [als] gedenkstenen voor de Israëlieten, zoals de HEERE Mozes geboden had. 8 Vervolgens maakte hij de*
> *borsttas, werk van een kunstenaar, op dezelfde manier als de efod: van goud, van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol] en van dubbeldraads*
> *fijn linnen. 9 Hij was vierkant. Zij maakten de borsttas dubbel[gevouwen];*
> *een span was zijn lengte en een span zijn breedte, dubbel[gevouwen]. 10 Toen*
> *vulden zij hem op met vier rijen [edel]stenen: een rij van een robijn, een topaas en een karbonkel; [dit is] de eerste rij. 11 De tweede rij: een smaragd, een saffier*
> *en een diamant. 12 De derde rij: een hyacint, een agaat en een amethist. 13*
> *Ten slotte de vierde rij: een turkoois, een onyx en een jaspis; ze waren in hun*

kassen in goud gevat. 14 En wat de stenen met de namen van de zonen van Israël betreft, dat waren er twaalf [in getal], overeenkomend met hun namen, met zegelgraveringen per man bij zijn naam, in overeenstemming met de twaalf stammen. 15 Zij maakten vervolgens aan de borsttas ineengedraaide kettinkjes, als vlechtwerk van zuiver goud. 16 En zij maakten twee gouden kassen en twee gouden ringen; en zij maakten de twee ringen aan de beide uiteinden van de borsttas vast. 17 Zij maakten ook de beide gevlochten gouden [kettinkjes] aan de twee ringen aan de uiteinden van de borsttas vast. 18 De beide [andere] uiteinden van de twee gevlochten [kettinkjes] maakten zij daarna vast aan de twee kassen; toen maakten zij ze vast aan de schouderstukken van de efod, aan de voorkant ervan. 19 Toen maakten zij [nog] twee gouden ringen en bevestigden die aan de beide [andere] uiteinden van de borsttas, op de zoom ervan, die aan de kant van de efod, aan de binnenkant zit. 20 Daarna maakten zij [nog] twee gouden ringen en maakten die vast aan de beide schouderstukken van de efod, van onderen af, aan de voorkant ervan, dicht bij zijn verbinding, boven op de kunstige band van de efod. 21 Zij bonden ten slotte de borsttas met zijn [eigen] ringen aan de ringen van de efod met een blauwpurperen koord, zodat hij aan de kunstige band van de efod vastzat en de borsttas niet van de efod kon losraken, zoals de HEERE Mozes geboden had. 22 Vervolgens maakte hij het bovenkleed van de efod, werk van een wever, geheel van blauwpurperen [wol]. 23 De [hals]opening van het bovenkleed was in het midden ervan, net als de opening van een leren pantser; de opening had rondom een zoom, zodat ze niet kon inscheuren. 24 Verder maakten zij op de zomen van het bovenkleed granaatappels van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol], dubbeldraads [geweven]. 25 Zij maakten ook belletjes van zuiver goud en maakten de belletjes tussen de granaatappels vast, [te weten] rondom op de zomen van het bovenkleed, tussen de granaatappels, 26 [zodat] er een belletje [en] daarna een granaatappel was, [en weer] een belletje en een granaatappel, rondom op de zomen van het bovenkleed. [Dit alles was] om te [kunnen] dienen, zoals de HEERE Mozes geboden had. 27 Zij maakten voor Aäron en zijn zonen ook de onderkleren van fijn linnen, werk van een wever, 28 de tulband van fijn linnen, de sierlijke hoofddoeken van fijn linnen, de linnen broeken van dubbeldraads fijn linnen, 29 en de gordel van dubbeldraads fijn linnen en van blauwpurperen, roodpurperen en scharlakenrode [wol], borduurwerk, zoals de HEERE Mozes geboden had. 30 Zij maakten ook een plaat van zuiver goud, de heilige diadeem, en zij maakten daarin een inscriptie met zegelgraveringen:

> *DE HEILIGHEID VAN DE HEERE. 31 En zij maakten daaraan een blauwpurperen [wollen] koord vast om boven op de tulband te bevestigen, zoals de HEERE Mozes geboden had.*

Als we dit zo lezen, komen we ervan onder de indruk hoe alle handelingen die worden verricht om deze kleding te maken tot in bijzonderheden worden beschreven. Het laat zien dat God aandachtig onze verrichtingen volgt, daar belangstelling voor heeft. Het gaat hem niet alleen om het eindresultaat, maar voor Hem is ook van belang hoe dat eindresultaat tot stand komt. Hij wil graag dat we bezig zijn op de manier die Hij heeft aangegeven in Zijn Woord.

In *vers 3* lezen we een detail dat niet in *Exodus 28* staat: er wordt een gouden draad door de efod heen geweven. Dit is er een beeld van dat de Goddelijke heerlijkheid (goud) door alle trekken van de heilige Mensheid van de Heer Jezus heen schittert. Alle waarheden betreffende Zijn persoon hangen met elkaar samen. Niets is te scheiden, wel te onderscheiden.

Zo zien we bijvoorbeeld dat Hij als Mens op een boot slaapt omdat Hij vermoeid is, terwijl Hij even later opstaat en als God de wind en de golven bestraft: *"En Hij zei tot hen op die dag, toen het avond was geworden: Laten wij oversteken naar de overkant! En met achterlating van de menigte namen zij Hem, zoals Hij was, in het schip mee; en nog andere schepen waren er bij Hem. En er ontstond een hevige stormwind en de golven sloegen in het schip, zodat het schip al vol liep. En Hij lag in het achterschip op het kussen te slapen; en zij wekten Hem en zeiden tot Hem: Meester, bekommert U Zich er niet om dat wij vergaan? En wakker geworden bestrafte Hij de wind en zei tot de zee: Zwijg, wees stil! En de wind ging liggen en er ontstond een grote stilte. En Hij zei tot hen: Waarom bent u <zo> angstig? Hebt u nog geen geloof? En zij vreesden met grote vrees en zeiden tot elkaar: Wie is toch Deze, dat zelfs de wind en de zee Hem gehoorzamen?" (Mk 4:35-41)*.

Zie ook het commentaar bij *Exodus 28:1-43*.

Mozes keurt het werk goed | *verzen 32-43*

> *32 Zo werd al het werk aan de tabernakel, aan de tent van ontmoeting voltooid; de Israëlieten maakten het namelijk overeenkomstig alles wat de HEERE Mozes geboden had, zo deden zij het. 33 Daarna brachten zij de tabernakel naar Mozes,*

de tent en alle bijbehorende voorwerpen: zijn haken, planken, dwarsbalken, pilaren en voetstukken; 34 het dekkleed van roodgeverfde ramshuiden, het dekkleed van zeekoeienhuiden, het voorhangsel ter afscherming, 35 de ark van de getuigenis, zijn draagbomen en het verzoendeksel, 36 de tafel met alle bijbehorende voorwerpen, de toonbroden, 37 de zuiver [gouden] kandelaar met zijn lampen – de lampen die men moest gereedmaken – en alle bijbehorende voorwerpen, de olie voor het licht, 38 het gouden altaar, de zalfolie, het geurige reukwerk, het gordijn voor de ingang van de tent, 39 het koperen altaar, het koperen rooster dat daarbij hoort, zijn draagbomen en alle bijbehorende voorwerpen, het wasvat met zijn voetstuk, 40 de kleden voor de voorhof, zijn pilaren en bijbehorende voetstukken, het gordijn voor de poort van de voorhof met de bijbehorende touwen, de bijbehorende pinnen en alle voorwerpen voor de dienst in de tabernakel, voor de tent van ontmoeting, 41 de ambtskleding om in het heiligdom te dienen, de geheiligde kleding van de priester Aäron en de kleding van zijn zonen om [daarin] als priester te [kunnen] dienen. 42 Overeenkomstig alles wat de HEERE Mozes geboden had, zo hebben de Israëlieten heel het werk verricht. 43 En Mozes zag heel het werk, en zie, zij hadden het gemaakt zoals de HEERE geboden had, zo hadden zij het gemaakt. Toen zegende Mozes hen.

In *vers 43* lezen we de slotconclusie: *"En Mozes zag heel het werk, en zie, ze hadden het gemaakt zoals de HEERE geboden had, zo hadden ze het gemaakt. Toen zegende Mozes hen" (vgl. Gn 2:1-3)*. Mozes constateert dat alles is gemaakt naar het voorbeeld dat hem op de berg getoond is *(Hb 8:5)*. De tabernakel is dan nog niet opgericht, maar is er wel helemaal klaar voor. Zo kijkt de Heer Jezus naar al ons werk dat in verbinding met de gemeente wordt gedaan, al is het voor de wereld nog verborgen, en Hij zegent ons naar de mate van het geheel van onze gehoorzaamheid.

Dezen dienen een zinnebeeld en schaduw van de hemelse dingen, zoals Mozes een Goddelijke aanwijzing ontving toen hij de tabernakel zou vervaardigen; want: 'Zie erop toe', zegt Hij, 'dat u alles maakt naar het voorbeeld dat u op de berg getoond is'. (Hb 8:5)

Exodus 40

Hoe de tabernakel opgebouwd moet worden | *verzen 1-16*

> *1 Toen sprak de HEERE tot Mozes: 2 Op de eerste dag van de eerste maand moet u de tabernakel, de tent van ontmoeting, opbouwen. 3 U moet de ark van de getuigenis erin zetten, en de ark met het voorhangsel afschermen. 4 Daarna moet u de tafel naar binnen brengen en schikken wat daarop geschikt moet worden. Verder moet u de kandelaar naar binnen brengen en zijn lampen aansteken. 5 Dan moet u het gouden altaar voor het reukwerk vóór de ark van de getuigenis plaatsen en het gordijn voor de ingang van de tabernakel ophangen. 6 Vervolgens moet u het brandofferaltaar vóór de ingang van de tabernakel, de tent van ontmoeting, plaatsen. 7 Het wasvat moet u tussen de tent van ontmoeting en het altaar plaatsen en u moet er water in doen. 8 De voorhof moet u eromheen zetten en het gordijn voor de poort van de voorhof ophangen. 9 Dan moet u de zalfolie nemen en de tabernakel met alles wat zich erin bevindt, zalven. U moet hem heiligen met alle bijbehorende voorwerpen, dan zal hij heilig zijn. 10 Vervolgens moet u het brandofferaltaar en alle bijbehorende voorwerpen zalven. U moet het altaar heiligen, dan zal het altaar allerheiligst zijn. 11 Daarna moet u het wasvat met zijn voetstuk zalven; u moet ze heiligen. 12 Dan moet u Aäron en zijn zonen bij de ingang van de tent van ontmoeting laten komen, en hen met het water wassen. 13 U moet Aäron de geheiligde kleding aantrekken, hem zalven, en hem heiligen, zodat hij Mij als priester kan dienen. 14 Vervolgens moet u zijn zonen naderbij laten komen en hun de onderkleren aantrekken. 15 Dan moet u hen zalven zoals u hun vader gezalfd hebt, zodat zij Mij als priester kunnen dienen. En het zal gebeuren dat hun zalving voor hen een eeuwig priesterambt zal betekenen, [al] hun generaties door. 16 Mozes deed overeenkomstig alles wat de HEERE hem geboden had, zo deed hij.*

Het tijdstip van de oprichting luidt een nieuw begin in: *"de eerste dag van de eerste maand"*. Het vaak voorkomende gebruik van zalfolie *(verzen 9-11,13,15)* herinnert aan onze onophoudelijke behoefte aan de genade en leiding van de Heilige Geest, zonder Wie het mooiste werk onaanvaardbaar is voor

God. Alleen wat als vrucht van de Heilige Geest in ons leven tevoorschijn komt, is waardevol voor God.

In *vers 16* lezen we het uitgangspunt, dat telkens terugkomt: alles doen zoals de HEERE geboden heeft – en dus niet handelen naar eigen inzicht.

Mozes richt de tabernakel op | *verzen 17-33*

> *17 En het gebeurde in de eerste maand, in het tweede jaar, op de eerste [dag] van de maand, dat de tabernakel opgebouwd werd. 18 Mozes richtte de tabernakel op. Hij plaatste zijn voetstukken, bracht de bijbehorende planken aan, maakte de dwarsbalken ervan vast en richtte zijn pilaren op, 19 spreidde de tent uit over de tabernakel, en legde het dekkleed van de tent erbovenop, zoals de HEERE Mozes geboden had. 20 Toen nam hij de getuigenis en legde die in de ark. Hij bevestigde de draagbomen aan de ark en legde het verzoendeksel boven op de ark. 21 Hij bracht de ark in de tabernakel, hing het voorhangsel ter afscherming op en schermde de ark van de getuigenis af, zoals de HEERE Mozes geboden had. 22 Vervolgens plaatste hij de tafel in de tent van ontmoeting, aan de noordkant van de tabernakel, buiten het voorhangsel. 23 En hij schikte daarop het brood dat [daarop] geschikt moest worden, voor het aangezicht van de HEERE, zoals de HEERE Mozes geboden had. 24 Vervolgens zette hij de kandelaar in de tent van ontmoeting, tegenover de tafel, aan de zuidkant van de tabernakel. 25 En hij stak de lampen aan voor het aangezicht van de HEERE, zoals de HEERE Mozes geboden had. 26 Daarna zette hij het gouden altaar in de tent van ontmoeting, vóór het voorhangsel, 27 en hij liet daarop geurig reukwerk in rook opgaan, zoals de HEERE Mozes geboden had. 28 Ook hing hij het gordijn op voor de ingang van de tabernakel. 29 En hij zette het brandofferaltaar bij de ingang van de tabernakel, de tent van ontmoeting; hij bracht daarop het brandoffer en het graanoffer, zoals de HEERE Mozes geboden had. 30 Vervolgens plaatste hij het wasvat tussen de tent van ontmoeting en het altaar, en hij deed er water in om te wassen. 31 Mozes, Aäron en zijn zonen wasten daarmee hun handen en hun voeten. 32 Telkens wanneer zij de tent van ontmoeting binnengingen en het altaar naderden, wasten zij zich, zoals de HEERE Mozes geboden had. 33 Hij richtte ten slotte de voorhof op, rondom de tabernakel en het altaar, en hij hing het gordijn van de poort van de voorhof op. Zo voltooide Mozes het werk.*

De werkers hebben alles klaargemaakt, maar Mozes richt het huis van God op. Hij richt het niet alleen op, hij verricht er ook gelijk een dienst in. Zo zien we dat hij, als hij de tafel in het heilige heeft geplaatst, daarop ook het brood schikt voor het aangezicht van de HEERE. Hetzelfde zien we bij de kandelaar. Als hij die op zijn plaats heeft gezet, steekt hij de lampen aan voor het aangezicht van de HEERE. En als hij het gouden altaar op zijn plaats heeft gezet, laat hij daarop geurig reukwerk in rook opgaan. Na het plaatsen van het brandofferaltaar offert hij daarop het brandoffer en het graanoffer. Als hij het wasvat geplaatst heeft, doet hij er water in om te wassen, waarna hij en Aäron en zijn zonen hun handen en hun voeten wassen.

Mozes geeft in alles het voorbeeld als dienaar in Gods huis *(Hb 3:5)*, hij wijdt de dienst in. Hij handelt als bouwer en ook als priester, onder wie hij ook wordt gerekend, hoewel hij niet als zodanig door de HEERE is benoemd *(Ps 99:6)*. Hij is een beeld van de Heer Jezus, Die tegelijk groter is dan Mozes, want *"Christus"* is *"Zoon over Zijn huis, Wiens huis wij zijn"* *(Hb 3:6a)*.

En Mozes was wel trouw in heel Zijn huis als dienaar tot getuigenis van wat gesproken zou worden, ... (Hb 3:5)

Mozes en Aäron waren onder Zijn priesters,
Samuel onder wie Zijn Naam aanriepen;
zij riepen tot de HEERE
en Híj verhoorde hen. (Ps 99:6)

We zien in het voorbeeld dat Mozes geeft ook een voorbeeld voor ons. Het is niet alleen van belang dat we weten wat het huis van God voorstelt, dat we kunnen beschrijven en weten hoe we ons er moeten gedragen, maar het is net zo belangrijk dat we er ook onze dienst in verrichten. Wat we weten, moet ook door ons in praktijk worden gebracht. Dan zal ons onderwijs aan anderen over de gemeente ook waarde hebben en navolging vinden.

De wolk vervult de tabernakel | *verzen 34-38*

> *34 Toen overdekte de wolk de tent van ontmoeting, en de heerlijkheid van de HEERE vervulde de tabernakel, 35 zodat Mozes de tent van ontmoeting niet kon binnengaan, omdat de wolk daarop bleef en de heerlijkheid van de HEERE de tabernakel vervulde. 36 Telkens als de wolk opsteeg van boven de tabernakel, braken de Israëlieten op tijdens al hun tochten. 37 Maar als de wolk niet opsteeg, braken zij niet op, tot op de dag dat hij opsteeg. 38 Want de wolk van de HEERE was overdag op de tabernakel, en 's nachts was er een vuur in, voor de ogen van heel het huis van Israël tijdens al hun tochten.*

Een machtig moment breekt aan, het doel van al het voorgaande werk: God komt bij Zijn volk wonen. De wolk, het symbool van Gods tegenwoordigheid, neemt bezit van de tabernakel. Wat Hij later tegen Ezechiël zegt met betrekking tot de tempel, geldt vanaf nu voor de tabernakel: *"[Dit] is de plaats van Mijn troon en de plaats van Mijn voetzolen, waar Ik voor eeuwig wonen zal onder de Israëlieten" (Ez 43:7a)*. Voor de nieuwe tempel geldt dat *"voor eeuwig"*. Voor de tabernakel geldt dat tot het moment dat de ark wordt buitgemaakt door de Filistijnen. Dan is het *"Ikabod"*, dat betekent 'weg is de eer' *(1Sm 4:21-22)*. De heerlijkheid keert terug als Salomo de tempel heeft gebouwd *(1Kn 8:10-11)*. De heerlijkheid verdwijnt door de zonde van het volk echter ook weer uit de tempel *(Ez 8:4; 9:3; 10:4,18; 11:23)*.

Maar als de Heer Jezus is geboren, verschijnt in Hem de heerlijkheid van God opnieuw op aarde om onder Zijn volk te wonen: *"En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond (en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van een eniggeborene van een vader) vol van genade en waarheid" (Jh 1:14)*. Die heerlijkheid is in de verwerping van de Heer Jezus echter verworpen.

Na Zijn opstanding en hemelvaart is de heerlijkheid van God op de Pinksterdag in de Heilige Geest weer op aarde komen wonen. Hij woont in deze tijd in de gemeente als geheel *(Ef 2:21-22; Hd 2:1-4)* en in het lichaam van de individuele gelovige *(1Ko 6:19)*.

..., in Wie [het] hele gebouw, goed samengevoegd, opgroeit tot een heilige tempel in [de] Heer; in Wie ook u mee opgebouwd wordt tot een woonplaats van God in [de] Geest. (Ef 2:21-22)

Of weet u niet, dat uw lichaam [de] tempel is van [de] Heilige Geest Die in u is, Die u van God hebt, en dat u niet van uzelf bent? (1Ko 6:19)

Andere publicaties

Op de website www.oudesporen.nl staan onder het menu 'Artikelen' en het submenu 'Auteurs -> Ger de Koning' de volgende commentaren en publicaties:

1. De serie 'Toegelicht en toegepast', een commentaarreeks van de bijbelboeken van het Oude Testament.
2. De 'Zie-serie', een commentaarreeks van de vier Evangeliën en *Handelingen*.
3. De 'Rotsvast-serie', een commentaarreeks met een verklaring van de nieuwtestamentische bijbelboeken vanaf de *brief aan de Romeinen* tot en met *Openbaring*. Deze serie heeft tot doel hen die jong zijn in het geloof te helpen bij het lezen en leren begrijpen van Gods Woord.
4. Publicaties over diverse onderwerpen.

Van diverse Nederlandse publicaties zijn vertalingen in andere talen beschikbaar.

Alle commentaren en publicaties zijn vrij te downloaden als pdf bestand en als e-book.

Als er een ISBN wordt vermeld, is de publicatie ook in boekvorm verkrijgbaar. Het boek kan worden besteld door op het betreffende ISBN te klikken. Voor een Nederlandse publicatie verschijnt www.uitgeverijdaniel.nl. Deze publicatie kan ook via de christelijke boekhandel worden besteld. Voor een in het Duits vertaalde publicatie met een ISBN verschijnt de Duitse website www.daniel-verlag.de.

De Nederlandse commentaren en een aantal in het Duits en Engels vertaalde commentaren staan ook op www.kingcomments.com. Bijbelboeken en verzen kunnen eenvoudig en snel worden benaderd. De commentaren kunnen worden gelezen op elk beeldscherm, van pc tot smartphone. Meer info staat onder 'Informatie' op de site. Het is raadzaam die eerst te lezen.